

DOĞAN CÜCELOĞLU

*Onlar Benim
Kahramanım*

4. Basım

Remzi Kitabevi

Doğan Cüceloğlu - Onlar Benim Kahramanım

www.dogancuceloglu.net

DOĞAN CUCELOĞLU, İstanbul Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nden

mezun olduktan sonra ABD'de Illinois Üniversitesinde

Bilişsel Psikoloji (algılama, düşünme, iletişim) alanında

doktorasını yapmıştır.

Daha sonra Türkiye'de Hacettepe ve Boğazici üniversitelerinde

görev yapan Cüceloğlu, Fulbright bursuyla bir yıl süreyle

Berkeley'deki Kaliforniya Üniversitesi'nde ziyaretçi öğretim

uyesi olarak çalışmalarda bulunmuştur.

1980-1996 yılları arasında ABD'de Fullerton şehrindeki

Kaliforniya Eyalet Üniversitesi'nde görev yapan Cüceloğlu'nun,

kırkı aşkın Türkçe ve İngilizce bilimsel makalesi yayınlanmıştır.

1996 yılından bu yana Türkiye'de üniversite öğrencilerine,

öğretmenlere, anababalara ve işadamlarına yönelik seminerlere,

konferanslara ve atolye çalışmalarına ağırlık vermiştir.

1990'dan bu yana kitaplarını Türkçe olarak yayınlamaya

özen gösteren Cüceloğlu, Türk insanının düşünce, duygu ve

davranışlarını bilimsel psikoloji kavramları içinde inceleyen

kitaplar yazmaktadır.

YAZARIN TÜM KİTAPLARI

Başarıya Gotüren Aile • Bir Kadın Bir Ses • İcimizdeki Biz

İcimizdeki Çocuk • İnsan ve Davranışı • İyi Düşün, Doğru

Karar Ver • 'Keşke'siz Bir Yaşam İçin İletişim (İletişim

Donanımları) • Korku Kulturu ■ 'Mış Gibi' Yaşamlar • Savaşcı

• Yeniden İnsan İnsana • Yetişkin Cocuklar

• Onlar Benim Kahramanım

DOĞAN CUCELOĞLU

Onlar Benim

Kahramanım

4. Basım

Remzi Kitabeyi

ONLAR B EN İM KAHRAMANIM / Doğan Cuceloğlu

Her hakkı saklıdır.

Bu yapıtın aynen ya da özet olarak

hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin

yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Editör: Necla Feroğlu

Düzelti: İshak Reyna

Kapak: Omer Erduran

ISBN 978- 975- 14- 1364-2

BİRİNCİ b a s im : **Kasım 2009**

d ö r d ü n c ü b a s im : **Aralık 2009**

Kitabın her basımı 3000 adet olarak yapılmıştır.

Remzi Kitabevi A.Ş., Akmerkez E3-14, 34337 Etiler-İstanbul

Tel (212) 282 2080 Faks (212) 282 2090

www.remzi.com.trpost@remzi.com.tr

Baskı ve cilt: Remzi Kitabevi A.Ş. basım tesisleri

100. Yıl Matbaacılar Sitesi, 196, Bağcılar-İstanbul

Yaptıkları ve yapmadıklarıyla

hayatı yaşanabilir kılan

gizli kahramanlara,

sevgi, saygı ve minnet duygusuyla...

Teşekkür

Yaşam öykülerini benimle paylaşan Gültekin ve Tülay

Yazgan'a;

İlk yazdıklarımı gözden geçiren ve beni yüreklendiren eşim

Yıldız'a;

Kitabın son halini okuyarak eksikleri tamamlamama yardım

eden Yankı ve Şule Yazgan'a;

Kitabın yazılış süresince gerekli kavramsal araştırmaları başarıyla yapan asistanım Sabiha Kocabıçak'a;

Ses kayıtlarım sabır ve itinayla metne dönüştüren Pınar

Kaya'ya;

Kitabın ilk okumasını yapan İshak Reyna'ya;

Sekreterlik hizmetleriyle yardımcı olan Sema Lahçalar'a;

Remzi Kitabevi'nden

Kapak tasarımını yapan Ömer Erduran'a;

Yayın koordinatörü Öner Ciravoğlu'na;

Kitabı daha akıcı bir dile döken editörüm Neclâ Feroğlu'na;

Sayfa tasarımını yapan ve düzelteleri titizlikle giren Hatice

Taş'a, kendim ve okurlarım adına teşekkür ederim.

Gültekin Yazgan, Ankara'da avukatlık yapıyordu. Bu genç avukatın

ofisinde çalışan Vahit Efendi, istiklal Savaşı'nda Karabekir

Paşa'nın ordusunda bulunmuş, Ermeni çatışmasını Erzurum'da

bizzat yaşamış, daha sonra İzmir'e giren ilk Türk askerleri arasında yer almış biriydi. Vahit Efendi zaman zaman Erzurum ve

İzmir'deki askerlik anılarını Gültekin'e anlatırdı. Anadolu insanının zaman içinde oluşan o gösterişsiz ama güçlü bilgeliğinin pırıltıları bu sohbetlerde yer aldıkça bu genç avukat gülümser ve onu

tüm dikkatiyle dinlemeye özen gösterirdi.

Aynı yıl İstanbul'da Tülay adında güzel mi güzel, enerji ve yaşam dolu genç bir kız, Atatürk Kız Lisesi üçüncü sınıfına geçmişti.

Bu genç kız, halasının daveti üzerine 17 Haziran 1957 günü

İstanbul'dan Ankara'ya trenle hareket etti ve Ankara garında karşılandı.

iki gün sonra hala, "Hadi, Gültekin'in yazıhanesine bir uğrayalım,"

dedi. Tülay'm halası Gültekin'in de halasıydı, ama ne ilginçtir

ki, Tülay ve Gültekin o güne kadar hiç karşılaşmamışlardı.

Gültekin misafirlerini güler yüzle karşıladı. O sırada Vahit

Efendi de oradaydı. Bir süre sohbetten sonra Gültekin misafirlerine,

"Sizi bir yere yemeğe götüreyim," dedi. Tülay kendiliğinden

Gültekin'in koluna girdi ve birlikte yürümeye başladılar.

Günlerden 20 Haziran 1957 Perşembe idi. Bu birlikte yürüyüş, elli

yılı aşkın bir süredir devam ediyor.

Vahit Efendi, daha sonra Gültekin'e, "Sen o kıza daha ilk o

gün vuruldun ve onunla evlenmeyi kafana koydun," diyecekti.

Vahit Efendi'nin onların evleneceğine ilişkin kanısı gün geçtikçe

kuvvetlendi.

Genç avukat Gültekin o yemekten iki gün sonra bir şiir yazdı:

Hep düşünmüştüm

Sevginin büyük kapılar açılıp bana geleceğini

Hep düşünmüştüm

Yıldızlı gökler altında birinin beni seveceğini

Hep düşünmüştüm birinin beni düşüneceğini

Ama düşünmemiştim

Senin böyle gelivereceğini

Tülay Ankara'da bir süre kaldıktan sonra İstanbul'a döndü ve

Gültekin'le mektuplaşmaya başladılar.

Şimdiye kadar okuduklarımız, insanlar var olalı beri milyarlarca

defadır tekrar eden bir öyküyü anlatıyor. Ben bu öyküyü size

niçin anlatıyorum? Çünkü Gültekin Yazgan ve Tülay Yazgan benim

için özel insanlar.

Niçin?

Biraz daha anlatayım: Evet, onlar mektuplaşmaya başladılar

ve Tülay'm yazdığı her mektubu Gültekin'e Vahit Efendi okuyordu.

Mektupları Vahit Efendi okuyordu, çünkü Gültekin kördü.

Yazıhanede yemek için ayağa kalktıklarında, Tülay o nedenle

onun koluna girmişti. Bu yolculuğun ömür boyu süreceğinin farkında

değildi, ama koluna girdiği adamın özel bir insan olduğunu

o gün hissetmişti.

Gültekin kör olduğundan mı benim için özel oldu?

Hayır.

Tülay kör bir avukatın koluna girip, ömür boyu bırakmadan

birlikte bir yolculuk yaptığı için mi benim için özel oldu?

Hayır.

Onlar benim için özel oldu, çünkü ben onları "kahraman"

olarak görüyorum. Evet, onlar benim kahramanım.

10 DOĞAN CÜCELOĞLU ONLAR BENİM KAHRAMANIM 11

Onları nasıl keşfettim ve nasıl benim kahramanım oldular kısaca anlatayım.

Yankı Yazgan, Gültekin ve Tülay Yazgan'ın oğlu, uzmanlık alanı çocuk ve ergenlik psikolojisi olan bir psikiyatri profesörü.

Yakınım bir ergen kız için Yankı Bey'den randevu aldık ve randevu zamanında ofisine gittik. Yankı Bey'le önceden tanışıyorduk; ofisinde kendisiyle kısa bir .sohbet yapma olanağı bulduk. Daha sonra çevreme bakınırken orada *Kör Uçuş* adında bir kitap gördüm. Kitabın yazarı Gültekin Yazgan idi.

Yankı Bey, yazarıyla ilgili merakımı gidermek için, “Babam,” dedi ve kitaptan bir adet bana verdi. Kitap, 2002 yılında bin adet olarak basılmıştı/11

ilk okuyan, eşim Yıldız oldu. Okurken, sık sık okuduklarından etkilendiğini belirten sesler çıkarıyor ve o an durup bunları

benimle paylaşmak istiyordu. Ben ise, okuduklarını benimle paylaşmasını istemiyordum, çünkü o bitirir bitirmez ben okumak

niyetindeydim ve kitabın etkisinin kaybolmasını istemiyordum.

Baktım olmuyor, daha fazla bekleyemedim, kendime de bir kitap aldım.

Kitabı okumaya başladım; okudukça kör yazar benim gözümde devleşti. Türkiye'nin gizli kahramanlarından birini keşfetmişim.

Gültekin Yazgan bir cumhuriyet aydını, olgun bir insan ve gerçek bir “savaşçı”ydı.

Kitabı tanıtan bir yazı yazdım ve kendi sitemde (*dogancuceloglu.*

net) yayınladım. Bu ülkede milyonlarca özürlü var; insan olarak her birinin, aynen diğerleri gibi,

saygı duyulacak kişiler olduğuna inanıyorum. Bir insanın kör olması benim gözümde onu

özel kılmaz. Gültekin Bey'i özel kılan olaylara yaklaşımı, düşünüşü, kişiliği, değerleri, inançları; yani varoluşu.

Kitabı okumayı bitirince her ikisini de, özellikle Tülay Yazgan'ı

tanımak istedim. Çünkü onun varlığını kitabın her yerinde hissedebiliyordum.

'Gültekin Bey'in yolculuğunun derinliğinde ve

coşkusunda o var,' diye düşündüm. Tanışınca yanılmadığımı an-

1 Gültekin Yazgan, *Kör Uçuş*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002

12 DOĞAN CÜCELOĞLU

ladım. O da özel bir insandı ve onsuz Gültekin Yazgan'm yaşamı,

şimdiki derinliğini ve kapsamını bulamazdı. O da benim gizli

kahramanlarımdan biri oldu.

Kendime dert edindim; onları tanımak ve tanıtmak istiyordum.

Onların yaşamım bilmek Türkiye'yi zenginleştirecekti; buna

inanıyordum. Onların yaşamını anlatan bir kitap yazmak istedim.

İzin verdiler, *Kör Uçuştan* da istediğim kadar alıntı yapabilecektim.

Umarım onlar, kitabı okuduktan sonra, sizin de kahramanınız

olur. 1939 Nisan'ının ilk günleriydi. İki ayı aşkın bir süredir yattığım Cerrahpaşa Hastanesi'nden taburcu olmuş, annemin

kolunda çıkıyordum. Ne var ki bu çıkış hastaneye gelirken

geride bıraktığım yaşantıma dönüş değildi. Allaha ısmarladık

bile diyemedem ayrıldığıım sınıfıma, kitaplarıma,

defterlerime ve de aydınlığa geri dönmüyordum. Yarım k a lan

oracıkta yarım kalmıştı. Yeni bir yola çıktığı bu: Kör uçuş

başlıyordu.

Gültekin Yazgan *Kör Uçuş* 'a bu sözlerle başlıyordu. Kendisi

“Kör uçuş” diyor ama çok az insan onun kadar bilinçli, “görerek” yaşamıştır.

Akla hemen, neden kör oldu sorusu geliyor. Gültekin Yazgan'm babası Dr. Ahmet Nafiz, 1925'te Niğde'den Aydın'a sağlık müdürü olarak tayin ediliyor. Aydın o yıllarda on bin nüfuslu bir kent, doktor sayısı az. Tayinden iki yıl sonra Gültekin doğuyor. Bir süre sağlık müdürü olarak çalışan baba, daha sonra kendi muayenehanesini açıyor ve serbest çalışmaya başlıyor.

Mahalledeki her çocuk gibi Gültekin de bol bol oynuyor. Yaz

tatilindeyken bir gün kapıyı kız arkadaşları çalıyor ve “Halkevinde kurs açılmış, mandolin dersine gidiyoruz, hadi sen de gel,” diyorlar.

O da ablasının mandolinini kaptığı gibi onlara katılıyor.

Böylece üçüncü sınıfta mandolin dersine başlıyor.

O yıllarda Aydm'a İstanbul Şehir Tiyatrosu gelirmiş; arada bir

1 a.g.e., s. 15

14 DOĞAN CÜCELOĞLU

de Zati Sungur. Küçük Gültekin ve ailesi de bu etkinlikleri kaçırmazmış.

Aydın Halkevi'nde de anma geceleri olurmuş. Ölümleri

veya doğumları sebebiyle Mimar Sinan, Ziya Gökalp gibi Türk

büyükleri birer konuşmayla anılmış. Konuşma bitince halkevinin

piyanisti —ki kendisi sessiz sinema zamanlarında piyanistlik

yapmış biriymiş- ve ortaokulun müzik öğretmeni, birlikte küçük

bir konser verir, popüler Batı müziği parçaları çalarlarmış. Bu

konserler küçük Gültekin'in müzik ilgisinin artmasını sağlamış.

Anılarını bana anlatırken, “Halkevi önemli bir yerdi o zaman.

Toplumdaki eksikliğini hâlâ duyuyorum,” dedi.

İzmir’de Mithatpaşa Caddesi Köprü’deki evlerinde bulduğumuzda,

Gültekin Bey’in çocukluğuna dair aramızda şöyle bir

konuşma geçti:

D: Kim veriyordu mandolin derslerini?

G: Tanımadığımız biri gelmiş, kurs açmış, ders vermeye başlamış.

Ama sonra, okullar açılınca, okulda bir kurs açıldı. Kursu

açan, müzikle çok ilgili bir öğretmendi. Allah rahmet eylesin, adı

Cevahir Ünver'di.

“Cevahir Bey’in mezun olduğu okul neydi acaba?” diye sorunca

eşi Tülay Hanım beni düzeltti:

T: Hanım. Cevahir Hanım.

G: Yozgat'ta anaokulu öğretmenliğinden mezun olmuş. Kendini

sevdiiren bir öğretmendi. Sert değildi. Kursu organize eden,

kursu açan benim öğretmenimdi, ama müzik dersini veren mandolin

öğretmeni başka bir sınıfın öğretmeniydi, Hüseyin Bey. O

biraz sertti ama ben mandolinde kusur etmediğim için bana fazla

bir sertliği olmadı. Onu da anmam lazım çünkü altı ay kadar ondan

epeyce ders aldık. Okul müsamesinde grubumuz konser

verdi, çok güzel oldu.

D: Bir şey sorabilir miyim Gültekin Bey?

G: Evet.

D: Öğretmen deyince akılda biraz sert, korkulması gereken

bir imaj oluşur muydu siz çocukken?

G: Eee, bir mesafe olurdu. Her sabah mutlaka ellerimizi sıranın üzerinde mendilimize koyar, tırnak ve mendil muayenesi için beklerdik. Mendili olmayan evine gönderilir, evden alıp gelirdi.

Sonra boylarımız ölçülür, arada bir göğüs ölçümüz alınır, o duvardaki tablolara yazılırdı. Bunlar o zamanlar yapılan şeylerdi.

Beşinci sınıftayken ben gazete kolundaydım. Gündüz elektrik yok. Atatürk'ün ölümünü, ancak akşam radyo haberlerinden duyabildik.

Ertesi gün haber olarak sınıfın karatahtasına yazdım.

D: Ne yazdınız?

G: Mustafa Kemal... Cumhurbaşkanımızın hangi saatte nerede öldüğünü yazdım ve o sınıfta ağlayanları görmeliydiniz. Birinci sınıf öğrencileri çok kedere büründüler. Hele bir kızı çok iyi hatırlıyorum.

Kendini yerlere atarak ağlıyordu, bağırarak, çağırarak.

Bu haber herkesi çok sarstı. Baba gibi benimsemişiz. O yılbaşından sonra da benim gözüm bozulmaya başladı.

Tülay Hanım, benim kör olmanın başlangıcını bilmek istediğimin farkındaydı. O nedenle, o sevecen tavrıyla Gültekin Bey'e soruyu o sordu:

T: O çarpma olayı ne zaman oldu şekerim? Başını çarpma olayı ne zaman oldu?

G: İki-üç ay önce. Doktorların dediğine göre çarpmadan olmuş bu.

D: Nasıl bir çarpmaydı bu, anlatabilir misiniz?

G: Şöyle: İki türlü çarpma geçirdim ben. Bir tanesi ayağımı dayamıştım sandalyeye, bağcığımı bağlarken sandalye geldi, gözlerimin üstüne vurdu. İkinci çarpma da şöyle oldu: Babam köylere bir hasta bakmaya gittiği zaman bazen onunla giderdim. Bir keresinde incirlioiva'ya gitmiştik. İncirlioiva'da pideci fırınına uğradık; çocukluk bu ya, kapıdan değil de, dışarı duvara çıkıp oradan atlayıp gireyim dedim. Duvara çıktım ama benim görmediğim bir kepenk varmış üst tarafta. Atlamak üzere ayağa kalkınca, çok şiddetli vurdum başımı, (*Gözlerinin hemen üst kısmını gösteriyor*) tam burayı. Fakat biz bu olayları pek gözümüzde büyütmedik o zaman. İstanbul'a gittiğim zaman Almanya'dan

16 DOĞAN CÜCELOĞLU

Türkiye'ye gelmek zorunda kalan Alman bir göz doktoru vardı, sanırım adı Egesheimer idi, o dedi ki, "Bir çarpma geçirdiniz mi iki-üç ay önce?" Ben bunları ona da söyledim. Bu çarpmalar nedeniyle olabileceğini söyledi. Retina yırtılması çünkü. Gözüm miyoptu ve zayıftı. O zamanlar göz içine girip elektrik kontağıyla yırtılan retinayı kaynatmaya çalışmak yeni bir yöntem. O Alman doktor bu yöntemi bana uyguladı ve yırtılan parçaları kaynatmaya çalıştı. Benimki bir parça tuttu. Bir ay kadar sırtüstü yatırdılar. Ondan sonra açtılar, biraz gördüm, ama gene nüksetti. Bir ameliyat yaptılar, sonra ikincisini yaptılar, ama olmadı. O zaman bunlar yeni denenen yöntemlerdi. Şimdi lazerle gayet basit bir işlem olarak yapılıyor.

Tülay Hanım bir iç çekmesiyle, "Şimdi olsa düzelir," dedi.

Gültekin Bey devam etti:

G: İki buçuk ay kadar hastanede yatmak zorunda kaldım.

Ağabeyim de o zaman son sınıfta, tıbbiye son sınıfta. O götürdü

zaten beni, böyle bir doktor var, orada muayene ettirelim, diye.

Gültekin Bey, çocukluğunun o en zor günlerini kitabında şöyle anlatıyor:

Henüz on bir yaşındaydım, şimdi nasıl oldu anımsayamam;

ama gerçeği kavramıştım; kavramakla da kalmamış,

“kabullenmiştim.” Gözyaşı dökmeden, hırçınlaşmadan, ileride

bir gün yeni bir ameliyatla körlükten kurtulurum diye içimde

boş umutlar besleyerek oyalanmadan kabullenmiştim.^15

Gerçeği kabul edişindeki bu olgunluk, onun tüm yaşamım

etkileyecek en önemli adımı oluşturacaktı. Ben kendim, bilimsel

psikoloji kavramları içinde on bir yaşındaki bir çocuğun bu

kadar süratle gerçeği anlayıp kabul etmesini açıklamakta yetersiz

kalıyorum. Gerçeği inkâr, sonra isyan ve öfke, daha sonra karamsarlık ve depresyon ve daha sonra boyun eğiş beklerdim ben.

Araştırmalar böyle bir aşamalar silsilesi gösteriyor. Ama bu ço1

a.g.e., s. 15

ONLAR BENÎM KAHRAMANIM 17

cuğun psikolojik durumu, bilimin beklediği aşamaların ötesinde

bir gelişme gösteriyor. Ve kendisi hayatını anlatan kitabı yazdığı

zaman, o ilk adımın farkında ve bunun üstünde ısrarla duruyor.

Şöyle yazıyor:

Gerçekleri soğukkanlılıkla kabulleniş, içinde bulunduğumuz

durumun artılarını, eksilerini, olabirlikleri ve olmazlıklarını saptamayı, yaşam savaşının stratejilerini ve taktiklerini

bunlara göre belirlemeyi mümkün kılar. Bu aynı zamanda

olağan ve normal yaşama dönmek için gereken her şeyi

yapmaya hazır olmak da demektir. Fiziksel veya zihinsel işlevlerinde birtakım önemli kayıplara uğramış insanların bu

kayıplarının getirdiği yeni duruma bedensel, ruhsal ve sosyal

bakımlardan; gerekiyorsa eğitsel ve mesleksi bakımlardan da uyum sağlama sürecinin, teknik terimiyle rehabilitasyonun

başarıyla sonuçlanması için önkoşul işte böyle bir kabullenıştır.

Rehabilitasyonun kapısını açan “kabulleniş” asla bir “boyun

eğiş” değildir; boyun eğici bir tutum insanın elini kolunu

bağlar, onu olanla yetinmeye götürmekten başka bir şeye

yaramaz.

Kim verdi bu temel yaklaşımı? Çevresinde onun körlükle baş

etmesinde ona yardımcı olacak, yol gösterecek kimler vardı?

Hiç kimse!®

Kendisi bunun farkında; şöyle yazıyor:

İyi ama bunları o sırada bana anlatacak kimse yoktu

ki çevremde! Şimdi gerilere bakarken daha da açıkça anlıyorum:

O çocukluk çağımda körlüğümü kabullenişim Yüce

Tanrının körlüğe uyum sağlamama “ilk yardımT”ymuşS3^

1 a.g.e., s. 15-16

2 Bu kitabın ilk musveddesini gözden geçiren Psikiyatri Profesörü Yankı Yazgan’ın notunu buraya almadan edemedim. Sayfa kenarına şöyle yazmış:

“Biz pratikte ailenin kabullenışı üzerine odaklanıyoruz. Oysa burada kabullenen bir çocuk!”

3 a.g.e., s. 16

OBK 2

Evlerinde yaptığımız sıcak sohbetlerimizde bu gerçeği kabullenme konusunu ele alıp irdelemek istedim.

G: Bir kapıyı kapayıp öteki kapıyı açmak bu.

D: Aynen öyle. Şimdi, iki kere başınızı vurdunuz. Retina yırtılması oldu siz farkına varmadan, ortaya çıktı ki siz bununla yaşayacaksınız.

O zaman...

G: Hastanede ümidimi kesmiştim. Ve o sırada bir şey anımsadım, bir çocuk dergisi, *Çocuk Duygusu* diye, benim daima aldığım.

O dergide bir röportaj okumuştum. O röportajdan, İzmir'de

"Sağır-Dilsiz ve Körler Müessesesi" diye bir müessese olduğunu öğrenmiştim; Sağlık Bakanlığı'na bağlı. 1925'te açılmış. Bu müessesede 20-25 kadar öğrenciye müzik, kabartma yazı öğretirlerdi,

100 kadar sağır-dilsiz de orada çeşitli el sanatları öğrenirlerdi.

Böyle bir yerdi burası. Bunun varlığını, bu röportajı hatırladım, dedim ki, "Demek ki körler okuyup yazabiliyor."

Tülay Hanım kocasıyla gurur duyduğunu belirten o her zamanki gülümseyişiyle bana bakarak, "Hastanedeyken..." dedi.

Gültekin Bey devam etti:

G: Körlerin okuma imkânı olduğunu, yazıları olduğunu o röportajdan

hastanede hatırladım. Bu benim için gerçekten sevindirici

oldu. Çünkü artık okula dönmeyeceğimi biliyordum. Onu

ben doktorlardan önce kabul ettim. Olmuyor çünkü. Olmadı.

Düzelmedi. Hastaneden çıktığımda hazırdım yani. Bu iş yeni bir

hayat. Muhakkak buna uyum sağlamalıydım. Bunun için gerekli

şeyleri yavaş yavaş yapmalıydım, diye çocuk kafasıyla...

T: Yani depresyon gibi bir duygu yaşamadın mı?

Tülay Hanım soruyu eşine soruyordu ve benim bu cevabı

duymak isteyeceğimden emindi. Gültekin Bey'in sağ kulağı biraz

yavaş işitiyordu, o nedenle Tülay Hanım biraz yüksek sesle konuşuyordu onunla, ama buna rağmen duymadığı durumlar oluyordu.

Değerli okurlarım, orada olmanızı isterdim, Gültekin Bey'in

biraz ağır işitmesi bazı durumlarda tatlı diyaloglar doğuruyordu.

ONLAR BENÎM KAHRAMANIM 19

G: Ha?

T: Depresyon gibi... böyle bir karamsar...

G: Hayır hayır. Hiç depresyon gibi bir şey yaşadığımı hatırlamıyorum fakat annem babam çok sarsıldılar. Şeker hastası oldular.

Tülay Hanım bana açıklama yaptı: "Annesinin saçları beyazlamış."

Bunu duymamış olan Gültekin Bey devam etti:

G: Annemin saçları beyaz olmuş. Ben o zaman İstanbul'a ablamla

gittim, annem gelmedi. Annem depresyona girmiş ve saçları

bembeyaz olmuş. Annelik tabii. Çünkü körlük o zaman büyük

bir felaket. Çünkü işe yaramayacak hale geldiğini düşünüyor insanlar.

Yani toplumdaki görüş bu.

D: Evet, haklısınız.

G: Gerçekten de ortada örnek yok bir şey yok. Hatta İzmir'deki

ufak çapta da olsa bir girişimden haberleri yok. Kimse bilmiyor.

T: Yani o *Çocuk Duygusu'ndak* yazı...

D: Ben de onu düşünüyordum. Bir kişinin yazdığı bir yazı kimi

nasıl etkileyecek ve kimlere ne gibi olanaklar sunacak, bilemezsiniz.

O an, kısa da olsa kendi iç dünyama dalmıştım. Bir çocuk dergisinin ve orada çıkan bir yazının bir çocuğun hayatını bu kadar

derinden etkilediğini görmek bir yazar olarak beni düşündürdü;

farklı bir sorumluluk duygusu içine girdim. Ben de bir yazardım;

gerçekten sorumluluğumun bilincinde miydim? Bu sorumluluk

duygusuyla beraber derinlerde bir heyecan duyduğumun da ayırdındaydım.

G: O dergi iki yıl-üç yıl devam edebildi. Ciddi bir çocuk dergisiydi; hakikaten güzeldi.

D: Acaba kim çıkarıyordu?

G: Bilmem ki. İstanbul'da çıkıyordu. Aynı müessesese *Yavru*

Türk diye, daha küçükler için de bir dergi çıkarırdı. Gür Tunca falan mı yazardı onda? Yazarlarını bile hatırlamıyorum, ama çocuklukta

insan yazıyı okuyor, yazarını düşünmüyor.

20 DOĞAN CÜCELOĞLU

D: Ne kadar önemli değil mi, bir bilgi kırıntısının yardımıyla

güçlü bir gelecek yaratabileceğinizi hissediyor ve bir karar alıyorsunuz.

Hayatınızı yönlendiren o kararı sizin kendinizin almış

olması ne kadar önemli, değil mi?

G: Öyle tabii. Dışarıdan empoze edilmedi. Dışarısı bir şey bilmiyor zaten. Hatta olumsuz bir hava var. Yani işe yaramaz hale

gelmiş bir çocuk artık. Bakacaklar, edecekler, yedirecekler, içirecekler, mutlu edecekler... başka bir şey düşünülüyor. Akla gelmez.

Ve danışacak kimse de yok, çünkü yok kimse. Hele Aydın

gibi bir yerde... Türkiye'de yok zaten.

D: Toplumun size biçtiği rolü kabul edemediniz; "Ben bu olamam!

Demek ki körler için okuma imkânı var. Aksi halde bunu

yazmazlardı," diye bir umut oluşturunuzda.

G: Evet. Umut büyük bir şey. Okuryazar olabilmek ve ondan sonra da Türkiye'de, olmazsa dışarıda, gidip okumak. Dışarıda bir yere gitmek, yurtdışına.

Tülay HanımTa göz göze geldik, yüzündeki takdir ve hayranlık gülümseyişiyle gözlerimin içine bakıyordu.

'işte benim iki kahramanım,' diye düşündüm. O an, o iki insanla birlikteyken, onlarla konuşurken, ne muhteşem bir an yaşadığının farkına vardım.

Düşündüm: Bir insanın var olabilmesi için onun yaşamına tanıklık yapan birilerinin olması gerekir. Var olabilmek için çocuklar gördüklerini hep çevresindeki anne ve babasıyla paylaşmak ister; "Anne bak!", "Baba bak!" der dururlar. Anne ve baba onların gördüğünü görüp tanıklık yapar, "Ha evet, kedi var, değil mi!", "Aa, dala kuş konmuş, değil mi?" derlerse, çocuklar mutludur.

Yaşamınızın tanığı yoksa, bedenen var olursunuz ama ruhen olamazsınız.

Tülay Hanım, Gültekin Bey'in en önemli tanığıydı. Ve ne güçlü bir tanık! Bir kahramana bu denli güçlü bir tanıklık yapabilen insanın kendisi de kahraman ruhludur.

Ne muhteşem bir zenginlik yaratmışlar yaşamlarında; çocukları da bu zenginlik ortamında büyümüş. Tülay Hanım'm bakış-

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 21

lardaki ışıltıda bu zenginliğin gücünü ve derinliğini görebiliyordum.

Gültekin Bey konuşmaya devam etti:

G: Türkiye'de gidecek okul yok. İzmir'deki müessese, ilkokul

seviyesinde; biraz hayat bilgisi falan bir şeyler veriyorlar. Ve o

çocuklar o zaman zekâ geriliği olanlarla bir aradaydı. Sinir hastalıkları, asabiye dedikleri dal... müdürler, asabiye uzmanlarıydı.

Ve o okulun ilk müdürü, arkadaşlar vardı oradan, ben sonra

onlardan öğrendim, oradan ayrıldıktan sonra Manisa Akıl

Hastanesi'ne başhekim oldu. Yani orada özürlü çocuklara akıl

hastası gözüyle bakılıyordu.

Özürlülere bakış tarzının ve onlara verilen eğitimin Türkiye'deki

tarihini yazmak isteyenler için bu anıların kaynak niteliği

oluşturacağını düşündüm bir ara. Bir ara, tarihi bir an yaşıyorum

duygusuna kapıldım. Gültekin Bey dinlenip dinlenmediğini

anlamak istercesine susmuştu, benim bir şeyler dememi beklediğini

düşündüm. Böyle bir insanı akıl hastalarıyla birlikte tutan

bir toplumun çocuğuyduk ikimiz de. Derin bir nefes aldım;

“Evet, anladım,” dedim. Gültekin Bey dinlendiğinden emin, devam

etti:

G: Öğrencilere normal bir insan gözüyle bakılmıyordu. Hatta

sonradan Mithat Enç -benim dostum, Türkiye'de özürlüler için

özel eğitimi kuran adamdır. Bu okula öğretmen tayin edilmiş

gençliğinde. Hayatını yazdığı kitapta- "çıkılmaz sokak" der orada verilen eğitim için. Böyle bir eğitimde müzik eğitimi çok ağırlıklıydı.

İlkin hatta yabancı hocalar falan getirmişler. Yani Mustafa

Kemal devrinde bayağı bir şeyler yapılmış fakir Türkiye'de. Ama

sağır-dilsiz ve körler bir arada, sıkıntılar yaşamışlar. Çocuklar anlatırlar: Geceleri bizimkiler, yani körler, elektrikleri kapatıp onların,

yani dilsizlerin yatakhanelerini basarlarmış.

Bir yandan Gültekin Bey'i dinliyordum, bir yandan ister kör ister sağır olsun çocuğun çocuk olduğunu düşünüyordum. Bu tür gözlemler benim filozof yönümü tetikliyor: Çocukların bir22

DOĞAN CÜCELOĞLU

birleriyle kavga etme gereksinimleri, kamplara bölünmeleri, sizbiz kavgası her koşul içinde kendini ifade ediyor ve “insan nedir?” sorusuyla ilgili sürekli düşünmeme yol açıyor. İlgimi çekmiş ki, sordum:

D: Gerçekten mi?

G: Gece onları döverlermiş. Ama gündüz de bizimkiler için fena. *(Gülüyor)*. Bir hayli dövüş olurmuş böyle.

D: Herkes kendi güçlü tarafını kullanıyor!

G: Geceleri ışık söndü mü, onlar için çok fena. Arkadaşlar, oradan gelenler anlatırdı.

D: Bana bu ilginç geliyor, üzerinde düşünmeye değer bir gözlem olarak alıyorum bunu.

G: Oradan çıkanlar orada burada çalgıcılık yaptılar. Meyhanelere düşen oldu. Bir tek çok kabiliyetli birisi vardı, o Ankara'da bayağı iyi durumdaydı, iyi bir flütçüydü ve hayatını gayet iyi kazandı. Kabiliyeti olsun olmasın, o okulda herkese müziği zorla öğretirlerdi. Ama kabiliyetler tabii fark etti.

D: Gültekin Bey, ben şimdi çocuk gelişimiyle ilgileniyorum ve şöyle bir düşünceyi sizin hayatınızda bir yoklamak, sınamak istiyorum. Şimdi siz görme yeteneğinizi kaybetmeden önce oyun

oynadınız, arkadaşlıklar kurdunuz, ondan sonra müzikle ilgilendiniz ve kendinizle ilişkinizde şöyle bir durum vardı sanırım: "Ben

yapabilirim." Yani, "Başkasının yaptığı her şeyi ben de yapabilirim!" duygusu.

G: Evet.

D: Demek ki siz kör olmadan önce, "Ben yapabilirim" duygusu içinize yerleşmişti.

G: Bir de meraklıydım ben. Başka şeyleri de merak ederdim.

Mesela babam köylere gittiği zaman ben de eğer okulda değilsem

onun otomobiliyle giderdim. O hasta bakmaya gittiği sırada

ben şoförle kalır, şoföre motorun kapağını açtırır, motoruna

falan bakardım. Şurasıyla burasıyla ilgili sorular sorardım. Her

rastladığım adamın mesleğiyle ilgili bir şeyler öğrenmeye hevesim

vardı.

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 23

D: Kendiliğinden mi?

G: Evet. Kendiliğinden. Mesela istasyona inerdim. Söke treni

dediğimiz bir tren vardı, Söke-Nazilli arasında çalışırdı, akşamüstü gelirdi; gider makinistle konuşurdum.

D: Kaç yaşındaydınız o zaman?

G: On yaş, on bir yaş. Körlükten önce. Makiniste, onlar da konuşacak adam arıyorlar, bir şeyler sorardım, mesela lokomotifle

ilgili. Merak ederdim hep. Çevremi merak ederdim. Tabii bu merak

sonra işime yaradı.

D: Peki bir soru: Bu merak ağabeylerinizde ve ablalarınızda

da olan bir şey miydi, yoksa sizde daha mı belirgindi? Hiç dikkatinizi çekti mi?

G: O dikkatimi çekmedi doğrusu. Ağabeylerimle yaş farkı olduğu

için aramızda... Ama onlar düzgün okudular, meslek sahibi

oldular. Benim nazarımda zaten ortaokuldan sonra...

Konuşmalarımızı sessizce takip eden ve Gültekin Bey'e Tekin diye hitap eden Tülay Hanım söze karıştı:

T: Ama Tekin, Seyfi Ağabey'inin merakları vardı.

G: Haa, Seyfi Ağabey'imnin vardı.

T: Fotoğraf çekmeye meraklıydı mesela...

G: Seyfi Ağabey'im fotoğraf çekmeye çok meraklıydı. Hatta küçükken bile onun bir fotoğraf makinesi vardı. Kullanırdı. Evde fotoğraf büyütürdü. Marangoza karanlık oda yaptırdı; ampuller koydu. Bir de yabancı dile meraklıydı.

D: Yabancı dile mi?

G: Evet; Esperanto öğrendiydi o zaman. O zaman turist az ama yabancılarla konuşmak isterdi. İstanbul'da falan İtalyanlarla konuşmuş. Yani çok meraklıydı. Öteki ağabeyim yemeye içmeye, mutfak işlerine çok meraklıydı. O, kültürel konulara fazla meraklı değildi.

D: Anladım. Hastalık gelmeden önce siz böyle, dünyayı her boyutuyla keşfetmeye merak eden biriydiniz.

G: Evet. Etrafım zengindi. Küçük bir marangoz takımım vardı benim; oyuncak boyutunda küçük bir çekiç, rende, testere fa24

DOĞAN CÜCELOĞLU

landan meydana gelen. Kesip biçip rendeleyip planör falan yapmaya çalışırdım. Ve tanıdık marangozların atölyesine gidip orada

aletlerle oynamayı severdim. Marangozluğa çok merakım vardı.

Hâlâ severim bu marangozluk işini. Onun için hatırlıyorum böyle

tanıdık marangozların atölyesine gidip orada rendelediğimi, kestiğimi bazı küçük parçalan. O zaman makine fazla yaygın değildi,

el aletleriyle çalışırlardı. Sekiz yaşında falanım. Onlar tabii sebep olur İnsanın İlgisini yöneltmeye... Yahut çocuk İlgilendiği için alıyor ebeveynleri onları, bilmiyorum.

D: Sonra?

G: Ayrıca çok soru soran bir çocuktum. Benim sorularım herhalde

dikkatlerini çekiyor veyahut da rahatsız oluyorlardı ki, bana

evde "sorgu melaikesi" derlerdi.

Yüzündeki gülümsemeyle konuşmaları izleyen Tülay Hanım

tekrar söze girdi:

T : Mesela Necmi Ağabey, Allah rahmet eylesin, "Tekin insanı

sorularıyla yorar," derdi. Hâlâ öyledir. Hâlâ sorar, hâlâ öğrenmek ister. Yaradılıştan gelen bir eğilim. Her şeyi öğrenmek ister. Ne

yapıyor? Ne oluyor? Ne bitiyor? Bir sergiye gitse sergideki resmi

biri anlatsın ister. Yani olaylara, her şeye karşı ilgili. "Sorgu melaikesi"

diye ablası çok söylerdi.

G: Eee, soru, öğrenmenin anahtarı. Sormazsanız öğrenemezsiniz.

Değil mi?

D: Evet. Evet. Anladım.

Anladığım şuydu; Gültekin doğuştan meraklı bir çocukmuş,

on bir yaşma gelinceye kadar dünyayla ilgili keşifler yapmış, kendine güvenini geliştirmiş biri. Acı gerçeği kabul etmekte, daha

önce geliştirmiş olduğu bu kendine güven zemininin yararı olmuştur.

Ama acaba çevresi bu gerçeği kabul etmesinde ona yardımcı

oldu mu?

Bu soru aklımdan geçerken şöyle bir konuşma içinde buldum

kendimi:

D: Şimdi siz görme özürlülerin, daha doğrusu bütün özürlüleONLAR

BENİM KAHRAMANIM 25

rin, "engelleri aşmak için atılacak ilk adımın, sakatlığı bütün gerçekliğiyle kabullenmek" olduğunu mu söylüyorsunuz?

G: Evet. Doğru. Bunu her zaman söyledim. Hâlâ aynı fikirdeyim;

hatta daha da sağlam şimdi. Yani, ancak o zaman çare bulabilirsiniz.

Neleri yapamayacağınızı kabullenirsiniz. Kalkıp da şoför

olmanın hasretini çekmezsiniz. O olmayacağı için araba kullanmaya

kalkışmazsınız. Yani heves etmezsiniz, içinizden gelmez.

Çünkü eldeki malzemeniz o. Başka bir şey yok. Onları kullanmak

zorundasınız. Benim söylediğim bir cümle vardır: "Sorun varsa

çözüm de vardır." Ben buna inanırım. Bir sorun varsa çözümü de aranmalıdır. Aranırsa bulunur diye düşünürüm. Mesela ben bundan

birkaç sene önce çorabımı giyemiyordum. Çok ağrıyordu

ayaklarım, sonra protez takıldı kalçalara... Giymek için birini çağırmak her seferinde... Kalın telden bir şey yaptım, onunla çorabımı

giymeyi başardım ve çok memnun oldum. Bir sorunu çözmek

için bir şeyler bulunuyor. Yolunu bulmak lazım. Vaktiyle de

öyle düşünürdüm. Bir çaresi vardır.

D: Anlıyorum. O çıkar yolu bulmadan önce ilk gerekli adım...

Mevcut sorun ne, mevcut durum ne, onun gerçeğini kabul etmek.

G: Tabii.

D: Peki Gültekin Bey, bu yönden siz, daha doğrusu şöyle soracağım,

o zamanki aile çevrenizde, komşularınızda ve arkadaşlarınızda gerçeği olduğu gibi kabul etme bakımından bayağı bir eksiklik gördünüz mü?

G: Eee tabii. Onlar gerçeği kabul etseler de, onun neticelerini yanlış düşünüyorlardı. Bunu demek istediniz, değil mi?

D: Belki de gerçeği görseler dahi size söylemekten çekiniyorlardı.

G: Tabii, "kör" kelimesini kullanmakta bile çok çekingen davranan oldu.

Tülay Hanım kendi gözlemlerini paylaştı:

T: Hâlâ insanlarda o var: "Ay çok üzüldüm, Gültekin Bey'in yanında görmeyle ilgili bilmem ne konuştum.", "Manzara ne ka26

DOĞAN CÜCELOĞLU

dar güzel, işte şöyle, işte böyle, dedim." Ay, diyorum ben de, sakın ha, öyle düşünmeyin.

G: Ben özellikle duymaya çalışırım.

T: Özellikle anlattırır Gültekin Bey. Yani hâlâ İnsanlarda böyle duygular var.

D: Evet evet. Hatta İnsanlarda, gördükleri gerçekleri paylaşma konusunda, acaba sizin gücünüze gider mi gitmez mi diye bir duyarlılık oluyor, değil mi?

G: Tabii. Tabü. Bu tutum genel. Her hususta oluyor. Topala

da "topal" demek istemezler. Yani özürlerden bahsetmek ayıp sayılıyor. Halbuki bahsetmese de, o var. Olan bir durum. Ama

ben çevremde mümkün olduğu kadar bunu kırmaya çalıştım.

Benim çevremde İnsanlar artık rahat; o kelimedenden korkan yok.

Tülay Hanım mevcut durumu anlattı:

T: Şimdi kitaplıkta*1' ilişki İçinde olduğumuz, görüştüğümüz

80-90 kişide bunu sağladık, insanlara en başta vermek İstediğimiz

bu. Körlere gerçekçi bir bakış açısı sağladık. Bu kişilerin birçoğu kendi dostumuz; onlar bile böylesine çekingen davrandılar

İlk başta. Ama daha yakınlaştıkça rahatladılar.

G: Artık bunun olumsuzluk İfade etmediğini biliyorlar.

 z rl yle İlgili olarak herhangi bir İnsan gibi düşünmeye başlıyorlar o zaman.

D: Bu önemli bir konu.

G: Evet.

T: Öbür yandan yardım etmek de çok İyi bir Şey. Şimdi mesela

tuvalete giriyor, değil mİ... körlüğün zaten en büyük dezavantajı

o. Yeni bir yere girdiği zaman, bir anda bir boşlukta kalmış,

bir yere düşüyormuş gibi hissediyor kendini. Tuvalete g t rd ğ n

zaman orada ona yardım edersen, o zaman onun b 1

Turkiye Gorme Ozurluler Kitaplığı-TURGOK, Gultekin ve Tulay Yazgan'ın gayretleriyle kurulan ve Turkiye'nin her yerindeki gorme ozurlulere hizmet veren kitaplık. TURGOK'un oykusunu ilerleyen sayfalarda bulacaksınız.!

www.turgok.org)

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 27

t n sorununu halletmiş oluyorsun. Yani, "Şurada bu var, burada bu var," türünden açıklayıcı, yol gösterici yardım gerçekten yararlı ve İnsanların bundan çekinmemesi, bunu göz ardı etmemesi

 nemli.

G: Araçlarımız, kullandığımız yöntemler geliştikçe daha az

yardıma İhtiyaç oluyor. Rehabilitasyonun maksadı da bu zaten.

Mümkün olduğu kadar başkasına muhtaç olmadan normal İnsan

yaşamını sürdürmek. Bunu  ğretmek.

Bir başka oturumda konuşmayı yine gerçekleri kabul etme

konusuna getirerek biraz daha ayrıntılı bilgi almak istedim:

D: Sizin bir bakışınız, kendi gördüğünüz bir gerçek var. O gerçek üzerine hayatınızı İnşa etmek İçin bir program yapmak İstiyorsunuz ama çevreniz sizin gördüğünüz gerçeği görmüyor, o gerçeği anlatmaya çalışıyorsunuz. Onlar farklı bir gerçek görüyor gibime geldi. O konuda değinecekleriniz var mı? Sanki orada bir mücadele verdiniz gibi hissettim.

G: Benim körlüğümü kabul etmiş olmaları lazım ama bunun neticesinde anlaşmazlık var. Şunu söyleyeyim, ben beş-altı ay gündüz dışarı çıkmaktan da çekindim. Öyle bir çekingenlik doğdu bende. Beş-altı ay gündüzleri hiç dışarı çıkmadım. Yani hep gece çıktım. Gündüz İstemedim. Bunu niçin yaptım bilemiyorum ama sanırım etrafın bana bakışından çekindim. Çünkü benim körlüğümden bir şüphem yoktu ama etraf bana nasıl bakacak diye kaygılandım belki. Öyle sanıyorum şimdi düşündükçe. Sonra geçti bu.

T : Sonra ailede de, "Sen şunu yap. Sana, şöyle bir destek verirsek sen şu olursun," diyen de yok tabii hiç. "Senin kardeşlerin var, ağabeyin var, biz varız, biz bakarız," diyen bir aile.

G: Babam, "Ne tasalanıyorsun, ben sağ İken ben, benden

sonra zaten kardeşlerin var. Hiçbir sıkıntı çekmezsin," gibisine konuşurdu önceleri. Ondan sonra benim verdiğim cevap da, tabii,

"Ben kendi ayaklarımın üzerinde durmak istiyorum," olurdu.

Yani, "Ne bu kadar sıkıntıya sokuyorsun kendini, biz varız ya," gibisine söyledikleri zaman, böyle derdim.

28 DOĞAN CÜCELOĞLU

Tülay Hanım bir şeyin altım iyice çizmek istedi:

T: Ama çabayı hep kendin göstermişsin. Sana, bunu yap daha

iyi olur, diyen yok.

G: Yok, hayır.

T: Veyahut ne bileyim. Hep kendi... akordeonu kendi istemiş,
talep etmiş yani.

G: Akordeonu çok severdim, sesini. Akordeon istedim, o zaman
İstanbul'dan getirttiler. Belki ne yapacak bunu gibisinden
düşünmüşlerdir.

Daha sonra konuşmamız, onun İngilizce ve akordeon öğrenmesine
kaydı, ilerde bu konuyu da ele alacağım ve konuşmalarımızı
aktaracağım, ama gerçeği kabul etmek ve tüm stratejilerini
onun üzerine kurmuş olmak, bana her şeyin temeli olarak görüldüğü
için o konuyla ilgili bir anıyı daha almak istiyorum:

G: Şu, "gerçeği görme" konusunda son zamanlarda karşılaştığım bir örneği söyleyeyim. Van'dan bir
öğretmen telefon etti.

Dedi ki, "Benim bir yeğenim var, kör, Edirne'de yaşıyor. Hiç okula gitmedi. Annesi babası okula
vermiyor. 13 yaşında bir kız. Siz

çıkardığınız o sesli derginizi yollayın da hiç olmazsa sesli dinlesin.

Ama doğrudan aileye, Edirne'ye yollamayın. Bana yollayın,

ben yollayayım, çünkü dinletmezler." Bu çocuğa sürekli olarak,

"Sen kör değilsin," diyorlarmış; 13 yaşında bir kız!

T: Hiç tahsil yok. Hiçbir şey yok. Hiç okutmuyorlar.

G: Gelibolu'daki körler okulunu gitmişler, görmüşler ama gördükleri halde vermemişler. Çocuğun kör
olduğunu kabul etmiyorlar

yani. Kendileri gerçeği görmek istemiyor, çocuğa da göstermek

istemiyor. O kızın ne durumda olduğunu merak ederim.

Yani herkes görmüyor gerçeği.

Bazıları kedi, bazıları köpek sever. Küçük Gültekin'in annesi

Ayşe Hanım evine kedi köpek sokmayan biriymiş. Gültekin kör olmadan önceki dönemde ısrar etmiş ve evladını kıramayan anne onun bir kedi beslemesine izin vermiş.

İstanbul'da hastaneden dedesinin evine çıkan küçük Gültekin dedesinin evindeyken de bir kedisi olsun istemiş. Şöyle anlatıyor kitapta:

Dedemim evindeyken de bir kedim olsun istedim. Bunu duyan bir dostumuz bana yumuşacık, uzun tüyleri olan bir kedi yavrusu armağan etti; adını Toraman koydum. O günlerde bu yavru kediyi kucağında tutup okşamak, onunla oynamak bilerseniz benim için ne tatlı bir eğlenceydi. Bu yavru kedi sanki benim göremediğimi anlamıştı; onu kucağıma almak istediğim zaman elimi çırpıp, "Toraman!" diye seslenmem yetiyordu. Toraman, sanki beni onu arayıp bulmaktan kurtarmak için adının söylendiğini işitir işitmez nerede olursa olsun zıplayıp kucağıma çıkıyordu. Bu yavru kedi sayesinde Aydın daki evimizde beslediğim Sarman a duyduğum özlemi gideriyordum. Bir de, görmesem de kedi beslemekten tat alacağımı, kedilerle iletişim kurabileceğimi anlamış oluyordum. Sanki bu yavru kedi, çocukluk çağında gözlerim görürken yapabildiğim bir şeyleri yine yapabileceğimi gösteren bir umut simgesiydi.^ I

Kedi deyip geçmemek gerekiyor. Bir can, bir başka cana dokunuyor.

Kedi de olsa bir can yoldaşının olması ne kadar önemli.

Körlerin çevresindekiler bunu hiç unutmamalı. Kediyle ilişki bir umut kaynağı olarak onun yaşamında önemli bir yer tutuyor.

Sohbetimizde aramızda şöyle bir konuşma geçti:

D: İstanbul'da hastanede ne kadar kaldınız?

G: Cerrahpaşa'da iki buçuk ay kadar kaldım.

D: Cerrahpaşa'dan çıktıktan sonra da İstanbul'da bir süre kaldınız, değil mi?

G: Evet, kaldım. Doktorlar haftada bir hastaneye giderek gözümü

kontrol ettirmemi istediler. Bir gelişme var mı diye içine

bakıyorlardı. Ne bakımdan bilmem. Ben ümidi kesmiştim ama

onlar belki kesmemişti, bilmiyorum. Bir süre kaldık. O arada tabii

ben bir kedi aldirttim. Kedi yavrusu. Adını Toraman koydum.

D: Hah evet! Lütfen biraz anlatır mısınız? Dede'ye mi söylediniz,

"Dede bana bir kedi al," diye?

G: Hayır. Bir tanıdıktan aldık, ama dedem karşı çıkmadı. O kediye

çok severdim.

D: Sonra ne oldu?

G: Toraman İstanbul'da kaldı. Hâlâ acırım ona, onu yanımda

götürmediğime. Çok güzel bir kedi idi. Yani (*el çırpma sesi*) yapar yapmaz gelirdi.

İzmir'deki konuşmalarımızdan bir yıl sonra, Tülay ve Gül tekin

Yazgan çiftini "insan insana" adlı televizyon programına davet

ettim. Orada da dedenin evindeki kediden söz ettim ve yine aynı

cümleleri duydum: " ... O kediyi hiç unutmam. Çok güzel bir

kediydi. Elimi çırptığım zaman yanıma gelirdi. Ne hissedirdi bilmiyorum ama hiçbir zaman gelmemezlik yapmadı; mutlaka neredeyse

gelir, kucağıma çıkardı. O kediyi çok özlüyorum.”

Bu satırları yazarken şu anda gözlerimi nemlendiren bir farkındalığım içindeyim: Televizyon çekimi sırasında seksen bir yaşında

olan bir adam, “O kediyi çok özlüyorum,” diyordu.

Bir canın bir başka cana dokunmasının yaşamdaki önemini

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 31

gösteren bundan daha güçlü bir kanıt var mı? Şimdi, İzmir’deki sohbetimize dönelim.

G: Aydın'da zaten kedim vardı. Herhalde ondan düşünmedim

Toraman'ı götürmeyi. Aydın'daki kedim de çok güzeldi.

D: Onun adı neydi?

G: Sarman. Sarı bir kedi idi.

D: Ben şeyi merak ediyorum: "Toraman" ismini nasıl buldunuz?

G: Haa! Okuduğum dergilerde "Toraman Amca" diye bir tip vardı. Karikatür tipi.

D: Hangi dergiydi?

G: Bu *Çocuk Duygusu'nda* olsa gerek; o sırada okuduğum dergiler onlardı. "Toraman Amca." Oradan "Toraman" koydum.

Sırf gri renkliymiş o kedi. Başka bir renk yokmuş üzerinde. Çok güzeldi.

D: Demek içinizde yer etti.

G: Evet. Unutmam onu.

Tülay Hanım'a baktım ve "Ne kadar önemli!" dedim. Tülay Hanım başını sallayarak, "Evet. Kaç yıldır..." dedi. Gültekin Bey konuşmaya devam etti:

G: Sarman da çok sevimliydi. Onu da çocukluğumda falan almıştım ama körlüğümde de bana yakındı.

Bu bilgi Tülay Hanım için de yeniymiş, biraz hayret ederek, "Aaa! O epeyce arkadaşlık etti sana demek ki! Kaç yıl durdu Sarman, Tekin?" diye sordu.

G: Valla 12-13 yaşına kadar yaşadı, ondan sonra görünmedi.

Kayboldu. Kediler kendi ölümlerini sahiplerine göstermez.

Kayboldu. Yok oldu.

D: Öyle mi! Ben bunu bilmiyordum. 11'

1 Kedinin olusunu sahibine gostermediğiyle ilgili bilgilere ufak bir araştırmayla birçok kaynaktan ulaştım. Bu yeni bilginin kedilere bakışımı etkilediğini belirtmek istiyorum.

32 DOĞAN CÜCELOĞLU

Tülay Hanım sanırım Sarman'm sıradan bir kedi olmadığını

belirtmek için, "Kedinin de iyisi oluyor," dedi.

G: Fakat hayvanlarda da kıskanma var. Başka bir kedi daha

aldım eve, ikinci kedi, o kediyi çok kıskanırdı. Bir köşede buldu

muydu onu tırmalar, döverdi. Ama Sarman babamdan çok korkardı.

Babam severken kulaklarını şöyle yapar (*eliyle kedinin kulaklarını sıkma davranışı yapıyor*) öyle severdi. Babamın da sesini

işitir işitmez kulaklarını kısar, kanepenin altına bir yere saklanırdı.

Sesinden tanırdı yani.

D: Bir şey merak ediyorum; siz önce gören bir çocuktunuz,

sonra görmeyen biri haline geldiniz. Sarman'ın sizin etkileşiminde bir farklılık oldu mu? Hissettiniz mi böyle bir farklılığı?

G: Hayır. Ama çağırdığım zaman bana gelirdi. "Sarman, Sarman!"

derdim, gelirdi. Kucağında çok otururdu. Çağırdığımda

gelmediği zaman kucağıma bir yastık alırdım ve yastığı, "Ooo pisi pisi," diye kedi gibi okşamaya başlardım; o zaman neredeyse

atlar, yastığın üzerine çıkar otururdu. Onun için kıskançtı diyorum.

O yastığın üzerine otururdu. Mutlaka gelirdi yani.

D: Peki bu yastık olayını görmeden önce yaptınız mı hiç?

G: Hayır. Körlüğümdeydi bu. Şunu da belirteyim; annem eve

kedi sokmazdı, sokmadığı halde ben küçükken istedim diye kedi

aldı. Niçin? Benim ailede kör olmadan da ayrı bir yerim vardı.

Ben son çocuk olduğum için itina gösterirlerdi. "Son kesen" tabiri var ya... Daha yumuşak davranırlardı. Dayak falan yediğimi

hatırlamıyorum; ötekileri epey korkuturlarmış.

Dedesi Gültekin Yazgan'ı etkilemiş biri. Yazdığı kitapta onunla

ilgili önemli gözlemler yapmış. Evlerinde yaptığımız konuşmalarımızda da dededen söz edildi.

Bir televizyon programında Levent Üzümcü'yle yaptığım sohbette,

“Ben oğluma baktığım zaman sadece kendi oğlum olarak

görmüyorum onu; o benim torunlarımın babası, onların çocuklarının

da dedesi olacak. Ben o gözle çocuğuma babalık yapmaya

çalışıyorum,” demişti.

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 33

Gültekin Bey'in dedesinin de benzer şekilde onu etkilediğini

ve onun da bu etkileri kendi çocuklarına aktardığını düşündüm.

Bu etkileme doğal olarak kendiliğinden mi oldu, yoksa bilinçli bir

çabanın sonucu mu, bilmiyorum. Ama bu etkinin olduğu kesin;

böyle bir etkinin kanıtlarını kitabın değişik yerlerinde sanırım siz de göreceksiniz. Gültekin Yazgan şöyle yazmış:

Doktorlar gözümün durumunu bir süre izlemek istedikleri

için Aydın'daki evimize hemen dönmedik; annemle birlikte

birkaç hafta dedemin yanında kaldık.

Dedem Safranbolulu Mehmet Şevki Efendi, tarihe k a rışmak

üzere olan hattatlar kuşağının son temsilcilerinden

biriydi. Yıllarca hattatlık sanatım icra ettiği Sahaflar

Çarşısındaki dükkânını kapatmıştı; ama doksanını geçmiş

olduğu halde yaşlanmaya yenik düşmemişti. İleri yaşına karşın

boşta kalmak istememiş, Yakup Ağa Camii'nin imamlığına

atanmıştı. (Burada dipnotla şu açıklama yapılmış: O yıllarda imam atamaları memur ataması prosedürüne bağlı

değildi; atamayı yapan makam da başkaydı.) Karısıyla birlikte

bu caminin imam lojmanında oturuyordu. Yaşına göre

dinç ve enerjikti: İmamlık görevini yerine getirdiği saatler

dışında odasına çekiliyor, sessizlik içinde hattatlığını sürdürüyordu.

Onun evinde kaldığımız haftalar boyunca camide verilen

vaazları, hafızların okudukları Kuran'ı, dedemin cuma

hutbelerini dinleme fırsatı buldum. Doksanlık dedemin y a zı

yazmakta kullandığı kâğıtları ve özel mürekkebi nasıl hazırladığını kendi ağzından dinledim.

Üzerine yazacağı kâğıt

yapraklarını teker teker yumurta akı ile sıvayıp merdane ile

düzlüyormuş; sonra da bunları çamaşır asar gibi bir ipe dizerek kurutuyormuş. Böylece kâğıdın yüzeyi mürekkebi emmeyen

bir nitelik kazanıyormuş. Hattatlıkta kullandığı özel mürekkebi de kendisi hazırlarmış. Ben ordayken yine mürekkep hazırlamaya girişti: Önce bir miktar yağlı çırayı y a kıp isini topladı; sonra, bu isi arapsabunu ile karıştırıp mer-

OBK 3

34 DOĞAN CÜCELOĞLU

mer bir dibeğe koydu. Bu karışım arada bir dövülecek ve aylar sonra hattatlıkta kullanılan mürekkep haline gelecekmış.

Dedem alaycı bir gülüşle, "Sizin kullandığınız mürekkep zamanla uçup gider, bir gün gelecek nüfus kayıtlarınız

okunmayacak kadar silikleşecek, " diyordu. Gerçekten hattatların kullandıkları özel mürekkep hiç solmazmış. Yazarken

bir yanlış yaptıkları zaman hemen o harfi bir parmaklarının

ucuyla siliverirlermiş; fa k a t mürekkep kuruduktan sonra artık silinemezmiş.

Dedemle birlikte geçirdiğim günler sırasında, insanın k a rar

verirse ve gerçekten isterse neler yapabileceğine basit de

olsa örnek olabilecek iki olayın öyküsünü dinledim: Dedem

yetmişine kadar koyu bir sigara tiryakisi olduğu halde yokuşları tırmanmakta güçlük çektiğini fark edince hemen sigarayı

bırakıvermiş. Yine o yaşlardayken sağ eli lodos estiği

zamanlarda titremeye başlamış. Bu güzel yazı yazmasını

engelleyen bir durum olduğundan bir çözüm bulması gerekiyormuş.

O da birtakım özel alıştırmalar yaparak hattatlığını

sol eliyle sürdürmeye başlamış. Bu yaşta hem imamlık

yapan hem de ömür boyu icra edegeldiği hattatlık sanatını

*sürdürmeye çalışsan dedem, nice yıllar sonra benim için
yaşlanan, fakat yaşlanmaya boyun eğmeyen bir insan modeli
oluşturacaktı*

Konuşurken konu dede Safranbolulu Mehmet Şevki Efendi ye
geldiğinde, Tülay Hanım bir süre bizden ayrıldı ve elinde bir kitapla geldi:

T: Şimdi ben şurada bir araştırma yaptım, dedeyle ilgili
Larousse'ta bir yazı var.

D: Öyle mi?

T: Evet, evet. Şöyle yazıyor: 'Şevki Efendi, Mehmet. Türk hattatı,
Safranbolu. 1851, ölüm, 1948. Sıbyan mektebinde okurken
yazıya başladı ve okulun hattatı Mehmet Efendi'den sülüs ve
1 a.g.e., s. 16-17-18

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 35

nesih öğrendi, İstanbul'a geldi. Müneccimbaşı Tahir Efendi'nin
kâtipliğinde bulundu. 1881'de Safranbolu'ya dönerek ilmiye icazetnamesi aldı. 1901'de yeniden
İstanbul'a gelişinde Beyazıt'ta

açtığı dükkânında isteyenlere Kuran ve dua kitapları yazdı. 103

Kuran yazmıştır."

D: Hangi yılda basılan *Larousse* bu?

T: ilk *Larousse'*ar6ar\ herhalde. Yılımı bilmiyorum.

G: Ondan sonra ek çıkardılar bunlara. Sonra, *Son Hattatlar*

diye bir kitap(1) var. O bizde yok. Onda da var dedemin hayatı,
daha geniş.

T: Evet, onda var geniş olarak. Şimdi bir anı geldi aklıma, onu
anlatayım. Dedem Kuranıkerim'lerden bir tanesini oğlu için yazmış,

değil mi?

Soru eşine yöneltmişti ve Gültekin Bey, “Evet oğluna hediye etti. Bu İstiklâl Savaşı’ndan önce,” diyerek yanıtladı. Tülay

Hanım bana dönerek açıklamasını sürdürdü:

T: Yazıyor. Ondan sonra savaş oluyor. Bunlar Karacabey'deler.

Annesi, anneanne falan, otururlarken, "Düşman geliyor. Yaka yaka geliyor!" diye herkes haydaaa, yalınayak, yalın pabuç...

G: Yunanlılar çekilirken yakıyorlar.

T: Yakıyorlarmış Yunanlılar çekilirken. Kuranıkerim'i de yanına alıyor anneanne çıkarken. Ondan sonra ne yapsın, onu taşımak yerine bir ağaç görüyor orada, ağacın kavuğuna o Kuranıkerim'i koyuyor.

D: Aaa, öyle mi? Sonra?

T: Ondan sonra kaçmaya devam ediyorlar. Gidiyorlar...

Zaman geçiyor. Tekrar dönülüyor, ev yanmış, kalmamış ortada,

Kuranıkerim'i koyduğu ağacı arıyor. Ağaç duruyor ama

Kuranıkerim yok. Ondan sonra hemen araştırmaya başlıyorlar

gören var mı diye.

G: Babam o zaman kaymakam vekili seçilmiş. İşgal artık bitiyor.

Güç Ankara Hükümeti'nin eline geçmiş durumda...

1 Mahmud Kemal İnal, *Son Hattatlar*, Maarif Vekaleti Yayınları, 1955

36 DOĞAN CÜCELOĞLU

T: Ondan sonra diyorlar ki, bir adamın heybesinde gördük.

Sonra adam bulunuyor ve Kuranıkerim alınıyor.

D: Bak sen! Ne müthiş istihbarat.

T: Evet, işte bu Kuranıkerim hep böyle ailede durdu. Çok güzel süslemeleri olan, çok kıymetli bir Kuranıkerim. Sonra ölünce kayınpederim, eee, bir sürü kardeş var. Ne yapılsın? Dedik bunu bağışlayalım; Süleymaniye Kütüphanesi'ne ve...

G: Babam öldükten sonra kimde kalacak?

T: Babası öldükten sonra kimde kalacak? Bir yerde, ziyan olacak ortalıkta. Sonunda biz götürdük. Hatta bağış icazetnamesi de vardır, çok güzel süslü, ikisini birlikte Süleymaniye Kütüphanesi'ne bağışladık. Orada muhafaza ediliyor. Bakın nereden kurtulup nerelere gelmiş ve nasıl. Çok enteresan bir anıdır.

D: Evet, önemli ve anlamlı bir anı.

Bu anı bana dinin, toplumumuzun dokusunun ne kadar önemli bir parçası olduğunu düşündürdü. Din her şeye yön verdiği gibi, halkın estetik değerlerine de tümüyle yön vermiş durumda.

Elyazması Kuran ne kadar değerli ki, düşmandan kaçarken saklanacak önemli bir hazine gibi görülüyor ve bu hâzineyi bulan kişinin kim olduğunu herkes biliyor.

Bir başka konuşmamızda soyadlarını nasıl aldıklarını merak etmiştim:

D: "Yazgan" soyadının da bir hikâyesi vardır herhalde. Anlatır mısınız?

G: Var. Yazgan soyadı... 1935 yılıydı zannedirim, Soyadı

Kanunu çıktığında, herkes soyadı alıyor. Babam dedeme yazıyor:

"Siz hattatsınız, 'Yazgan' soyadını almak istiyorum, ne dersiniz?"

Daha doğrusu, ben biliyorum o yılları. Dedem uygun gördü.

"Yazgan" soyadı böylece alındı. Yani "hattat"ın, "yazan", "yazı sanatçısı" anlamına geldiğini kabul ederek aldık.

D: Türkçe'sini bu şekilde buldu ve koydu demek ki. Önemli.

Türkçe olmasına özen gösterildiğini anlıyorum. Ailedeki herkes bunu kabul edip kullandı mı?

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 37

G: Evet. Amcam da dahil herkes kabul etti.

Dedenin mesleği, emeği ve şöhreti, nesiller boyu sürececek bir soyadının temeline böylece yerleşmiş oluyor.

Gültekin Yazgan hastaneden çıkıp bir süre dedesinde kaldıktan sonra Aydm'a geri dönmüş; bu onun için yuvaya dönüştür.

Şöyle anlatıyor:

Mayıs başında evimize döndük. Doğduğum, sokaklarında koşup oynadığım, sığacağına, yağmuruna, çarşısına, pazarına alışık olduğum, sevdiğim insanlarla dolu bu kente ve yuvamızın sıcak ortamına yeniden kavuşmak ne kadar rahatlatıcıydı!

Ne var ki annemin, babamın, kardeşlerimin şefkat ve

sevgi dolu ilgisine karşın yuvaya dönüşümün daha ilk günlerinde kendimi boşlukta hissetmeye başladım. Yaşamımı dolduran

birçok şeyle bağlarım kopmuştu.

Daha birkaç ay önce okulum vardı, basamaklarından geleceğe

doğru tırmandığım; arkadaşlarım vardı, birlikte gülüp

oynadığım, darılıp, barıştığım; kitaplar vardı, eğlendiren, öğreten; notalarım vardı, mandolinimi elime alıp seslendirdiğim.

Bu notalar arasında neler yoktu, neler: İçinde klasik y a pıtlardan alınma temaların da bulunduğu bir mandolin metodu,

o günün Türkçe tangolarının notaları, çocuk şarkılarının notalarıyla dopdolu bir müzik kitabı... O günün müzik derslerinde öğretilen çocuk şarkılarının birçoğunu içinde toplayan bir kitapta, aralarında Zeki Bey, Musa Bey gibi çocuk şarkıları yazmış müzik sanatçılarımızın bestelediği şarkılar olduğu gibi, uluslararası değer taşıyan ve çoğu klasik Batı

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 39

müziğinin ünlü bestecilerinden alınmış temalar kullanılarak yazılmış çocuk şarkılarına da yer verilm iştik

Bu satırları okurken benim gibi herhalde siz de farkına varıyorsunuz, on bir yaşındaki küçük Gültekin'in yaşamında müzik

önemli bir yer tutmaktadır. Aşağıda verdiği ayrıntılar da bu kanıyı pekiştirmektedir:

Mozart 'ın Figaro 'nun Düğünü operasından Figaro 'nun çocuk şarkısına dönüştürülmüş aryası, Brahms 'ın ünlü ninnisi, Schubert 'in çok tutulan serenadı (Güzel çoban bir yudum su ver testinden...), Verdinin Aida operasından "zafer marşı" ve Beethoven 'in Dokuzuncu Senfonisinden alınan o ünlü koro yapıtı, "Medeniyet insanlığa güneş gibi nur saçar" dizesiyle başlayan bir çocuk şarkısı olarak bu müzik kitabındaydıS 2)

Küçük Gültekin'e, daha sonra körlük yaşamına uyum sağlamasında müzik önemli bir katkı sağladı. Ama o günlerde yeni kör olmuş bu çocuk bir daha göremeyeceği önemli bir kaynaktan koptuğunun bilincinde ve açıkça belirtilmese de onun üzüntüsünü çekmekte.

Çocuk eve kapanıp kalır mıydı hiç? Arkadaşlarla sinemaya gider, kentin biricik parkında dolanırdık. Kimi zaman okuldan dönüşümde günün ödevlerini yaptıktan sonra başımı alır istasyona iner, her gün Nazilli'den gelip Söke ye giden trenden inen, tanımadığım yolcuları sessizce karşılar, binen yolcuları bakışlarımla uğurlardım.(3)

Bu duyguyu ben ortaokulda okurken ilk defa Mersin'e gittiğim zaman hissetmişim İlk defa tren, ilk defa yük gemisi görmüştüm.

Daha sonra İstanbul'da üniversite öğrencisiyken inen

1 Kör Uçuş, s. 19

2 a.g.e., s. 19

3 a.g.e., s. 20

40 DOĞAN CÜCELOĞLU

ve kalkan uçakları seyretmek için havaalanına gittiğimi ve bundan

zevk aldığımı hatırlıyorum. Böyle yaptığımı da kimseye söylemedim;

çünkü bu tür davranışları çocuksu, gülünecek davranışlar

olarak görüyordum. Gözlerimi kaybetseydim, bir daha

trenleri, gemileri, uçakları göremez hale gelseydim, sanırım dünyamda büyük bir boşluk oluşurdu.

Kimi zaman, gövdesine iri iri rakamlarla kazınmış tarihten

1880'li yıllarda imal edildiği anlaşılan, yaşlı lokomotife

yaklaşır, onu uzun uzun seyrederdim. Ne kadar sevimliydi

bu yaşlı lokomotif! Makiniste merak ettiğim şeyleri sorduğum

da olurdu.M

Uyanık, kendine güveni olan, çocukluğunu her boyutuyla yaşayan,

içinde bulunduğu ortama sağlıklı bir uyum sağlamış bir

oğlan çocuuğu kendine, dünyaya anlam verme sürecinin içinde.

Her şeyi merak ediyor, soruşturuyor, gözlemler yapıyor. Gültekin

Bey, çocukluk yıllarının anısını aktarırken, cumhuriyetin hangi

toplumsal koşullar içinde kurulduğu ve ne gibi bir toplumsal yolculuk içinde olduğumuzu da gözler önüne seriyor:

Bu “Söke treni” önemli bir trendi. Yolu üzerindeki köylerin,

kasabaların ve son durağı Söke’nin Aydın Ortaokuluna

devam eden çocuklarını sabahları getirir, akşamüstleri

de geldikleri yere döndürürdü. O yıllarda Aydın

gibi oldukça gelişmiş bir ilde biri il merkezi Aydın’da, öteki

bir ilçe merkezi olan Nazilli’de, iki ortaokul bulunuyordu;

lise yoktu. Ortaokulu bitirenlerin öğrenimlerini sürdürmek

için başka kentlerdeki yatılı liselere gitmeleri gerekiyordu.

Buna da herkesin parasal gücü yetmediğinden, ortaokul

bitirenlerin çoğu öğrenimlerini sürdüremiyordu. Ne var ki

o yıllarda ortaokul diplomasının iş bulmada değeri vardı.

İlkokul diploması bile devlet memuru olmak için yeterliydi.

Örneğin, ilkokulu bitirmiş olanlar birkaç aylık bir kursa ta 1

a.g.e., s. 20

ONLAR BENÎM KAHRAMANIM 41

bi tutulduktan sonra polis olabilir veya bucak müdürü olarak

atanabilirlerdi

Hayatla böylesine iç içe, böylesine uyanık, dünyayı öğrenmeye

böylesine aç birinin gözleri artık ömür boyu yok. Ve dolu dolu

yaşadığı bir ortama geri dönüyor. Aşağıdaki satırları, içim dolarak ve gözlerim nemli okuyorum:

Okul, kitaplar, notalar, arkadaşlıklar, sinemalar, yalnız

başına ya da arkadaşlarımla yaptığım gezintiler... Bütün

bunlar geride mi kalmıştı? Ben annemden babamdan, kardeşlerimden oluşan dar çevreme mi sıkışıp kalacaktım?(2)

İşte can alıcı soru ve en önemli an: Dört duvar arasına sıkışıp

kalan bir hayat mı, yoksa sınırlarını sürekli zorlayan, zor, emek isteyen, sürekli uğraş vermeyi gerektiren ama kendi geleceğini kendisinin

inşa ettiği bir yaşam yolculuğu mu? O ilk baştan itibaren

seçimini yapmıştı:

Hayır! Hayır! Bunlar geride kalmamalıydı, kalamazdı.

Bildiğim, alıştığım yaşantıma, kitaplara, notalara, okula,

arkadaşlıklara yeniden kavuşmalıydım; ama nasıl, nasıl,

nasıl? Körlük öncesi çocukluk yaşantımın belleğimi dolduran

zengin anıları şimdi beni bu sorunun yanıtını aramaya,

körlüğümün getirdiği sorunlara çözümler bulmaya, yitirdiklerime yeniden kavuşmaya, kısacası normal yaşama

dönmek için çaba göstermeye iten karşı konulmaz bir güce

dönüşmüştü.

Bu satırları okurken, insan zihnini ve davranışlarını anlamaya

çalışan bir biliminsanı olarak aklıma gelen soru şu oldu:

Doğuştan kör ile sonradan kör arasında karşılaştırma yapıldı mı?

Acaba sonradan kör olanlar, kör olmadan önceki yaşamlarının

1 a.g.e., s. 20

2 a.g.e., s. 20

3 a.g.e., s. 21

zenginliğini elde edebilmek için daha umutlu ve girişken olabilirler mi? Karşılarına çıkan engellerle baş edebilmek için dâvâ donanmış

olabilirler mi?

Bu sorunun araştırılmasını uzmanlarına bırakalım, ama öyle anlaşılıyor ki küçük Gültekin, öncekinden daha fakir ve kısıtlanmış

bir yaşamı kabul etmeyeceğine karar vermişti.

42 IX)C;AN(V('UU1CIAJ

V

Kör bir arkadaşım var; ara sıra sohbet olanağı bulduğum bu arkadaşım on bir yaşındayken menenjit olmuş ve erken teşhis ve tedavi yapılamadığı için görme duyusunu kaybetmiş. Bu arkadaşım kör olduktan sonra beş yıl evinde kapalı kalmış; ailesi onu dışarıya çıkarmaktan utanmış.

Bu durum Gültekin Yazgan için geçerli değildi. Ailesi ve çevresiyle ilgili olarak şunları yazıyor;

Aile çevrem de, a ile dışı çevrem d e anlayışlı, yeniliğe ve değişime açık insanlardan oluşuyordu. B ir gün bab am,

“Oğlum, ben senin nelere ihtiyacın olacağını b ilem em ,” d e mişti.

“Sen neye ihtiyacın olduğunu, ne y apm am ız ı istediğini

söyle; sana destek o lm ak, isteklerini y erine getirmek için

elimden geleni y a p a c a ğ ım .” Körlüğe uyum sağ lama yo lu n d a gösterdiğim ça b ala rd an olumlu sonuçlar a lışım da, top arlanm a y ulla rım d a ve d a h a sonraları annemin, b a b am ın , k a rdeşlerimin, y a k ın a k ra b a la rım ın , a rk ad a ş la rım ın , a ile d o stlarımızın, sevgili k a rım la çocuklarımla n sağlad ıkları an lay ışı

destek ve özverili y a rd ım ın büyük p ay ı olduğunu özellikle belirtm ek isterimSll

Ben küçükken göz iltihaplanması nedeniyle birkaç günlüğüne

gecici kurlukler yaşadım. Ama sosyal bir ortamın bana destek

verip vermemesiyle ilgili herhangi bir anım ve deneyimim

yok.

1 a.g.e., s. 29

44 DOĞAN CÜCELOĞLU

Daha yetişkin dönemlerimde hasta olduğum zamanlarda kendimi yalnız ve güçsüz hissettim; o dönemlerde çevremde bana değer veren insanlara gereksinim duydum; benimle konuşan, bana dokunan insanlar istedim ve böyle durumlarda utanarak farkına vardım ki, şimdi yanımda olmasını istediğim ve gerçekten dost bildiğim insanları ben kendim uzun zamandır aramamışım. Ve onlar bunu benim hiç yüzüme vurmamışlardı. İnsanı ve yaşamı değerli kılan şeyin bu dost ilişkileri olduğunu böyle zamanlarda tekrar tekrar keşfetmişimdir.

On bir yaşında kör olan Gültekin'in annesinin saçları ağarmış kadın şeker hastası olmuş. Çocuğunun gözlerini kaybetmesi anne yüreğine acı vermiş. "Ağlarsa anam ağlar, gerisi yalan ağlar,"

sözü, annesini kaybeden ve annesiz büyüyen çocuklarla karşılaştığım zaman daha da bir anlamlı hale gelir benim için. Çünkü

ben sarhoş bir iğnecinin ilgisizliği, dikkatsizliği, umursamazlığı

ve hatası nedeniyle bir yıl topal gezdim. Annem bu sürede gecesini

gündüzüne katarak uğraş verdi ve beni iyileştirdi / 1) Şimdi

benim ta yüreğimin içinde sarsılmaz bir kanı var: Ben sevmeye

değer bir insanım. Başka hiç kimse beni sevmese dahi benim bu

inancım hiç değişmez. Çünkü annem beni sevdi ve benim için gecelerini feda etti. Her insanın ihtiyacı var böyle birine; onun için

geceğini seve seve feda edecek birinin olduğunu bilmesi çocuğu

güçlü kılar; onun ruhunu besler.

Görme yetisini kaybetmiş bir çocuğun sevmeye, değer vermeye ne kadar ihtiyacı var. Ve Aydm'da çocuk Gültekin'in içinde olduğu ortamın böylesine sevecen olduğunu anlıyorum. Bunun birçok göstergesi var, ama beni özellikle etkileyen bir örnek var ki, onu sizlerle paylaşmak istiyorum.

Küçük Gültekin kendine güven kazanmak için sokakların ıssız olduğu gece vakti evden çıkarak kimseye görünmeden evinin civarında geziyor ve yine hiç kimseye görünmeden geri dönüyor.

1 Canan Dila, İnsanı Ararken: Doğan Ciiceloğlu Kitabı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Nehir Soyleşileri dizisi, 2005

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 45

Gece yalnız başıma dolaşayım diye evden çıktım. Bir ara sanki arkamda beni izleyen birinin ayak seslerini duyar gibi oldum; ama kim, niçin gecenin bu saatinde beni izleyecekti? Tanıdığım biri olsaydı zaten beni selamlardı diye düşündüm, yoluma devam ettim. Alıştığım birtakım cadde ve sokaklardan geçtikten sonra eve dönüp yattım. Birkaç gün sonra ayak seslerinin nedenini babamdan öğrendim. Babamın banka müdürü bir dostu vardı. Meğer o gece arkamda duyduğum ayak seslerinin sahibi bu duyarlı dostumuzmuş.

Sokakta yalnız başıma bastonumu dürte dürte yürüdüğümü görünce kaygılanmış. Müdahale etmek de istememiş, cesaretimi kırmaktan çekinmiş olmalı; ama herhangi bir kazaya uğramayayım diye ben eve dönünceye kadar sessizce beni izlemekten kendini alamamış d1)

Bu öykü, komşuluk ve dostlukların kalitesi hakkında fikir veren

önemli bir kanıt. O dönem, Aydm'da gerçek bir "mahalle

kültürü"nü yaşadığını görüyoruz. Bu mahalle bilincini hâlâ yaşatan ortamlara ayrı bir sevgi ve saygıyla baktığımı burada belirtmek

istiyorum.

Bir Afrika atasözü, "Her çocuğun bir köye gereksinmesi vardır,"

der. Kentteki köye mahalle diyoruz.

Kör Gültekin yeni durumunda yalnız kalmamak için arkadaşlıklar

edinmek isterken kendine özgü bazı stratejiler geliştiriyor.

Onun arkadaşlıkla ilgili düşüncelerine ve arkadaşlıklarını canlı

tutmak için yaptıklarına biraz sonra değineceğim; burada "mahalle

kültürüyle" ilgili bir ifadesine yer vermek istiyorum:

Eski arkadaşlıklarımın canlanmasında ve arkadaş çevrem

giderek genişlemesinde gerek aile üyelerimin, gerekse aile

dostu teyzelerin ve amcaların (arkadaşlarımın anababalarının)

doğrudan veya dolaylı yoldan çok değerli desteklerinden

yararlandığımı belirtmeden geçemeyeceğim. Bu anlayış-

1 *Kör Uçuş*, s. 54

46 DOĞAN CÜCELOĞLU

lı, iyi yürekli amcaların, teyzelerin çocuklarını benimle arkadaşlığa teşvik ettiklerinden eminim)!

Ancak, tek başına annelerin babaların teşvikleriyle kurulan arkadaşlıklar uzun ömürlü olmaz. Küçük Gültekin bunu anlamıştı.

O nedenle kolları sıvamış ve eski arkadaşlarını yeniden kazanma

ve onlarla ilişkiyi sürdürme konusunda bilinçli bir kampanya

başlatmış.

Büyüklerle aram iyiydi, konuşkandım. Onların yanında susup oturmuyordum, kendime göre onlarla konuşacak konular buluyordum; ziyaretlerine gittiğimizde beni eğlendirmek için masal anlatan teyzeler de vardı. Ama ne de olsa ben bir çocuktum, her çocuk gibi, benim de arkadaşlarım olmalıydı; çocukça söyleşmeli, oynamalıydım.

Çok geçmedi, eski arkadaşlıklar (daha doğrusu körlük öncesi arkadaşlıklar) yavaş yavaş canlanmaya başladı. İlkokul öğretmenimin yeğeni Memduh Ünver ile sınıf arkadaşydık; yıllarca aynı sırayı paylaştık. Bu arkadaşımın gösterdiği yakınlığı, dostluğu ve ilgiyi unutmam. Yaz tatillerinde her gün ve okullar açılınca her hafta sonlarında öğleden sonra saat beşte kapı çalınır ve bu vefalı arkadaşım gelirdi. Buluşmalarımız sıcaklığını yitirmeden arkadaşım ortaokulu bitirip de Denizli 'de liseye devam etmeye başlayıncaya kadar böylece devam etti. Daha sonraki yıllarda da o benim en yakın arkadaşlarımdan biriydi. Zamansız ölümüyle yitirdiğim Memduh 'u rahmetle anıyorum)21

Gültekin Yazgan 'm sevgiyle ve rahmetle andığı arkadaşı

Memduh Ünver 'i yetiştiren bilinçli bir sosyal ortam vardı. Onun

çevresindeki kişiler, yani annesi, babası, teyzesi, halası, amcası, dayısı, büyükanneleri ve büyükbabaları, onun kişiliğinin oluşmasını

etkilediler. Nasıl etkilediler? Kendi yaşamlarıyla, sözlerinde, dav-1 a.g.e., s. 45

2 a.g.e., s. 44

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 47

ranışlarında, genel olarak yaşamlarında bazı değerleri yaşatarak etkilediler. Küçük Memduh'un bir çocuktan beklenenin ötesinde tutarlı olarak zamanında gelmesi, onun davranışının arkasında değerler bilincine sahip bir yetişkin desteğinin olduğu izlenimi veriyor.

Öyle anlaşılıyor ki, o günün Aydm'mda, kör bir çocuğun kör olmayan başka bir çocukla arkadaşlığını önemseyen ve bu ortamı yaratmak için çaba harcayıp emek veren bir sosyal yapı varmış ve bu yaklaşım, arkadaşlık ilişkilerini anlamlı ve değerli kılıyor.

Eski değerlerimizden bahseden yazıları okuyunca, genellikle hemen ardından, "Şimdi bütün bu değerleri kaybettik," sözleriyle başlayan bir ağıt gelir. "Ne oluyor bize, değerlerimizi neden kaybediyoruz!" sızlanmasına başlamak için söylemiyorum bunu.

Gültekin Yazgan'ın çocukluk ortamında yaşayan değerlere dikkatinizi çekmek için söylüyorum. Bu değerleri yaşatmak için olgun ve erdemli insan olmaya gerek yok. Zaten çocuklarda doğal olarak var olan "sevgi" ve "empati" değerlerine saygılı olmak

yeterli. Yani, Memduh Ünver'in çevresinin, çocuklarına ve çocuklarının arkadaşlarına saygılı bir çevre olduğunu düşündüğümü söylemeye çalışıyorum.

Neden bunu söyleme gereği duyuyorum?

Çünkü bu saygı olmadan çocuğun sağlıklı büyümesi olanaksızdır.

O dönemde Aydm'da yetişkinler böyle bir ortamı, "mahalle kültürü"nü oluşturmuş ve yaşatmışlar. Kendilerini tanımıyorum ama en içten sevgi ve saygıyla onları rahmetle anıyorum.

Memduh Ünver'in, bu yakın arkadaşın liseye gitmek için

Aydm'dan ayrılmasının, küçük Gültekin'in "ben de okuyacağım"

isteğinin oluşmasında önemli rol oynadığını düşünüyorum.

Arkadaş çevresini tanımaya devam edelim:

*Bebeklikten beri canciğer arkadaşlık ettiğim iki kız, bir erkek arkadaşını vardı: Jale (Şarman),
Gülây (Edgüer), Aydın*

*(Karabudak). Ailelerimizin de birbirleriyle yakın dost olmaları arkadaşlığımızı daha da
sıkılaştırmıştı. Okul olmayan*

günlerde birimizin evinde toplanır oyunlar oynar, kendimize

göre söyleşirdik. Bu arkadaşlar ilkin birkaç kez anneleriy 48

DOĞAN CÜCELOĞLU

*le ziyarete geldikten sonra çekingenlikleri geçti; eski arkadaşlığımız canlandı. Sık sık birbirimize
gidip gelemeye başladık.*

*Onlar beni daha sık arıyorlardı. Bense, yalnız başıma yola çıkamadığım için annemle birlikte veya
başka birinin eşliğinde*

*onları ziyarete gidebiliyordum. Birkaç ay içerisinde bu arkadaşların arkadaşlarıyla da tanıştım.
Böylece giderek arkadaş*

çevrem genişlemeye başladı. Buluşmalarımız normal bir

hava içinde geçiyordu; ne onlar benim kör oluşumu yadırgıyor,

ne de ben onların gören çocuklar olmasından tedirginlik

ve rahatsızlık duyuyordum. Onlarla çeşitli oyunlar oynamanın

yöntemlerini bulmuştum. Telefonculuk, "yağ satarım

bal satarım," evet-hayır, fincan oyunu gibi oyunları kolayca

oynayabiliyordum. Bunun için görmeye gerek olmuyordu.

Öteki oyuncuların yardımıyla kızmabirader, ok attı balık

yuttu, tavla oyunlarının da tadını çıkarabiliyordum.

Tabii ki, tüm zamanımızı oyunlarla geçirecek değildik:

Kendimize göre üzerinde konuşacak birçok konu vardı.

Arkadaşlar okullarında olan biteni anlatıyorlar, öğretmenlerinden, derslerden söz ediyorlardı. Plaklardan müzik dinlediğimiz

de oluyordu. Kısacası, arkadaşlarla birlikte geçirdiğimiz

saatlerin, yalnız benim için değil, hepimiz için haz duyulacak, hoşlanacak saatler olması için elimden gelen her şeyi

yapıyor, bu amaca yarayacak olanaklar yaratmaya, her fırsatı

değerlendirmeye çalışıyordum. İstanbul'dan getirttiğim bir

kitaptan el çabuklukları oyunları öğrenerek arkadaşlarıma

bazı sihirbazlık gösterileri bile yaptığımı anımsıyorum

Yaşıtlarımla ortaokula devam ettikleri zamanı kapsayan

körlüğüümüm ilk üç yılı içerisinde erkek arkadaşlarım değil,

kız arkadaşlarım artmıştı. Acaba neden? Şimdiye kadar böyle

bir soru sormamıştım. Bu satırları yazarken kafamı kurcalamaya

başlayan sorunun yanıtını düşünüyorum

1 a.g.e., s. 44-45

2 a.g.e., s. 46

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 49

Sokrates, “incelenmemiş hayat yaşanmaya değmez,” derken,

acaba bunu mu demek istemişti?

Yıllar sonra çocukluğundaki bir durumu anlamaya çalışan bir

tavır görüyoruz burada. Yaşamında yer alan olaylara tepki vererek

yaşayan bir insan değil Gültekin Yazgan. O algılayan, algıladığı

üzerinde düşünen, anlayan, seçeneklerini araştırarak stratejisini

oluşturan biri. Onun stratejisi “anlayarak yaşamak” olarak

isimlendirilebilir.

Kahraman, benim için, farkında olan bir insandır. Farkında olan ve farkında olduğunun da farkında olan bir insan. Böyle bir insan neyi bilmediğini de bilir; neyi ne kadar bildiğini de. Bilmediğinin farkında olarak o bilmediğini bildik hale getirmek güçlü bir insanın özelliğidir.

Bu ilk üç yıl içinde arkadaş çevrem 12, 13, 14 yaşlarında çocuklardı. Bu yaşlardaki erkek çocuklar daha çok ev dışında oynanacak oyunlara, ev dışı etkinliklere yatkındırlar. Sokak ve arsalarda koşuşurlar; birdirbir, saklambaç, uzuneşek gibi oyunlar oynarlar, çoğu futbola ve daha başka top oyunlarına düşkündür. Kısacası kolay kolay ev içi arkadaşlığa y a naşmazlar.

Ben evde oynanabilecek çeşitli çocuk oyunlarına katılabiliyordum; ama erkek çocuklarının sokaklarda, arsalarda oynadıkları türden oyunlara körlüğümden dolayı ka tılamazdım.

O sırada benimle yapacakları arkadaşlık erkek

çocukların çoğunu doyurmazdı. Kızlar ise ev içine alıştırlar; evde oynanacak oyunlardan, müzik dinlemekten, dans

etmekten o yaşlardaki erkek çocuklarına göre daha çok hoşlanırlar.

Sosyal bakımdan olgunlaşmalarının da erkek çocuklardan

daha erken gerçekleştiği bilinen bir olgu. Bence

ilk birkaç yılda erkek arkadaşlarımın değil de kız arkadaşlarımın artışının ardında yatan nedenlerin başlıcaları bunlardı.

...İlk üç yıllık dönemi izleyen yıllarda kız arkadaşlarımın

çoğalmasının yanı sıra erkek arkadaşlarım da çoğaldı.

Bu yeni arkadaşlar arasında yalnız yaşıtlarım değil, ben-

50 DOĞAN CÜCELOĞLU

den birkaç yaş büyük olanlar da vardı. Ben de artık “ev çocuğu” olmaktan çıkmaya, delikanlılaşmaya başlamıştım/

O

Yukarıdaki satırları okurken sizin de dikkatinizi çekmiştir.

Gültekin Yazgan'da, “Ben kör oldum, bana acıyın, bana yoldaş olun, beni eğlendirin, benim acımı dindirin, bana felek vurdu bir kere bari siz vurmayın, bana anlayış gösterin, Allah rızası için,”

tavrı yok. Yani “dilenci tavrı” yok. Arkadaşlıklarını, eşit ilişkiler üzerine hak ederek kurmak istiyor.

Kör bir çocuğun gören arkadaşlarıyla ilişkilerini, gören

çocukların birbirleriyle arkadaşlıkları gibi sürdürebilmesinin

nasıl mümkün olabildiğini bazı okuyucularım merak

edebilir. Tabii ki, onların karşısında ziyaretine gelmiş oldukları bir hasta çocuk havasında olmamalı, benimle geçirecekleri

zamanı çekici kılmalıydım. Her arkadaşlık gibi,

çocuklar arasındaki arkadaşlıklar da karşılıklı bir alışverişe

dayanırdı: Bunu benim yeniden öğrenmeme gerek yoktu;

kör oluşumdan önce sürdürdüğüm arkadaşlık ilişkileri sırasında

her çocuk gibi, bunu ben de öğrenmiş bulunuyordum.

On bir yaşına kadar gören bir çocuk olarak yaşamış oluşum

şimdi bana önemli bir avantaj sağlamıştı. Tüm arkadaşlık

ilişkilerimde yalnızca alan, eğlendirilen, yardım edilen

taraf olmamak ve arkadaşlarıma da bir şeyler verebilmek,

buluşmalarımızı hepimiz için çekici ve eğlendirici kılmak

için elimden gelen çabayı gösterdiğimi vurgulamak isterim.

Öteki çocuklarla oynamayı bilmek, çocuk için arkadaş edinmenin ve arkadaşlıkları sürdürebilmenin önemli bir koşuludur.

Bu kör çocuklar bakımından da doğrudur. Hiç kuşkunuz olmasın, kör çocuk da görenlerle bir araya gelip çocuk

oyunları oynayabilir, eğlenebilir. Zaten aslında çocuk oyunlarının birçoğu görmeyi gerektirmez; bir kısmı da ufak tefek

1 a.g.e., s. 46

uyarmalar yapılırsa kör çocukların katılabileceği oyunlara

dönüşebilir. Burada önemli olan kör çocuğun bunu fark etmesi

ve çekingenlik duymadan oyunlara katılma cesareti göstermesidir.

Oynama olanaklarını fark etmemesi ya da doğuştan

veya bebeklikten kör olduğu için daha önceden deneyim

kazanmamış olması veya gereken cesareti göstermemesi durumunda

anababanın ve öteki yakınlarının yardımcı olması

gerekecektir. Kör çocuğun ya da başka bir özürlü çocuğun

“oyunsuz bir çocukluk” yaşaması ne yapıp edip önlenmelidir.

Oyun başka çocuklara ne getiriyorsa, özürlü çocuğa da aynı

şeyleri getirecektir.

Biri bana, oynusuz bir çocukluk yaşadım, dese gözlerim dolar.

Hele bu çocuk özürlü ise içim iyice yanar.

Gültekin Bey sohbetimizde çocukluğundan söz ederken yine

arkadaşlarından söz ediyor.

G: Tabii çok yakın bir arkadaş grubum vardı dört kişilik; iki kız,

iki erkektik. Kitapta da söz ettiğim gibi, okumuşsunuzdur... Kızıerkek arkadaşlığına oradan alıştım.

Aydın'da da yadırganmazdı

bu. Ailelerimiz de çok yakın dost oldukları için, çok günlerimizi birbirimizle geçirirdik.

1930-40'lı yıllarda Aydın'da kız erkek arkadaşlığı konusunda yapılan gözlemler o günkü cumhuriyet aydınlarının sosyal yaşamdaki başarısına bir kanıt olarak gösterilebilir. Bence bu, önemli bir sosyal değişim gözlemidir.

D: Evet, okudum ama sizden de dinlemek isterim. Onu biraz açar mısınız? O çok önemli bence o yaşta. Kimlerdi? Adları neydi? Nerede otururdunuz?

G: Birer sokak vardı aramızda diyebilirim.

D: Aydın'ın hangi mahallesiydi bu?

G: Hasanefendi Mahallesi.

D: Peki, sokağın adını hatırlıyor musunuz?

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 51

1 a.g.e., s. 46-47

52 DOĞAN CÜCELOĞLU

Gültekin Bey biraz duraksadıktan sonra, “Bakın o sokağın adını hiç hatırlamıyorum,” deyince düşündüm, sokak tabelalarının konması yakın tarihimizde olan bir olaydır. Bakkala sorarak mahallede aradığımız kişiye ulaştığımız dönem pek uzaklarda değil. Ben de, nüfus cüzdanı benim adresimi yazdığı için oturduğum evin hangi sokakta olduğunu öğrenmiştim; onun da tabelası yoktu.

G: Evimiz vardı orada. Bu ev ben iki yaşındayken yapılmış.

1937'ye kadar orada büyüdüm. Hatta belleğimdeki en eski hatıralardan biri, teras yapılırken Macar ustaların orda çalıştığıdır.

Sanırım 1930 yılıydı. Macar ustaların plaka döşediğini, ben de

baktığımı hatırlıyorum. Eee, o zaman Türkiye'ye gelirlerdi Macar

ve Bulgar ustalar. Mesela o evin marangozluk işlerini de Bulgar bir usta yapmıştı. Atölyesi vardı bir tane Bulgar ustanın. Türkiye'de

bu işlerin ustaları yoktu.

D: Yoktu değil mi? Ne kadar önemli bir gözlem. Ne beton ustası,

ne marangoz...

G: Beton ustaları, plaka döşeme falan, bütün bu yabancı ustalar

tarafından yapıldı. Döşenen o teras 12 metre boyunda kocaman

bir terastı. Hiçbir zaman alt taraftaki odalara sızıntı olmadı.

Yani işini o kadar dikkatle yapan iyi işçilerdi bunlar. Orada küçük bir havuz vardı; evet, bir de havuz yapıldı. Ben o evde büyüdüm

asıl, işte o evden sokağa çıkar, sokakta da birtakım arkadaşlar

edinirdik. O zaman sokak, kulüp gibi bir şey.

D: Bu söylediğiniz önemli, mahallenin sokağı bir çocuk kulübü

işlevini görüyor, değil mi?

G: Mahallenin belli çocukları gelir. Her yaştan hem de. Asıl

güzel tarafı o; ortaokulda olan, ilkokulda olan... Hatta okula gitmemişler hep bir arada. Birbirimizden bir şeyler öğrenirdik.

Uçurtma yapmayı öğrenirdik, uçurmayı öğrenirdik.

Burada, eğitimciler ve sağlıklı çocuk yetiştirmeye önem veren

anababalar için önemli bir ipucu veriliyor. Eskiden mahallelerin

sokağı gerçekten bir çocuk kulübü gibi çalışırdı ve her yaştan, her ONLAR BENİM KAHRAMANIM

sosyo-ekonomik ve eğitim düzeyinden çocuk bu kulübün doğal üyesiydi.

Mahalleyi kaybedince bunu da kaybettik. Çocukların doğal olarak “abla”, “abi”, “kardeş” oldukları ve hiçbirinin, diğerine söylemeden sorumluluk ve beklenti geliştirdiği bir ortamdı bu.

Çocuklarımız için böyle bir ortam yeniden oluşturulmalı mı?

Bence, “EVET!”

Peki istersek, çocuklarımız için böyle bir ortam oluşturabilir miyiz?

Aceleyle getirmeden bilinçli olarak tasarlırsak, yine “EVET!”

Peki, böyle bir girişimin yararı ne olacak?

Daha sağlıklı bir toplumsal bünye.

Bu toplumsal bünyeyi, anlatılan o günkü Aydın’da görüyorum;

bana düşündürdüklerini sizinle paylaşmak istedim. Şimdi

Gültekin Bey’i dinlemeye devam edelim:

G: Mesela birdirbir oyunu oynardık, başka oyunlar oynardık, ama doktorun tavsiyesine uyarak ben böyle koşma, itişme kakışma oyunlarına fazla girmezdim. Daha sakın oyunlar oynardım.

D: O dört arkadaşın oyunları neydi?

G: Dörtlü ayrı bir grup. Onlarla evlerimizde oynardık. Evlerimizde buluşurduk. O dört kişiden biri ben, biri Aydın adında biri, iki de kız; Gülay ve Jale. Kitapta geçer. Bunlar çekirdek arkadaş grubu gibiydi. Çok sık buluşur oynardık, kendimize göre.

D: Nerede buluşurdunuz?

G: Evlerimizde. Haber yollardık. O zaman telefon da yok. Evde

çalışan evlatlık, "Falanca sizi oynamaya çağırıyor," diye giderdi.

(Aklımdan süratle evlatlar ve evlatlıklar konusu geçti. Ama şimdi bunu deşmenin yeri değildi.)
Giderdik orada oynardık.

D: Sıraya bindirir miydiniz? Böyle bir sıra var mıydı?

G: Yok yok. Buluşma için bir sıra yoktu. Rasgele birbirimizin evinde oynamaya başlardık. Oyuncaklarımızı, her şeyimizi paylaşırdık.

Aydın iki sene kadar önce rahmetli oldu, fakat kız arkadaşlar sağ ve birkaç ay önce buluştuk.

D: Öyle mi! Görüşüyor olmanız ne güzel.

54 DOĞAN CÜCELOĞLU

G: Üç kişi buluştuk öğretmen evinde ve hâlâ haberleşiriz, dostluğumuz devam ediyor.

D: Bu az bulunan bir zenginlik. Başka yakın arkadaşlarınız var mıydı?

G: Memduh arkadaşımı, sınıf arkadaşım. O mahalleden değildi.

Onun özel bir yeri vardır. Yaşadıklarımın sonra benimle ilgilenmeye başlayan ilk arkadaş odur.

D: Ben şöyle anlıyorum, bir, sokakta bulduğunuz ve böyle har hur oyun oynadığınız, konuştuğunuz bir grup vardı. Sonra evlerde bulduğunuz dörtlü bir arkadaş grubu vardı. Ondan sonra bir de okulda oluşmaya başlamış arkadaşlıklar.

G: Tabii tabii. Derken bu mandolin dersine üçüncü sınıftayken başladım. Orada da arkadaşlar edindim.

Gültekin arkadaşlık ilişkilerini sağlamlaştırmış, görme eksikliğine alışmış, öğrenmeye, gelişmeye ve bağımsız bir insan olarak

yaşamını devam ettirmeye başlamış. Artık yeni bir öğrenme dönemine

hazırdır.

V

İstanbul'dan evine kör olarak dönen küçük Gültekin, önceleri gözleriyle birlikte uyum sağladığı ortama, şimdi gözleri olmadan uyum sağlayacaktı. Bu yeni bir durumdu ve Gültekin bunun farkındaydı.

Aydın'a dönüşü konuşuyoruz.

D: Şimdi Toraman'ı İstanbul'da bıraktınız, Aydın'a geldiniz.

Neler oldu? Nelerle karşılaştınız? Annenizle, babanızla, arkadaşlarınızla, mahalledeki insanlarla ilişkiniz nasıldı ve neler dikkatinizi

çektik? İç dünyanızda neler oldu? Neler yapmaya çalıştınız?

Bütün bunların şöyle bir yolculuğunu yapar mısınız?

G: Tabii. Şimdi Aydın'a dönüş için, o arada annem İstanbul'a gelip bir süre kaldı, beni kör olarak tanıdı yani.

D: İstanbul'dayken?

G: O iki buçuk ayın yarısında hastanede ablam buldu benimle, yarısında da annem. Babam hiç göremedi beni. Tabii o zaman Aydın-İstanbul yolu 24 saat. Babam doktor, ayrılamıyor.

Dönünce evi hiç yadırgamadım. Yani bildiğim evde, bildiğim

yerler olduğu için rahat hareket ettim. Hareketimde, yemek yememde, evin içinde dolaşmamda körlükten ileri gelen bir zorluk

yaşamadım. Çevremdekiler de bana hissettirecek bir şey yapmadılar.

Normal çocukları gibi davrandılar. Ama tabii içlerinden çok duygular geçmiştir.

Giyinip soyunmak, yemeğimi yemek, kişisel temizliğimi

sağlamak, evin içinde dolaşmak için başka bir kimsenin yardımına gerek duymuyordum. Dokunma, işitme, koklama,

56 DOĞAN CÜCELOĞLU

tat alma duyularımın görerek algılayabileceğim birçok şeyi

ve durumları algılamakta ne kadar işe yarayacağını yavaş

yavaş keşfetmeye başlamıştım. Sesler, kokular, tatlar, dokunduğum nesnelere aldığım duyular bana çevrem hakkında

öylesine zengin bilgiler sağlıyordu ki bunları yorumlayarak,

bir yapboz bulmacasını çözercesine bir araya getirerek,

görenlerin yalnız göz yoluyla algılayabileceğini sandığı birçok şeyi ve durumu algılayabiliyordum

Daha önce varlığından şöyle böyle haberdar olunan ve pek üzerinde

durulmayan bir dünya, küçük Gültekin'in yaşamında birdenbire

önem kazanmıştı. Her bir duyu organının verdiği bilgiyi

iyi değerlendirmek gerektiğini anlamıştı. Dış dünyasını şimdiye

kadar göz baskın olarak tanımıştı; o ana kadar "Görmek, bilmektir"

ilkesine göre kurulmuş bir yaşamı vardı, şimdi ise, "Duymak,

dokunmak, koklamak ve tatmak bilmektir" ilkesine göre bir yaşam

oluşturacaktı. Bu, yeni bir yolculuktu:

Kulağa gelen sesler bilerseniz insana neler anlatır neler!

Bildiğim kimseleri seslerinden kolayca tanıyabiliyordum.

Benimle konuşan herhangi bir kimsenin sesi, onun boyu hakkında

da oldukça güvenilebilir bir ipucu veriyordu. Ayak seslerinden

çevremde birilerinin dolaştığını; onların çocuk mu,

erişkin mi olduklarını; bana yaklaştıklarını veya benden

uzaklaştıklarını anlamak işten bile değildi. Kimilerinin yürürken çıkardığı ayak sesleri onun kim olabileceği hakkında

bir ipucu verebiliyordu. Bir kimsenin sesinden onun öfkeli,

üzgün, kırgın, tereddütlü, sinirli, gergin veya neşeli olduğunu da anlamak kolaydı. Sevimli, sıcak sesler vardı; soğuk, itici

sesler vardı. Bazı sesler babacan, bazıları ise ilgisizlik etkisi veren donuk seslerdi. Birisiyle konuşurken konuşmasına yansıyan bazı özelliklerden onun uykusunun geldiğini veya beni

ilgiyle dinleyip dinlemediğini bile sezebiliyordum. İşittiğim

seslerin değişik niteliklerini yorumlayarak içinde bulundu 1

a.g.e., s. 32

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 57

ğum odanın veya salonun büyüklüğü hakkında fikir edinebiliyor;

yerin çıplak mı yoksa halıyla mı kaplı olduğunu, açık

pencere bulunup bulunmadığını algılayabiliyordum. Yemek

masasının bulunduğu yönden gelen tabak, çanak tıkırtıları

sofranın hazırlanmakta olduğunu duyuruyorduk

Öğrenmekten zevk alan, dünyayı keşfetmeye dönük olarak yaşayan

biri için yepyeni bir serüven başlamıştı. Bu serüven bir yolculuktu; onun yaşamının temelini oluşturacak bilgileri, anlamları,

ilişkileri yavaş yavaş oluşturmasına, biriktirmesine yarayacak

*bir yolculuk. Bu yolculuğun kokularla ilgili boyutunda şöyle yazmış: *Günlük yaşamımda kokular da eskiden olduğundan çok**

daha yaygın ve önemli bir rol oynamaya başlamıştı: Sofraya oturduğumda duyduğum sirke, salatalık, limon, sarımsak,

soğan gibi nesnelere kokularını yorumlayarak sofrada bulunan

salata, turşu, söğüş domates ve salatalık gibi yiyeceklerin

varlığını sanki görebiliyordum. Mutfaktan gelen ya da sofraya

*konulan yemeğin saçıdığı çeşitli kokuları da analizleyerek
yemeğin ne olduğunu ve taşıdığı çeşitli özellikleri fark etmek
oldukça tat verici bir uğraştı benim içini2'1*

Bu satırları yazarken, haberdar olduğum bir evreni gerçekten keşfetmeden yaşadığımı düşündüm. Okyanusun derinliklerindeki yaşamdan haberdar olup da o zenginlikleri hiç bilemeyeceğim gibi. Kendimi şöyle bir hayal içinde buldum: Gözlerimi bağlayayım ve bir hafta bu şekilde yaşayayım. Şimdiye kadar gözlerimi kapatarak bir saat bile bir deney yapmadım, ama sık sık aklımdan geçiyor. Hatta bu fikir ben çocukları yetiştirirken aklıma gelseydi, gerçekten onların da gözlerini bağlar ve körlüğü deneyimlemelerini isterdim. Hatta okullarda haftada bir saat bu tür deneyimleri yaşatan bir dersin olmasını tüm içtenliğimle öneririm.

1 a.g.e., s. 32-33

2 a.g.e., s. 36

58 DOĞAN CÜCELOĞLU

Dokunma duyusuyla ilgili şöyle yazmış:

Ya dokunma yoluyla aldığım duyular: Dokunma duyusunun sağladığı bilgiler çevreyi ve nesnelere algılamakta son derecede önemliydi. Ellerimle yoklayarak dokunduğum bir nesnenin ne olduğunu ve onun çok çeşitli niteliklerini anlayabiliyordum. Örneğin, yapıldığı kumaşı, dokusunu, modelini parmaklarımla yoklayarak giysilerimi birbirinden ayırt etmek zor değildi. Yürürken bastığım yerin nasıl bir yapıda olduğunu, örneğin, halı mı döşenmiş, seramik plakalarla

mi yoksa asfaltla mı kaplanmış olduğunu fark etmek işten değildi. Herhangi bir kabın, sözgelimi, bir çay fincanının ağırlığını hissederek onun ne kadar dolu olduğunu kestirebilmek mümkündü. Daha önceden tanımuş olduğum bir nesneyi fark etmek için onun her yanını yoklamaya hiç de gerek yoktu; sözgelimi, koltuğun sırtına veya kolluğuna değdiğimde onun ne olduğunu, konumu hakkında yeterli bilgiyi almış oluyordum. Şişelerin, kapların biçimleri ile onların içinde ne bulunduğu arasında daha önceden bir bağlantı kurduğum takdirde o şişenin veya kabın içerisinde ne olduğunu kimseye sormaya gerek kalmıyor, biçimine bakarak aradığımı bulabiliyordum. Dokunma duyumun yardımıyla kendi kendime sakal tıraşı olmaya da başlamıştım.

İşitme, koku alma ve dokunma duyusunun her birinde uzmanlaşması, onun yaşamında görme yetisini kaybetmesiyle oluşan boşluğu doldurmaya başlamıştı. Herhalde farkındasmızdır; kendine acıma ve kedere boğulmayla kaybedecek hiç vakti yoktu; o yaşamak için duyu organlarının kendisine verebileceği her şeyi en üst düzeyde almaya, kendini hazırlamaya zaman ve enerji harcıyordu. Burada, gerçek bir ‘savaşçı tutumu’ görüyorum.(2)

1 a.g.e., s. 36

2 Savaşçı tutumunun daha ayrıntılı bir irdelemesine *Savaşçı* kitabımda yer veriyorum (Doğan Cüceloğlu, *Savaşçı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999*) ONLAR BENİM KAHRAMANIM 59

Gültekin Yazgan her bir duyu organından gelen duyuları en

iyi şekilde değerlendirirken, bu farklı duyuların birbirleriyle ilişkilendirilerek oluşturduğu zengin dünyayı da algılamaya başlamıştı.

Şöyle yazıyor:

Değişik duyu organlarımdan gelen birden çok duyumu

birlikte yorumlayarak çok çeşitli tablolar ve sahneleri kavramak ve onlardan haz almak da körlüğe alışmanın çok önemli

aşamalarından biriydi. Söz gelimi, bir kır gezintisini ele

alalım. Gören biri ilk bakışta belki görmeyen birinin böyle

bir gezintiden nasıl bir tat alacağını, evinde oturmasıyla kırdaki gezinmesi arasında ne fark olabileceğini merak edebilir.

Böyle bir geziyi körler için gereksiz bir zahmet sayanlar bile

olabilir. Oysa hiç de öyle değildi. Bir kır gezintisi sırasında ayağımın bastığı yerin çimenlerle kaplı olduğunu, ezilen otların kokusunu, ağaç dallarının hışırtısını, çeşit çeşit kuşların

ve böceklerin seslerini, çiçeklerden gelen kokuları, çevremi

saran genişlik duygusunu, rüzgârın okşamalarını, çevrede

akarsu varsa onun şırıltısını ve daha başka nice duyuları bir araya getirip yorumlayarak ben de kendime göre bir

kır sahnesi oluşturabiliyor; bundan bir kır gezintisinin herkese verebileceğine yakın bir tat alabiliyordum. Tabii, bazı

şeylerin ancak görerek algılanabileceğini kabullenmek doğru

olur. Örneğimizdeki kır gezintisi sahnesinin renk objesinden

yoksun olması görmeyen birisi için olağandır ve hiç de durumun tadım kaçırarak denli önemli sayılmaz. Benim gibi, d a ha

önceden renk kavramını tanımış olan kimseler için başkalarının

anlatımıyla bu renk eksikliğini bir ölçüde gidermek de

pekâlâ mümkündür!

Gültekin Beyin kitabını okumadan önce kör bir insanın kır

gezisinden zevk alacağını hiç düşünmemiştim; bana sorulsaydı,

kör bir insanı kır gezisine götürmenin biraz yakışksız bir davranış

olabileceğini dahi söyleyebilirdim. Böyle söyleyebilirdim,

1 Kör Uçuş, s. 37

60 DOĞAN CÜCELOĞLU

çünkü kırdaki herkes kırm manzarasını görürken ve gördüklerinden

zevk alırken onun dışlanacağını ve bunun onun körlüğünün

yüzüne vurulması anlamına gelebileceğini düşünürdüm. Onun

yazdıklarını okumak benim için gerçek bir ‘göz açıcı deneyim’

oldu.

Küçük Gültekin artık dünyayı keşfediyor ve yavaş yavaş yaşamını

denetim altına alıyordu. Düşünerek ve amaçlayarak birçok

konuda bağımsızlaşmanın çarelerinin bulunabileceğini kavramıştı.

işte gayretlerinin ilk ödülü:

Annemin yakın bir dostu gelmişti. İki ahbap söyleşiyorlardı.

Ben de kendi kendime bir şeylerle uğraşıyordum. Kapı

zilinini çalındığını işittim; hemen alt kata inip kapıyı açtım

ve çabucak geri döndüm; konuğumuz buna çok şaşırmişti.

Görmeyen bir çocuğun koşup kapıyı açması beklediği bir

şey değildi. Hayranlığını dışarıya vurmaktan kendini alamadı:

“Ne çabuk gitti, kapıyı açıp döndü, maşallah; aferin ona!”

Böylece, ben körlüğüme karşı becerdiğim bu işten dolayı ilk

ödülü aldım. Bu basit olayın o zaman benim koltuklarımı

kabarttığını söyleyebilirim. Bundan sonraki aylarda başarmamı

beklemedikleri çok olağan şeyleri yapabildiğim için bu

tür ödülleri almaya devam edecektim

Günlük yaşamın bilinciyle baktığımızda ne kadar basit bir

olay. Bize öyle geliyor, ama bir de kör bir çocuğun açısından bakalım.

Basit gibi görünen bu olayın altında özgüven gelişimiyle

ilgili temel ilkeleri görebiliriz; yapılan şeyin farkına varılması ve takdir edilmesi.

Bir gün okula geri dönebilme umudu, kimseye söylemese de,

küçük Gültekin'in içinde yanan gizli bir mumdu. Nereden geliyordu

bu umut? Daha önce sözünü ettiği çocuk dergisinde okuduğu

bir röportajdan. Bu röportajı okuyunca İzmir'in Karşıyaka'sında

sağır-dilsiz ve kör çocukların eğitim gördüğü bir kurum olduğunu,

bu kurumda körlerin özel bir yazı sisteminden yararlanarak

1 a.g.e., s. 43-44

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 61

okuyup yazabildiğim, hatta bu yazı sistemiyle hazırlanmış müzik

notaları bile olduğunu öğrenmişti, içindeki umudun kaynağı

bu bilgiydi.

Kendini toparladıkça okul yaşamına dönme umudunu gerçekleştirmek

için duyduğu istek daha da güçleniyordu. Kendisini

İzmir'deki yatılı Sağır-Dilsiz ve Körler Müessesesi'ne göndermesini babasından ısrarla istemeye başladı. Orada hiç olmazsa körlere

öğrettikleri özel yazı ve nota sistemini öğrenir, müzik becerilerini geliştirebilirdi. Ailesi bu konuda isteksiz davranıyordu; açıkçası

oraya göndermek anne ve babasına çocuklarını "Darülaceze'ye"

göndermek gibi geliyordu. Ancak ısrarlarına dayanamadılar, babası

İzmir'e gitti, kurumun müdürüyle görüştü. Müdür babasına

şöyle demiş: “ilkokulun beşinci sınıfına kadar gelmiş bir çocuğa

burada kazandırabileceğimiz bir şey yok. Braille yazı ve nota sistemini, okulumuzda çalışan Şemsettin Görenel’den özel ders alarak

öğrensin.”

Bu konuyla ilgili konuşmamız şöyle gelişti:

G: Öğretmenin evinde, kabartma yazı dersi almaya başladım.

Öğrenmesi zor değil, iki derste bitti o.

D: Öğretmenin adı neydi?

G: Şemsettin Bey.

Tülay Hanım soyadını da söyledi: “Şemsettin Görenek”

Soyadının görme fiiliyle ilgisini, o söyleyince ancak anladım:

D: Aaa! Gören-ell!

G: O aslında eğitimsiz bir insan. Kaynakçılık falan yaparken

kaynak patlamasından gözünü kaybetmiş, ama zeki bir insan olduğu

için uyum sağlamış. Akıllı, iyi bir insandı. Sağır-Dilsiz ve

Körler Okulu'nda ona bir kadro vermişler. Keman çalmayı bile

öğrenmiş o sırada.

içimden bir düşünce geçiyor, yıldırım hızıyla: Bu ülkede, bu

ülkenin insanının yaşadıklarına değer verilse, bilim insanları ve

aydınlar tarafından İzlense ve irdelense, gelecek nesillere bırakılacak ne kadar önemli zenginlikler birikir. Şemsettin Görenel nasıl

62 DOĞAN CÜCELOĞLU

bir insandı acaba? Nerede, hangi aileye doğdu ve hangi ortamda,

nasıl yetişti? Neden ve nasıl kaynakçı oldu? Kaynak patlaması nasıl oldu acaba? Sorumluları kimlerdi? Bu kaynak patlamasından

bir ders alındı mı, yoksa aynı şeyler yine aynı düzen içinde mi yapılagitti?

Kör olmaya nasıl uyum sağladı? Bu durum evliliğini ve ailesini nasıl etkiledi? Çocukları var mıydı, onlar nasıl etkilendi? Bütün bunları aklımdan geçirirken, ona kadro vermeyi akıl eden o bilinmez iyi kişiyi içimden sevgi ve saygıyla andım.

Konuşmamız devam ediyordu:

D: Bu soyadını oradan almış, değil mi?

G: Efendim?

D: Soyadını diyorum...

G: Tabii Soyadı Kanunu sonra çıktı ya, 1933'ten sonra çıktığı için o...

Tülay Hanım benimle hemfikirdi. “Güzel bir soyadı almış,” dedi. Başımınla onayladım.

G: Görenel çok güzel bir isim. Ankara'da da okulun birinin adını Göreneller Okulu koydular. Körler okulu Göreneller.

Aydınlıkevler'dedir o.

Şöyle yazıyor:

Yakın arkadaşlarımdan Gülay'ın babası (Mazhar Edgüer) 1942 yılının Şubatı'nda İzmir'de bir göreve atandı; tabii, ailecek oraya taşındılar. Edgüer ailesi çok yakın dostumuzdu; İzmir'e yerleştikten az sonra kabartma yazı dersleri alabilmek için annemle birlikte yanlarında kalmamızı önerdiler. Tabii, biran önce okuyup yazmayı öğrenmenin yolunu açacak bu öneriyi memnurlukla kabul ettik. Babam Sayın Şemsettin Görenel ile mektuplaşarak bana özel ders vermesi

konusunda anlaştı. Böylece, körlerin özel yazısını ve nota sistemini öğrenmek üzere 1942 yılının Ekimi'nde annemle birlikte İzmir'e gidip dostumuz olan ailenin yanında kalmaya başladık. Bizi aile yuvalarında aylarca barındırarak yaşa ONLAR

BENİM KAHRAMANIM 63

mımda benim için büyük önem taşıyan bir olayın —okuryazar olmanın- gerçekleşmesine paha biçilmez bir katkıda bulunan Mazhar Bey Amca (Mazhar Edgüer) ile eşi Müveddet Hanım Teyze'yi rahmetle anıyorum

İnsanlık için hayırlı bir şey yapmadan ölmenin utanç verici olduğunu söyleyen düşünür Horace Mann, Gültekin Yazgan'ın yaşamında

yer alan bu insanlarla tanışsaydı sanırım onları kutlardı.

Bu satırları yazarken ben de birbirini destekleyen, komşularının

dertlerini yüreklerinde duyarak onlar için yapabilecekleri her şeyi yapmaya çabalayan insanların insanlıklarını içimde hissediyorum.

İnsanların birbirlerine ihtiyacı her zaman vardır; bu gereksinimler bazen açık seçik belirgin hale gelir; bazen örtüktür, binlerinin

bu ihtiyacı görmesi ve gönüllü olarak ortaya çıkıp, “gelin

şunu yapalım, ben size yardım etmek istiyorum,” demesi gerekir.

“Her çocuğun bir köye gereksinmesi vardır,” diyen Afrika atasözü

yine aklıma geliyor. Gültekin Yazgan'm yaşamına katkıda bulunan

insanları burada sevgiyle, saygıyla anıyorum. Hiç karşılaşmadığım,

hiç karşılaşamayacağım bu insanlar, genel olarak insanlığı,

özel olarak ülkem in insanlarını daha derin bir zenginlik içinde

görmemi sağladı.

Zaman yitirmeden derslere başlamak üzere annemle birlikte

Şemsettin Bey'in evine gittik. Karşiyaka'nın Alaybey'i

semtinde sessiz bir sokakta, tek katlı bir evde oturuyordu.

Karısı Emsal Hanım la birlikte. .S 2'>

Evet, o kör adamın da karısı var; Emsal Hanım. Ne güzel bir isim. Bu ismi kim koydu? Niçin koydu? Mutlaka bir öyküsü vardır.

Acaba kör olmadan önce mi evlenmişlerdi, yoksa kör olduktan sonra mı? Bir kadının hayatını nasıl etkiler bu olaylar?

Dopdolu bir hazne, ama ilgilenilmeyip bakılmayınca, hiçbir iz bırakmadan mezara gider ve ebediyen kaybolur.

1 a.g.e., s. 58

2 a.g.e., s. 58

64 DOĞAN CÜCELOĞLU

.. .Bizi içtenlikle ve sıcak bir sevgiyle karşıladılar; misafir odasına aldılar. Hal hatır sorulduktan sonra hanımlar başka

bir odaya geçip beni Şemsettin Beyde baş başa bıraktılar.

Tokalaştığım sırada ellerinin iriliğinden, parmaklarının kalınlığından ve sesinden irikiyim bir adam olduğu belliydi.

Bas sesiyle, "Gel bakalım, evlat, şu sayfayı parmaklarınla bir

yokla," dedi ve elimi tutup önündeki sehpa üzerinde bulunan

bir karton parçasının üstüne bıraktı. Parmaklarımla yoklamaya

başladım: Karton sayfanın yüzeyi küçük kabarcıklarla

doluydu. Parmak uçlarımı kabarcıklarla dolu sayfanın üzerinde

gezdiriyordum; ama harfe benzer hiçbir biçime rastlamıyordum.

Çıt yoktu, yalnız uzaktan uzağa o zamanın tutulan

bir şarkısı işitiliyordu:

Sabah oldu yine, Sunam uyanmaz

Hasret çeken gönül derde dayanmaz

*“Hiçbir şey fark edemiyorum, belli belirsiz bir sürü kabartma nokta var,” dedim. Şemsettin Bey,
“Senin belirsiz*

*dediğin o kabartma noktalar var ya, işte onlar benim elime
bakla taneleri gibi iri geliyor,” demez mi! O anda öyle bir
karamsarlık duydum ki anlatamam. Sanki başımdan aşağı
kaynar sular döküldü. Oramda buramda kaşıntılar duymaya
başladım.d)*

Düşünüyorum, yaşamımızda “empati” yokluğu ne kadar yaygın.

Kendisi de körlüğü yaşamış birinin, on bir-on iki yaşlarında,

yeni kör olmuş birine daha duyarlı yaklaşması mümkün değil

miydi? Belki de şu satırları okuyan birçok kişi, aşağıda yazdıklarımı yapay bir tavır olarak görecektir, gerçekçi ve dürüst bulmayacak

ama yine de yazmaktan kendimi alamıyorum. Ben şimdiki bilincim

içinde şöyle bir yaklaşım gösterirdim: “Demek belli belirsiz

de olsa o kabartmaları hissedebildin! Güzel. Ben de ilk öyle hissetmiştim.

Bu demektir ki bende olan gelişme ve öğrenme, sende

1 a.g.e., s. 58-59

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 65

de aynen olabilecek. Daha önce belli belirsiz hissettiğim o kabartma noktaları şimdi ben bakla taneleri gibi belirgin olarak hissedebiliyorum.

Haydi, çalışmaya başlayalım, sen de bir an önce benim

gibi okur hale gel.”

Öyle anlaşılıyor ki Şemsettin Bey doğal, kendinden emin, dobra

bir Anadolu insanı. Yukarıda yazdıklarımla lütfen onu yargıladığımı sanmayın. Yargılamıyorum. Ben, sadece toplumumuza iki

mesaj vermeye çalışıyorum:

1. Empati insan ilişkilerinde, özellikle güçsüz güçlü ilişkilerinde önemli bir değer; sağlıklı ilişkiler için mutlaka gerekli.
2. Biz toplum olarak empatiyi bilmiyoruz ve bilmediğimizin, bunun eksikliğinin farkında değiliz. O nedenle öğrenmekte zorluk çekeceğimiz bir değerle karşı karşıyayız.

Şimdi yeniden küçük Gültekin'in öğrenme sürecine geri dönelim:

Şemsettin Bey parmak uçlarımı nasıl kullanacağımı, k a bartma noktalarının nasıl çeşitli biçimlerde bir araya gelerek

harfleri oluşturduğunu anlattı. Alfabenin yarısını tanıttı.

Bundan sonra yazı cetveli denilen özel bir araç kullanılarak

kabartma harflerin nasıl yazılacağını da gösterdi. Böylece ilk

dersimiz sona erdi. Öğrendiğim harflerle yazılmış bir metni

alıştırmalar yapmak üzere verdi. Bana bir de kabartma

yazı yazmaya yarayan araç (yazı cetveli) armağan etti. Bu

yazı cetvelini zaman zaman hâlâ kullanırım; kullanırken de

daha sonraları değerli dostlarım arasına katılan rahmetli

Şemsettin Görenel'i saygıyla anarımS^

Tülay Hanım bu yazı cetvelini getirdi, kahvaltı yaptığımız masanın

üstüne koydu. O yazı cetveline baktığım zaman ne kadar

basit bir mantıkla yapılmış olduğunu kavradım. O sırada benim

aklımdan geçen, 'Bunu herkes yapabilir,' düşüncesi oldu. Ama

bir anda farkına vardığım şu oldu: Evet herkes yapabilir; önemli

olan bir körün okuyup yazmasına olanak sağlayacağına inanmak

66 DOĞAN CÜCELOĞLU

ve bunun için niyet etmek. Tabii, bu niyetin arkasında o insana önem vermek, onu sevilecek, yardım edilecek biri olarak umursamak yatıyor.

Sözünü ettiğim bu niyet benim küçüklükten itibaren aşına olduğum bir şey değil. Çevremde değişik türden birçok özürlü insan olmuştu, ama onların yaşamına girmek ve onlara yararlı olmak aklımın ucundan dahi geçmemişti. Şimdi sizi belki biraz kızdıracak bir şey söyleyeceğim: Anlaşılan başka türlü olmam mümkün değildi.

Niçin mümkün değildi?

Çocuğun yetişmesinde kullanılabilecek en gerçekçi bilimsel model, dil öğrenme modelidir. Bu gelişim modeline kısaca bir göz atalım:

Hiç kimse çocuğuna anadilini öğretmez, çocuk kendisi öğrenir.

Çevresinde kişiler nasıl konuşuyorsa, doğrusu yanlışıyla, şivesiyle çocuk bu dili aynen öğrenir. Türkçe konuşulan bir ortamda

çocuk Türkçe konuşmayı, Fransızca konuşulan bir ortamda

Fransızca konuşmayı öğrenir. O nedenle benim anababalara söylediğim temel ilke şudur: Çocuğunuzun olmasını istediğiniz gibi

bir insan olun, gerisini zamana bırakın.

Şimdi gelelim daha önce özürülülerin neden farkında olmadığımıza.

Çünkü benim içinde yetiştiğim ortamda böyle bir bilinç

yoktu. Ben küçükken çevremdeki hiçbir büyüğümün zaman ayırarak

özürlü bir insanın yaşamındaki zorluklardan ve onların yaşamına katkıda bulunmak sorumluluğundan söz ettiğini hatırlamıyorum. Benim de içinde yetiştiğim bu toplumsal ortam kanımca aynen devam ediyor ve böylece çocuklarımız özürliye biraz acıyarak, biraz korkarak, ama uzakta durulması gereken yaratıklar olarak bakmayı öğrenerek yetişiyor.

Geçmişte sık sık kendime sormuşumdur: “Özürliülerin kendi

ailelerine, topluma, insanlığa bir faydası var mı? Bir yük olmalarının ötesinde, insan yaşamına bir anlam katıyorlar mı?”

Şimdi bu satırları yazarken gözlerim yaşlı ve neler hissettiğimin farkındayım; bu kitabı yazarken ta derinlerde bir hakikatin

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 67

farkına vardım: Özürliüler bizim gerçek insanlığımızın bekçileri.

Bir annenin, bir babanın, bir ailenin, bir okulun, bir şirketin, bir kentin, bir milletin ve bir uygarlığın insanlığının ölçütü, özürliülerine verdiği anlamda yatıyor.

Ve bu yönden utanılacak durumda olduğumu, olduğumuzu görüyorum.

Bu ifadeyle kimseyi suçlamaya, yargılamaya çalışmıyorum.

Durum tespiti yapıyorum. İnsan olma yönünden müthiş bir kalite

bozukluğu içinde olduğumuzu açık seçik görüyorum. Bunu

görmeme yardım ettikleri için de hayatıma giren tüm özürliüler insanlara minnet borçluyum.

O başarılı lise mezunu, güzel, akıllı, becerikli genç kız, 20

Haziran 1957 Perşembe günü kör bir avukatın koluna girdi; beraberce yürümeye başladılar ve bu yolda gönül vardı; insanı insan

yapan bir yürek...

Gözlerim dolu dolu o basit eski yazı cetveline baktım. Kahvaltı

masasında karşımda duran iki kahramanıma baktım. Tülay

Hanım gördü; Gültekin Bey yüzünde bir gülümsemeyle kahvaltısını yapıyordu.

İlk kabartma yazı dersinde başlayan kaşıntı durmak bilmiyordu.

...Bedenimde kırmızı kabarcıklar ortaya çıkmıştı. B a bamin sınıf arkadaşlarından iç hastalıkları uzmanı Dr.

Ekrem Hayri Üstündağ'ı görmeye karar verdik. Ertesi gün

doktora gitmek üzere annemle yola koyulduk. O yıllarda hemen

hemen İzmir'in bütün doktorlarının muayenehaneleri

Birinci, İkinci ve Üçüncü Beyler sokaklarında, küçük işhanlarına dönüşmüş eski İzmir evlerindeydi. Tam muayenehanenin

bulunduğu binanın önüne gelmiştik ki annem, birden

kolumdan çekip beni durdurdu. "Ya bitlendiysen! Doktorun

önünde mahcup duruma düşmek istemem," dedi, "hemen

eve dönüyoruz. Saçlarını, üstünü başını adamakıllı arayacağım.

" Savaş yıllarıydı; bitlenme olayları sık görülüyordu.

Annem evde her yanıma iyice kontrol ettikten ve kaşıntıyla 68

DOĞAN CÜCELOĞLU

rın bitlenmekten ileri gelmediğinden emin olduktan sonra

beni doktora götürdü. Doktorumuzun koyduğu taniye göre,

kurdeşen olmuşum. Birtakım ilaçlar yazdı ve perhiz verdi.

İyileşmem iki hafta aldı. Kabartma noktaların o gün beni

kurdeşen olacak kadar ürküttüğünü ve bitlenmiş olmamdan

kuşkulanan annemin beni nasıl doktorun kapısından gerisingeriye eve döndürdüğünü anımsadıkça gülümsemekten

kendimi alamıyorum d'1

Ben bu kurdeşen bölümünü okuduktan sonra daha önce bahsettiğim öğrenme ortamında “empati” konusunu bir kez daha hatırlatmak istiyorum. Bu olayda, duyguların insan sağlığıyla ne kadar ilintili olduğunun bir kanıtını da görmüş oluyoruz.

Bu örnek, anababaların ve öğretmenlerin çocuklarıyla ilişki kurarken nelerin farkında olması gerektiğiyle ilgili önemli ipuçları

veriyor.

Küçük Gültekin’in öğrenme yolculuğu şöyle devam ediyor:

...İkinci dersin sonunda Braille alfabesini öğrenmiş, yavaş bir tempoyla kabartma yazıları okumaya başlamıştım.

Sıra nota sistemine gelmişti. Braille nota sistemi kısa zamanda öğreniliverecek bir sistem değildi; dokuz yüzden çok işaretten

oluşuyordu. Haftada iki ders yapıyorduk. İki ay kadar

sonra kış bastırıldı; annem derslere birkaç ay ara vermeyi uygun gördü, Aydın’a döndük.

1943 yılı Nisanı’nda yeniden İzmir’e gelerek Braille nota

sistemini öğrenmeye devam ettim. Bir yandan da Sağır-Dilsiz

ve Körler Müessesesi’nin keman öğretmeni Hamdi Akay’dan

keman dersi almaya başladım. Amacım keman virtüözü olmak

değildi tabii. Biraz keman çalsam bana yeterdi. Kısa süre

içinde başkalarına dinletecek kadar iyi keman çalmayı öğrenemezdim; ama öğrendiklerimin müzik kültürümü artırmama,

daha iyi bir müzik dinleyicisi olmama yaradığı kuşkusuz.

Özel öğretmenim Şemsettin Bey beni Sağır-Dilsiz ve

Körler Müessesesi 'nde kör öğrencilerin 29 Mayıs 'ta vereceği

yıl sonu konserine davet etti. O gün çok duygulandığım bir

konser dinledim. Müessesenin yirmi ya da yirmi beş kişiyi aşmayan öğrencileri arasında küçük bir oda orkestrası yetiştirilmişti.

Bir de mandolinata grubu vardı. Çalınan yapıtlar

klasik Batı müziğinin yapıtlarıydı. Konser sonrasında öğrencilerden hiçbiriyle tanışmaya fırsat olmadı; fa k a t yıllarca

sonra (1948 yılında) o günkü konserde çalanlardan birçoğunu

tanımak kısmet olacak; içlerinden biri, İbrahim Ayız, en

yakın dostlarım arasına katılacaktı.

Mayıs sonunda kabartma yazı ve nota sistemi (Braille

yazı ve nota sistemi) konusunda öğrenebileceğim her şeyi öğrenmiş

bulunuyordum. ... artık okuryazar biriydim. Ne var

ki bu okuryazarlık yalnızca kabartma yazı sistemi (Braille

sistemi) ile sınırlıydı. Kabartma yazı bilmeyenlerin benim

yazdıklarımı okuması mümkün değildi; üstelik okuma ihtiyaçlarımı karşılayacak Türkçe kabartma yazılı kitaplar bulmak

da olanaksızdı. Yabancı ülkelerde kabartma yazıyla b a sılmış

bol bol kitap bulunduğunu işitmiştim; ama bunun bana

bir yararı yoktu; çünkü yabancı dil bilmiyordum! 15

O zengin kitaplıkların ona bir yararı yoktu; çünkü kendisinin

de dediği gibi, yabancı dil bilmiyordu.

Her şeyden şikâyet eden ve çevreyi suçlayan sıradan biri bu

durumda ne yapardı? Geri bıraktırmış, emperyalistlerce sömürülmüş

bu ülkenin talihsiz bir kör evladı olmanın kara bahtına,

İngilizce bilen körler okurken, onun kitaptan yoksun olmasına

kahreder, sürekli şikâyet eder ve olumlu hiçbir eylem yapmazdı.

Herkes de ona hak verirdi ya da hak verirmiş gibi yapardı;

ömür boyu süren bir ağıt, söylediklerinin ve yaptıklarının zeminini oluştururdu veya sağa sola yalvarır, torpil kullanır, devlet gücünden yararlanarak, kitapların körlerin okuyabileceği bir tarzda yazılması için yollar arardı.

1 a.g.e., s. 61-62

70 DOĞAN CÜCELOĞLU

Oysa benim kahramanım elinden gelenin en iyisini yapmaya

çalışan biridir; gerçekçi olmayı en önemli erdem olarak kabul etmiş

biri. Onun yolu savaşçı yolu; kendi gücü içinde kalan işleri en

mükemmel şekilde yapmaya baş koyma yolu.

2008 Nisanı'nda Düzce'de bir okulun davetlisi olarak öğrencilerin

anababalarına konuştum. Ailedeki iletişimin öneminden,

çocuklarıyla kurdukları ilişkilerin etkisinden söz ettim. Farkına

varmalarını gerektiğini düşündüğüm ve yaşamlarında önemli sonuçlara

yol açacak temel uygulamalardan söz ettim.

Benim konuşmamı dinlemek için gelen bir gazeteci, yerel gazetede

köşesinde^ konuşmamı değerlendirirken, “ ‘Yaşamamış

yaşamlar' kimin eseri?” diye soruyor ve şöyle devam ediyor:

“Bir yazar, bir psikolog eğitimde sınavlar saçmalığı dağıtmanın ve iyi insan yaratmanın yöntemlerini anlattı gece

boyunca. Anlamsız bir iyimserlikle yaptı bunu. Yaşamın

muhteşem karelerinde yer alacak insanların 'dar alanda kısa

paslaşmalarla' yaratılması olanaksız. Doğan Cüceloğlu

salonda toplananlara eğitimin, sınavlar örgüsünün ötesinde kaynak kitapsız, destek odasız, yavaşça yürütülmesi gereken doğal bir yapı olduğunu anlatmalıydı. Bunu yapmadı.

Sınavlardaki eşitsizleşmeyi konuşmadı, ezilenlerin p ed a gojisini de anlatmadı.

“Oysa, yerkürede biçimlenmiş rollerimizi oynadığımızı

söylemekten kimse korkmamalı. Korkmamız gereken özgürleşememiş

beyinlerin öcüleşmesi ya da özgürleştiğini sandığımız

beyinlerin doğru bir duruş sergileyememesi. Doğan

Cüceloğlu bunu da anlatmalıydı.”

1 Sabri Ozdemir, Düzce Damla gazetesi, 1 Nisan 2009

72 DOĞAN CÜCELOĞLU

Bu yazarın kapsamlı düşüncesinin temellerindeki derin felsefi

ilkeler kesinlikle ifade edilmesi gereken ve özellikle Türkiye'nin

geleceğini etkileme durumunda olan üniversite sınıflarında, siyasi

süreçlerin yer aldığı karar alma ortamlarında uyanık tutulması

gereken bir bilinç. Ama ben konuşurken şuna özen gösteririm:

Acaba anababalar söylediklerimi çocuklarına uygulayabilir

mi? Anababaların, kendi evlerinde çocuklarıyla etkileşim içinde

olduğu zaman uygulayabileceği, kendi denetimleri altında olan

bilgi ve yöntemlerden mi söz ediyorum?

Yazar bunu bir eksiklik olarak görmüş. Şöyle diyor:

“Doğan Cüceloğlu postmodern zamanların insanlarını,

bu insanların hayata yabancılaşmasını, durmadan küre için

sorunlar üretmesini, ailelerin genel durumlarla ilişkisizliğini, tutmadığımız güncelere yazamadığımız şiirleri, yoksullukların

kıskacını, 'seni seviyorum' dediği için dışlanan insanları

anlatmalıydı.

“Sürekli bir iyimserlikle mutluluğun resminin çizilemeyeceği

kesin. Mutluluğun resmini çizmek için kurşunkalem tadında

keskin çizgilerimiz olmalı. Bu kolay değil. Sınavlarla

çizdiğiniz yollarda ve sisteme çok uyumlu aileler ile mutluluğun resmi örtüşmez. Doğan Cüceloğlu'nun, bu anlamdaki

yargılarını bireyler ve aileler boyutunda sınırlaması da yanlış

aslında. Tüm bunların küre içinde dönen oyunlardan ve

ülkelerin sömürücü ideolojilerinden bağımsız olmadığını çok

sert söylemeliydi. Bu tip toplantılarda, süren savaşların, çevre katliamlarının, tüketim çılgınlıklarının ve Afrika'daki ve

başka ülkelerdeki insanların açlıklarının nedenleri sorgulanarak ve hayatın aslında bir çay içme seremonisi tadında olması

gerektiği anlatılarak söze başlanmalı. Çünkü hayat sadece

kurtarılmış insanlar için değil. Dünyayı kurtaracak düşünceler

üretmeli ve bunları tekellerin televizyonlarından çok

halkın içinde anlatmalı.

.. Hayatın güzelleşmesine ilişkin düşünceleriyle bir 'sevgi

ideologu' olarak adlandırabileceğim Doğan Cüceloğlu an ONLAR

BENİM KAHRAMANIM 73

latımlarında daha sarsıcı olmalı. İnsanların düşüncelerinin

darmadağın olduğu yüzlerinden anlaşılmalı.

“...Ben, yaşamımda çoğu kez savunduğum düşüncelerin

tekrarını dinlemekten ötede sistemi yerle bir eden bir gösteri

beklentisindeydim. ”

Gazete köşe yazarının bakış tarzını kapsamlı olarak niçin verdim?

Çünkü bu bakış, kör Gültekin'in yaşamı kucaklama tarzıyla

tam bir zıtlık oluşturuyor. Gültekin, enerjisini ve dikkatini, şimdi ve burada etkisi altında olan küçük adımlara veriyor; çünkü içinde

yaşayabileceği anlamlı ve güçlü bir geleceği ancak böyle yaratabileceğine inanıyor.

1943 yılının Ekim ayında'ydık. Halkevinde İngilizce kursu

açıldığını duydum. Dünyaya yeni bir pencere açmak için

uygun bir fırsattı bu. Kabartma yazı yazmaya yarayan yazı

cetvelini kullanarak okulun ders kitaplarının kabartma yazı kopyasını çıkartabilirdim; böylece öteki öğrenciler gibi,

benim de kursta kullanacağım ders kitabım olurdu. Ancak

bu kitabı birinin bana yazdırması gerekiyordu. Ailemizde

İngilizce bilen yoktu. Annem İngilizce bilmediği halde kursta

kullanılacak kitabı Türkçe okur gibi okuyarak bana yazdırmayı

kabul etti. Ben de hemen halkevinin yolunu tuttum ve

İngilizce kursuna yazıldım. Kurs, İngiltere'nin dış ülkelerle

olan kültürel ilişkilerini geliştirmek amacıyla kurduğu British Council (Türkiye'deki adıyla, "İngiliz Kültür Heyeti") tarafından düzenlenmişti. Merkezi Londra'da bulunan bu kuruluş

birçok ülkede olduğu gibi, yurdumuzda da örgütlenmişti:

Genel merkezi Ankara'daydı, İzmir'de, İstanbul'da ve daha

bir kaç büyük kentte şubeleri vardı)11

Yukarıdaki satırları aktarırken aklımdan geçen düşünceler

şunlar oldu: Sıradan bir insanın öğrenilmiş acizliğinin tipik bakış

tarzı içinde, küçük Gültekin'in arkasına sığınabileceği bakın

1 Kör Uçuş, s. 62

74 DOĞAN CÜCELOĞLU

ne mazeretler vardı: 1. Ben körüm, bu kurslar görenler için, 2.

Kursun körler için kitabı yok, 3. Yakınımda İngilizce bilen kimse yok, bana kimse yardım edemez.

O, bu mazeretlerin arkasına sığımsaydı çevresinden herhangi

biri gelip, “Tembellik yapma Gültekin, bak bu senin için bir fırsat, bu fırsatı değerlendir!” demeyecekti. Çevresinde bu sözü söyleyecek bilinçte insan yoktu.

Kursta ders kitabı olarak Essential English kullanılıyordu.

Birinci cildini alıp eve döndüm. Annem kitabı sözcük sözcük

Türkçe’ymiş gibi okuyarak virgüline, noktasına kadar bana

yazdırmaya girişti. Bu oldukça çetin ve sabır isteyen bir işti: Kitabın bir sayfasını kabartmaya geçmek için yarım saatten

daha çok zaman harcıyorduk. Bir yandan annem, annelere

özgü sabır ve özveriyle yazdırma işini sürdürüyor, bir yandan

da ben kursa devam ediyordum. O zamanlar Aydın’da

bir İngiliz şirketinin, meyankökü işleyen küçük bir fabrikası

vardı. Kurs öğretmenimiz bu fabrikanın yöneticilerinden Mr.

Fulton’dtu. Benim kursa katılışımı yadırgamak şöyle dursun,

yakın bir ilgiyle karşıladı

Burada da dikkatinizi Mr. Fulton’ın tutumuna çekmek istiyorum.

Onun olumsuz tavrı, sözgelimi “Hayır, bu kurs körler

için değil, bu öğrenci kursa katılan diğerlerinin gelişimini engeller,”

cümlesi bu girişimi engellemeye yeterdi. Oysa o öyle yapmadı.

Kör bir öğrencinin olduğu sınıfa öğretmenlik yapmak, yalnız

görenlere öğretmenlik yapmaktan daha zor olmalı; sanırım Mr.

Fulton bunun farkındaydı. Kendisini sevgi ve saygıyla anıyorum.

Okumaya devam edelim:

Öğrenciler arasında benden birkaç yaş büyük olsalar da arkadaşlık edebileceğim genç kızlar, delikanlılar olduğu gibi, kentimizin Belediye Başkam Ethem Menderes ve meslek sahibi başka erişkinler de vardı. Böylece, İngilizce kursu benim için yeni sosyal ilişkiler kurup geliştirmek bakımından da elverişli

a.g.e., s. 63

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 75

li bir ortam oluşturuyordu. Ben de elimde ders kitabının kağıt metni ve gereken notları almaya yarayan kabartma

yazı cetvelimle onlar arasında normal bir öğrenci olarak yerimi almıştım. Dersleri ciddiye alıyor ve iyi hazırlanıyordum.

Bundan dolayı çok geçmeden dikkati çekecek derecede başarılı

bir öğrenci oldum. Bilirsiniz, bu gibi kurslarda ilerleme temposu oldukça yavaştır; kursa katılanların çoğu biraz İngilizce

öğrenmek, biraz da oyalanmak için gelir. Oysa benim acelem

vardı: Bir an önce kitap okuyabilecek, İngiliz radyolarını dinleyebilecek düzeye erişmek istiyordum; belki de savaş bitince

yurtdışına giderek öğrenimimi sürdürebilirdim. Daha açık

bir deyişle, İngilizce bilmenin benim için yaşamsal önem taşıdığına inanıyordum. Ayrıca, böyle bir amacı gerçekleştirecek

olursam hem kendime güvenim artacak, hem de çevremdekilerin

bana bakışı olumlu yönde değişecekti!

Ülkenin değişik yörelerinde, anababalar için konuşurum; konuşmamdan sonra bana en sık sorulan sorulardan biri şudur:

“Çocuğum derslerine çalışmıyor, söylüyorum, ikaz ediyorum, kızıyorum, tatlı dille konuşuyorum ama nafile, çalışmıyor hocam!

Ne yapayım?”

O zaman soruyorum, “Siz ona çalışmasını söylemeseniz ne olur?”

Genellikle çaresizlikten kaynaklanan bir gülümsemeyle, “Günlerce

ders çalışmaz, bilgisayarın başında oturur, arkadaşlarıyla yazışır, oyun oynar ya da telefonla konuşur.”

Şimdi burada ayrıntılarına girmeyeceğim bir uygulama yaparak,

onlara çocukların kendi iç dünyalarından gelen bir hevesle

çalışmak istemelerinin tek çıkış yolu olduğunu vurgularım.

Bunun için çocuklarıyla sohbet etmelerini önerir ve bunun yollarını anlatırım/2!

1 a.g.e., s. 63

2 Bir sohbet başlatmak ve sürdürmek konusunda on makale yazdım. İsteyen yararlanabilir, www.dogancuceoglu.net

76 DOĞAN CÜCELOĞLU

Değerli okurlarım, genel olarak motivasyon başlığı altında incelenen

“istekli olma, şevkli olma, arzu etme, heyecan duyma”

konusunun iki temel kaynağı vardır: iç motivasyon ve dış motivasyon.

Gültekin Yazgan’ın ortamında ona dış motivasyon veren kişiler,

sözgelimi, “Haydi İngilizce çalış!” diyen yok. Ama onun içinde

bir hayal var; yaratmak istediği bir gelecek var. Yani iç motivasyonu yüksek.

Küçük Gültekin zorlukların üstesinden gelmeye çabalıyor;

yoktan yeni olanaklar var ediyor. Niçin? Çünkü gönlünün muradını

keşfetmiş, ulaşmak istediği bir hayali var.

...Babamdan bana, İngilizce ’yi daha çabuk öğretecek bir

özel öğretmen sağlamasını rica ettim. Çok geçmeden böyle bir

öğretmen adayı bulundu. Kurs öğretmenim Mr. Fulton ’un

yöneticisi olduğu fabrikada çalışan Abidin Bey, İzmir'deki

eski Kızılçullu Amerikan Koleji'nden mezundu. Babamla görüşmelerinde ben de bulundum. Ona, Mr. Fulton'un kursuna

devam ettiğimi, ders kitabının kabartma kopyasından

dersleri kolayca izleyebildiğimi anlattım. Bana haftada

iki saat ders verebileceğini ve dokuz ay içerisinde Reader's Digest dergisini okuyabilecek düzeyde İngilizce öğretebileceğim söyledi. Kör bir öğrenci adayı karşısında herhangi bir

duraksama göstermeden söylediği bu sözler bana son derece

güven vermişti. Hemen derslere başladık. İkinci derse geldiğinde, elinde İngilizce bir sözlük vardı, son sayfalarını açarak

bana şöyle dedi: "Burada Braille harflerinin resimleri

var; ayrıca, İngilizce'de çok geçen sözcükleri ve heceleri simgeleyen işaretler de verilmiş. Bunlar bir tür stenografi demektir.

Bu işaretleri öğrenirsen İngilizce'yi daha çabuk yazabilir

ve okuyabilirsin. " Sözlükteki resimlerine bakarak bana bu

kısaltma işaretlerini tarif etti, ben de karşılıklarını kabartma işaretler olarak yazdım. Böylece İngilizce kısaltma sistemini

öğrenmiş oldum. Gerçekten bu sistem ders kitabı yazma

işimi daha hızlandırmaya yaradı. Alacağım notları da

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 77

daha hızlı yazmam mümkün oluyordu. Özel öğretmenimin

bu ilgili davranışı benimle çalışmayı ne kadar ciddiye aldığını gösteriyorduk

Verimli bir öğrenme ortamının oluşabilmesi için gerekli olan

en temel etken, kişinin öğrenmek istediği şeye ilgi duyması, istekli olması, şevkli olmasıdır. Bu istek ve şevk küçük Gültekin'de

bol miktarda var. Verimli bir öğrenme ortamının oluşması için

ikinci önemli etken, kişinin öğrenme çabasına saygı duyan, ona

elinden gelen yardımı yapmaya istekli olduğunu belirten bir sosyal çevredir. Babası, annesi, arkadaşları, kısaca tüm çevresi onun öğrenmesine katkıda bulunmaya hazırdır. Öğretmen durumunda olan kişinin öğrencisine, “sen değerlisin”, “sen istersen yapabilirsin”, “ben senin için elinden gelenin en iyisini seve seve yapmak istiyorum” mesajını vermesi de verimli öğrenme ortamının oluşması için üçüncü önemli etkeni oluşturmaktadır. Bu bağlamda İngilizce ders veren Abidin Bey’i de burada sevgi ve rahmetle anıyorum.

Aldığı özel dersler sayesinde İngilizce düzeyi birden yükselen Gültekin’in başarısı halkevindeki kursta gözle görülür biçimde ortaya çıktı. Ama o kursta sadece dil öğrenmiyordu; yeni bir sosyal çevre edinmişti ve sosyal çevresinin değerini biliyordu; o nedenle Aydın Halkevi’ndeki İngilizce kursuna devam etti.

“insan, niyetinin saflığı içinde elinden gelenin en iyisini yaparsa evren ona yardım eder” ilkesini Gültekin’in yaşamında görüyoruz.

İngilizce kursuna devam edişim bana çok önemli bir k a za nç

daha sağladı. Kursları düzenleyen British Council’ın

Türkiye’deki yöneticileriyle tanıştım ve bu tanışmalar British

Council ile yıllarca sürececek yararlı bir ilişkinin kurulmasına

yol açtı. Sanırım kursa devam etmeye başladığımın üçüncü

ayıydı, bir gün öğretmenimiz Mr. Fulton yanında bir y a bancıyla sınıfa geldi; ziyaretçiyi sınıfa tanıttı: Gelen, British

1 a.g.e., s. 64

78 DOĞAN CÜCELOĞLU

Council’in İzmir şubesinin yöneticisi Mr. Parkhouse imiş. Az

sonra İngiliz konuğumuzu yanıma getirdi ve özel olarak beni tanıttı. Ben de dilimin döndüğü kadar ziyaretçinin sorularına İngilizce yanıt verdim. Bu tanışmanın üstünden birkaç ay geçmişti; bir gün beni evden halkevine çağırdılar: British Council'ın Türkiye temsilcisi Mr. Grant Aydın a gelmiş; beni görmek istiyormuş. Buluşma saatinde halkevine gittim.

Mr. Grant yanında binleriyle oradaydı. Beni tanıştırdılar.

Mr. Grant kurstaki başarılı durumumdan dolayı beni kutladı ve bir çuval dolusu İngilizce kabartma kitap armağan etti.

İkinci Dünya Savaşının en kanlı günlerini yaşayan yabancı bir ülkeden Anadolu'nun küçük bir kentinde yaşayan kör bir gence ulaştırılan bu armağan paketi, o ülkenin toplumunda insana verilen değeri ne kadar çarpıcı biçimde gösteriyordu!

Dilimin döndüğü kadar teşekkürlerimi ifade ederek kucakladığım bu armağan, aslında bir çuval dolusu umuttu benim için. Eve döner dönmez armağan paketini açtım:

İçinden İngilizce'den İngilizce'ye on iki ciltlik bir dilbilgisi kitabı çıktı. Hepsi de kabartma yazıyla basılmıştı. Kitapları teker teker okşadım. İngilizce öğrenmeye girişirken kabartma kitaplar getirterek okuyabileceğimi düşlemiştim. İşte, bu düşün gerçeğe dönüşmeye başladığının ilk belirtileri bu armağan paketinden ortaya çıkmıştı!!

Sevdiklerinin ve öğretmeninin desteğini ve güvenini gören Gültekin, tüm gayreti ve şevkiyle kendini İngilizce öğrenmeye verdi ve İngilizce'si süratle ilerledi. Kendisine özel ders veren Abidin Bey, "Artık kendi kendine çalışarak İngilizce'ni geliştirecek kadar ilerledin; özel ders almaya

devam etmene gerek yok,”

deyince de, beş aylık bir çalışmadan sonra özel derslere son verildi.

Gültekin artık İngilizce yayın yapan tüm radyo kanallarını

dinliyor ve anlıyordu.

Kolları sıvayan Gültekin artık yalnız İngilizce öğrenmekle kal

a.g.e., s. 64-65

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 79

madı, yazı makinesini kullanabilen biri haline de geldi. Kitabında

bu gelişimi “Hayırlı Bir Yanlışlık” başlığı altında anlatıyor:

Elimdeki kabartma yazı cetveli ile kabartma yazı yazmak

hem yavaş hem de oldukça yorucuydu. Bunu aşağı yukarı

kalemle yazmaya benzetebiliriz. Bana kabartma yazıyı öğreten

Şemsettin Görenel çalıştığı kurumda kabartma yazı yazan

makinelere olduğunu söylemişti. Böyle bir makineyi dışarıdan

getirmek o savaş yıllarında olacak şey değildi. Başka güçlükler bir yana, gerekli döviz tahsisini sağlamak bile olanaksızdı.

Bir ara İzmir’e gitmiştim. Bundan yararlanarak British

Council’ın İzmir’deki şubesinin yöneticisi Mr. Parkhouse’a

uğrayıp derdimi anlattım. Bir kabartma yazı makinesinin

getirilmesine yardımcı olmalarını rica ettim. Bedelini ödemeye

hazırdım tabii. Elinden geleni yapacağını söyledi.

Aradan birkaç ay geçti, 1944 yılının sonuna yaklaşıyorduk.

Evimize içinde yazı makinesi bulunduğu söylenen bir

paket ulaştı. Heyecanla açtım. İçinden ne çıksa beğenirsiniz?

Normal bir daktilo! Öteki daktilolardan ufak bir farkı vardı,

satırın neresinde bulunduğunu gösteren cetvele kabartma

işaretler konulmuştu. Bir yanlış anlama olduğu belliydi.

Her halde yazışmalarda 'körler için bir yazı makinesi' (a

typewriter for the blind) sözcükleri kullanılmış olmalı ki kabartma yazı makinesi yerine, yine körler için hazırlanmış bu

daktilo gönderilmiş. Kısa bir düş kırıklığından sonra düşünmeye başladım: Acaba bu daktilo işime yarayacak mıydı?

İngiltere'de körler bu daktiloyu kullanabildiğine göre benim

de kullanmam mümkün olmalıydı. Zaten görenler de aslında

bastıkları tuşlara bakmadan yazmıyorlar mıydı? Onların

öğrendiği yöntemle ben de öğrenebilirdim.

O sırada iyi bir rastlantı oldu: Uğradığım düş kırıklığını

gözlemleyen yakın dostum Necmi Ağabey!! kitapçada

1 Elinizdeki kitabın musveddesini gözden geçiren Yankı Yazgan'm notu:

“Doğan Bey, Necmi Amca geçen yıl rahmetlik oldu.”

DOĞAN CÜCELOĞLU

Muallimsiz Daktilo adını taşıyan bir kitap görmüş. Gidip

hemen satın aldık. Kitabı inceledik, kendi kendine daktilo

öğrenmek için yazılmıştı. Parmakların tuşlara nasıl yerleştirileceği ve nasıl çalışılacağı açıklanıyordu. Kitapta otuz alıştırma

metni vardı. Alıştırmalardan her birinde kullanılacak

tuşların sayısı artırılıyor; 30 alıştırmamanın sonunda klavyedeki harf ve işaretlerin yerleri ve her bir tuşa hangi parmakla

basılacağı öğretilmiş oluyordu. Kitabın önsözünde

günde bir alıştırmayı üç saat süreyle tekrar tekrar yazarak

o alıştırmada öğretilenleri iyice belleyenlerin otuz gün içinde tuşlara bakmadan daktilo yazmayı başaracakları açıklanmıştı.

Ben bir an önce daktilo yazar duruma gelmek için

sabırsızlanıyordum. Otuz gün bile bana çok görünüyordu.

Süreyi kısaltmak için şöyle bir plan yaptım: Kitaptaki alıştırma metinlerini kabartma yazı ile kopyalayacaktım, sonra

da sırası gelen alıştırma metnim ezberleyerek bu metni

daktilo ile üç saat süreyle tekrar tekrar yazarak o alıştırmanın hedeflediği harflerin yerlerini iyice bellecektim.

Kitapta, günde bir alıştırma yapılarak otuz gün içinde

daktilo ile yazmanın öğrenileceği açıklanmıştı. Öyleyse,

günde iki alıştırma yaparsam on beş günde daktilo yazmayı

öğrenebilecektim. Her zaman benden desteğini esirgemeyen

Necmi Ağabey yine imdadıma yetişti, kitaptaki alıştırma

metinlerini yazdırmayı üstlendi. Hemen işe giriştik. O,

alıştırma metinlerini okuyor, ben de elimdeki kabartma yazı

cetveliyle kabartma yazıya çeviriyordum. Sonra çalışacağım

alıştırma metnini ezberliyor ve daktilonun başına geçip

ezberlediğim metni üç saat durmadan tekrar tekrar yazıyordum.

Üç saat sabah, üç saat öğleden sonra çalışarak on

beş gün sonra daktiloda isteğim her şeyi oldukça rahatlıkla

yazabilir duruma geldim. Şimdi sıra hız kazanmaya gelmişti.

O zamanlar Ankara Radyosu'nda her gün saat 17'de

bir haber yazdırma programı vardı. Spiker, günün başlıca

haberlerini dinleyenlerin yazabileceği kadar yavaş okurdu.

Faksın, teleteksin bulunmadığı, telefon bağlantılarının

çok sınırlı olduğu o yıllarda bu yazdırma servisi Anadolu

Ajansı'nın bültenlerini taşra gazetecilerine ulaştırmaya yarıyordu.

Bundan yararlanmayı düşündüm. Günlerce daktilo

başına geçerek spikerin okuduğu haberleri yazmaya giriştim.

İlk günlerde onun okuduğu hızla yazamıyordum, fakat

az zamanda spiker ne yazdırırsa hepsini yazabilecek kadar

hızlandım. İşte benim normal daktilo yazmayı öğrenişimin

öyküsü böyle. İsmarlanan kabartma yazı makinesinin değil

de normal yazı makinesinin gönderilmiş olması bir yanlışlıktı;

ama hayırlı bir yanlışlık!

Görenlerin kullandığı yazı makinesiyle yazmayı öğrenerek

okuryazarlıkta bir aşamayı daha gerçekleştirmiştim, artık

başkalarının okuyabileceği normal yazıyı rahatlıkla yazabiliyordum.

Bu en azından benim kendi mektuplarımı yazmamı,

okullarda yazılı sınavlara girecek olursam sınav sorularının

yanıtlarını öteki öğrenciler gibi yazılı olarak vermemi

sağlayacaktı.

Tabii, normal yazı makinesiyle yazdıklarımı kendim

okuyanıyordum, yazım yanlışlarını başkalarının yardımıyla

düzeltilmek gerekiyordu. Olsun varsın! Bu eksikyanına karşın,

normal yazı makinesi tam 54 yıl boyunca gerek öğrenim

yaşamımda, gerekse meslek yaşamımda pek çok işime yaramıştır.

British Council çok geçmeden benim için bir de kabartma

yazı makinesi getirtti. Bu makine sayesinde istediğim ders kitaplarını kolayca kabartma yazıya çevirebilecek, özetlerini çıkarabilecek, gereken notları alabilecektim

Gördüğünüz gibi Gül tekin Yazgan kendini eğitim sürecine

hazırlıyor; çok güçlü bir altyapı oluşturuyor.

Onun eğitim yaşamının öyküsünü anlatmaya başlamadan önce sosyal yaşamına da bir göz atalım. Çünkü o, yaşamı tek boyutlu olarak yaşamayı reddeden biri. Yalnız zihinsel bir yaşam, yal-

1 a.g.e., s. 66-69

OBK6

82 DOĞAN CÜCELOĞLU

nız okul başarısı onu kesmez; o yaşamı sanatla, müzikle, dostluklarla donatılmış olarak yaşamak istiyor. Dolayısıyla, biz de şimdi

onun arkadaşlıklarına ve müzik alanındaki etkinliklerine bir

göz atalım.

V

İstanbul'dan Aydm'a döndüğünde, küçük Gültekin'in sadece

eve, mekâna değil, bir kör olarak, arkadaş ortamına da uyum sağlaması gerekiyordu. Bu konuda önceki sayfalarda biraz bilgi verdim,

ama bu bölümde özellikle arkadaşlık konusuna daha ayrıntılı

olarak girmek istiyorum.

Bu konuda söyleşimiz şöyle gelişti:

G: İlk defa benimle temas eden arkadaş, öğretmenimin yeğeni

oldu. O da sınıf arkadaşımdı zaten. O her gün saat 5'ten 7'ye

kadar geldi bana o yaz. Kör olduktan sonra okul tatil oldu zaten,

mayıstı.

D: Her gün gelen arkadaşınızın adı neydi?

G: Memduh Ünver. O arkadaşın yakınlığını hiç unutmam.

Her gün 5 dedi mi kapıyı çalar, gelir, 7'ye kadar otururduk. Ben ona bir şeyler yazdırırdım. Hastanedeki günlerimi falan yazdırırdım. Maalesef o defter kayboldu.

Bu bilgi Tülay Hanım için yeniydi, hayretle, “Öyle mi, bir defter vardı da kayıp mı oldu?” dedi.

G: Evet, defter kayboldu. Memduh, yumuşak bir arkadaştı.

Ne dersem yapardı. Eski arkadaşlarımdan tekrar canlanmaya başlayan ilk arkadaşlık onunki oldu. Sonra bu grubumun arkadaşları anneleriyle babalarıyla ziyarete geldiler. Arkadaşlarımın bir hastayı ziyaret eder gibi gelmemeleri lazım diye düşündüm.

Yani benimle geçirecekleri zaman eğlendirici yahut çekici

olmalı diye düşündüm. Onun için gramofon aldım. Pikap al84

DOĞAN CÜCELOĞLU

dım. Plaklar, mandolin, tavla var; tavla oynamaya gayret ettim.

Gelenlerle sohbet ettim. Yani 12-13 yaşlarında olması gereken arkadaşlığın dayanacağı her şeyi kurmaya çalıştım ki hakikaten

iyi oldu. Arkadaşlarım geldikleri zaman normal, eğlenceli bir

hava içinde bulunmaya çok dikkat ettim. Dediğim gibi plaklardan,

gramofondan, pikaptan falan faydalandım. Ama ne ilginçtir

ki okul arkadaşlarımla hiçbir ilgim kalmadı. Okulda, sınıftaki arkadaşlardan hiçbiri gelmedi. Yani onlarla bağım koptu. Sanırım

gittiğim okulun çevresinin benimkinden farklı olması bu duruma

yol açtı.

D: Bunu biraz açar mısınız?

G: Mahalleler başka. Benim gittiğim Gazi Paşa Okulu başka

bir mahalledeydi. Yani aile dost çevresi değildi. Okuldakilerin

kardeşleriyle, analarıyla, babalarıyla hiç tanışıklığım olmamıştı.

Bundan dolayı o çocuklarla ilgim kalmadı, ama kendi muhitimde

eskiden ilgilendiğim arkadaşlıklar tekrar canlandı. Bir de kızlarla arkadaşlığım daha yakın oldu; çünkü erkekler, erkek çocuklar,

dışarıya, dışarıda oynamaya, koşmaya meraklı. Ev oyunlarına,

evde oturmaya kızlar daha eğilimli. Bu kız arkadaşlar o sırada

ortaokula devam ediyorlardı; kendi arkadaşlarını da getirmeye

başladılar. Yeni arkadaşlar tanıdım. Kız arkadaş çevrem çok

çoğaldı, genişledi.

Tülay Hanım gülümseyerek söze karıştı, biraz imalı, “Kızlara

nasıl davranması gerektiğini çok iyi öğrenmiş böylece,” dedi.

D: Şimdi bir soru sormak istiyorum. Biliyorsunuz, çocuklarda

bir naz etme ihtiyacı vardır. Naz edecek birini bulunca naz ederler.

Naz edilen anneyse, o da çocuğu kucağına alır, başını okşar,

öper, koklar, falan filan. O çocuğun bir ihtiyacıdır böyle naz etmek.

Bazıları naz etmeyi alışkanlık haline getirir, hatta evliliğinde

dahi sürdürür. Mesela, ben kendimi gözlemliyorum, hasta olduğum

zaman içimden Yıldız'a naz etmek geliyor.

(Kahkahalar)

D: Şimdi sizin bu dönem de tam böyle naz etme, şikâyet etme

falan dönemi ama bakıyorum hiç naz etmiyorsunuz. Naz et-

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 85

şeniz nazınızı çekecek çok insan var, ama siz diyorsunuz ki, ben

burayı arkadaşların gelmek istediği bir yer haline dönüştüreyim.

G: Evet.

D: Naz etmek yerine, güçlü yönlerinizi ortaya çıkarıp beraber oynayabileceğiniz şeyler buluyorsunuz. Örneğin, tavlayı kör olarak nasıl oynayabilirsiniz?

G: Evet. Oynadım. Sonra şey oynadım, yağ satarım bal satarım bile oynadım. Yani katılabileceğim oyunları seçerdim ben. Bilirdim.

D; Şunu görüyorum, kendinize acıma, kendinizi acındırma içine hiç girmemişsiniz.

G: Çünkü o dostluk olmazdı; yardım almadan ibaret kalırdı. Arkadaşlık olmaz o, gelirler, okurlar, giderler.

Tülay Hanım gözlerinde takdirle, “Yani kendin düşündün böyle yapmak gerektiğini!” dedi.

G: Tabii. Çünkü başka türlü... bir kere gelir, bir daha gelmez yahut 6 ay sonra bir daha gelir o arkadaş. Çocuk, o da benim gibi çocuk...

D: Bunun üzerinde biraz durmak istiyorum.

Tülay Hanım benimle hemfikirdi. “Aslında bu çok enteresan,” dedi.

D: Dilenciliğin temelinde acındırmak var.

G: Evet. Öyle tabii.

D: Açındırarak yararlanma hali toplumumuzda çok yaygın. O nedenle sizin davranışınız bu kültürde alışıl gelmiş bir davranış değil. Ki, öyle bir davranış gösterecek olsanız bile herkes anlar,

"Hakkı var," der. Siz eşit bir işbirliği davranışı içerisine giriyorsunuz.

G: Evet. Öyle oldu.

D: "Ben de çocuğum, onlar da çocuk; beraber oynayabiliriz,"

tutumu içerisinde algılayabiliyorsunuz durumu. Dikkatimi çekti.

G: Yani ben de bir çocuğum ve "arkadaşlık bir alışveriştir" diye düşünürüm. Hem alacaksın, hem vereceksin.

86 DOĞAN CÜCELOĞLU

Tülay Hanım eşine, gözlerinde görmeye aşına olduğum sevgi

ve saygı bakışıyla konuştu: "Yani çevresine de konuştuğu zaman,

bütün körlere de hep bunu önermeye çalışıyor."

D: Evet, çok güzel.

G: Sadece yardım almak, o yanlış gibi. Tutup da bir arkadaşlık

olmuyor o zaman. Dediğim gibi ilk arkadaş çevrem çoğu kızlardan

oluşturdu. Çünkü kızlar, ev oyunlarına, evde oturmaya falan daha

eğimli. Erkekler o kadar değil. Tanıdığım arkadaşlar, tanımadığım

birçok arkadaşı da getirip kattılar; bayağı zengin bir kadro oldu.

ilk aşama bu. Ondan sonra dışarıdakilere açılacağım yani.

D: Bu ilk aşamanın oluşmasına, mahalle ve komşuluk içinde

var olan aile ilişkileri olanak sağladı ve tanıdık ilişkileri önemli bir taban oluşturdu, değil mi?

G: Başka türlü çocuklarını yollamak akıllarına gelmezdi. Yahut

engel olurlardı; rahatsız edersin diye. İlk tanıdığım arkadaşlarımdan aileleri onları muhakkak teşvik etmiştir diyorum. Ama tersi

bir şeyi sezmedim. Arkadaşlığımıza bir engel çıkarmadılar.

Gültekin Yazgan'ın yaşamında müzik bir mesleksi uğraşı

amacını taşımamış, sosyal yaşamı zenginleştiren kapıyı açmak

için bir anahtar görevini görmüş. Müzik alanındaki başarısı kendine ayrı türden bir güven kaynağı olmuş, “ben yapabilirim” duygusunu pekiştirmiş.

Daha ilerde göreceğimiz gibi yaşamının en büyük güç kaynaklarından biri olan eşini etkileme ve onu evliliğe ikna etmede de müzik önemli bir rol oynamış. Yazdığı kitapta, “Müzikle İlgili Becerilerimden Nasıl Yararlandım?” başlığı altında anılarını şöyle anlatır:

Kendimi bildim bileli müziğin ve çalgıların ilgimi çektiğini anımsıyorum. Saime Ablam ut ve keman çalardı. Sesi de güzeldi. Arkadaş toplantılarında hem çalar hem şarkı söylerdi.

Sabiha Ablam ilkokul öğretmeniydi. O zamanlar müzik

dersini sınıf öğretmeni yapardı, bundan dolayı ilkokul öğretmenlerinin çoğu biraz mandolin veya keman çalmayı daha

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 87

öğretmen okulundayken öğrenirdi. Ablam da mandolin çalmayı

öğrenmişti. Bir yakıtı arkadaşım Aydının annesi alaturka

piyano çaldığı için evlerinde piyano vardı; oynamaya

gittiğim zaman fırsat buldukça oyunu bırakır, piyanoda çocuk

şarkılarının melodilerini çıkarmaya çalışırdım; arkadaşım

ise piyanonun kapağını ellerimin üstüne kapatarak beni

oyuna döndürmeye uğraşırdı. O zamanlar altı yaşındaydım,

şimdilerde yeniden ün kazanan onuncu yıl marşı herkesin

dilindeydi. Bu marşın melodisini, harmandalı zeybeğini

tek parmakla piyanonun tuşlarına basa basa çaldığımı

Bu satırlarda dikkatimi çeken bazı noktalar var: Bunlardan biri

Aydın'da 1940'ların başında bir genç kızın arkadaşlarıyla toplantılarında hem çalması hem de söylemesi toplumca kabul edilmiş

bir olgu. İkincisi, öğretmen olarak yetişenlerin müzikle ilgili

öğrencilerine öğretecekleri bir becerilerinin olmasına özen gösterilmesi; üçüncüsü de, o dönemde evde piyano olması ve piyano

çalın bir ev hanımının bulunması. Gültekin için piyano oldukça

ilginç ve heyecan verici iken, annesi piyano çalan küçük Aydın

için önemli olan eve gelen arkadaşıyla oyun oynamaktı.

Küçük Gültekin'in halkevinde açılan mandolin kursuna gitmiş

ve mandolin çalmayı öğrenmiş olduğunu daha önce belirtmiştim.

Gültekin Bey İzmir'deki konuşmalarımızda körlerin kör

olduktan sonra müzik yeteneklerinde bir gelişme olduğu ya da

onların genellikle müziğe daha yatkın olduğu gibi bir fikri kabul

etmemektedir. Onu ve Tülay Hanım'ı televizyon programıma

davet ettiğimde bu konuyu açtım, aramızda şöyle bir konuşma

geçti.

D: "Körlerin ayrı yetenekleri varmış sanılıyor, ama aslında öyle bir durum yok," diyorsunuz kitabınızda. Bunu biraz açar mısınız lütfen?

G: Şöyle düşünüyorum: Görme duyusunu kaybettiği için bir

1 a.g.e., s. 69.

88 DOĞAN CÜCELOĞLU

insan özel birtakım yeteneklere sahip olmaz; bu bir. Halkımızda

böyle yanlış bir düşünce nasıl, ne yoldan yerleştiyse, sanki kişi

kör olunca ona birtakım ayrı yetenekler verilir ve o yetenekler

sayesinde yaşar. Hayır böyle bir şey olmaz. Körler de öteki

insanlar gibi becerikli olabilir, beceriksiz olabilir, çalışkan olabilir, tembel olabilir, herhangi bir şeye yeteneği olabilir yani kör

olunca özel bir yetenek kazanılmaz. Ancak şu olur, şöyle bir fark

olur; mevcut yetilerini, duyu organlarını daha iyi kullanmaya

çalışır. Gören bir insan bir şeyi gözüyle çok kolay, çok iyi fark

eder. Ama görmeyen bir insan bazen kokusundan, bazen elle

dokunmasından, o şeyin varlığını hissedebilir. Biz bunu öğreniriz.

Yani diğer duyularımızı daha iyi kullanmayı öğreniriz. Çünkü

buna mecburuz.

Kitabında bu konuyla ilgili şöyle diyor:

Müzik sevgimin ve çalgı çalmayı öğrenişimin, başka deyişle,

biraz müzik yeteneğine sahip oluşumun görme yeteneğini

yitirmemle herhangi bir bağlantısı olmadığını belirtmek

için müzikle tanışıklığımın geçmişinden söz ettim. Beşinci sınıftayken gözlerimi kaybettiğim sırada oldukça iyi mandolin

çalmayı öğrenmiş bulunuyordum. İyi ki öğrenmişim; körlüğümün

ilk aylarında bu çalgı bana arkadaşlık etti: Her gün

saatlerce mandolin çalıyordum. Japon veya İspanyol müziğini

andıran birtakım ezgiler bestelemekle uğraşmak bana ayrı

bir tat veriyordu.

Akordeon, sesini çok beğendiğim ve çoksesli müzik yapmaya

elverişli bir çalgıydı. Onu çalmayı öğrenmeyi aklıma

koymuştum. Babam beni kırmadı, o zamanın pahalıca bir

çalgısı olmasına karşın, İstanbul'dan Hohner marka 80 başlı

*bir akordeon getirtti. Kutuyu açıp da akordeonu kucağıma
yerleştirdiğim ilk günkü heyecanımı bugün gibi anımsıyorum.
Akordeonu çalabilmek için bir yandan tuşlara ve bas
düğmelerine basmak, öbür yandan da körüğünü çekmek gerekiyordu.*

*İlk gün bunu yapmaya çalışırken soluğumun düzeninin
bozulduğunu hissedince bu çalgıyı çalamayacağım
korkusuna kapılarak telaşlanmıştım. Biraz uğraşınca, bu körük
çekme hareketiyle soluk alma hareketimi birbirine bağlı
olmaktan kurtardım.*

*Piyano öğretmek için yazılmış metotlardan da yararlanarak,
çok geçmeden başkalarına dinletecek kadar çalmayı becermeye
başladım. Bazen bir parçanın notasını bir arkadaşşıma
okutup, ezberliyordum, bazen de günün popüler parçalarını
kulaktan dinleyerek notadan öğrenmişçesine doğru
çalabiliyordum. Böylece repertuarım giderek genişliyordu.*

*Bir de gramofon almıştık. Az zamanda küçük bir plak k o leksiyonu meydana getirdim. Plaklarım
arasında Straus'tan*

*valsler, polkalar, Schubert'in ünlü serenadı, Ave Mariya'sı,
Rossini'nin Sevil Berberi operasının uvertürü, bazı Türkçe ve
İngilizce h a fif müzik plakları vardı.*

*Annesi piyano çalan arkadaşşımanın babası başka bir yere
atanmıştı; giderken piyanoyu bize bıraktılar. Bunu fırsat
bilerek, akordeon çalmayı geliştirmeme yardımcı olsun diye
halkevinin kitaplık memuru Hüseyin Bey'den (Hüseyin
Baykara) kısa bir süre piyano dersi aldımSI'l*

Gençler spor yaparlarsa arkadaşlarının çoğu birlikte spor yaptıkları kişilerden olur. Bunun gibi, Gültekin müziğe ilgisini artırdıkça

yavaş yavaş müzikle ilgilenen başka insanlarla ilişki kurmaya

başladı. Piyano dersi aldığı-Hüseyin Baykara onun yaşamını

olumlu yönde etkileyen özel insanlardan biridir. Evde konuşurken

bu konuda şöyle dedi:

G: Halkevinin kütüphane memuru piyano çalardı. Sessiz sinema

zamanında piyanistlik yapmış, İzmir'de. Onunla da ahbaplık

ederdim. Halkevine gittiğim zaman, bana o eski parçaları çalardı.

Çok parça dinlemişimdir ondan. Çok iyi bir insandı o da.

D: Onun adını hatırlıyor musunuz?

G: Hüseyin Baykara. Onu unutamam. Benim hayatımda çok

etkili olmuş insanlardan biridir.

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 89

1 a.g.e., s. 70-72

90 DOĞAN CÜCELOĞLU

Hüseyin Baykara dan kitabında şöyle söz ediyor:

Hüseyin Bey Aydın Halkevi nde kütüphane memuruydu.

İlkokul öğrencisi olduğum yıllarda ara sıra halkevinin kütüphanesine giderdim; Hüseyin Bey beni o günlerden tanıyordu.

Çocukluk yıllarında onun, Aydın'da çoksesli müziğin bir

tür temsilcisi olduğunu söyleyebilirim. Sesli filmlerin henüz

icat edilmediği daha önceki yıllarda İzmir'deki Bahri Baba

Sineması nın piyanistiymiş. Sonra Aydın'a yerleşmiş. Bir süre

kentimizdeki biricik sinema olan Park Sineması nda yine

*sessiz film piyanisti olarak çalışmış. Halkevinde düzenlenen
anma gecelerinde anılan ünlü kişi hakkındaki konuşmadan
sonra ortaokulun keman çalan müzik öğretmeniyle birlikte
klasik batı müziğinden popüler yapıtlar çalarak geceye katık
lıla ra çoksesli müzik örnekleri sunarlardı. Klasik Batı müziği ile bu gecelerde tanışmıştım.
Hüseyin Bey halkevi bandosunun
birkaç üyesiyle birlikte balolarda dans müziği de çalardı.
Büyükle büyük, çocukla çocuk olmasını bilen, nazik ve iyi
yürekli bir insandı. Kör olduktan sonra arada bir halkevinde
buluşur; müzik söyleşileri yapardık. Bana, sessiz filmlere müzikle eşlik ederken çaldığı parçaları;
Beethoven'in, Mozart'ın,
Chopin'in bazı yapıtlarını çalardı. O, çocukluğumun ve ergenlik çağımın unutamayacağım
kişiliklerinden biriydi d1**

Yukarıdaki satırlardan, cumhuriyetin ilk yıllarının Aydm'ı
hakkında bir fikir edinmeye başlıyorsunuz. Kanımca, cumhuriyeti
kuran büyüklerimizin yanı sıra, ona karınca kararınca katkıda
bulunmuş binlerce insanı da sevgi ve rahmetle anmalıyız.
Bunlardan biri de Hüseyin Baykara. Onlar bizim gizli kahramanlarımız.
Halkevlerinin etkinliklerinde yer almış ve uygarlık elçisi
olarak çevresine ışık saçmış binlerce insandan biriydi o.
İngilizce sini ilerleten, müzik kültürünü ve becerisini geliştiren
genç Gültekin artık sosyal yaşamın önemli bir parçası haline
gelme yolundaydı. Ve bütün bunlar, onun yaptığı temel bir sel

a.g.e., s. 72

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 91

çimden kaynaklanıyordu: “Kendi ayaklarım üzerinde duran güçlü

bir birey olacağım.”

O zamanlar radyo, gramofon, pikap gibi hazır müzik dinleme olanağı sağlayan araçlar yaygın değildi. Üstelik, gündüzleri elektrik de olmadığından zaten radyo ve pikaptan yararlanmak da mümkün olmuyordu. Kaset çalıcılar, volkmenler deseniz hiç yoktu. Canlı müziğe herkes değer veriyordu.

Bu nedenle çalgı çalmayı becerebilenlerin, arkadaşları arasında ayrıcalıklı bir yeri vardı. Toparlanma döneminde mandolin, akordeon, daha sonra biraz piyano çalıyor oluşum, bir de evimizde gramofon ve radyo bulunuşu sayesinde arkadaşlarla buluşmalarımız yalnızca çocuk oyunları oynamaktan ibaret kalmıyor, sanki bir partiye dönüşüyordu.

Ben de memnundum, arkadaşlarım da. Giderek aramıza yeni arkadaşlar katılıyordu. 1942 yazında kendileri de çalgı çalmayı bilen, müziğe meraklı gençlerle tanıştım. Müzik bizleri az zamanda yakın arkadaşlar durumuna getiriverdi.

Bu arkadaşlardan Necdet Levent iyi keman çalıyor; biraz gitar çalabilen iki arkadaş vardı; iki arkadaşımız mandolin çalıyor. Aramızda bir de bateri meraklısı arkadaş vardı.

Güzel sesli bir arkadaşımız Sermet Aygen o günlerin p o püler tangolarını ve İngilizce şarkılarını söylemeye meraklıydı.

Düşünüp taşındık, h a fif müzik yapan bir topluluk kuralım dedik. Halkevinin tiyatro salonunda toplanıp çalışmaya

giriştik. Az zamanda tutulan h a fif müzik parçalarından oluşan zengin bir repertuarımız oldu. Sınırlarımızın dışında bütün

şiddetiyle sürmekte olan İkinci Dünya Savaşının sıkıntıları

çeşitli bakımlardan yurdumuza ve halkımıza da yansiyordu.

Hani askeri birliklerde zaman zaman moral geceleri

düzenlenir ya, biz de müzik topluluğu olarak o gerginlik

günlerinde bulunduğumuz kentin halkı için moral geceleri

düzenleyelim diye düşündük. Askeri mahfelin halka açık bir

çay bahçesi vardı. Bazen bu bahçede garden partiler düzenlendiği olurdu. Moral geceleri için belki orayı kullanabilir 92

DOĞAN CÜCELOĞLU

dik. Yönetici subayla görüşüp anlaştık: Ücret almadan haftada

iki gece bu çay bahçesinde dans müziği çalmaya başladık.

Az zamanda büyük ilgi topladık. Bizim çalacağımız gecelerde

çay bahçesinde yer kalmıyordu. Gece yarısına kadar herkes

dans edip eğleniyordu. Tabii, biz de bu ilgiden ve halka

hizmet veriyor olmaktan çok mutluluk duyuyorduk.

Ünümüz Kuşadası Gazinosu'na kadar ulaşmış. 30

Ağustos balosunda çalmamızı önerdiler. Yol giderleri, yeme

ve yatma giderleri onlara ait olacak, başka ücret almayacaktık.

Kabul ettik. Kuşadası'nda deniz kıyısındaki askeri mahfelde

düzenlenen baloda 30 Ağustos Zafer Bayramı şerefine

düzenlenen baloda sabahın beşine kadar çaldık, söyledik;

hem konuklar eğlendi hem de biz. Ömrümde ilk kez emeğimin

maddi karşılığını almıştım: Bu gezide kendi alın terimle

otelde kalmış, karnımı doyurmuştum.

Kış gelince arkadaşların çoğu okullarına devam etmek

üzere Aydın dan uzaklaştılar. Ertesi yaz yine bir araya geldik.

Bu sefer h a fif klasik parçalardan oluşan bir konser vermeyi, ardından da bir perdelik bir oyun sahnelemeyi kararlaştırdık.

Müzik çalışmalarımız tamamlandı; sahnelenecek oyunun provaları yapıldı. Dekorları bile elbirliğiyle kendimiz hazırladık. Halkevinin kentin başlıca meydanlarındaki hoparlörlerinden Aydınlıları gösterimizi izlemeye çağırdık.

Yaz sıcağına karşın halkevinin beş yüz kişilik tiyatro salonunu dolduran seyirciler karşısında konserimizi verdik; oyunumuzu

sahneledik. Bol bol alkış topladık. Bundan sonra müzik topluluğumuz dağıldı; ama topluluğun üyeleri arasındaki arkadaşlık sona ermedi. O müzik topluluğumuzun üyelerinden birkaçı yüksek mühendis oldu; içlerinden biri siyasete girerek bakanlık bile yaptı. Bir arkadaşımız (İlhan Gözen) subay, bir arkadaşımız (şantörümüz Sermet Aygen) bankacı, başka bir arkadaşımız (Necdet Levent) bir ilaç şirketinin temsilcisi olarak çalıştıktan sonra emekliliğinde İzmir’de bir müzik mağazası açtı. Kimilerinin izini yitirdim; bazılarıyla arkadaşlığımız hâlâ sürüyor: 1940’lı yıllardan 2000’li yıllara

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 93

kadar ulaşan bu arkadaşlıklar ve onlarla konuşurken tazelediğimiz anılar ne güzel, ne tatlı

Buraya kadar okuduklarınızdan kör Gültekin’in aciz ve çaresiz

biri olmadığını gördünüz. Çevresindeki insanlar onu, çaresiz

bir özürlü olarak değil, körlüğünü yenmeyi başarmış biri olarak

tanımışlardı. Artık iyiden iyiye evin dışına çıkmış, pek çok kişinin takdirini kazanmış bir genç olarak

toplum içinde yerini almıştı.

Aydın Ortaokulunun müzik öğretmeni İhsan Ünal'la tanışınca,

kısa sürede iyi anlaşan iki dost oldular. Aydın Ortaokulu korosunun çalışmalarında ve konserlerinde, kendi yazdığı müzikli

bir oyunun sahnelenmesinde onunla işbirliği yaptı. Oyun havaları

derlemek üzere bir Yörük köyüne birlikte gittiler; ortaokulun

ve o günkü adıyla Kız Sanat Enstitüsü'nün çeşitli müzik etkinliklerine Gültekin akordeonuyla katıldı.

.. .Anlattıklarım, müziğin gerek toparlanma yıllarım sırasında, gerekse daha sonraki yıllarda çevremle ilişki kurmakta

ve gözleri görmeyenler hakkında olumlu izlenimler bırakmakta

ne kadar önemli bir rol oynadığını göstermeye yeter

sanırım. Üstelik katıldığım müzik etkinlikleri hem benim

kendime güvenimi artırmış hem de içinde bulunduğum topluma

olumlu hizmetler yapabilen bir genç olarak tanınmamı

sağlamıştı

Körün aciz ve çaresizliğe mahkûm olmaması, o günün Türkiye'si

için pek yeni bir olaydı. Acaba bugünün Türkiye'sinde halkın

genel olarak körlere bakışı nasıl? 1940'lardan bu yana değişen

pek bir şey olduğunu sanmıyorum. Gültekin Yazgan'm yaşamına

bu kadar önem vermemin altında, onun yaşam öyküsünün

bilinmesinin toplumu zenginleştirecek önemli bir fırsat olduğuna

inanmam yatıyor.

Toplumumuzda, körlerin özel bir bellek ve müzik yetenekleri

1 a.g.e., s. 72-75

2 a.g.e., s. 75-76

olduğu gibi gizli bir inanç var. Bu konu açıldığı zaman Gültekin

Bey bayağı sinirleniyor ve uzun uzun böyle bir inancın boş olduğunu anlatmaya çalışıyor. Televizyon programımda da, konuyu

bu nedenle, bilerek sormuştum. Müzikle ilgili bu kısma son vermeden önce onun bu “körlerin özel yetenekleri” konusunda yazdıklarına

yer vermek istiyorum.

...Her körün müzik yeteneğine sahip olduğuna ilişkin

inancın yanlış olduğunu bir kez daha belirtmeliyim. Geçmişte

olduğu gibi, günümüzde de körler arasından müziğin çeşitli

dallarında çalışarak ekmeğini kazanmayı başaran sanatçılar

yetişmektedir; fakat bu sanatçıların müzik yeteneğine sahip

olmalarının nedeni körlükleri değildir. Onlar görme yeteneğine

eksiksiz sahip olsalardı bile müzik yetenekleri olurdu.

Hepsinin müzik yeteneğine sahip olduğunu varsayarak tüm

körlerin müzikle ekmeklerini kazanmalarını beklemek ve onlar

için bir gelecek varsa bunun müzik alanında aranması

gerektiğine inanmak yanlış olur. Görenler gibi, körler arasında da müzik yeteneği olanlar ve olmayanlar vardır. Yetenekli

olmak ya da olmamak bakımından görme yeteneğinden yoksun

olmanın herhangi bir etkisi olamaz. Sözgelimi, gözlerini

yitirmeden önce böyle bir yeteneğe sahip olacağı düşünülemez.

Şu var ki müzik yeteneği olan özürsüz kişilerin hepsi de

bu yeteneklerini geliştirme yolunu seçmez; oysa körler arasında müzik yeteneğine sahip bulunanların bu yeteneklerini geliştirmeleri daha çok olasıdır. Bundan dolayı, körler arasında

çalgı çalanlar, düzgün şarkı söylemeyi becerenler ve dahası

müzik sayesinde ekmek parası kazananlar dikkati çekecek

derecede sık görülür. Görenler, bu dikkat çekici olguya bakarak, kör olmak ile müzik yeteneğine sahip olmayı özdeşleştirmiş

olsalar gerek. Bununla birlikte, körler için iyi bir müzik

dinleyicisi olmanın yararlarını gözden kaçırmamalıdır.

Gerçek sanat değeri olan müzik yapıtlarını haz duyarak ve

amatörce de olsa anlayarak dinlemek, görmeyenler için ressamın tablolarını seyretmenin yerini tutacak kültürel bir

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 95

etkinlik sayılabilir. Bundan başka, körlerin bir çalgı öğrenmeye, amatör müzik etkinliklerine katılmaya teşvik edilmelerine

de önem verilmelidir

Bu satırları okumanıza vesile olabilmişsem ne mutlu bana.

Artık eğitim basamaklarının tırmanılışının öyküsüne başlayabiliriz.

1 a.g.e., s. 76-77

Evet, halkevinde müzik ve İngilizce kurslarıyla kendini ve sosyal

ilişkilerini geliştiren ergen yaştaki Gültekin, artık radyoda adını duyduğu bir kimseye mektup yazacak kadar kendine güveniyor.

Mithat Enç'e mektup yazıyor. Bu bağlamda Mithat Enç'i

(1909-1991) biraz tanıtmaya gereği duyuyorum:

ilköğretimini 1923'te Gaziantep'te, ortaöğretimini 1929'da

İstanbul Erkek Lisesi'nde tamamlamış ve İstanbul Darülfünun

Hukuk Fakültesi'ne yazılmıştır. Birinci sınıfın sonunda gözlerinden hastalanmış ve öğrenimini bırakmak zorunda kalmıştır.

Sonra körlüğü kabullenmiştir.

Daha sonra bir burstan yararlanarak ABD'ye gitmiş ve

Kolombiya Üniversitesi Eğitim Fakültesinden 1936'da lisans,

1939'da ise yüksek lisans diplomasını alarak Türkiye'ye dönmüştür.

Döndükten sonra Gazi Eğitim Enstitüsü'nde dersler

vermiş, 1950'de özürlü çocuklar için okul açmakla görevlendirilmiş, Ankara Körler Okulu'nun kurucu müdürlüğünü üstlenmiştir.

1952'de bu alana personel yetiştirmek için Gazi Eğitim'de

“Özel Eğitim” bölümünü kurmuş ve üç yıl bölüm başkanlığı yapmıştır.

1956'da Ford Vakfı bursundan faydalanarak doktora yapmak

üzere ABD'ye gitmiş, 1958'de çalışmalarını tamamlayarak

Türkiye'ye dönmüştür. 1958-60 arasında ODTÜ Eğitim

Fakültesinin kurucu dekanlığına atanmış, 1960'ta MEB Talim

Terbiye Kurulu üyeliğine tayin edilmiştir.

15 civarında telif ve çeviri eseri vardır. Bunlardan *Bitmeyen*

Gece kendi yaşam öyküsüdür.

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 97

Şimdi sohbetimize dönelim:

G: İngilizce işi toparlandı, hepsi bir sene içinde. Az çok okuyacak hale geldim, işte bu ara da Mithat Bey'le mektuplaşmaya

başladım.

D: Mithat Enç'ten söz ediyorsunuz. Mithat Bey'le temasınız

nasıl oldu, onun varlığını nasıl keşfettiniz?

G: Radyoda duymuştum. Ona bir mektup yazdım. O da bana

cevap verdi; ondan sonra dostluğumuz başladı. Bu, aşağı yukarı

44-45 yıllarıdır. Bana kendisinin okuduğu *Reader's Digest* dergilerini yollardı, ben de okurdum. Mithat Enç, dışarıdan sınavlara

girmemin mümkün olacağını söyledi bana. Talim Terbiye'den

izin çıkart dedi.

D: Peki siz ne yaptınız?

G: Görme özürlü olmama rağmen sınavlara dışarıdan girebileceğimi

söyleyince ben kolları sıvadım. O zaman bu açıköğretim

yoktu. Dışarıdan okul bitirme vardı. Herkes için vardı bu. Bütün

sınıfların sınavlarına girerdiniz, isterseniz birinci sınıfa geçerdiniz, isterseniz ikinci sınıfa... Ben toptan girerek geçtim üç sınıfa.

Evvvela ilkokul imtihanına girdim, ilkokul mezunu bile değildim,

ilkokul diplomasını aldığımda, 46 yılıydı; demek ki on dokuz yaşındaymışım.

Ama bu, İngilizce öğrendikten, kabartma yazı sistemi,

müzik öğrendikten sonra olan olay. Artık Türkiye'de bir şey

yapmaya karar verdim o zaman; on dokuz yaşında.

Tülay Hanım durumun genel bir değerlendirmesini yaparak,

“Yabancı memlekete gidemeyeceğini anladı,” diye söze karıştı.

Gültekin Bey Tülay Hanım'm söylediklerinin üzerine anlatmaya

başladı:

G: Olmayacak. Yani lüzum yok. Türkiye'de Mithat Bey'in tavsiyelerine uydum: "Sakın karşılaşacağın zorlukların hepsini birden

hesap etme, önünde ne varsa onu çöz. Yani ileride bu olur,

bundan sonra işte şu olur, daha ileride de şu olur diye düşünme

sakın," derdi. Adım adım; en ilkin karşılaştığın güçlüğü çöz.

Ondan sonra ötekileri düşünürsün. Ve hakikaten daha kolay oluyor

o zaman. Onun bu tavsiyesini hiç unutmam.

OBK7

98 DOĞAN CÜCELOĞLU

Gençlerin yaşamında ona yol gösteren, mentorluk yapan birinin

olması ne kadar önemli. Ancak yol göstericilik hassas bir iştir;

dengeyi iyi kurmak gerekir. Sözelimi, kişinin yaşamının direksiyonuna oturarak onun yaşamının denetimini tümüyle ele almak

şeklinde bir yol göstericilik zararlıdır; kişiyi geliştirmez, tersine, onun özgürlüğünü elinden alır; o yüzden de bu tip bir yol

göstericiliğe karşıyım.

Kendi yaşamımda da bana yol gösterenler oldu ve onların yol

göstermeleriyle seçimlerimi daha bilinçli yaptım. Öte yandan, yol

göstericilerimin olmadığı zamanlar ve alanlar da oldu. Bazı alanlar vardı ki, konuşacak, akıl danışacak hiç kimse yoktu çevremde.

Böyle zamanlarda da aklımın, bilgimin yettiği kadar seçimler

yaptım. Seçimlerimin bazıları yanlışmış; daha sonra farkına

vardım. Bunlar benim için deneyim oldu, ama ne yazık ki bunların

yanlış olduğunu, hem kendime hem de başkalarına acı vererek

öğrendim.

Mithat Enç kendi çektiği acıları genç Gültekin çekmesin diye

ona mentorluk yaptı. Kendisini sevgi ve saygıyla anıyorum.

Konuşmamıza şöyle devam ettik:

D: İlkokul bitirme sınavına girmek için müracaat ettiniz. Nasıl

aldılar sizi? Merak ediyorum; bir odaya mı aldılar?

G: Bir odaya aldılar, matematik sorusu sordular, Türkçe sorusu

sordular falan. Ondan sonra hedefim ortaokul oldu. Yalnız ortaokula hazırlanırken mümkün olduğu kadar lise düzeyinde hazırlandım.

Mesela tarihi, lise tarihinden çalıştım; çünkü birbirinin

benzeri konular.

Değerli okurlarım, burada yeniden, kendisinin yazmış olduğu kitaba döneceğim. Sınavlara girmeden önce bu kör genç nelerin farkındaydı; içinde neler oluyordu? Nelerin farkında olarak geleceğinin stratejik kararlarını veriyordu? Gültekin Yazgan'ın kitabını okurken, Atatürk'ün *Nutuk'unu* okurken düşündüklerim aklıma geldi; Atatürk büyük taarruza hazırlanırken neleri hesaba katıyordu, nelerin farkında olarak stratejisini ve planlamasını yapıyordu?

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 99

Öncelikle Atatürk içinde bulunduğu durumu son derece gerçekçi bir bakış açısıyla değerlendiriyordu. Bu değerlendirmeyi somut ölçütlerle yapıyordu. İçinde bulunulan durumda kendi gücünü, karşı tarafın gücünü, zamanın ne yönde etkisi olacağını, hangi yönde hazırlık yapması, ne kadar beklemesi gerektiğini akılcı bir yolla değerlendiriyordu. Dolayısıyla, yaklaşımda büyük bir benzerlik vardı.

Kitaba birlikte bakalım:

... Yedi yıla yakın bir toparlanma döneminin sonunda,

bu amaçlara ulaşmak için gereken her şeyi yapmaya hazır olduğumu hissediyordum. İzleyeceğim yolu belirlemek için durumumu

ve değişik olasılıkları irdelemeye başladım:

Müzik alanında mı eğitim görmeliydim? İçimde yatan

“besteci olmak” hevesi ne ölçüde gerçekçiydi? Yarım yamalak

armoni bilgisiyle, mandolin ve akordeon çalmakla besteci

olunmazdı elbette. Çok ciddi bir müzik eğitimi görmem gerekiyordu.

Yurtiçinde veya dışında bir konservatuvara kabul

edilip edilmeyeceğim konusu bir yana, bu yaşta (18 yaşında) başlayacağım uzun bir müzik eğitiminin, istediğim amaca

ulaşmamı sağlaması hemen hemen olanaksızdı. Öyleyse,

körlere geniş olanaklar sağlanan bir yabancı ülkeye giderek

besteci olmak için eğitim görme düşlerimi unutmak, müziği

yaşamımı tatlandıran ve zenginleştiren bir yan uğraş olarak

sürdürüp başka bir mesleğin yolunu tutmalıydım. Aklın gereği

b u y d u k

“Aklın gereği buydu.” Bunu söyleyen kim, on sekiz yaşında

kör bir genç. Gel de hayranlık duyma. Bugün, çocuklarının

doğru mesleği seçmesi için kafa yoran, araştıran, danışan, üzülen

o kadar çok anababa var ki. Onların çoğunun farkında olmadığı

önemli bir şey var; meslek seçimi yapacak olan gencin iç konuşması.

Genç Gültekin’in iç konuşmasını yazdıklarından izleyelim:

1 a.g.e., s. 80

100 DOĞAN CÜCELOĞLU

Öyle ama nasıl bir yol izlemeliydim? İlkokulu bile bitirmeye

fırsat kalmadan normal eğitim sisteminin dışına düşmüştüm.

Körlerin normal okullara devam ederek öğrenimini

sürdürmesi görülmüş şey değildi. Zaten buna olanak tanınsaydı

bile yurtiçinde veya dışında bir yükseköğrenim kurumuna

devam edebilmek için bir yıl ilkokulda, üç yıl ortaokulda

ve üç yıl da lisede geçirmem gerekmez miydi? Olacak şey

değildi. 18 yaşındaydım. Mümkün olduğu kadar kısa süre

içinde yükseköğrenime devam edebilecek düzeye ulaşmalıydım.

Nasıl? Görenlerin, dışardan bitirme sınavlarına girerek ilkokulu, ortaokulu ve liseyi bitirmeleri olanağı bulunduğunu biliyordum; ama körler için bu kapı açık mıydı? Kapalıysa açmak için ne yapmalıydım? Dışarıdan bitirme sınavlarına girerek yükseköğrenim görme olanağı yoktu. Yurtdışında bu olanağın bulunduğunu biliyordum. O sırada körlerin yurtiçinde herhangi bir yükseköğretim kurumuna devam ederek meslek sahibi olduğu da görülmemişti. Yurtdışına gidemezsem yurtdışındaki hangi fakültenin kapısını açmaya çalışmalıydım? Danışacak kimsem y o k t u k

Fırsat hazır olana gelir, derler. Mithat Enç'i radyoda dinleyen genç Gültekin danışacak birini bulduğunu düşünerek, ona mektup yazdı ve mektubuna cevap geldi...

Dışardan bitirme sınavlarına girerek üniversiteye devam için gerekli diplomaları almama tavsiye ediyor; yurtdışında yükseköğrenim görme olanakları bulunduğunu söylüyordu. Mektupta anlattıklarına bakılırsa, o sırada İzmir'deki ilkokul diploması sağlayan Sağır-Dilsiz ve Körler Mi'essesesi'nden mezun olmuş bir kör de ortaokul ve liseyi dışardan bitirme sınavlarına girmek için Milli Eğitim Bakanlığı na başvurmuş; bu vesileyle Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu cebir ve geometri derslerinin kapsamına giren birkaç konuyu kör öğrencilerin o günkü koşullar

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 101

altında öğrenemeyeceğini saptamış (bunlardan birinin “izdüşüm” olduğunu anımsıyorum) ve körlerin bu birkaç konudan sorumlu tutulmamak kaydıyla tüm derslerden görenler gibi sorumlu olarak dışardan okul bitirme sınavlarına girebileceklerine karar vermiş. Kısacası, körlerin dışarıdan okul bitirme sınavlarına girmelerine herhangi bir engel yokmuş. Şu halde Talim Terbiye Kurulu’nun bu kararıyla körlere açılmış olan dışarıdan okul bitirme yolunu açmak için benim ayrıca uğraşmama gerek yoktu. Kararımı verdim: Zaman yitirmeden dışarıdan bitirme sınavlarına girerek herhangi bir yükseköğretim kurumuna devam etmek için gerekli diplomaları alacak; sonra da yurtiçinde veya dışında kendime uygun bir yükseköğretim kurumuna normal bir öğrenci olarak devam etmek için elimden geleni yapacaktım.b)

Artık hedef belirlenmişti. 1945 yılı sona ermek üzereyken

genç Gültekin, eğitim sisteminin basamaklarını birer birer tırmanmaya karar vermiş biri olarak ilkokulu dışarıdan bitirme sınavına

girmek için formaliteleri tamamladı. 1946 yılının başında

bir ilkokul müfettişiyle iki öğretmenden oluşan bir sınav komisyonu tarafından oldukça basit gelen bir sınava tâbi tutuldu

ve on dokuz yaşında ilkokul diplomasına kavuştu, ilkokul diplomasını alırken içinde bir burukluk vardı: ilkokula 1934 yılında

girmişti, her şey yolunda gitseydi bu diplomaya 1939 yılının

Haziran ayında kavuşmuş olacaktı. Ama artık sizin de anladığınız

gibi o, bu tür duygulara kendini kaptırarak, kendine acıyarak

harcayacağı ne zamanı ne de enerjisi olan biriydi. Şimdi atacak

yeni adımları vardı.

Bu adımları atarken karşısına engeller çıkacağına farkındaydı.

Hangi adımları atması gerekiyordu?

Önce ortaokul sınavlarını geçecek, sonra liseyi dışarıdan bitirecekti.

Daha sonra olgunluk sınavı vardı, içinde oluşan kayı

a.g.e., s. 82

102 DOĞAN CÜCELOĞLU

gı ve karamsarlıkta ona yol gösterecek ilkeyi Mithat Enç vermişti:

“Karşılaşabileceğin güçlüklerin hepsini birden daha işin başındayken düşünmeye kalkışma. Sırası geldikçe her biriyle teker teker

uğraşarak başa çıkarsın.”

Bir plan ve strateji insanı olan Gültekin oturdu, kendine şöyle

bir plan yaptı:

Ortaokul derslerini iki gruba ayıracak; birinci gruptaki

derslerin sınavlarına 1946 yılının eylül döneminde, ikinci

gruptaki derslerin sınavlarına 1947 yılının haziran döneminde

girerek ortaokulu bitirecektim.

Lise derslerini de yine iki gruba ayıracak; birinci gruptaki

derslerin sınavlarını 1947 yılının eylül döneminde, ikinci

gruba giren derslerin sınavlarını ve olgunluk sınavlarını 1948

Haziran döneminde verecektim.

Herhangi bir nedenle bir dönemlik gecikme olursa, deyim

yerindeyse, yedekte 1948 yılının Eylül dönemi vardı.

*Bu planı uygulayabilirsem 1948-49 öğretim yılı başında
üniversiteye girmeye hazır olacaktım d1)*

Onun yitirecek zamanı yoktu. Yoğun bir çalışma dönemine
girdi. Gecesini gündüzüne katıyor, çalışıyor, ailesi de bu durumu
izliyordu:

*Gecemi gündüzüme katarak çalışmakta olduğumu gören
babam, “Oğlum bu kadar kendini yoracak ne var, ne acele
ediyorsun? Ben sağken çalışarak para kazanmaya ihtiyacın
yok. Benden sonra da kardeşlerin var,” demez mi! Sertçe
bir çıkış yaptım: “Kardeşlerim de olsa, başkalarının eline bakamam.
Bir an önce kendi ayaklarımın üstünde durabilecek
bir meslek edinmeliyim.” Anlaşılıyordu ki yakın çevremdekiler
bile bir gün gelip benim kendi ayaklarım üzerinde durabileceğimi pek ummuyorlardıS2^*

1 a.g.e., s. 85-86

2 a.g.e., s. 86

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 103

Günlük yaşamımda karşılaştığım olaylardan sonra kafama bazı

fikirler üşüşür ve kitaplarım için, düşündüklerimi en iyi özetleyen bir başlığı tasarlarım. Bu kitap başlıklarından biri de “dilencilik”tir.

Toplumumuzda dilenciliğin değişik türlerinin yaygın olduğunu

düşünüyorum. Bence dilencilik, kişinin hak etmediği bir şeyi, karşılığını vermeden istemesidir. En bilinen dilencilik türü para dilenciliğidir, ama zaman ve bilgi dilenciliği de yaygın. Çevremde

doktor ve avukatlardan hemen yararlanmak için sosyal ortamları

ve ilişkileri kullanan çok sayıda insan gördüm.. Ve bu kişilerin

akimin ucuna gelmiyor, o an dilencilik yaptıkları.

Eminim Gültekin'in babasının da akimin ucuna gelmemişti oğlunu dilenci durumuna soktuğu. Ama görüyorsunuz, o bir savaşçı; başkalarının eline bakmadan özgürce bir yaşamı kendisine tek seçenek olarak görüyor ve böyle onurlu bir yaşamın temellerini atmaya çalışıyordu.

Ortaokulu bitirme sınavlarına Aydın Ortaokulu'nda girdim.

Planladığım gibi, 1947 Haziranında ortaokulu bitirdim.

O sırada Aydında lise yeni açılmıştı, son sınıf henüz

yoktu. Bu nedenle lise bitirme sınavlarına başka bir kentte

girmeliydim. Ankara Gazi Lisesini seçtim. Sınavların

bir kısmına 1947 Eylül döneminde, geri kalanına da 1948

Haziran döneminde girerek liseyi de bitirdim ve ardından

hemen olgunluk sınavlarını vererek üniversiteye başvurmak

için gerekli tüm diplomalara sahip oldum. Diplomaların

hepsinin derecesi "pekiyi" idi. Bu başarı düzeyinden kendime

övünme payı çıkarmak için söz ediyorum sanılmasın.

Başarı düzeyimi açıklamamın iki amacı var: Birincisi, körlerin

de sınavlarda en yüksek başarı düzeyine erişebileceklerini

gösteren bir örnek ortaya koymak; İkincisi ise bazı okuyucularımın kafasını kurcalayabilecek bir kuşkuyu gidermeye

çalışmak.

Körlerin neleri, ne ölçüde başarabilecekleri hakkında toplumumuzda yerleşmiş görüş, hâlâ o denli kuşku ve güvensizlikle

dolu ki bazı okuyucularım sınavlarda ayırtmanla 104

hm'1* acıma duygularının etkisi altında kalarak bana geçer

not vermiş olduklarını düşünebilirler. Böyle hareket etselerdi, başarı derecesini pekiyeye çıkaracak kadar yüksek not vermeleri beklenebilir miydi? Beş veya altı vermeleri bol bol yeterdi.

Ayırtmanlar görevlerini gereği gibi yapmakta çok titiz

davrandılar. Körlüğümün etkisiyle hoşgörülü davranılmadığına

ilişkin bir anımı aktarmak istiyorum: Ortaokul coğrafya

sınavında sorulan tüm soruları en iyi biçimde yanıtlamıştım.

On numara vereceklerinden emindim. Sonuçlar bildirildiği

zaman coğrafyadan "9 " aldığımı gördüm. Bunun nedenini

daha sonra bir ayırtman bana açıkladı: Ayırtmanlardan

ikisi on verilmesini önermiş; üçüncü ayırtman, beni harita

üzerinde yoklayamadığını ileri sürerek "9" verilmesinde direnmiş.

O ayırtman aynı zamanda müdür yardımcısıydı.

Bunun da etkisiyle olacak ki notum "9 " olarak kararlaştırılmış.

Oysa bu harita üzerinde yoklanamayış benim kusurum

değildi, o günkü koşullarda kabartma haritalar sağlanamıyordu.

Aynı sınava günümüzde girseydim, kabartma haritalarım

olurdu, onların üzerinde istedikleri yerleri rahatlıkla

bulup gösterebilirdim. Bu olay, elimde olmayan olanaksızlıklar

karşısında bile ayırtmanların hoşgörü göstermediklerini

ortaya koymaya yeter sanırım.

Sınavlarda körlükten doğan herhangi bir güçlükle karşılaşmadığımı söyleyebilirim. Yazılı sınavlarda görenlerle birlikte

sınav salonuna giriyordum. Kabartma yazı makinemle

normal yazı makinemi koyabilmem için beni ayrı bir masaya oturtuyorlardı. Bir ayırtman soruları bana dikte ediyor, ben de kabartma yazı makinemle yazıyordum. Yanıtları yazmak için normal daktilo makinemi kullanıyordum. Sözlü sınavlara girmek için katılacağım sınavın programdaki gününde okula gidiyor; dışarıdan bitirme sınavlarına katılacak olan görenlerle bir arada sıramın gelmesini bekliyordum. Sıram

1 Sınavlarda, soruların hazırlanmasından notların verilmesine kadar bütün değerlendirme çalışmalarına katılan görevli, müfettiş (DC).

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 105

geldiğinde sınav odasına giriyordum. Ayırtmanlardan birinin yardımıyla soru torbasından sınav soruları çekiyor, bir iskemleye oturup çektiğim soruların kabartma yazıyla not ediyor; benden önce girmiş öğrenci yanıtları verirken ben bu soruların yanıtlarım düşünüyordum. Sonra da sınavı biten öğrencinin boş bıraktığı iskemleye geçip yanıtlarımı vermeye başlıyordum. Yanıtlarım bitince de herkes gibi sınav odasından çıkıyordumfri

Bu süreç içinde o günün sınavlarına, öğretmenlerine, kayırmasız ayırmasız herkese hak ettiği notu vermeyi amaçlayan bir sistemin işleyişine tanık oluyoruz. Cumhuriyetimizin kuruluşunun temellerinde emekleri geçmiş insanların görevlerini kişisel

bütünlük içinde yaptıklarını gözlemliyoruz. Coğrafya notu konusunda olduğu gibi bana biraz fazla sert ve empatiden yoksun bir

yaklaşım olarak görünse de onların görevlerini dürüstlikle yaptıkları konusunda bir kuşku yok.

Gültekin Bey'in sıfırcı N olarak bilinen bir öğretmenle ilgili

anısını ilginç buldum:

Ankara'daki Gazi Lisesi'nde...sıramı beklerken öteki öğrencilerden biri, "Sınava girecek başka okul bulamadın mı?"

İçerideki ayırtmanlardan biri sıfırcı N, haberin olsun," demişti.

Ben de, "İyi hazırlanan birisinin hak ettiği notu almasına

sıfırcı öğretmenler bile engel olamaz," deyip geçmiştim.

Sıram gelince içeri girdim; tüm sorular dolu dolu yanıtladım.

Odadan çıkmak üzere ayağa kalkacağım sırada bir

ayırtman yanıma sokuldu. "Ben kimya öğretmeni N" diyerek

kendini tanıttı ve devam etti: "10 numarayı hak ettiniz.

Şimdi size bir soru daha sormak istiyorum. Vereceğiniz yanıt

ne olursa olsun notunuz değişmeyecek. Sadece merak ediyorum,

bakalım bu konuyu da biliyor musunuz?" Benden temel

gazları anlatmamı istedi. Bu konu kimya kitabının en

sonundaydı; o zamanlar çok yeni bilgiler sayılan atom ya-

1 a.g.e., s. 86-88

106 DOĞAN CÜCELOĞLU

pılarıyla ilgili bilgiler bu konunun içinde yer almıştı. Temel

gazlar konusunu tam olarak anlattım. Artık benim gerçekten

iyi hazırlanmış olduğumdan emin olmuştu. Başarımdan dolayı

beni kutladı ve odadan çıkmama yardım etti. Dışarıda

bana "sıfırcı N..." diye söz ettikleri bu öğretmen aslında sıfırcı değildi, öğrencilerin rastgele konuları çalışıp şans eseri

not almalarını istemeyen, iyi yetişmelerinden sorumlu olduğuna

inanan bir öğretmendi besbelli.Ğ)

Genç Gültekin, alnının teriyle kazandığı diplomaları koltuğunun altında, üniversite öğretimine kendini hazır hissediyordu.

Yapabileceğine inanıyor, kendine güveniyordu. Girişiyor, çalışıyor, tanışıyor ve gelişimi için gerekli tüm adımları uygun gördüğü

ortamlarda atıyordu. Ankara'ya halasını ziyarete gittiğinde

orada British Council'm Türkiye merkezine de uğradı.

... Aydın'da İngilizce kurslarına devam ettiğim sırada tanıştığım Başkan Mr. Grand'a bir nezaket ve teşekkür ziyaretinde

bulunmak ve de İngiltere'de öğrenim görmemi sağlayabilecek

burs olanakları hakkında bilgi edinmek istedim.

Başkan beni çok iyi karşıladı. Bu ziyaretim sırasında Profesör

Gatenby ile tanıştırıldım. Profesör, Dil Tarih Fakültesinde

öğretim üyesiymiş. Onunla söyleşirken Türkiye'de okuyacak

kabartma kitap bulamadığımdan da söz ettim. Londra'da

bulunan Royal National Library for the Blind adını taşıyan

zengin bir kütüphane bulunduğunu, isteyen körlere buradan

ödünç kitap gönderildiğini söyledi. İstersem bu kütüphaneye

üye olmamı sağlayabilirmiş. "Çok memnun olurum,"

dedim. Nereden buldu bilemem, hemen bu kütüphanenin

üyelik kartını getirdi. Benim için dolduruverdi. İmzaladım.

Kendisi de beni üyeliğe tavsiye eden kişi olarak kartı imzaladı ve o kütüphaneye gönderilmek üzere alıkoydu. Bir süre sonra

Royal National Library for the Blind'dan, okumak isteyeceğim

kitapları seçmem için birkaç katalog gönderildi. Seçim

listemi hazırlayıp postaladım. Bu listeden o sırada ellerinde

*bulunan kitabı yolluyorlar, onu okuduktan sonra geri gönderince bir başka kitap geliyordu.
Bitmek tükenmek bilmeyen*

bir kabartma kitap hâzinesinin kapısı açılmıştı. Hemen

belirteyim ki o tarihten bugüne geçen 54 yıl boyunca bu k a p ı

*hep açık kaldı. Ekonomi, sosyoloji, tarih, psikoloji, parapsikoloji, felsefe, politika, hukuk, edebiyat
dallarında birçok*

ünlü yazarın yapıtlarını okuma fırsatı buldum. Londra'daki

Royal National Library for the Blind'in ödünç kitap servisi

sayesinde okuduğum kitaplar arasında Yaşar Kemal'in İnce

Mehmet ve Yer Demir, Gök Bakır romanlarının İngilizce

*çevirileri bile vardı. Bu yazarımızın yapıtlarını İngilizce olarak ve de yabancı bir ülkenin
kütüphanesinden sağlayarak*

okurken içim burkulmadı diyemem: Acaba bir gün gelecek,

yurdumuzda Türkçe kabartma kitapları ödünç alabileceğimiz

bir kütüphaneye kavuşacak mıydık?

Körler için hazırlanan kabartma kitaplar Avrupa ülkelerindeki

posta kuruluşları tarafından ücretsiz taşınıyordu.

*PTT'nin posta tarifesinde ise bu kitapların posta ücreti olarak az da olsa bir ücret belirlenmişti,
ilk olarak bana ödünç*

gönderilen beş cilt kitabı geri göndermek için Ankara'da

Ulus'ta bulunan PTT şubesine gittim. Özel torbalar içinde

bulunan bu kitapları memura teslim ettim. Özel tarifeyi

bildiğini sanarak herhangi bir uyarıda bulunmamıştım.

Memur, kitapları tarttıktan sonra ödenecek posta ücretini

bildirdi: 70 Lira ödemem isteniyordu. O günkü fiyatlarla 70

liraya 28 kilo et alınabilirdi. Bir yanlışlık yapıldığını, kabartma kitaplar için özel tarife bulunduğunu söyleyince memur

ücret tarifelerini gözden geçirmeye başladı: “Buldum, kilo b a şına iki kuruş posta ücreti ödenecekmiş,” dedi. Posta ücretinin

bu denli az oluşuna biraz şaşmış gibiydi. Kitap paketlerini

yeniden tarttı; “Kitapların ağırlığı 12 kilo; buna göre, 24

kuruş posta ücreti ödenecek, ” dedi ve devam ederek kendi görüşünü açıkladı: “Tartmakla uğraştığımızıza değmez; hiç ücret

alınmasa daha iyi!”

108 DOĞAN CÜCELOĞLU

Tabii o zamandan beri bu özel posta ücreti de öteki posta

ücretleri gibi artırılıyorsa da normal posta ücretlerine oranla düşük. Yine de tüm uygar ülkelerin kabul ettiği ücretsiz taşıma ilkesi henüz PTT tarafından benimsenmiş değil. Benim

okuyup geri göndermekte olduğum kitaplardan posta ü cre-'

ti alındığı Londra'daki kütüphanenin görevlilerinin dikkatini

çekmiş. Birkaç ay önce bana kütüphane müdürünün gönderdiği

bir yazıda kabartma kitapların ücretsiz taşındığı belirtilerek

benim kendilerine geri yolladığım kitaplar için neden

posta ücreti ödediğim soruluyordu. Gerçekten de ücretsiz

taşıma ilkesinin Türkiye tarafından da benimsenmesinin za manı

geldi de geçiyor. Avrupa Birliği'ne katılma hazırlıkları

yapanların bunu da unutmayacaklarını umarım!

Öğreneceğimiz çok şey var. “Öğreneceğimiz çok şey var”ın tümünü,

uygarlaşma ve çağdaşlaşma başlığı altında toplayabiliriz.

Gültekin Yazgan bir öncü; onun sayesinde, bu toplumun kör bir

vatandaşı olarak bir gelecek oluşturmaya çabalarken, ona nelerin yardımcı olduğunu, nelerin ket vurduğunu gözlemliyoruz.

1 a.g.e., s. 93-95

V

Genç Gültekin bir yandan sınavlara hazırlanıyor, bir yandan da meslek seçimini neye göre yapacağını düşünüyordu. Parkında olduğu bazı gerçekleri göz önünde bulundurmalıydı. Seçeceği meslek;

1. Hem eğitimi hem de uygulaması bakımından kör bir insana uygun, uygulamada ona zorluk çıkarmayacak türden olmalıydı.

2. Bir işverene gereksinimi olmamalıydı, çünkü özel sektör veya kamu sektöründe köre iş verildiğini henüz duymamıştı.

3. Onun yeteneklerini açacak türden olmamalıydı.

4. Yalnız kendisine değil, diğer körlerin kalkınmasına da hizmet etmeliydi.

Bu son ilke, “körlerin kalkınmasına hizmet”, Gültekin Yazgan’m yaşamına yön veren temel ilkelerden biri olmuştur.

Bu zihinsel hazırlığı zemininden değerlendirdiğinde, hukuk

eğitimi önemli bir seçenek olarak ortaya çıktı. Daha önce Necmi

Ağabey diye sözünü ettiği kişi, İstanbul Hukuk Fakóltesi’ni bitirmiş

ve o günlerde Aydm’da avukatlık stajı yapıyordu. Onunla konuşmalarından hukuk eğitimi ve avukatlık mesleği hakkında yeterince

bilgi edinmişti. Dolayısıyla hukuk fakóltesine gitmeye ve

avukat olmaya karar verdi.

Bu kararımı yerine getirmeye o denli hevesliydim ki daha

hukuk fakültesine yazılmadan hazırlığa başladım: Türk

Medeni Kanunu ile Türk Borçlar Kanunu'nu tam olarak

110 DOĞAN CÜCELOĞLU

kabartma yazıya çevirdim. Bir de ünlü Anayasa Profesörü

Ali Fuat Başgil'in Anayasa Hukuku adlı ders kitabını okuttum.

Bu okuduğum ilk hukuk kitabıydı ve beni çok etkiledi.

Hukuk fakültesine kaydolmak için özel bir giriş sınavı yapılmıyordu.

Önce lise edebiyat kolundan pekiyi dereceyle mezun

olanlar; sonra fen kolundan pekiyi dereceyle mezun olanlar

fakülteye alınıyordu. Yer kalırsa edebiyat kolundan iyi

dereceyle mezun olanlar ve fen kolundan iyi derecede mezun

olanlar kayıt için başvurabiliyorlardı. Ben lisenin edebiyat

kolundan pekiyi dereceyle mezun olduğuma göre, hukuk fakültesine kaydedilmeme hiçbir engel bulunmuyordu. Ancak o

zamanlar iki hukuk fakültesi vardı: Biri İstanbul Üniversitesi

Hukuk Fakültesi, öteki Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi.

Benim gönlümde İstanbul Hukuk Fakültesi yatıyordu; çünkü

o fakülte'deki eğitim hakkında Necmi Ağabey'den epeyce bilgi

edinmiştim.Ğ)

Körlerin toplumdaki yeri nedir? Bu konuda benim daha önceden

düşünmüşlüğüm yoktu. Körlere olanaklar, fırsatlar yaratmamızla

ilgili olarak benim sorumluluğum var mı? Benim böyle

bir sorumluluğum olmalı mı? Bu sorumluluğu ben kendi kendime

mi fark etmeliyim, yoksa eğitim sürecim içinde bana bu sorumluluk

öğretilmeli ve hatırlatılmalı mı? içine doğup büyüdüğüm

ailemin böyle bir farkındalığı bana vermekle ilgili bir yükümlülüğü

var mı? Topluma doğru yolu göstermekle yükümlü

din görevlilerinin böyle bir sorumluluğu var mı? Gördüğünüz gibi

bir dizi düşünce...

Genç Gültekin kendini, kendine ve Aydm'daki çevresine kanıtlamıştı, ama şimdi Aydm'ın ötelinde bir okyanusa dalışa hazırlanıyordu;

bakalım toplumun genel kültürü onu nasıl karşılayacaktı?

Gültekin'in babası, hukuk fakültesinin yakınındaki yurda oğl

a.g.e., s. 98-99

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 111

lunun kaydını yaptırmak için İstanbul'a gitti. Yurt müdürü yurdun

birkaç katlı olduğunu, bir körün merdivenlerden düşebileceğini,

bunun sorumluluğunu alamayacağını ileri sürüp yurda

kabulü reddetti. Bu müdür başka seçenekler önerme zahmetine

girdi mi? Anlaşılan bu, aklının ucundan bile geçmedi. Peki

bu çocuğu yurda alamadığı için üzülüyor mü? Sanmam. Bir yanda

Aydm'daki insanlar ve İngilizce öğretmeni Mr. Fulton'un tutumu,

diğer yandan yurt müdürünün tutumu.

içimde bir öfke hissediyorum. Sıradan bir insan olma yanımdan

geliyor bu öfke; biliminsanı olarak ise müdürün davranışını

anlıyorum. Ne demek istediğimi, benim *Korku Kültürü*[^] isimli kitabımı okuyarak anlayabilirsiniz.

Bu durumda ne yapılabilir? Yurt müdürünün yaklaşımını değiştirmek

olanaksız, böyle bir yaklaşım gerçekçi değil. Savaşçı

Gültekin, hedefe ulaşmak için yeni yollar bulur.

Kayıt zamanı yaklaşıyordu. İstanbul'daki yurt müdürünün kararını değiştirmekle uğraşmaya vakit yoktu. Bereket versin, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi tek seçeneğim de değildi. Halam Ankara'daydı; onun yanında k a lıp Ankara Hukuk'a devam edebilirdim. Halam da, eniştem de eşi az bulunur iyi insanlardandı. Cebeci'de fakülteye çok uzak olmayan bir apartman dairesinde oturuyorlardı. Benimle yaşıt bir kızları, bir de benden üç yaş küçük oğulları vardı. Küçük yaştan beri arada bir ya onlar Aydın a gelirler ya da ben Ankara'ya giderdim. Birbirimizi kardeş gibi sever ve arardık. Benim körlüğüme çok iyi uyum sağlamışlardı. Bu koşullar altında halamın evi uzun süre kalabileceğim en uygun yerdi. Eniştem de, halam da benim onların yanında kalmamı memnunlukla kabul ettiler. Barınma sorunun böylece en iyi biçimde çözümlenmiş olduS2'>

1 Doğan Cüceloğlu, Korku Kültürü: Niçin Mış Gibi Yaşıyoruz?, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2008

2 *Kör Uçuş*, s. 99-100

112 DOĞAN CÜCELOĞLU

Ve böylece Ankara Hukuk Fakültesi'ne kaydını yaptırmak isteyen genç Gültekin Aydm'dan ayrıldı. Aydm'dan ayrılma, bir dönemin bitip yeni bir dönemin başlangıcının da simgesiydi.

1948 yılı Ekiminin ortalarında ... beni Ankara'ya götürecek treni beklerken duyduğum tatlı ve biraz da buruk heyecanı unutmak ne mümkün! Sanki okula yeni başlayan

bir çocuğun karmaşık duyguları içindeydim. Öyle ya, yepyeni bir eğitim ve çalışma ortamına, normal okul yaşamına kavuşmaya doğru yola çıkarken alıştığım ve sevgiyle bağlandığım birçok kimseyi, birçok şeyi geride bırakıyordum.

Kavuşmaya doğru bir ayrılış günüydü bu. Kalabalıkça bir grup beni uğurlamaya gelmişti: Ailem, bazı tanıdıklar ve Aydın Ortaokulu'nun çalışkan müzik öğretmeni İhsan Ünal ile ders dışı müzik çalışmalarına katılan bir grup öğrenci uğurlayanlar arasındaydı. Doğrusu, okulda bulunmaları gereken bu saatte müzik öğretmeniyle öğrencilerinin beni uğurlamaya gelmeleri ve bir çiçek buketi sunmaları heyecanıma heyecan katmıştı. Onlarla ders dışı müzik etkinliklerinde birlikte çalışmıştık, koro konserleri vermiş, müzikli bir oyun bile sahnelemiştik. Benim hiçbir resmi sıfatım yoktu. Besbelli sadece bana besledikleri sevgiyi ve teşekkürlerini ifade etmeye gelmişlerdi.

Trenim geldi; kompartımanıma henüz yerleşmiştim ki h a reket memuru düdüğünü çaldı. Trenimiz şöyle bir irkildikten sonra rayların üzerinde kayar gibi yavaş yavaş yol almaya başladı. Kompartımanın penceresinden sarkıp giderek uzaklaşan “güle güle” seslerine doğru elimi sallayarak platformda olduklarım bildiğim yaşlı, genç dostlarımı selamladım.

Yıllar boyu süren çabalarım sonucunda Aydın'daki toplumsal çevremle nasıl olumlu biçimde kaynaşmış olduğumu bir kez daha fark etmiştim. Bu ayrılış dakikaları yaşamımda önemli bir evrenin sonunu noktalarken yeni bir evreyi başlatıyordu.

Yıllar boyu körlüğe uyum sağlama yolunda attığım

adımlar özgüvenimi öyle güçlendirmişti ki yaşamımın

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 113

bu yeni evresinde de başarılı olacağımdan en küçük bir kuşku

yoktu içimde. Başarılı olmalıydım; çünkü bu hem benim

için, hem de tanıdık, tanımadık, tüm görme özürllülere hizmet

edebilmem için gerekliydi. Bir görme özürllünün, başarılarının

da, başarısızlıklarının da genellenerek tüm görme

özürllüler hakkındaki görüşleri etkilediğini bildiğim için özel

bir sorumluluk duyuyordum d1)

Farkındasınız değil mi, özel bir sorumluluk duyan bir insanın

yaşam öyküsünü okuyorsunuz. Bob Dylan, ünlü bir Amerikan

Folk müzisyenidir; o der ki, “Özgürlüğünün sorumluluğunu alan

ve bu sorumluluğun gereğini yapan insan benim gözümde bir

kahramandır.”

Tren Ankara’ya varır, halasının çocukları Mefharet ve Yılmaz

onu Ankara Garı’nda karşılar ve doğruca eve giderler. Evin bir

odası onun için hazırlanmıştır.

Kayıt için gerekli belgeleri tamamlar tamamlamaz hukuk

fakültesinin yolunu tuttum. Kayıt işlemleri bir saat içerisinde bitti. Artık Ankara Hukuk Fakültesi
birinci sınıf öğrencisi

olmuştum. Fakülte kasım başında açılacaktı. İkinci sınıfta

bulunan Aydınli bir arkadaşım beni uyardı: Açılış günü sabahleyin erkenden sınıfa gelip bir yere
oturmalıymışım; gecikirsem

oturacak yer bulamazmışım. Dediği gibi yaptım. 1

Kasım günü sabah saat 7:30'da halamın oğlu Yılmaz beni sınıfa

bıraktı. Sınıfımız dört yüz kadar öğrenci alacak büyüklükteydi.

Sıralar geriye doğru yükselen diziler halinde dizilmişti.

Ön sırada, kürsünün tam karşısına rastlayan bir yer

seçip oturdum. Çok geçmedi, öğrenciler akın akın gelmeye

başladılar. Dersin başlamasını beklerken çevremdeki arkadaşlarla tanıştım. Yanımda Tuncelili bir genç, onun yanında

da Vanlı bir genç oturuyordu.

Saat 8:30'da açılış dersiyle eğitim çarkı dönmeye başladı.

O gün son dersin bitiminde sınıftan çıkmak üzere yerim-

1 a.g.e., s. 100-101

OBK8

114 DOĞAN CÜCELOĞLU

den kalktığım sırada Vanlı öğrenci, "Arkadaşım, sen sabahları

erken gelmeye zahmet etme. Biz senin yerini boş tutarız, "

dedi. Sözüünü de yerine getirdi. Artık sabahları sekiz buçuğa

doğru gidiyordum. Tüm yerler dolmuş olduğu halde benim

yerim boş duruyordu. Oysa başka arkadaşların erken gelerek

sonradan gelecek arkadaşlarına yer ayırması yüzünden

tartışmalar çıktığını duyuyordum. Benim oturacağım yerin

boş durması hiçbir tartışmaya yol açmıyordu. Demek ki bütün

sınıf arkadaşlarım bana böyle bir kolaylık gösterilmesini

benimsemişlerdi. Ön sırada, kürsünün tam karşısına düşen

yerin benim için boş tutulmasına herkes o kadar alışmıştı ki

daha sonraki sınıflarda da birinci sınıftaki yerime denk olan

verde oturmayı sürdürebildim.

Fakülte kaldığım eve yürüyerek on beş, yirmi dakikada gidebileceğim kadar yakındı. Birkaç provadan sonra yalnız başıma fakülteye yürüme cesaretini buldum. İlk günlerdeydi, anacaddenin yaya kaldırımını bastonumla izleyerek fakülteye doğru ilerliyordum. Arkamda bana doğru hızlanarak yaklaşan ayak sesleri işittim, biri koluma girdi, “Ben sizin sınıf arkadaşınız Besalet,” diyerek kendini tanıttıktan sonra, “biraz ötede caddeyi kazmışlar. İsterseniz birlikte yürüyelim,” dedi. Teşekkür ettim. Konuşa konuşa fakülteye kadar yürüdük. Herhangi bir çekinme duymadan beni bir tehlikeye karşı korumak için yardım eden bu kız öğrenci, o günden sonra en yakın sınıf arkadaşlarımdan biri oldu; arkadaşlığımız yeni kız arkadaşlar edinmeme de yaradı.

Çok geçmeden erkekli, kızlı olgun bir arkadaş grubum oluşmuştu. İçlerinden biri, benim oturduğum eve yakın oturuyormuş.

Fakülteye gidip gelmeme yardımcı olmayı önerdi.

Memnunlukla kabul ettim; çünkü böylesi daha güvenli olacaktı.

Sırası gelmişken söyleyeyim: Çevremden gelen yardım önerilerini makul bir neden olmadıkça geri çevirmeyi uygun bulmuyordum; çünkü reddedici bir tutumun hem çevremde bulunanlardan bana yardımcı olmak isteyenlerin gerçekten gerekli olduğu zaman da yardım etmekten çekinmeleri-

ne, üstelik başka körlere de yardım etmekten kaçınmalarına

yol açabilirdik

Farkındasınız değil mi, bürokratik ilişkilerde haşin olan insanımız, bireysel ilişkilerinde sıcak ve yardımsever. Kör arkadaşlarına

yer ayıran Tuncelili ve Vanlı o gençler, yolda kazı var diye

sınıf arkadaşının koluna giren kız öğrenci, Anadolu kültürünün

yetiştirdiği bu güzel insanlar bizim ülkenin ürünleri: “Made

in Turkey.” Onları ve onları yetiştirmede emeği geçenleri sevgi ve

takdirle selamlıyorum.

Derse girme, oturma, gidip gelme ve arkadaş ortamını yoluna

koyan genç Gültekin derse nasıl çalışacak, nasıl bir strateji geliştirerek başarı adımlarını atmaya başlayacak? Herhalde siz de benim

gibi merak ediyorsunuzdur:

Hemen çözmem gereken sorun, nasıl ders çalışacağımı.

Tabii, kabartma yazıyla hazırlanmış ders kitaplarım yoktu.

Kitapları birisi bana okuyacak, ben de sonradan bana okunan

konuyu tekrar etmeme yetecek genişlikte notlar alacaktım.

Böylece her ders için başvurabileceğim ve istediğim zaman

kendi kendime çalışmama yarayacak kabartma yazılı

kitaplar oluşturacaktım. İlke olarak, her gün fakülteye giderek dersleri dikkatle dinlemeye ve günün konularını sıcağı

sıcağına çalışarak iyice öğrenmeye özen gösterecektim.

Haftanın altı günü her sabah öğleye kadar dört ders yapılıyordu.

Öğleden sonralarımı ve tiyatroya, konsere gitmediğim

akşamlarımı ders çalışmaya ayırabilirdimS2'1

Dikkat ediyorsunuz değil mi, “Tiyatroya ve konsere gitmediğim

akşamlarımı” diyor. Demek ki yaşamında tiyatro ve konser gerçek birer gereksinim olarak yer almış durumda. Peki, bu kitabı şu an yazan bu yazarın yaşamında tiyatro ve konser bir gereksinim olarak yer almış durumda mı? Hayır. Eşimle her sezon

1 a.g.e., s. 101-103

2 a.g.e., s. 103

116 DOĞAN CÜCELOĞLU

başı konuşur, tiyatro ve konserlere düzenli gitmek için karar verir ve sonra yine bir düzene oturtmadan günlük yaşamın dinamikleri

içinde kayboluruz. Ama genç Gültekin düzenli bir insan, o kaybolmaz.

Ders kitaplarını kime okutacaktım? Bir öğrenci yurdunda kabaydım belki bol bol okuyacak gönüllü öğrenci arkadaşlarım olurdu. Sınıf arkadaşlarım arasından ders kitaplarım benimle birlikte okuyarak çalışmak isteyen gönüllü okuyucular çıkabilirdi; ama bir bakıma sınıf arkadaşlarımla ders çalışmak işime gelmiyordu diyebilirim; çünkü böyle bir durumda çalışmayı onların temposunda yürütmek zorunda kalacaktım. Bu da benim kendi olanaklarıma ve anlama durumuma göre çalışma programı yapmamı önleyebilirdi. Şu halde en çıkar yol her gün öğleden sonra oturduğum eve gelerek bana kitap okuyacak ücretli bir yardımcı bulmaktı. Bu yardımcı aynı zamanda benim çalışmaktan yorulduğum zaman biraz yürüyüşe çıkmama dayardım edebilirdi.

İşte çalışma düzenimi bu açıkladığım ana çizgilere göre

planladım. Öğretim yılının birinci yarısında birkaç yardımcı değiştirmek zorunda kaldım. Sonra, ortaokulun ikinci sınıfında bulunan on iki yaşlarında biri başvurdu. Okuttum: Olağanüstü düzgün okuyordu. Anlaştık: Haftanın altı günü 14-18 arasında bana yardım edecekti. Uzun süre bu küçük delikanlı özel sekreterim olarak çalıştı. Yaşının küçük olmasına karşın görevini titizlikle yerine getirdi. Öyle ki saat 14 oldu muydu kapının zilini çalıyordu. Hiçbir gün onda sıkıntı belirtisi sezmedim. Bir buçuk saat çalıştıktan sonra bir saat yürüyüşe çıkıyorduk. Bu ikimiz için de bir dinlenme arası oluyordu. Yürüyüşten dönüşte yine bir buçuk saat çalışıyorduk. Ortaokulu bitirerek erkek sanat okuluna başlayınca yanımdan ayrılmak zorunda kaldı. Bu kadar küçük yaşta bir çocuğun benimle ciddi bir çalışmayı böylesine düzenli olarak yürütmesini çok kimse beklemezdi. Nasıl oldu bilmem; ama ben bulduğumuz ilk gün başarıyla çalışacağım sezdim

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 117

ve duraksamadan onunla anlaştım. Bu deneyim daha sonra, çalışma yaşamım sırasında sekreter seçerken işe alacağım kişinin belli bir yaşta ve öğrenim düzeyinde olmasından daha çok, işin özelliğinin gerektirdiği niteliklere sahip bulunmasına önem vermeyi bana öğretti. O ayrılınca, yerine başka ücretli

gençler buldumSxl

Şimdi sîzlerle, sohbetimizde yer alan bir bölümü paylaşmak istiyorum. Sohbetimizde on iki yaşındaki bu yardımcının sözü geçince, “Peki ortaokullu olan ve sizin kitabınızı okuyan çocuğun

adi neydi? Hatırlıyor musunuz?” diye sordum.

Gültekin Bey’in kulağı ağır işittiği için duymakta bazen zorlandığını daha önce de söylemişim, bu durumlarda Tülay Hanım

hemen devreye girerdi. Benim soruma Tülay Hanım cevap verdi:

“Atilla?” Aslında Tülay Hanım da verdiği yanıtta emin olmadığı

için bunu Gültekin Bey’e soru gibi yöneltmişti. Gültekin Bey bir

an hatırlayamadı:

G: Eee, şey...

T: Atilla değil mi?

G: Atilla.

T : İşte onunla karşılaştık biz, biliyor musunuz?

D: Öyle mi?

T : *Kör Uçuş* kitabı basıldıktan sonra, Almanya'dayken bunlar...

G: O, Almanya'ya gitmiş.

T: Almanya'ya gitmiş bu yardım eden çocuk. Onun karısının

kardeşi, basınla ilgili bir şeylerle meşgul oluyormuş. Daha önce

Gültekin'den bahsedilmiş, ayrıca onun *Kör Uçuş* kitabı da konuşulmuş.

Onun üzerine heyecanlanmışlar. İstanbul'a gelir gelmez

kitabı aramışlar, bulmuşlar. Okumuşlar. Kendi adını görmüş.

Sonra telefonumuzu 118'den bulmuşlar. Arayıp adresimizi sordular,

geldiler, ziyaret ettiler. Tabii kocaaa bir insan. 65'ine gelmiş,

bana yakın yaşta.

1 a.g.e., s. 104-105

118 DOĞAN CÜCELOĞLU

G: Hemen hemen 50 yıl sonra.

T: Bodrum'da yazlıkları var. Yazları Bodrum'a gidiyorlar. Israrla

çağırıldılar ama olmadı fırsatımız, gidemedik.

G: Ve o günleri anlattı, yani hiç unutmadığı bir dönem olmuş

hayatında. Kendinin çok şeyler kazandığını söyledi.

D: Neler anlattı? Ne kazandırmış o dönem ona?

G: Disiplin.

T: "Gültekin Bey'in düzeni beni etkiledi. Ben büyük bir heyecanla gelirdim, hiç yorgunluk, bir sıkınlık duymazdım," diyordu.

Yani o bir saat çıkmalar, beraber yürümeler falan... Yani adeta

ona bir paye verilmiş gibi olmuş.

Gültekin Bey konu açılınca, kendi yanında çalışmaktan hoşnut

kalmış, bundan çok şey kazanmış yalnızca bir değil, birçok kişi

olduğunu hatırlatmak istedi.

G: Sonra ben avukat olunca benimle çalışanlar özellikle çok

etkilendiler. Benim yanımda çalışanlar tek tek anlatırlar, kendilerini disipline sokarlarmış. Çünkü ben belli bir sisteme sokardım

onları... Kabul etmem başka türlüünü. Nasıl çalışılması gerektiğini öğrenen öğrendi.

Tülay Hanım kocasıyla gurur duyan o tebessümüyle, “ Uğur

Mumcu’yu bilirsiniz,” dedi. “Evet,” deyince, anlattı:

T: Beraber bir çalışmaları oldu.

G: Uğur Mumcu da çalıştı benimle.

D: Öyle mi?

G: Evet. Ankara'dayken, yeni evlendiğim seneydi...

T: Sevgi Özer'in *Uğur Ola* diye bir kitabı çıktı. O kitapta Uğur'un Gültekin Bey hakkındaki düşüncelerini anlatan yarım

sayfaya yakın bir pasaj var.

Tülay Hanım Gültekin Beyin yanında çalışan gençlerin ondan nasıl etkilendiklerine örnekler vermeye devam etti, ama ben şimdi avukatlık dönemine geçmek istemediğim için konuşmanın geri kalan kısımlarını buraya almıyorum. Yalnız şu kadarını söyONLAR

BENİM KAHRAMANIM 119

leyeyim, babasının ve annesinin yaşam öykülerini yazdığım için doğal olarak Yankı Yazgan'ın müsveddeyi okumasını istedim.

Okuduktan sonra bana gönderdiği notta şöyle diyor: “Daha ziyade

benim, bir miktar da kardeşimin(1> her tatilde babamın yazıhanesinde çalıştığımızdan pek söz edilmemiş. Bize eziyet gibi gelen

o günlerde, ben kendi adıma ciddi hayat deneyimi kazandığımı

düşünüyorum. Bunu o sırada anlamamanın imkânsızlığını görerek,

bazı durumlarda zorlanmanın kaçınılmaz faydası olduğunu

da düşünüyorum.”

Şimdi biz hukuk fakültesi öğrencisi Gültekin Yazgan'ın yaşamına

dönelim:

Halamın kızı Mefharet de, başka bir engel olmadıkça hemen

hemen her akşam bir süre bana kitap okuyarak çalışmalarına

paha biçilmez bir destek sağlıyordu. Gündüzleri çalıştığı

halde hukuka devam ettiğim dört yıl boyunca bana sağladığı

bu destek gerçek bir özveriydi. Sınav döneminde dersler

kesildiği için sabahlan kitap okuyacak ikinci bir ücretli

yardımcı kullandığım da oluyordu. İşte ders çalışma düzenim

böyleydi. Bu düzen sayesinde sınav dönemi geldiğinde

tüm derslere oldukça hazırlanmış durumda bulunuyor; uykusuz

geceler geçirerek sınav hazırlığı yapmak zorunda kalmıyordum.

Sınav dönemindeki çalışmalarım sadece yıl boyunca

öğrendiklerimi tazelemekten ibaretti

Peki önemli ve önemsiz konuları nasıl ayırt ediyordu? Yani, şu

konu sınavda gelebilir, bu konu önemsiz, sınavda bunu sormazlar

türü bir ayrımı nasıl yapıyordu? Tabii genç Gültekin bununla

ilgili de düşünmüş ve “düzen” geliştirmiş.

Çalışma ilkelerimden biri de her bir dersin kapsamına giren

konuları eksiksiz öğrenmekti. Elimden geldiği kadar bu

1 Yaşlılık psikiyatrisi alanında uzmanlığı olan Doc. Dr. Çağrı Yazgan, kitabın yazıldığı dönemde mesleğini Amerika’da sürdürüyordu.

2 a.g.e., s. 105

120 DOĞAN CÜCELOĞLU

hedefe ulaşmaya çalıştım. Şu konu daha önemli, bu konu,

önemsiz; sorular şuradan gelir, buradan gelmez gibi birçok

öğrencide görülen düşüncelerden uzak durdum. Böyle disiplinli

bir çalışma düzeni tutturmanın birden çok nedeni vardı:

Bilgi edinmeye düşkündüm; ders çalışmak bu düşkünlüğümü

doyuran bir etkinlik olarak bana tat veriyordu. Bundan

başka, mademki hukuk öğrenimine yıllarımı verecektim; bunu,

yapabileceğim en iyi düzeyde yapmalıyım. Bir de benden

sonra fakülteye gelecek görme özürlü öğrencileri yüreklendirecek öncü örneklerden biri olmalıyım. Üstelik ben b a ş arısızlığa

uğrarsam fakültedeki öğretim görevlileri benim bireysel

başarısızlığımı genelleyerek görme özürlülerin hukuk

öğrenimini başaramayacakları görüşüne de kapılabilirlerdi.

Tüm bu çeşitli nedenlerin etkisi altında başarılı olmak için

tüm gücümle çalıştım

Tüm gücüyle çalışan bu akıllı genç, gerçekten başarılı bir öğrencilik dönemi yaşadı. Arkadaşlarının ve hocalarının güvenini

kazandı, iki kez münazara ekiplerine seçildi, iki kez ekibin başkanı seçildi ve ekip başarılı oldu. Gültekin Yazgan'ın gözlemleyen

ve araştıran yanı, bir yabancı profesörün dersinde belirgin olarak

ortaya çıktı.

Profesör Dr. Koschaker, birinci sınıfta Roma hukuku hocamızdı.

Avusturyalıydı. Uluslararası üne sahip bir bilim

adamı olan Sayın Koschaker'in öğrencisi olmak bizler için

büyük bir şans ve şerefti. Ülkemize yeni gelmişti, ders verdiği ilk sınıf bizdik. Dersleri asistanı Kudret Ayiter Türkçe'ye

çeviriyordu. Sayın profesör, Roma hukukunun ve ondan da

önceki Ortadoğu hukuklarının kurallarına dayanarak evlenme

sözleşmesinin kökeninin satış sözleşmesi olduğu tezini savunuyordu.

Yurdumuzda yerleşmiş evlenmeyle ilgili birtakım

geleneklerin bir alışverişe benzediği, hukuk diliyle bir satış

sözleşmesini andırıldığı benim de dikkatimi çekiyordu. Bu

1 a.g.e., s. 105-106

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 121

halk geleneklerinin, kendi tezini destekleyecek örnekler olarak profesörün ilgisini çekeceğini düşündüm. İngilizce biliyordu;

onunla çevirmene gerek kalmadan konuşabilirdim. ,Bir ders

çıkışında yanına gidip kendimi tanıttım. Türkiye'de Conun tezini destekleyen halk gelenekleri bulunduğundan söz ettim;

isterse şubat tatili sırasında bu konuda bir rapor htızırlayıp sunmayı önerdim. Bundan memnunluk duyacağım nfade etti.

Böylece onunla özel bir ilişkimiz başlamış oldu. Şiubat tatili

sırasında evlenme prosedürüyle ilgili halk geleneklerimiz

üstüne İngilizce bir rapor hazırladım ve mart ayında öğretim

yılıının ikinci yarısı başlar başlamaz Sayın Kos^haker'e

sundum. Bu raporda yer alan bilgiler onun bilgi denizine ka tılan bir damlaydı; ama o bunu hiç de kiiçümsemecdi. Övgü

ve teşekkürle karşıladı. Yıl sonunda Roma hukukui sınavına

girdiğimde sorularını doğrudan doğruya İngilizce sordu.

Yanıtlarını da dilim döndüğü kadar İngilizce verdim.

Not listesi asıldığında 9 aldığım bir ders dışında analarında

Roma hukuku da bulunan bütün derslerden 10 almış olduğumu

gördüm; ama Koschaker'den aldığım 10, ünlü bir bilim

adamının verdiği bir 10 idi. Bundan özel olarak övünç

duyduğumu saklayamamS b

Koschaker, genç Gültekin'in gerçek akademisyen niteliğini

görmüştü, ona, "Ne yazık ki ben bu yılın sonunda Türkiye'den

ayrılacağım. Burada kalsaydım kuşkusuz seni asistanım olarak

alırdım," dedi.

... Türkiye'den ayrılmak üzereyken beni iki kız öğrenciyle

birlikte, kaldığı otelde beş çayına çağırdı. Eşiyle tanıştırdı.

Doğrusunu isterseniz böyle bir yakınlığı hocalarımızın hiçbirinden görmemiştik. Sınav döneminin sonunda Avusturya'ya

döndü. Orada bir gölün kıyısındaki yazlığında dinlendikten

sonra başka bir üniversiteye giderek çalışmalarını sürdürecekti.

122 DOĞAN CÜCELOĞLU

Bize verdiği derslerin metni teksir makinesiyle çoğaltılıp dağıtılıyordu; fakat o, yurdumuzdan ayrıldığı sırada henüz kitap halinde yayımlanmamıştı. Ben hu arada üçüncü sınıfa geçmiştim. Hukuk felsefesi dersimize yine ünlü hir bilim adamı olan Prof. Dr. Hirsch geliyordu. Bir gün beni odasına çağırttı. Hemen gittim. Sayın Koschaker'in selamlarını getirdiğini söyleyerek artık basılmış olan Roma hukuku kitabını Koschaker adına bana armağan etti. Dr. Hirsch bir ara yurtdışına gittiğinde Koschaker ile buluşmuş. Sayın Dr. Koschaker ondan, Türkiye'de yayımlanan Roma hukuku kitabından bir nüsha alarak bana armağan etmesini rica etmiş. Bir de kitabın başına yapıştırılmak üzere kendi el y a zısıyla yazdığı bir notu da kitapla birlikte vermesini istemiş. Ne kadar duygulandığımı anlatamam. Ben onun öğrencisi olduğumdan beri hemen hemen iki yıl geçmişti; yurtdışındaydı ve beni çoktan unutmuş olabilirdi. Hayır, unutmamıştı! Bir süre sonra bir gün Avusturya'dan postalanmış bir z a rf geldi; içinden sayın Dr. Koschaker'in ölümünü haber veren ve cenaze törenine çağıran bir yazı çıktı. Hem üzülmüş hem de şaşırmıştım. O öldüğü halde kim beni anımsayıp da bu çağrıyı göndermişti acaba? Sonradan öğrendiğime göre Avusturya'da birçok kişi, öldüğünde böyle bir çağrı gönderilmesini istediği tanıdıklarının listesini sağlığında hazırlamış. Böylece ölüm olayını, uzakta da olsa değer verdikleri kimselerin öğrenmesini sağladıkları. İşte

Profesör Dr. Koschaker

böylesine vefalı, değer bilir ve insan yürekli bir bilim adamıydı, aynı zamanda tam bir öğretmendi

Bu satırları yazarken ne kadar etkilenmiş olduğumun farkındayım

ve düşünüyorum, acaba öğrencilerime Profesör Koschaker

kadar değer verebildim mi, onları profesörün görebildiği gibi görebildim mi? Böyle bir ilişkiyi sürdürmek ciddiye ve emek ister;

insan olmanın evrenselliğini keşfetmiş olmayı gerektirir.

1 a.g.e., s. 110 - 111

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 123

Hukuk öğrencisi genç Gültekin'i etkileyen yalnız yabancı hocalar

değildi; Doç. Dr. Coşkun Üçok ve Doç. Dr. Faruk Erem'in,

tutum ve davranışlarıyla diğerlerinden farklı yerleri vardı. Daha

sonra mesleğe atılan Gültekin Yazgan, hocası Coşkun Üçok'la

ilişkisini devam ettirmişti. Üçok ona okuduğu kitaplardan edindiği

bilgileri, gerektiğinde kolayca bulmak için nasıl fişlediğini

öğretti. Bu fişleme sistemi Gültekin'e ileriki çalışmalarında yardımcı oldu.

Kendi gelişimine önem veren genç Gültekin, bir yandan

da, "Körlerin geleceği için bir şey yapabilir miyim?" sorusunu kafasında sürekli canlı tutuyordu. Hukuk fakültesinin ikinci sınıfındaydı.

Yalnızca bireysel çabaların görme özürlülerin temel sorunlarına

kalıcı çözümler getirmeye yeterli olmayacağını biliyordu.

O yıllarda görme özürlülere yardım amacıyla kurulmuş dernekler

vardı; ama bunlar çalışmalarında görme özürlülerin ortak

sorunlarına kalıcı çözümler bulmaya değil, bireysel yardımlar

yapmaya ağırlık veriyorlardı. Dolayısıyla Gültekin, böylesi bir

dernek kurulmasının yararına inanıyordu. Düşüncesini, arada bir buluştuğu, körlerle ilgili çeşitli konularda dertleştiği Mithat Enç'e açtı. Ülkemizde kötü not almış çok sayıda dernek olduğu için Mithat Enç bu girişime önceleri pek sıcak bakmadı. Gültekin ne tip bir dernek kurulabileceğine ilişkin görüşlerini ayrıntılarıyla anlatınca Mithat Enç ikna oldu ve böyle bir girişimin başım çekmeyi kabul etti; böylece Altı Nokta Körler Derneği kuruldu. Şu satırların yazıldığı tarihte derneğin otuz üç şubesi bulunmaktaydı. Dört yıl geçti. Genç Gültekin dört yıl içinde 24 dersten 24 kez sınava girdi: Altı sınavda 9, on sekiz sınavda 10 aldı. 1952 Haziram'ın sonunda, hukuk fakültesine kaydını yaptırmak için çıktığı merdivenlerden, fakülteyi haziran döneminde bitirenlerden biri olarak indi. Diplomasında bitirme derecesi "Pekiye" sözcükleriyle gösterildi. O başarısından mutlu olan bir gençti, ama geçmiştekinin, gelecekteki başarısının garantisi olmadığını da farkındaydı. Şöyle diyor:

124 DOĞAN CÜCELOĞLU

...Bu notlar ve "pekiye" sözcükleri şimdiden geçmişin anıları arasında yerlerini almışlardı. Bunlar geleceğimin notları ve başarı derecesi değil; olsa olsa, kişisel tarihçemin kör uçuşta beni yüreklendiren ve umutlandıran bir parçasıydı. Ya şimdiden sonrası? Doğrusu, bizim için bir "sonrası" olmasından memnunluk duymalıyız; çünkü "sonrası" ancak yaşayanlar için vardır; böyle bir soruyu da yalnızca geleceği etkilemek isteyenler sorar; böyle bir istek ya da cesaret duymayanlar ise kendini yaşamın akışına salıverir.

İlerideki yıllarda bu fakültenin ve başka fakültelerin k a pılarından birçok görme özürlünün elinde diplomayla çıktığını

tasarlayarak, dileyerek, umarak yoluma devam ettim.M

Genç Gültekin için şimdi sıra, yıllardan beri uğrunda çaba gösterdiği hedefe varmaya, kendi ayaklarının üzerinde durmasını sağlayacak mesleği edinmeye gelmişti.

Hukuk fakültesini bitirmek, belli bir meslek sahibi olmak anlamına

gelmiyor; o anlamda hukuk eğitimi tıp, eczacılık, mühendislik,

ziraat gibi meslek eğitimlerinden farklı. Hukuk eğitimi alan

kişi, seçtiği yola göre içişleri Bakanlığında kaymakam, vali, emniyet müdürü görevlerine gelebilir; Dışişleri Bakanlığı'nda diplomat

olma yolunu tutabilir; Adalet Bakanlığı bünyesinde savcı veya

yargıç olabilir, hatta Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde öğretmen

ve yönetici olabilir.

Peki genç Gültekin bütün bunların farkında olarak hangi yolu

seçti? Biliyoruz ki o gerçekleri olduğu gibi kabul eden ve kararlarını bu gerçekler içinde veren biridir. Aslında gönlünden üniversitede

asistan olarak kalmak geçiyordu, ama koşulların buna elverişli

olmadığını anlamıştı. Ve bence bu yüzden Türk akademik

hayatı, potansiyeli yüksek bir hukuk bilimcisini kaybetmiş oldu.

Böyle bir kaybın farkında olan oldu mu? Hayır; şimdi ben yazıyorum, siz okuyorsunuz, hepsi o kadar. Ve hiç kimsenin farkında

olmadığı bu noktanın Türkiye'nin en önemli sorunu olduğunu,

henüz ne toplum ne de üniversite camiası anlamış durumda.

Tek seçeneğinin avukatlık olduğunu düşünen genç Gültekin,

bir an önce avukatlık stajına başlamak üzere Aydın'a, ailesinin yanına döndü.

... *Stajyer olarak kaydımı yapılmaması için Aydın Barosu'na*

başvurdum. Herhangi bir itirazla karşılaşmadan stajyerliğe

kabul edildim ve staja başladım. İşler yolunda gidiyordu.

Çok iyi bildiğim ve tanındığım bir ortamda ve herhangi bir

126 DOĞAN CÜCELOĞLU

sorunla karşılaşmadan staja devam ediyordum. Bugünler,

erişmek istediğim, uğruna bunca emek harcadığım günlerdi;

ama yine de yaşamımın eksik bir yanı vardı. Varsıllar yoksullara, bilenler bilmeyenlere, sorunlarını çözümlemiş olanlar

çözemeyenlere yardım etmeliydi. Ben körlüğe uyum sorunlarından

pek çoğunu çözmüş olan birkaç mutlu körden

biriydim ve sorunlarını çözemeyen körlere yardım etmeliydim.

Bu, benim için yalnızca bir borç değil, yıllardan beri

içimde beslediğim ve her fırsatta gerçekleştirmek yolunda çaba

göstermekten kaçınmadığım bir amaçtı. Hukuk fakültesinin

ikinci sınıfındayken bu amaca hizmet etmek için Altı

Nokta Körleri Eğitme ve Kalkındırma Derneği'nin kuruluşuna

öncülük ederek önemli bir adım atmış bulunuyordum.

Aydında, bu derneğin çalışmalarından uzakta, kendimi k a buğuma çekilmiş hissediyordum. Türkiye'de görme özürlülerin

içinde buldukları durumun daha iyiye gitmesine katkı

yapmaya devam etmek üzere fırsat kollamaya başladım. (1)

Mithat Enç çalışmalarıyla körlere eğitimi konusunda Milli

Eğitim Bakanlığındaki görevlileri bayağı bilgilendirmiş ve özel

eğitim biriminin kurulmasına olanak sağlamıştı. Milli Eğitim

Bakanlığı bu yeni bilinç içinde İzmir'deki Sağır-Dilsiz ve Körlere

Müessesesi'nin körlere ilgili kısmını Ankara'ya taşıdı; işitme

özürlüler İzmir'de kaldı ve İzmir Sağırlar Okulu adını alarak gerçek bir eğitime başladı. Ankara'ya öğrencileri ve tüm kadrosuyla

taşınan körler kısmı ise, Etimesgut'taki boş bir okul binasına yerleşti. Mithat Enç, gerçek bir körler okulu kurmak üzere kolları sıvadı. Bu durumdan, hukuk mezunu genç stajyer avukat Gültekin'in haberi vardı.

... Telefonla Mithat Bey'i aradım. Öğretmen olarak onun kadrosuna katılmak istediğimi söyledim. Uygun gördü ve hemen Ankara'ya gelerek bakanlığa başvurmamı tavsiye etti.

Hemen Ankara'ya gidip öğretmen olarak atanmam için nor-

1 a.g.e., s. 120-121

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 127

mal yoldan başvurumu yaptım. O zamanlar "Özel Eğitim", İlköğretim Genel Müdürlüğüne bağlı bir şeflikti. Aynı zamanda

coğrafya profesörü olan genel müdür, Sayın Mithat

Enç'in beni desteklemesine karşın öğretmen okulu mezunu

olmamamı ileri sürerek beni atamaya bir türlü yanaşmıyordu.

Aslında körlerin öğretmen olmasını uygun görmediği

için benim başvurumu kabul etmiyordu; bundan emindim.

Bakanlığın bu kademesinde olumlu bir sonuca ulaşamayacağımı

anlamıştım. Zaman yitirmeden İçişleri Bakanı Ethem

Menderes'ten, zamanın Milli Eğitim Bakanı Sayın Tevfik

İleri ile görüşmeme yardımcı olmasını istemeye karar verdim.

Doğrudan doğruya Milli Eğitim Bakanıyla görüşmek

için bakanın özel sekreterinden randevu alacak yerde, aracılık

etsin diye neden Sayın Ethem Menderes'i seçtiğim merak

konusu olabilir. Aydın Halkevi'nde devam ettiğim İngilizce kurslarına Sayın Ethem Menderes'in de bir süre devam etmiş olduğundan daha önce söz etmiştim. O sırada kurslardaki başarılı durumumu o da takdirle karşılamıştı. Ayrıca, babamın arkadaşıydı ve benim Aydın'da gerek müzik grubumuzla yaptığım müzik etkinliklerinde, gerekse akordeonumla k a tıldığım okul müsamerelerinde hazır bulunmuştu. Kısacası, beni körlüğü yenerek topluma katılmış bir genç olarak yakından tanıyordu; işte ondan yardım istemeye karar verişimin nedeni buydu. İçişleri Bakanlığına gidip özel sekreterden, adımla bakana vererek kendisiyle görüşmek istediğimi söylemesini rica ettim. Sekreterden adımla duymaz, beni k a bul etti. Ne yapmak istediğimi açıkladım. Duraksamadan, elinden geleni yapacağını, beni Milli Eğitim Bakanına tanıtacağını söyledi. Birkaç gün geçmeden Sayın Tefik İleri tarafından kabul edildim. Ona, kısaca nereden nereye geldiğimi ve ne yapmak istediğimi anlattım. Şu sözlerimi hâlâ anımsıyorum:

“Körler okulunda öğretmenliğe atanmam için bakanlığınıza başvurduğum; fakat İlköğretim Genel Müdürü öğretmen okulu mezunu olmadığımı ileri sürerek beni öğretmenliğe kabule yanaşmıyor. Ben ortaokulu, liseyi bitirme sı 128

DOĞAN CÜCELOĞLU

navlanna bakanlığın okullarında mı hazırlandım. Kör olduğum için normal okula devam edemiyordum; körler için ortaokulunuz ve liseniz de yoktu. Ben kendi kendimin öğretmeni oldum. Şu halde şimdi ilkokulu bitirip de ortaokulun açılmasını bekleyen kör öğrencilere pekâlâ

öğretmenlik yapabiliyim.

Hukuk fakültesi mezunlarını tarih öğretmenliğine k a bul edebiliyorlar. Ben ortaokulun tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi derslerinden başka, bakanlık uygun öğretmenleri bulup atayınca kadar İngilizce ve daktilo derslerini de üzerime almayı taahhüt ediyorum.” Bakan zile bastı, müsteşar

Rüştü Bey’i çağırttı. Müsteşar, henüz ortaokulun açılmadığını söylüyordu. Anlaşıyordu ki o da benden yana değildi, genel müdürü tutuyordu. Sayın Tevfik İleri, kararlı bir sesle talimatını verdi. “Ortaokul hemen açılacak, Gültekin öğretmen olarak atanacak.” İlköğretim genel müdürü bu sefer de kadro bulunmadığını bahane ederek beni oyalamaya başladı.

Özel eğitim masası şefi (Osman Akol) Mithat Bey’i iyi tanıyan, körlerin işe yarayacağına inanan, babacan bir insandı.

Genel müdürün Ankara dışında bulunduğu bir gün beni çağırdı. “Şimdi beni iyi dinle,” diyerek söze başladı, “elimde

boş bir kadro var; fa k a t aylık derecesi üniversite mezunlarına verilecek derecenin altında. Bana kalırsa, genel müdür

hazır burada değilken bu düşük dereceli kadroya atanma

kararnameni hazırlayıp genel müdüre vekâlet eden başka

bir genel müdüre imza ettirerek işi bitirebilirim. Sen şimdi

bunu kabul et; birkaç ay içerisinde öğrenim derecene uygun

bir kadro bulup seni oraya geçiririz. ” Önerisini duraksamadan

kabul ettim.

Genel müdür Ankara’ya dönmeden atama işlemlerim tamamlandı

ve 28 Kasım 1952 Cuma günü ben atama kararname

alıp doğrudan Ankara Körler Okulu'na gittim; böylece

burada ve başka okullarda 28 yıl 5 ay sürecek öğretmenlik yaşamıma başlamış oldum. Bu atama, ilerideki yıllarda

başka görme özürlülerin de körler okullarında öğretmenliğe

atanmasının yolunu açan bir örnek oluşturacaktı. Özel eği-

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 129

tim masası şefinin tavsiyesine uyarak hakkım olan derecenin

altında bir barem derecesini kabul etmekte ne kadar isabetli

davranmışım. Birkaç ay geçmedi, öğrenim düzeyime uygun

bir kadroya geçirildimfil

Kadroya geçen Gültekin Yazgan Devlet Yabancı Dil Sınavı'mn

hem yazılı hem de sözlü olanını geçti ve aylığında bir derece yükselmesi gerçekleşti. Artık o kendi ortamındaydı. Körler okulunda

bir öğretmendi ve 8 yıl burada öğretmenlik yapacaktı. Okulda

eğitimin her boyutuyla hizmet verdi.

...Ankara Körler Okulu'nda göreve başladığım zaman

kendimi iyi tanıdığım bir çalışma ortamında buldum. Sayısı

doksanı aşan öğrencilerden çoğu daha "anababa kuzusu"

sayılacak yaşlarda, oyun çocuğu çağındaydı. Ergenlik çağını

yaşamakta olanların da görenler gibi, bu çağın getirdiği

sorunları vardı tabii. Yuvalarından uzakta yaşayan bu öğrencilerin ana, baba gibi aile yakınlarının yerini öğretmenlerin

doldurması; aile ortamının sıcaklığını da okul ortamının

sağlaması gerekiyordu. Bu okulda görev almaya girişirken,

görme özürlü öğrencilerin, ders konuları dışında birçok b a kımndan aydınlatılmaya, eğitime,

umutlandırılmaya, rehberliğe,

dostluğa çok ihtiyaçları olduğunu biliyordum; kendi

yaşantım bana bunu öğretmişti.

Körlüğe uyum sağlama yolunda çeşitli aşamalardan geçerek

birtakım engelleri aşmanın, eksiklikleri gidermenin yollarını

bulup o yıllarda ancak görenlerin tırmanabileceği sanılan

normal eğitim basamaklarından tırmanarak dağarcığımdaki

deneyimlerle kör öğrencilere hizmet etmeye gelmiştim.

“Körlüğe uyum” sağlamanın ne olduğunu ve bunun için

neler yapmaları, ne gibi beceriler edinmeleri, hangi sorunları

*nasıl çözmeleri gerektiği konusunda çok şey kazandırabileceğimi, hepsinden önemlisi, onları
geleceklerini iyimserlikle*

düşünmeye yöneltebileceğimi umuyor ve tasarlıyordum.

1 a.g.e., s. 126-128

OBK 9

130 DOĞAN CÜCELOĞLU

*Bundan dolayı, sekiz yıl boyunca okuldaki ilişkilerimi, çalışmalarımı, ilgi alanımı ve yaşamımı
yalnızca ders vermekle,*

*yönetmeliklerin öğretmene yüklediği görevleri yerine getirmekle sınırlı tutmamaya özen
gösterdim. Doğrusu, gören öğretmen*

arkadaşlar da öğrencilerle dar anlamda öğretmenliği

aşan bir anlayış ve çalışma içindeydiler. Ancak, ben bir “kör

*öğretmen”dim; öğrenciler beni kendilerine daha yakın hissediyorlar, bana daha kolay
açılabiliyorlardı diyebilirim.*

Bekâr öğretmenler okulda yatılı kalabiliyorlardı. Ben de

öğretmenlere ayrılmış yatakhaneye yerleştim. Gece, gündüz

okulda kalışım günlük yaşamın çok çeşitli zamanlarında ve durumlarında öğrencilerle ilgilenmemi kolaylaştıran bir etken oldu. Dört yıl sonra öğretmenlerin okulda kalmalarına son verildiyse de haftada birkaç kez nöbetçi öğretmen olarak 24 saat yine okulda kaldığım için, öğrencilerle kurduğum yakın ilişkileri sürdürebildim b

ilk mezunlardan bazıları yetenek sıvalarını kazanarak konservatuvar orta bölümüne kabul edildiler. Konservatuvar mezunlarından

bazıları müzik öğretmeni olarak atandılar. Bunlardan biri, Önder Kütahyalı, konservatuvar bünyesinde akademik kariyer yaptı; halen Dokuz Eylül Üniversitesinde profesör olarak görev yapıyor.

Okulda hizmet verdiği yıllarda Gültekin öğretmen öğrencilerini kendi gibi üretici ve güçlü yapmaya çalıştı. Onların yalnız bilgi yönünden değil yaşam becerileri yönünden gelişmelerine de olanaklar yarattı ve onları takip etti:

Yıllarca rehberliğini yaptığım ilk grubumda ikisi kız, dördü erkek, 8-10 yaşlarında altı öğrenci vardı. Bu çocuklardan Ülkü Çakır ve Ahmet Yılmaz Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'ni bitirerek tarih öğretmeni oldular. İkisi telefon operatörlüğü ile geçimini sağladı. Biri hukuk fakültesinin ikinci sınıfında iken öğrenimini terk etti. Onun da te 1

a.g.e., s. 130-132

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 131

lefon operatörü olduğunu duydum. Olgun Uyun, İstanbul

*Hukuk Fakültesi'ni bitirerek avukatlık mesleğini seçti,
İstanbul'da serbest avukatlık yapmakta. Altı Nokta Körler
Derneğinin İstanbul Şubesi'nin yönetim kurulunda ve Altı
Nokta Vakfında yararlı çalışmalar yaptı. Yedi yaşından beri
tanıdığım ve yakından izlediğim bu eski öğrencim şimdi y a kın
bir dostum.*

*Öğrencilerle ilgilenmeyi grubumdakilerle sınırlı tutmadığımı
özellikle belirtmek isterim. Sekiz yıl boyunca 7 yaşından
18 yaşına kadar çeşitli yaşlarda bulunan öğrencilerden birçoğu
ile yakın bir dostluk havası içerisinde ilgilendim. Onlarla
yaşlarına göre oyunlar oynadım; gören çocuklarla ve gençlerle
nasıl arkadaşlık kurulacağı konusunda kendi deneyimlerime
de dayanan bilgiler verdimi b*

*Körler okulundaki öğrencilerin, gören yaşlılarıyla da arkadaşlık etmeye ihtiyacı olduğuna
inanıyordum. Bunu sağlamak
için bazı girişimler yapmak gerekiyordu. Bahçelievler*

*Ortaokulu öğrencileriyle bizim ortaokul öğrencilerimiz arasında münazaralar düzenlenmesinin ve
iki okul öğrencilerinin karşılıklı ziyaretlerde bulunmasının dışa açılma yolunda*

uygun girişimler olacağı düşüncesindeydim. Konuyu müdürümüz

Mithat Enç'e açtım. O da böyle bir etkinliğin yapılmasını

uygun buldu. Bahçelievler Ortaokulu ile bizim öğrenciler

arasında münazaralar düzenlendi; her iki okulun

*öğrencileri karşılıklı ziyaretlerde bulundular. Bu yoldan bizim öğrencilerle gören öğrenciler
tanışıp arkadaşlık etme fırsatı*

buldular

Okullar açarak körlerin eğitimini sağlamak önemli bir adım,

ama bu adım bütünü içinde değerlendirilmezse, bir süre sonra eğitim almış diplomalı işsiz körler çoğalmaya başlayacak. Bu bü-

1 a.g.e., s. 136

2 a.g.e., s. 137

132 DOĞAN CÜCELOĞLU

yük resim, iş yaşamını da içine alan bir sahayı kapsıyor; bu bütün ancak devlet yönetiminden bu konuya ilgi göstermesini talep edecek bir kamuoyunun oluşmasıyla çözülebilir. Altı Nokta Körler Derneği işte bu amaçla kurulmuştu ve ellerinden geleni yapıyorlardı.

Bu sırada Birleşmiş Milletler Örgütü, görme özürülülerin kalkınmasıyla ilgili konularda okulda çalışan öğretmenlerin bilgi

ve görgülerinin artırılmasını sağlamak amacıyla Milli Eğitim

Bakanlığı emrine inceleme bursları tahsis etti. Burslardan biri

rehabilitasyon ve işe yerleştirme alanında görme özürülüler için

Avrupa ülkelerinde neler yapıldığının incelenmesi amacıyla ayrılmıştı.

Gültekin Yazgan'ın sürekli kafasını kurcalayan konulardı bunlar:

Görme özürülüler hangi iş ve meslekler için eğitiliyor, bu eğitimden sonra ne gibi işlerde çalışıyorlar, iş bulmalarına nasıl yardım

ediliyor, ayrıca gözlerini erişkinlik çağında yitirenlerin rehabilitasyonu diğerlerinden farklı mı, nasıl yapılıyor?

Mithat Enç bursun Gültekin Yazgan'a verilmesini önerdi.

Yazgan Birleşmiş Milletler'in Ankara temsilciliğine çağırıldı ve

görüşmeden sonra dil ve bilgi yeterliliği saptanarak altı aylık burs ona verildi. Burs süresinin beş ayı İngiltere'de, bir ayı da Almanya, Yugoslavya ve Yunanistan'da incelemeler yaparak geçecekti.

Gültekin Yazgan kitabı *Kör Uçuş'ta*, bu bursla gittiği ülkelerde yaptığı gözlemlerle ilgili ayrıntılı bilgi veriyor. Bu bilgiler, körlerin eğitimiyle özel olarak ilgilenenler için kaynak niteliğinde, ama bu

kitabı genel okur kitlesi için yazdığımın buraya almıyorum/

Tahmin edebileceğiniz gibi Gültekin Yazgan Türkiye'ye

döndükten sonra öğrendiklerini bir rapor halinde Milli Eğitim

Bakanlığı'na sunar. Okulun körleri yalnız eğitmekle kalmayıp onlara iş bulmak konusunda da sorumluluk almasını ve bu amaçla

bir birim kurmasını önerir.

**1 İlgilenen okurlar bu bilgileri TURGOK'ten (Türkiye Gorme Ozurluler Kitaplığı) isteyebilirler: Mithatpaşa Caddesi, Gunaydın Apt. No: 404/1, 35280 Asansor Konak-İZMİR
www.turgok.org**

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 133

1956 yılında ortaokulu bitiren öğrencilerimizden biri özel nedenlerden dolayı liseye gitmeyerek hemen çalışma yaşamına atılmak istemişti. Kendisi okulumuzda iyi bir Türk musikisi eğitimi görmüştü ve gerçekten yetenekliydi. Ankara Radyosunda işe alınursa başarıyla çalışacağından emindim. Zamanın Ankara Radyosu müdürüyle bu konuda görüşmeye gittim. İşe almalarını önerdiğim öğrencimizi denemelerini, başardı buldukları takdirde işe almalarım rica ettim.

“Olamaz, ” dedi, “çünkü bu genç sanatçı kör olduğu için stüdyoda başlama işareti veren ışığın yandığını göremez. Bu yüzden

de saz arkadaşlarına ayak uydurmakta gecikir.” “Bunu çözümlemek çok kolay, ” dedim. “Işık yanar yanmaz yakınındaki saz arkadaşı ona ayağı ile veya dirseği ile hemen dokunacak olursa dikkati çekecek bir gecikme olmaz.” Razi edemedim.

Aradan yıllar geçti. Bu eski öğrencim Ankara Öğretmen

Okulu'nu bitirdikten sonra Gazi Eğitim Enstitüsünün Müzik

Bölümü'nii de bitirdi ve sonunda Ankara Radyosu sanatçıları arasına katılmayı başardı. TRT'nin gözde sanatçılarından biri olmakla kalmadı, ünlü ses sanatçıları da onu kendilerine eşlik edecek saz grubuna alarak konser turnelerine çıktılar. Okuyucularımdan birçoğu televizyon ekranında Türk sanat müziği yayınlarında viyolonsel çalan kara gözlüklü sanatçıyı fark etmiş olmalı. İşte o sanatçı, başlama ışığını göremez diye vaktiyle radyoda deneme yayınına bile kabul edilmeyen eski öğrencim İsmail Akdeniz'dir/B

Kişisel girişimlerin yanı sıra görme özürlülerin iş bulma ve işe yerleştirilme sorunlarının çözümünü kolaylaştıracak yasal önlemler de alınmalıydı. Bu konuda gereken araştırmaları yapacak, gerekirse görme özürlünün, yerleştirileceği işe uyumunu sağlamak için ihtiyaç duyacağı özel meslek eğitimini ve teknik donanımı sağlayarak işe yerleştirme görevini hakkıyla yerine getirecek bir sistem oluşturulmalıydı. Oysa, yıllar geçtiği halde genç

1 a.g.e., s. 162-163

134 DOĞAN CÜCELOĞLU

Gültekin'in bakanlığa sunduğu raporda değindiği konularla ilgilenildiğini gösteren hiçbir belirti yoktu. Birçok raporun başına

gelenler onun raporunun da başına gelmiş olmalıydı! Görme

özürlülerin çalışma olanakları ve işe yerleştirilmeleri konusuyla

uğraşacaksa, bunu Ankara Körler Okulu'nda çalışan bir öğretmen

olarak gerçekleştiremeyeceği artık ortaya çıkmıştı. Peki ne

yapmalıydı? Kendi kendine bu sorunun yanıtını aramaya başlayan

genç Gültekin'in kafası bunlarla meşgulken önüne yeni bir

sayfa açıldı ve benim ikinci kahramanım Tülay Hanım onun gönlüne

ve hayatına girdi. Gültekin Yazgan'ın kitabında Tülay Hanımla tanışması ve evliliğe karar vermeleri özet olarak yer alıyor. Ama evdeki konuşmamızda

Tülay Hanım kitapta yer alamayan 'sahne arkası' bilgiler

de aktardı.

T: Babamı kaybettiğimde üç yaşındaymışım. Ablalarımın

biri benden on sekiz, diğeri yirmi yaş büyüktü. Ben ailede bayağı

küçüktüm.

D: Öyle anlaşılıyor!

T: Ablamın biri ben doğduğum zaman yeni öğretmen çıkmış,

diğer ablam ise ben üç yaşına gelince, ikisi de artık öğretmen olarak kazançları olan kişiler. Beni çok şımarttılar. Babamın ölümü ve

benim onlara göre çok küçük olmam nedeniyle bana anne şefkatiyle

ve babamın yerini tutmak amacıyla yaklaştılar, istediğim zaman

para verir, istediğim şeyi hemen alırlardı. Fevkalade insanlardı.

Ablamın birini geçen sene kaybettik, ikisi de bekârdı.

D: Aydın'da oturuyordunuz, değil mi?

T: Hayır İstanbul'da. Ben İstanbul'da Kadırga ilkokulu'nda

okudum. Ablam da orada öğretmendi. Annem otoriter bir insandı;

annemin otoritesinden ablamlara sığınardım. Hatırlıyorum,

sokakta, eski İstanbul sokakları, mesela oyun oynarız. Ben eve

dönmek istemem, eve girmek istemem. Annem çağırır. "Gel buraya, bak döverim seni," der. Fakat bu sefer de daha çok dövülme

korkusundan girmem; ki ablamlar gelsin, ben ondan sonra

gireyim, dayaktan kurtulayım. Gerçekten de hemen böyle önüme

geçerler, annem beni dövmeyle kalkışır, onlar engel olurlar.

136 DOĞAN CÜCELOĞLU

Böyle bir ortamda büyüdüm ama bunun yanında da o oturduğumuz semt Kumkapı, Nişanca denilen bir bölümdü. Okulum yakındı, ablamın çalıştığı yere. Git derlerdi. Çarşıkapı Gedikpaşa yokuşunu çıkardım. Giderdim oradan bir şey alır gelirdim. Yani bir şeyi yap dediler mi, yapmam da demiyormuşum, demek ki. Ev iki katlıydı. Kömürü bodrumdan alır yukarıya taşırdık. Annem, öyle işlere de sokardı.

D: Anlıyorum.

T: Ama ne yemek yaptım, ne de başka bir şey. ilkokulu bitirdikten sonra, Gedikpaşa Ortaokulu'nda okudum. Başarılı bir öğrenciydim, ardından Fındıklı'daki Atatürk Kız Lisesi'ne gittim, iyi bir okuldu. Bayağı kaliteli öğretmenleri vardı. Amerikalı hocaları vardı. Amerikan tedrisatı uyguluyordu, eğitim dili İngilizce idi. Cumartesi okul yoktu.

Konuşmamızı sessizce dinleyen Gültekin Bey, “Deniz kıyısı olan bir lise; şimdi Güzel Sanatlar Fakültesi,” diye bir ekleme yaptı.

T: O günün parasıyla harçlığımı verirlerdi, iki buçuk lira harçlığım olurdu ve o iki buçuk lirayı harcardım.

D: Günlük mü verirlerdi?

T: Günlük verirlerdi. Beni hiç zorlamadılar, parasız bırakmadılar...

Halbuki ailenin durumu babamın ölümüyle çok zorlaşmış, onlar çok sıkıntılı günler geçirmişler, ama hiçbir zaman bu

sıkıntıyı bana aktarmadılar. Ablalarımın çalışıyor olmaları, ailenin sorumluluğunu almaları bana yaradı. Ondan sonra da Gültekin

Bey'le tanıştık.

D: Nasıl tanıştınız?

T: Valla biz kardeş çocuklarıyız aslında. Yani dede, o sakallı dede, ikimizin de dedesi oluyor. Benim de, Tekin'in de babasının babası; amca çocuğuyuz yani.

Sonradan bu iki erkek kardeşin, dedenin farklı eşlerinden olduğunu öğrendim. Dedenin ilk eşi öldükten sonra evlendiği ikinci eşinden olan erkek kardeşler söz konusu.

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 137

T: Dede İstanbul'da yaşardı, bizde de sekiz yıl falan kalmış.

Babam ben üç yaşındayken ölmüş, ben sekiz yaşındayken de dedem öldü. Yani babamdan sonra. Amcamlar Aydın'da yaşıyorlardı; biz İstanbul'da. On altı yaşıma kadar. Tekin'i hiç görmemiştim. Onunla ilgili fazla bilgim de yoktu... Amcam arada gelir uğrardı.

Hani ailede böyle çok bir yakınlık, sıkı ilişki yoktu. Birbiriyle uzak bir aile yapımız vardı .

D: Babanız ne iş yapıyordu?

T: Babamın dükkânı vardı.

G: Serbest çalışıyordu yani.

T: Dükkânı işletiyordu, serbest çalışıyordu. Ölümüyle de tabii dükkân işi yok olunca çok ortada kalındı.

D: Anlıyorum.

T; Çok yalnız kalındı. Bayağı bir sıkıntılı dönemlerimiz oldu

İstanbul'da, işte ablamlar o dönemi kapattılar. Sonra lise ikiden

üçe geçtiğim seneydi, halam Ankara'dan İstanbul a geldi, bizi ziyaret etti. Allah rahmet eylesin. "Tülay sınıfı geçmiş," dedi, "onu bir ay Ankara'ya götüreyim, biraz değişiklik olsun, dedi. Annem

de böyle pek bir yere yollamaz. Âdeti değil. Ama halama, peki,

dedi. Yolladı beni Ankara'ya ama halam gittikten sonra. Ben trene

bindim. 17 Haziran'dı, değil mi Gültekin Bey?

Gültekin Bey'in kulağı ağır işittiği için soruyu kavrayamadı.

Ben yılı öğrenmek istedim:

D: Hangi yıl?

T: 1957.

G: İkiden üçe geçmiş.

T: Ankara'da halamlar karşıladılar. Halamın oğlu Yılmaz Abi

vardı, Mefaret Abla falan. Çok sevdiğimiz, fevkalade iyi insanlar.

Bir iki gün sonra halam, "Hadi," dedi, "Gültekin'in yazıhanesine bir uğrayalım." O sırada da Tekin avukatlık yapıyor, hem de körler okulunda öğretmen. "Aaa! Tabii, Gültekin Abi'yi tanıyayım ben

de," dedim. Ablam da Gültekin'i az çok biliyor. Yani saate bakması falan enteresan gelmiş, ailede konuşuldu. Görmediği halde

saati tanıyor, bilmem ne yapıyor, diye konuşuluyor. Böyle insan138

DOĞAN CÜCELOĞLU

lara ilgi duyuyorlar ya; öyle konuşmalar. Dolayısıyla, "Tabii," dedim,

"ben de tanıyayım."

D: Önceden bu kadar tanıyordunuz demek ki.

T : Evet. Halam önce telefonla aradı. Yerindeymiş. Gittik. Tabii

böyle beyaz saçlı değil, siyah saçlı o zaman. Yakışıklı delikanlı.

Konuşmaları yüzünde büyük bir gülümsemeyle izleyen Gültekin

Bey de söze karıştı:

G: Fiyakalı. (*Kahkahalar*)

Giiltekin Bey'le eşim Yıldız da tanışmıştı. Bir gün onların evliliğinden konuşuyorduk, "Gültekin Bey yakışıklı bir erkek, Tülay

Hanım T nasıl etkilediğini anlayabiliyorum," demişti. Yıldızda konuşmamı Tülay Hanım'a söyledim.

D: Yıldız, "Gültekin Bey yakışıklı bir erkek," diyormuş.

T; Öyle mi?

Gültekin Bey gülüyor.

T: Tekin bizi çok güzel karşıladı. Bir yakınımız sonuçta. Akrabalığın verdiği bir sıcaklık var. Ne kadar görüşmesen de, tanışmasan

da bir yakınlık oluyor. Konuşurken monuşurken, "Bir yere

yemeğe götüreyim sizi," dedi. Ben kendiliğinden koluna girdim

hemen, yani yardımcı olmak amacıyla. Birlikte o gün başladık

yürümeye.

D: Eeveet!

T: ilk yürüyüşümüz o gün oldu.

D: Yaaa! O gün, o günün tarihi neydi?

T; 20 Haziran 1957'ydi. Ankara'ya varışımdan iki-üç gün sonra

gittik yazıhaneye.

D; Evet. 20 Haziran 1957. Saati hatırlıyor musunuz?

T: Öğlen vaktiydi, değil mi? Ben konuşuyorum, sen de konuşsana.

G: Evet, öğle vakti.

D: 20 Haziran 1957. Hangi gündü acaba? Çarşamba mı? Perşembe mi?

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 139

G: Bilmem ki. Hani takvimler vardır. Oradan bulunur.

Evet, takvime baktım, 20 Haziran 1957, Perşembe gününe

denk geliyor.

D: Hangi semtteydi yazıhane?

T: Anafartalar Caddesi'ndeydi. Işıklar Sokak Ganioglu iş Hanı,
kat iki. Çok iyi biliyorum.

D: O zamanlar Anafartalar önemli bir iş merkeziydi.

G: Evet öyleydi. Adliye falan ordaydı hep.

D: Ve... çıktınız, yürüyerek yemeğe gittiniz.

T: Bizi yemeğe lokantaya götürdü. "Buyurun ne isterseniz,"

dedi. Biz yemeklerimizi seçtik. Yemekten sonra (*Gültekin Bey'e*

dönerek) halama geldin sen, birlikte halamın evine gittik. Yani o gün akşama kadar hep beraber
olduk.

D: Haa. O da halanın evine geldi, öyle mi?

T: Evet. O sırada benim kafamda bir şey cereyan etmiş değil.

Sadece çok hoş, güzel konuşan bir insan. O günden sonra baktım,
ben kaldığım sürece halama artık sık sık geliyor.

D: Akıllı adam, hah ha, evet, evet.

T:.. Ondan sonra bana, "Seni Ankara'da gezdireyim," dedi.

Aldı gezmelere götürdü, lokantalara götürdü. Sonra bir gün,

"Biz de halamları eve yemeğe çağıralım," dedi. Ah ne kadar...

(*Burada durdu, gülümsedi, yine Gültekin Bey'e hitaben*) Beni de ta ne zaman sokmuşsun yani
yemeklerin içine...

Gültekin Bey kahkahalarla gülüyor.

T: Vallahi çok yaman. Şimdi düşündükçe... Onun evine gittik,

yemek hazırladık. Onun eli çok yatkındı. Tabii kendi bekâr hayatı

yaşadığı için... Halamlar geldi, beraber yemek yedik, oturduk.

Bu arada tabii çok güzel akordeon çalıyordu. Besteleri falan vardı, çalardı. Çalarken bana dedi ki, "Bak bu besteyi senin için yaptım."

D: Vayyy, öyle mi!

Gültekin Bey kahkahalarla gülüyor yine.

140 DOĞAN CÜCELOĞLU

D: Eeveet! On yedi yaşında genç bir kız. Ve bestekârı çalıyor aynı zamanda orada. Müthiş bir yaşantı. O besteyi hatırlıyor musunuz?

T: Eee, tabii. Çok güzel bir besteydi. Akordeon olsa gene çalar

o. Ben bir ay kaldım Ankara'da. Sonra arkasından... Şiirler

çıktı ortaya... Benim de duygularım o sırada yoğunlaştı. Dedi ki

bir gün bana, "Seni Aydın'a götürelim. Şimdi halana geldin. Bir de amcana gitmen doğru olmaz mı?"

D: Aha!

T: Annemlere de "Eksik olmayın buraya yolladınız, amcasına

da götürelim," demiş. *(Kendi kendine düşünürcesine ortaya konuştı)* Telefon mu ettin? Mektup muydu?

G: O zaman iletişim çok zor. Her yerde telefon yok.

Tülay Hanım bu tür ayrıntılara giremeyecek kadar heyecanlıydı,

devam etti:

T: Ondan sonra beni Aydın'a da götürdü. Aydın'da amcamı,

mesela annesini ilk defa gördüm.

D: Trenle mi gittiniz Aydın'a?

T: İzmir'e gittik trenle, İzmir'de abisi vardı, onun evine. İzmir'den Aydın'a otobüsle geçtik. Bütün aileyi gördüm; aslında

çok normal bir şey. Benim için de; amcamın evine gidiyorum,
amcamın oğlunun evine gidiyorum; annemler de çok rahat müsaade
ediyorlar ama düşünmüyorlar ki karşıdakinin niyeti nedir?

Uzaktan ne bilsin insancıklar.

Gülüşmelerin ardından Tülay Hanım devam ediyor:

T: Aydın'da da kaldık, normal bir ziyaret yaptık. Ondan sonra
ben İstanbul'a döndüm; o da benimle geldi.

Yüzünde bir gülümsemeyeyle durakladı, Gültekin Bey'e baktı ve
devam etti:

T: İzmir'den İstanbul'a vapurla gittik.

D: Vapurla!

T: Evet. İstanbul'da annemle ve ablamlarla tanıştı.

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 141

D: İzmir'den İstanbul'a geçiş tarihinizi hatırlıyor musunuz?

T: Onu bilemem.

G: *(Bütün konuşmaları sessizce izleyen Gültekin Bey hatırladı.)* Temmuz içindedir o.

D: Temmuz içinde. Evet. Anladım.

T: İstanbul'da ablamlarla, annemle çok yakın oldu diyalogu.

Özellikle büyük ablamla çok yakın ilişkileri oldu. Çok sevecendir

ablam. Tekin'i çok sevdi. O en büyük akıllılığı, ablamlarla iyi ilişkiler sağlayarak yaptı tabii.

D: Hah hah hah. Akıllı adam!

G: *(Yüzünde kocaman bir gülüşle konuştu.)* Kaleyi içerden
fethettim!

T: Kaleyi içeren fethetti. Bu arada, bana da İngilizce dersleri

vermeye başladı. Ben İngilizce'de yetişeceğim. Okulun en iyi öğrencisi olacağım. Yani bütün şey boyunca...

G: Yaz tatili boyunca.

T: Evet, yaz tatili boyunca İngilizce'de yetiştirdi beni. O işi de bir yandan ayarlıyor. Bir de otoriter hocaydı ha! Sonra tabii İstanbul'dan döndü. Çok hüznü bir dönüş oldu bu, aklı burada kalarak. Sonra bana sürekli mektup yolladı.

D: Ne sıklıkta?

T: Haftada bir, on günde bir.

D: Neler yazıyordu?

T: "Evleneceğiz, evleneceğiz, evleneceğiz."

D: Hıım! Bak sen...

T: Ben daha lise son sınıftayım. Okuyorum. Ama nasıl bir düşme peşime, anlatamam. Mesela bir mektup geliyor, "Sana

bir paket yolluyorum," diyor. Bir arkadaşı, Kâmil vardı, paketi onunla göndereceğini söylüyor. "Paketi tren garında ondan alırsanız iyi olur," diyor. Gara gidiyoruz trenden paket almaya, kendisi çıkıyor.

D: Vaaaay! Müthiş!

Gültekin Bey de gülüşüyle bize katılıyor.

T: O zaman yolladığı mektuplar da çok duyarlı mektuplar. 17

142 DOĞAN CÜCELOĞLU

Nisan benim yaş günümüdür. Yaş günümde arkadaşlarımı çağıracağız.

"Yaş gününe ben de geleceğim," dedi. O zaman da teyp

çok yeni bir şey. İngiltere'den getirmiş teybi. Nasıl o teyple birlikte, o koca teyple Ankara'dan geldi... Yaş günümde arkadaşlarımla

buluştu.

D: Böyle bavul gibi olanları vardı.

G: Grundig'ler.

D: Evet, biliyorum, bavul gibi.

T: Çok güzel bir yaş günüydü. Bak hiç unutmadığım yaş günlerimden birisidir. Bütün arkadaşlarım şarkılar söylediler o teybe, o gün anlamlı bir gün olarak kutlanmıştı.

D: Kaç yaşına giriyordunuz?

T: On yedi bitiyordu.

D: Ayyy! Çok tatlı. On yedi bitiyordu, on sekize giriyordunuz.

Tabii hatırlanacak bir yaş.

T. O arada artık iş resmiyete döküldü. Kayınpederim mektup yazdı oradan, şöyledir böyledir diye. Daha önceden tabii bizlerin arasında, ailede bir konuşmalar geçti. Ablam aileyi, herkesi ikna etti. Anneme etki yaptı falan. Annem de tabii çok haklı. Lise bitiren daha on yedi yaşında bir kız. Ayrıca, niversite okuyacak kapasitede.

D: iki kız okumuş, meslek sahibi bir de, değil mi?

T: Yani. Bir de hakikaten başarılı bir öğrenciydim. Fen koluna ayrıldım lise üçte de. Mesela o zaman sesimi almıştı Tekin Ankara'dayken teybe, işte buraya geldin, ne yapmaya geldin, ne okuyacaksın, diye soruyor. Kimya mühendisi olmak istiyorum, diyorum. Onları da biliyor yani. Ondan sonra dendi ki tamam, olsun. Ama niversiteyi bitireyim, bekle. Ondan sonra evleniriz. O beklemem dedi. Tabii beklemenin riskli olduğunu düşündüğü için. Çok üzerime düştü. Bir şeye dikkat etmişsinizdir, Gültekin Bey bir şeye karar verdiyse, o olur.

D: Eeeeeet. Böylece öğrenmiş olduk.

Gültekin Bey yüzünde büyük bir gülümsemeye bizi dinliyor.

T: Artık herkes tamam dedi ve 13 Temmuz'da nişanlandık.

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 143

Yüzükler takıldı. O sırada benim okul da bitmişti. Sınavlarım bitmişti D: 13 Temmuz 1958.

G: *(Gültekin Bey önemli bir konuyu hatırlatmak istercesine*

konuştu.) Ama annesine, kayınvalideye dedim ki, o muhakkak okuyacak. Yani üniversite tahsili yapacak.

T: Söz verdi Tekin.

G: Söz verdim.

T: Ondan sonra hemen 16 Ağustos'ta da evlendik arkasından.

D: 16 Ağustos 1958'de.

T: İstanbul'dan Aydın'a gittik. Aydın'da düğünümüz oldu. Bu tabii kitapta da yazıyor. Benim için çok hoş bir sürpriz de, benim için yaptığı besteyi orkestraya öğretmesiydi.

Gültekin Bey kitabında o günü şöyle anlatıyor:

Tülay liseyi bitirir bitirmez nişanlandık (13.7.1958).

Nikâh ve düğünümüz Aydın'da, askeri mahfelin, yıllarca önce arkadaşlarımla haftada iki kez dans müziği çaldığımız bahçesinde yapıldı. Nikâhımızı, çocukluk arkadaşlarımdan Aydın Belediye Başkam İsmet Sezgin kıydı; Necmi Ağabey, bu sefer de tanıgım olarak yanımda yer almıştı.

Bilirsiniz, hemen hemen her düğünde damat ile gelinin

dansa kalkması için ilk çalınan parça La Komparsita'dır.

Düğün gününden önce, nişanlıma hiç sezdirmeden düğünde

La Komparsita yerine çalınmak üzere bir bolero besteleyerek notasını düğünümüzde çalacak olan müzik grubuna vermiştim. Nikâhımız kıyıldıktan sonra müzik grubunun şefi mikrofonu eline alıp ilk dans için çalınacak parçanın damat tarafından bestelenmiş bir bolero olduğunu duyurdu. Bolero çalınmaya başladı. Dansa kalktık. Karım bu sürprizden son derecede duygulanmıştı. Ona ne güzel bir armağan olmuştu bu bolero

1 a.g.e., s. 165

144 DOĞAN CÜCELOĞLU

T: Bu benim için gerçekten etkileyici bir şeydi. Ondan sonra düğünümüz oldu. Arkasından Bursa'ya gittik. Çelik Palas'ta bir balayı, sonra da biraz ailelere gidilip gelmek derken, Ankara'ya döndük. Ankara'ya döner dönmez ben yemek pişirmeye de başladım, her işi de üstlendim. Demek ki insanın içinden geliyor bazı şeyler. Amerikalı misafirlerimiz gelirdi, onlara kurabiye vs. yapardım. Zaten Gültekin'in eve ilk aldığı şey de fırın olmuştu. O zaman kimsede fırın yok. Bizim evde fırın vardı, havagazı fırını.

G: *(Gültekin Bey bu noktada kahkahayı basıyor.)* Hah hah hah! Tuzaklar!

T: Tuzaklarmış, hah hah hah. Valla bunlar şimdi aklıma geldi. Sorarsanız başka şeyler de gelir belki.

D: Annenize verdiği sözü de tuttu, değil mi? Sonra?

T: Tuttu! Ankara'ya gidince hukuk fakültesine yazıldım ben.

Hemen. Ekimde de okula başladım. Kendisi de bu arada doktora yapmaya girdi.

G: Doktora hazırlık sınıfı vardı, o zaman lisansüstü yoktu.

Siyasal Bilgiler'de doktora hazırlık sınıfı açılınca, oraya yazıldım.

T: O oraya devam ediyor, ben üniversiteye gidiyorum. Derken, imtihanlara yakın hamile kalmışım. Bulantılar vs. ve ben

böyle elimde torbalarla falan sınava gittim. Birden ikiye o şekilde geçtim. Aralık'ta Yankı doğdu. Arkasından ihtilal oldu ve ben

okulu bıraktım. Sonra devam edeceğim diye. Ama Tekin bu arada

İzmir'e tayinini istedi.

D: Öyle mi? Sonra?

T: O kısmını kendi anlatsın. İzmir Akşam Ticaret Lisesi'ne öğretmen olarak... Ben de çocuğumla ilgileniyorum. Annem de ilk

önce çok üzüldü, çok fena oldu, "Bitti okul. İşte gördün mü, bak, okulun da bitti," dedi. Yani bayağı bir stres yaşandı. Ben de o stresle zaten çok bulantılı bir hamilelik geçirdim; stresin çok etkisi oluyor.

D: Oluyor, değil mi?

T: Tabii tabii. Böyle bir hazır olmama durumu oluyor. İzmir'e

gelince, artık okula lüzum yok, dedim. Güzel güzel çocuğumuzu

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 145

büyütüyoruz. Çocuk iki yaşına geldi. Tekin, "Hadi bakalım, kendine okul seç, ben annene söz verdim, sen okuyacaksın," dedi.

D: Size baskı yaptı demek ki!

T: İzmir'de de okullar sınırlı. O zaman İktisadi Ticari İlimler

Akademisi vardı. Sınav için kaydımı yaptırmış, hepsini ayarlamış

kocam. Ben sınavına girdim, iyi ki soruları yapmazlık etmedim.

Kazandım okulu, üniversiteye başladım. Yirmi yaşındaydım herhalde

o sırada, yani çok da gecikmiş bir üniversite eğitimi değil.

D: Hayır, çok normal bir yaştasınız.

T: Normal. Yirmi, yirmi buçuk falan. Yankıcığımı anaokuluna verdik, iki buçuk yaşında vardı, yoktu. Ondan sonra ben de dört

yıl çok güzel öğrencilik yaptım. Yani o bakımdan eşim hiçbir kıskançlık yapmadı. Beni çok rahat bıraktı. Erkek arkadaşım da oldu,

kız arkadaşım da. Üniversite hayatımı çok güzel yaşadım.

D: Normal bir üniversite öğrencisi gibi...

T: Hah! Normal üniversite öğrencisi gibi. Arada tabii telaşlarımız oluyordu. Çocuk hastalanıyordu, haydaaa eve kapanıyorduk, daha sonra tekrardan yakalıyordum. Çok koşturmak bir üniversite hayatım oldu.

D: Doğal, evde küçük bir çocuk var.

T: O çocuğu ver yuvaya, kendin git okula, yemeğini ayarla...

Hayatımızdaki düzeni de daima korudum ama. Kendisi de bunu

söyleyecektir muhakkak. Her şeyi tam yaparak... Misafir ağırlayarak, hepsini yaparak. Dört yılda da çok güzel bir dereceleyle bitirdim

üniversiteyi. Böylece anneme olan sözümüzü de tutmuş

olduk.

D: Anneniz siz İzmir'de üniversiteye kaydolup bitirince memnun oldu mu?

T: Çok mutlu oldu. Benim imtihan zamanlarımda bir ay gelir burada kalırdı. Hem torunuyla beraber olurdu. Çok seviyordu zaten. Sömestr tatilinde gelmeye çalışırdı. Ve Tekin'i de çok severdi.

Güzel günleri oldu yani. Sonra öğretmenlik yapayım istedim.

O sırada Cihat Bilgehan'ın dönemiydi Ankara'da. Gittik, hatta ona çıktık; iktisat mezunlarını öğretmen yapmıyoruz, dediler.

O zaman bari bir çocuğumuz daha olsun dedik. İkinci çocuğumuOBK

10

146 DOĞAN CÜCELOĞLU

zu, Çağrı'yı bilinçli olarak doğurdum, işte Çağrı bir buçuk yaşındayken de öğretmenliğe başladım.

G: Sonra o bakan değişti...

T: Bakan değişti, kanun ve kurallar değişti. Ondan sonra yirmi altı yıl da öğretmenlik yaptım.

D: Yirmi altı yıl!

T: Yirmi altı yıl beş ay. Ve çok severek yaptım. Çok mutlu oldum.

Çok güzel öğrenciler yetiştirdik. Ben de gittikçe olgunlaştım, tabii çok şey kazandım. Ayrıca, benim bu evlilikten de birçok kazanımım oldu.

D: Ne gibi?

T: Bir kere çok dürüst, güvenilir bir insan eşim. Bu insan için büyük bir kaynak. En önemli şeylerden biri. Beni sevenlerde her zaman için, "iyi ki bu evlilik olmuş," dediler.

D: Çok iyi anlıyorum. Annenizi ne zaman kaybettiniz?

T: Annemi 79 yılında kaybettim.

G: Yankı epeyce büyümüştü.

T: Yankı üniversitedeydi.

G: Çağrı da büyümüştü.

T: Yankı'nın üzerinde anneanneninin çok etkisi olmuştı.

D: Onu diyecektim. Yankı'yla ilişkisi?

T: Çok güzel ilişkisi oldu. Yankı'nın her yaş gününe gelirdi, geldiği zaman bir bir buçuk ay kalırdı, biz yazları giderdik.

Torunlar anneanneleriyle, burada zaten kayınvalidemle kayınpederimle yani büyüklerle birlikte büyüdüler.

D: Ne kadar güzel.

G: Aydın yakın tabii, İzmir'den kolay gidiyorduk.

T: Ankara'dan bile giderdik. Aile ilişkilerine çok dikkat ederdik.

Kayınvalidemin ölümünden sonra kayınpederimle görüncem karşımızda oturdular. Eee, onlarla da çok yakın ilişkimiz oldu.

Kayınpederim çok fevkalade bir insandı. Yani, amcam olmasının dışında bana baba oldu. Bu benim için çok güzel bir şeydi.

D: Biraz açar mısınız?

T: Yani o kadar hassas, kibar, zarif bir insandı ki... İnsanı kırmaktan kaçınan, sesini yükseltmeyen, duyarlı... Bir seyahate giONLAR

BENÎM KAHRAMANIM 147

derdik Doğan Bey. Döndüğümüz zaman buzdolabımıza, ki seksen küsur yaşındaydı o zaman, doksana yakın, peynirimizi, sebzemizi, etimizi alıp koymuş olurdu. Senin isteklerini gözünün içine bakar anlardı, kendisi de yeniliğe meraklıydı. Mesela o sırada kristal avizeler modaydı. Bizim evlere de aldık. Ben de bundan istiyorum, dedi.

D: Gerçekten!

T: Ve onun yatak odasına kristal avize alındı. Mesela giyimine, görünümüne çok meraklı bir insandı. Hiçbir gün pijamayla

evin içinde dolaşmazdı.

G: 94 yaşında rahmetli oldu. Son dakikaya kadar hiçbir anormal davranışı olmadı, yaşlılığını hissetmezdik.

T: Yani o büyü gibi bir şey. Yaş bambaşka bir şey, ben artık onu anladım. Bakıyorum ben şimdi 66 yaşında oldum. 50 yaşındaki benden daha duyarsız, isteksiz. Bunlar çok önemli. Tabii çeşitli yaşlar var; hissettiğin yaş, duygusal yaşın, şuyun buyun.

Mutlu bir aile; “insan insana” bir yaşam. Genç kız, değerler bilinci olan, sonuna kadar güvенеbileceği bir erkekle evlendiğinin

farkında. İki yavru, her türlü sıkıntılı günler yaşanmış, ama hepsi anlamlı günler.

Şimdi Gültekin Bey’in meslek yaşamına dönelim.

Kör bir öğretmen normal okullarda lise düzeyinde öğretmenlik yapabilir mi? Bu soru, genç Gültekin’in hem kendisi için hem de öğretmen olmayı düşünen birçok kör için önemliydi. Kendisi için önemliydi çünkü İzmir’e öğretmen olarak tayin olmak ve oraya yerleşerek hem öğretmenlik hem de avukatlık yapmak istiyordu.

Diğer körler için önemliydi, çünkü sadece kör okullarında öğretmenlik yapabilecek olmaları, bütün kör öğretmenlerin iş bulmasını olanaksız kılacaktı. Oysa onların da normal ortaokul ve liselerde öğretmenlik yapabilmelerine olanak tanınmalıydı. Bu nedenle Gültekin Yazgan uygun niteliklere sahip oldukları takdirde körlerin lise düzeyindeki okullarda gören öğrencilere öğretmenlik yapıp yapamayacaklarını irdelemeye başladı.

İlk akla gelen soru şuydu: Kör olmak, sınıfta yeterince disiplin sağlanmasına bir engel mi? Orta dereceli okullarda öğretmenin

sınıfta disiplini sağlaması önemlidir. Öğretmen ne kadar bilgili olursa olsun, eğer sınıfta disiplin sağlayamıyorsa okul yönetimi ona iyi bir öğretmen gözüyle bakmaz. O nedenle, kör bir öğretmenin sınıfta disiplin sağlayabilmesi gerçekten önemlidir.

Bu soruya yanıt bulabilmek için Gültekin, “sınıfta disiplin”

kavramının ne olduğu üzerinde düşünmeye başladı. Ona göre sınıf

disiplini, “öğretmen ile öğrencilerinden oluşan topluluk içerisinde, öğretim öğrenim sürecinin düzgün işlemesine uygun ve elverişli

ortamın var olması” demektir.

Böyle bir tanımlama işlevseldir ve demokratik bir yaşam felsefesini yansıtır. Demokratik değil de korku kültürü içinde, sınıf

disiplini başka türlü tanımlanabilir: Sınıf disiplini, öğretmeONLAR

BENİM KAHRAMANIM 149

nin öğrencinin davranışını denetlemesi, öğrencinin öğretmenden

çekinmesi, korkması ve bu korkudan dolayı sınıfi rahatsız edecek

davranışlar yapmaması demektir.

Gültekin Yazgan’ın tanımlaması içinde tek başına körlük, sınıf

disiplinini bozacak durumlara ve davranışlara yol açmazdı.

Öyle olsaydı gören öğretmenlerin hiçbir disiplin sorunu olmazdı;

oysa gören öğretmenler arasında da disiplin sağlamakta yetersiz

kalanlar vardı.

Ona göre, sınıf disiplinini sağlayan en önemli etkenler, öğretmenin bedenen özürsüz olması değil, kişilik özellikleri, mesleki

yetenekleri ve öğreteceği konulardaki yetkinliğiydi. Bir öğretmenin

“disiplinsiz” diye yakındığı sınıftan, başka bir öğretmenin çok

memnun kalması, öğretmenlerin meslek yaşamında bildikleri olgulardan biri değil miydi?

Böyle bir mantık yürütme içinde genç Gültekin şu sonuca vardı:

Körlüğün, öğretmenin disiplin sağlamakta yetersiz kalmasına yol açacağı görüşü bir önyargıdır.

Sınavlarda öğrencinin kopya çekmesi tehlikesine gelince, bu tehlike her öğretmen için söz konusuydu. Ancak, öğretmenin görmemesi sınavlarda kopyayı kolaylaştıran bir etken olabilirdi;

körlükten doğacak böyle bir sakıncanın sınavlarda bir gözcü

bulundurulması yoluyla giderilmesi mümkündü. Buna da hiçbir

engel yoktu. Sınıfta yoklama yapılması, ders defterlerinin işlenmesi, sınav kâğıtlarının okunması gibi konularda karşılaşılabileceği

güçlükleri sırası geldikçe kör öğretmen kendi bulacağı yöntemlerle

kolayca çözebilirdi.

Bütün bu irdelemelerin sonucunda körlerin liselerde gören

öğrencilere öğretmenlik yapabileceğine kendini inandırdı ve bu

konuda öncülerden biri olmaya karar verdi. Kalbinin ta derinliklerinde iyi bir öğretmen olabileceğine inanıyordu.

Tam o sıralarda Milli Eğitim Bakanlığı değişik nedenlerle okul

çağmdayken lise öğrenimi görmemiş olanlara öğrenim olanağı

sağlamak amacıyla akşam ticaret liseleri, akşam ortaokulları ve liseleri açmaya başlamıştı. Bu arada İzmir’de de bir akşam ticaret

lisesinin öğretime başladığını öğrendi. “Gören öğrencilere öğret150

DOĞAN CÜCELOĞLU

menlik hedefimi gerçekleştirmek için bu okul elverişli olabilir,”

diye düşündü ve İzmir Akşam Ticaret Lisesi’ne atanmasını sağlamak

için harekete geçti.

Tabii, daha önceki deneyimlerinden bu yeniliğin ilgili genel

müdürlüğe normal yoldan başvurarak gerçekleştirilemeyeceğini öğrenmişti. Milli Eğitim Bakanı'nı, bu görevi başarabileceğine inandırmak ve onun desteğini sağlamak gerekiyordu. Bakan Profesör Bedrettin TuncePle görüşmek üzere özel kalem müdürlüğünden randevu aldı. Oğlu Yankı o zaman on aylıktı. Kendisi, Tülay Hanım ve on aylık oğlu Yankı'yla birlikte bakanın huzuruna çıktılar. Bakan kendilerini ayakta karşılama nezaketini gösterdi ve onları, orta sehpasının çevresindeki koltuklara oturttu; kendisi de makam koltuğuna oturacak yerde karşıdaki üçüncü bir koltuğa yerleşti. Bakan psikoloji profesörüydü ve Mithat Enç'i iyi tanıyordu. UNESCO'nun Ulusal Komitesi'nin 1959 Mayıs'ında İstanbul'da yapılan bir toplantısında Gültekin'le de tanışmıştı; ama doğrusu o, o ayaküstü tanışmayı anımsayacağını beklemiyordu. Oysa insana önem veren değerli bakan onu unutmamıştı. Bebeği okşadı, bir de çikolata ikram etti. Gültekin Bey öğretmen olmak isteğini anlattı, düşüncelerini açıkladı. Bakan ilgiyle dinledi ve ikna oldu. Atanması için gerekeni yapacağını söyledi. Sözünü de tuttu. Bir aya kalmadı, İzmir Akşam Ticaret Lisesi'ne atanma kararnameğini eline aldı. Sekiz yıldır çalıştığı Ankara Körler Okulu'ndaki görevi böylece sona ermiş oluyordu. İzmir'deki evde, hem Ankara'daki yaşamlarından hem de İzmir'e taşınmalarından, belirli bir sıra gözetmeksizin bir sohbet havası içinde konuştuk.

D: Evet. Şimdi İzmir'e gelme planları içindedesiniz. İzmir'de bir eve ihtiyacınız var. Nerede ev buldunuz? Ankara'dan gelmeden

önce ev konusunda nasıl bir hazırlık yaptınız?

G: Ağabeyim İzmir'deydi o zaman. İzmir Devlet Demiryolları Hastanesi'nde operatördü. Onun evine indim. Orada kaldığım süre içinde Bostanlı'da, İzmir Bostanlı o zaman bahçeli evlerden

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 151

ibaret bir bölgeydi, orada bir apartman dairesi buldum, deniz

manzaralı bir çatı katıydı. Biz Ankara'dan gelmişiz, özlediğim, susadığım bir şey. Çok geniş terasları olan bir yerdi. Bütün çatı terası.

Yankı için çok elverişliydi. Beş sene kadar o evde oturduk.

D: Peki Ankara'dan gelirken Tülay Hanım, Yankı hep birlikte mi geldiniz?

G: Evet. Yankı bir yaşındaydı.

D: Ağabeyinizin evinde üçünüz beraber mi kaldınız?

G: Evet. Ağabeyimde kalırken aradık, bu evi bulduk; ev ona da yakındı.

D: Ev kiraları nasıldı? Sizin bütçenizi zorlayacak düzeyde miydi, yoksa makul müydü?

G: Şöyle oldu: Ankara'da küçük bir daire benimdi zaten. Onu da alışım ayrı bir hikâyedir.

D: Onu da anlatır mısınız parantez içinde?

G: Küçüklüğümde bir hesap vardı bankada. Hani çocukların kumbaraları olur ya. Orada yıllarca birike birike 5500 lira kadar bir para olmuş.

D: Çocuklar için kumbara hesabı vardı, onlardan biri miydi acaba?

G: Evet. Ziraat Bankası'nda açmıştım çocuklukta. Orada bir miktar para toplanmıştı.

D: Size harçlık mı verirlerdi? Nasıl olurdu?

G: Mesela bayramlarda verirlerdi. Bir de babam muntazam harçlığımı verirdi, benim çocuklara uyguladığım gibi.

D: Bu önemli. Biraz anlatır mısınız?

G: Harçlık verirlerdi, onun dışında da tabii bayramlarda seyranlarda elimize daha fazla para geçerdi. Bunların hepsini harcamazdık, o kumbaraya atardık. Sonra kumbarayı götürür bankada boşaltırdık.

D: Harçlık haftalık mıydı, aylık mıydı?

G: Haftalık, haftalık.

D: Ne kadardı mesela sizin haftalığınız?

G: 35 kuruştı o sırada. 1939'dan önce. Bir pasta 5 kuruştı mesela. Pastaneye girdiğiniz zaman 5 kuruşa çıkardınız. Bir der152

DOĞAN CÜCELOĞLU

gi 5 kuruştı, bir çocuk dergisi; ama onları babam ayrıca öderdi.

Çocuk dergisi, kitap, onlar harçlığa dahil değildi. Bu harçlık benim harcamam içindi.

Tülay Hanım benim ne öğrenmek istediğimi anlamıştı, bana yardımcı olmak için Gültekin Bey'e sorular yöneltti

T: Ne pahalı gelirdi mesela sana? Dondurma yesen kaçaydı mesela?

G: İşte 5 liradır, yanlış söyledim 5 kuruştur. Yani bir pastaneye girdiğin zaman 5 kuruşa çıkarsın. Herhangi bir şey yersen.

T: Harçlığın haftalık yani 7 günlük. Sen onu ne yapıyordun?

Yemiyordun içmiyordun.

D: Günlük 5 kuruş üzerine hesaplanmış, 35 kuruştü haftalık ve sizin bununla biraz para biriktirme imkânınız oluyordu demek ki.

G: Oluyordu. Sonra bayramlarda tabii. O kardeşler, baba falan; bayram ayrı bir şey. Paralar birikti birikti; ben artık körler okulunda çalışırken 5500 lira vardı.

T: Kendi de biriktirmiş tabii çalıştığı işlerden artan paralardan.

G: Çalıştığımdan da artırmışımıdır. Bir ev yapayım dedim. Bir arsa aldım. Aydınlikevler yeni kuruluyor. Sonra baktım arsaya ev yapacağımız yok, küçük bir daire alayım bari dedim. O arsayı 11-

12 bin liraya sattım. Ama alacağım daire 18 bin lira. Annemin babasından kalma bir miras geldi o sırada, o kadar para. Annem,

"Al sen bununla tamamla, daire al," dedi. Onun verdiği parayı da ekleyince, küçük bir daire aldım Bahçelievler'de; iki oda bir salonlu bir daire. Yankı'nın doğduğu ev. Evlenince de oraya gittik ilkin. Bir müddet orada bekâr yaşadım tabii.

T: Küçük bir daire. Ben o eve gelin gittim. Zemin kattı, o zaman korku yok. Pencerelerde o zaman ne demir var, ne panjur, ne de başka bir şey. Gayet rahat, hiçbir şey aklımıza gelmeden oturduk; Bahçelievler 5. Sokak'taydı. Kömür sobası yaktık ilk önce.

D: Kaç metrekareydi?

T: 80 metrekare kadardı herhalde, değil mi?

ONLAR BENÎM KAHRAMANIM 153

G: O kadar.

T: Şirin bir evdi. Zemin katıydı. Ama banyo falan gayet iptidai idi. Kömür odunla banyo yakılır, banyo ısınmaz, duyarsız, duman

çekmez. Şimdiki hayat 000 ne lüks, ne lüks. Soba /akarsın,

sobanın külünü götürürsün çöpe atar gelirsin. Evimizin işini kendimiz yapardık. Bir yandan okulumuzu, bir yandan da işimizi yapardık.

Çünkü elimize geçen para belli.

D: Anlıyorum, tabii haklısınız.

T : Ben çalışmıyorum; bir yandan çocuk var ama evimiz olduğu için çok mutluyduk yine de.

G: işte İzmir'e, orayı kiraya verip geldim ben. O kira burada verdiğim kira kadardı.

T : Yani ona göre tuttuk evi.

G: Benim bütçeme herhangi bir yükü olmadı.

D: Ama bir de deniz manzarası varmış.

T: Aaaa, çok güzeldi!

G: Çok güzel.

T: Beşinci kat.

D: Bodrum katından 5. kata.

T: Bir de balkonu vardı, ne kadar güzel! Çok. Yani bizim için

çok büyük bir değişiklik oldu. Ferahlama oldu. Kolay değil. O tayin telaşı, onun arkasında toplanmanın verdiği bir telaş, insan

hayatında büyük bir dönüm noktası. Bu arada avukatlık yazıhanesi de kapatılıyor; biliyorsunuz avukatlık da yapıyordu.

D: Bakın onu hiç konuşmadık.

T: Yalnız öğretmenlikten ayrılmıyor, yazıhaneyi de kapatıyorsun, bir maceraya gidiyorsun yani. Tutacak tutmayacak? Ne olacak?

Hiçbir güvencemiz yok.

G: Fakat yüreğime en ufak bir korku gelmedi.

D: Merak ediyorum, nasıl taşındınız? Çok olmasa da biraz eşyanız vardı herhalde?

G: Tabii tabii. Paketlendi, ambalaj oldu.

T: Annem İstanbul'dan Yankı'nın yaş günü nedeniyle, birinci

yaşı, sürpriz olarak geldi. O arada da bizim tayinimiz çıktı, onlara bunu daha iletmemiştik. Annem Aralık'ın 2'sinde geliyor, bi154

DOĞAN CÜCELOĞLU

zim tayin de kasımın sonunda. Anneme dedik ki, "Biz taşınacağız.

Hadi sen burada kal, geri gitme." O bizimle kaldı. Tekin'in

körler okulundan Naci diye, Allah rahmet eylesin, gene görme

özürlü bir arkadaşı vardı. Heykel falan yapan biriydi. Çok güzel

heykeller yapardı.

D: Görme özürlü?

T: Görme özürlü. İnanılmaz, elinden her şey çok düzgün çıkan

bir çocuktü.

G: Çok yetenekli, çok iyiydi.

T: Yetenekli. Ve görüşürdük. Gelir giderdi bize. Bu arada taşınma

işi olunca o da bize geldi. Paketleme işlerinde falan çok

güzel yardım etti.

D: Yaaa!

T: Tekin kâğıtlar almıştı büyük büyük, ambalaj kâğıtları. Naci

Bey koltukları falan hep ambalajladı. Biz yalnız bu arada bir de fare olayı yaşamıştık.

D: Öyle mi? Nasıl bir olay?

T: Yankı'nın doğum gününden bir süre önce halamızın evine

gittik. Evdeki soba bozulmuştu. Yankı küçük, çocuğu üşütmeyelim diye. Gitmeden önce pazardan alışveriş yapmışım. Aldığım sebzeleri öyle olduğu gibi evde bırakıp gitmiştik, iki gün evden uzak kaldık. İki gün sonra gece döndük. Evin mutfağında sesler, bici bici bici bici. Aman Rabbim! Nedir diye bir açtım mutfağı, mutfağın içi fare dolu. Her yerde!

G: Raflarda...

T: Yavrulamışlar. Zemin kat ya, bacadan inmişler. "Ay," dedim, ben bu evde yaşayamam!" Kafam kaşınıyor şimdi bile anlatırken!

Hemen mutfak kapısının önüne bir çarşaf sıkıştırdık.

Ben, "Bu evde yaşanmaz artık," dedim. Gültekin'in yardımcısı bir adamcağız vardı, rahmetli oldu. O ertesi gün geldi. Zehirler, kapanlar koydu. Adamın üzerine bile saldırmışlar o arada.

D: O derece?

T: Orasını, yani mutfağı iptal ettik biz. Artık biz dışarı gidiyoruz yemeğe. Ne akıl yani, gençlik işte. Annem geldi o gün, gene

biz dışarı çıkmaya hazırlanıyoruz. "Nereye?" dedi. "Eee, bizim evONLAR

BENİM KAHRAMANIM 155

de yaşanmıyor artık. Biz taşınacağız zaten, dedik. Taşınmıncaya

kadar da mutfağı kullanmayacağız." "Deli misin sen? Olur muymuş

öyle? Her şey yıkanır, kalaylanır," dedi. Tabii eski kadın; girdi, yola soktu. İşte bu, 2 Aralık'ta olan durum, 8 Aralık'ta da evi

İzmir'e naklediyoruz. O kadar yakın dönemler.

G: Bacadan inmiş fareler.

T: Neyse temizlik oldu, eşyalar dediğim gibi ambalajlanıyor, annem çocukla meşgul oluyor, biz taşınmaya hazırlanıyoruz.

G: Pazardan getirdiğimiz şeyleri kemirmişler, sandalyeleri

parçalamışlar...

T: Sonra Tekin, "Buzdolabının arkasına somunlarını takayım

da, ondan sonra buzdolabını," dedi. Bizim evde de o sırada buzdolabı var. İngiltere'den gelirken gene biriktirdiği paralarla almış.

Tülay Hanım o sırada Gültekin Beye döndü, yeni farkına varmış

olduğu bir şeyi paylaşmanın heyecanı içinde, "Oğlumuz Çağrı

sana benzemiş para biriktirme konusunda, biliyor musun!" dedi.

Gültekin Bey bu akış içinde o tek cümleyi ya duymadı ya da algılayamadı, konuşma normal akışı içinde devam etti;

G: Türkiye'de buzdolabı yok.

T: Buzdolabı almış. Küçük çamaşır makinemiz vardı. Mini fırınımız

vardı. Yani lüks evdi o bakımdan. Süpürge makinem bile

vardı.

D: Öyle mi?

T: Evet. Beni öyle boş eve götürmedi yani. Derken bir gün

baktım ki, bu buzdolabının kordonu mu, ne derler ona?

G: Kablosu.

T: Kablosu çıkmış dedim, gel bakayım bu neresinden çıkmış?

Kabloyu çektik ucundan; fare çıkmaz mı! Farenin kuyruğu değil

miymiş o!

G; Aynı kablo gibi yahu!

T: Aynı kablo!

Buna üçümüz de gülüyoruz.

156 DOĞAN CÜCELOĞLU

G. Zehirlenmiş koca bir fare; kuyruğunu kablo sanmışız.

T: Neyse artık biz böyle toparlandık, kamyona yüklendi eşyalar.

Biz de arkadan trenle gideceğiz. Allah razı olsun kayınbiraderim

Seyfi ve eşi Seniha Yengemiz fevkalade insanlardır. Yani

usul adap bilen, insanın ihtiyaçlarına cevap verebilen çok olgun

insanlar. Onlar Bostanlı'da müstakil bir ev yaptırmışlardı, alt katını tamamlamamış, üst katında oturuyorlardı. Dediler ki, eşyalarınızı

bizim alt kata koyarız, bu arada siz ev bakarsınız.

D: iyi fikirmiş.

T: Bizim durağa yakın bir ev olması lazım. Ondan sonra içinde

birtakım kolaylıkları olsun, mesela çift katlı ev falan istemiyoruz.

Eşyalar yengelerin altındaki o yapılmamış daireye konuldu,

biz de trenle Karşıyaka'ya indik. İzmir'le ilgimiz de işte bir-iki gelmek gitmek. Yani çok fazla bir bilgimiz yok. Tanımıyoruz ama

İzmir'i güzel, iyi bir şehir, gidelim mi, gidelim. Nitekim bir ay içinde evi tuttuk. Yakın olsun istedik yengelere de. Sonra eşyalarımızı

yerleştirdik. Annem hep yanımızda kaldı. O büyük destek oldu

tabu. Böylelikle o evde yaşamaya başladık. O arada Tekin hemen

okula başladı.

D: Okul neredeydi?

T: Okul Pasaport'taydı.

G: Efes'le karşı karşıyadır.

T: Efes Otel'i'nin karşısında. İnip vapura biner, karşıya geçer,

akşam da dönerdi.

D: Bostanlı'dan nasıl gidiliyor oraya?

T. Bostanlı dan Karşıyaka iskelesine dolmuş ya da otobüsle

gidiliyor. Oradan vapura binip Pasaport'ta indiğin zaman...

G: Pasaport iskelesine yakın okul.

D: Demek ki yürüyerek gidebiliyorsunuz iskeleden okula.

Gültekin Bey okula ilk ziyaretini eşiyle yaptı. Birlikte İzmir

Akşam Ticaret Lisesi Müdürü'nün odasına girip kendini tanıttığında, müdür Haşan Olalı'nın onları karşılaması güven vericiydi.

Yeni öğretmenin durumunu yadırgayan hiçbir davranışta bulunmadı.

Başarılar diledi. Okul hakkında bilgi verdi. Okul o yıl açıl

BENİM KAHRAMANIM 157

dığı için yalnız üç şubeden oluşan birinci sınıf vardı. Gültekin Bey tarih öğretmeni kadrosundan atanmıştı, atama yapılırken buna

hukuk dersi de eklenmişti. Ancak, birinci sınıfta hukuk dersi

okutulmuyordu.

Her şubede ikişer saat tarih dersi vardı, demek ki haftada altı

saatlik görevi olacaktı. Ders saatlerinin azlığı, okulun havasına

ve yeni görevine alışması için elverişli bir durumdu. Gültekin

Bey müdüre, yazılı yapacağı zaman gözlemci bir öğretmen verip

veremeyeceğini sordu. “Tabii,” dedi müdür, “zaten sınav sırasında

yardım isteyen her öğretmene yardımcı bir öğretmen vermek

yönetimin görevidir.” Başlangıç olumlu, müdürün kavrayışlı, aydın

ve çağdaş görüşlere açık bir insan olduğu belliydi. Başarılı olmasını güçleştirmek şöyle dursun, yönetici olarak elinden geleni

yapacaktı. Normalde her öğretmenin nöbet görevi vardı ama

ona nöbet görevinden söz bile etmedi. Kör bir öğretmenin bu

nöbet görevinden muaf tutulmasını doğal kabul ettiği anlaşılıyor.

Gültekin Bey kitabında, “Ders programımı aldıktan sonra görevli

olduğum ilk akşam gelmek üzere okuldan ayrıldık,” diyor ve

şöyle yazıyor:

Günü geldiğinde ilk dersimi vermek üzere okula gittim.

Okul saat 18:05'te başlıyordu. Zil çaldı, okul müdürü beni ders vereceğim sınıfa götürüp öğrencilere tanıttı ve sınıftan çıktı. Öğrencilerden çit çıkmıyordu. Onlara kendim hakkında biraz bilgi verdim; tabii, bu arada görmediğimi de belirttim, onları tanımak istediğimi söyledim. Sırayla kalkıp

adlarını ve ne işte çalıştıklarını söylediler. Mümessilden yoklama yapmasını istedim. Gelmeyenlerin numaraları yoklama

fişine yazıldı. Tarih dersinin amacını anlatmaya koyuldum.

Artık öğretmenlik yaşamımın 21 yıl süreceği yeni evresi başlamış bulunuyordu. Bundan sonra dersimin olduğu günlerde saat 17:30 olunca yazıhanemden çıkıp okulumun yolunu tutacak; derslerimi verdikten sonra gecenin onuna doğru yuvama dönecektim.

158 DOĞAN CÜCELOĞLU

Dersten çıkış zili çaldı. Hemen dersi kestim, "Çıkabilirsiniz," dedim. Onlarla birlikte ben de sınıfın kapısına yöneldim.

Bir öğrenci yanıma geldi, "Öğretmen odasına gitmenize yardımcı olabilir miyim?" dedi; "Kendim gidebilirim," demedim;

çünkü öğrencilerin beni yanına yaklaşılmaz biri olarak tanımalarını istemiyordum. Öğrencimle birlikte öğretmen odasına doğru yürürken biraz konuştuk. Nitekim, bundan

sonra dersten çıkışlarda, öğretmen odasından sınıfa gelişlerimde yanıma gelip benimle konuşmaya alıştılar. Son dersten

sonra evimin bulunduğu tarafa gidenlerle birlikte çıkıyor,
onlarla birlikte otobüse biniyordum. Böylece öğrencilerle
dostça ilişkiler kurabilmem mümkün oldu. Okulumuzdaki
öğrenciler de öteki akşam okullarında olduğu gibi, gündüzleri
okula devam etme olanağı bulamamış, akşam okullarından
yararlanarak öğrenimlerini sürdürmek isteyen kişilerdi.

Pek çoğu yirmili, otuzlu yaşlardaydı; içlerinde kırkını aşmış
olanlar bile bulunabiliyordu. Öğrencilerin yaşları kadar çalıştıkları işler de farklıydı. Aralarında
polis memurları, astsubaylar,
banka memurları, PTT memurları, avukat sekreterleri,
muhasibeci yardımcıları, TRT'de çalışanlar, sanayi
ve mağaza işçileri; berber, şoför, komisyoncu gibi kendi işinde çalışanlar vardı.

Öğrenciler farklı amaçlarla okulumuza yazılıyorlardı:

Kimileri, aylığında bir derece kazanmak için; kimileri
muhasibecilik mesleği edinmek için akşam okuluna yazılmıştı.

Bazıları ticaret lisesi diploması alırsa daha iyi bir iş

bulacağını düşünüyordu; bazıları da liseyi bitirerek bir f a külteye gitmeyi amaçlıyordu. Kısacası,
hemen hemen hepsi

de yaşamda daha iyi bir konuma gelmeye kararlı olarak bu
okula gelmişlerdi.

PTT'de çalışan, kırk yaşlarında bir öğrencimin akşam
okuluna devam etmekteki amacı ilginçti. Kendi anlattığına
göre, gündüz okullarında haylazlığı yüzünden başarılı olamamış
yetişkin bir oğlu varmış; oğlunu okulumuza yazdırmış,
utansın da babasından geri kalmasın diye o da aynı yıl

okulumuza kaydını yaptırmış. Bana bunları anlattığında o, III/A sınıfında; oğlu III/B sınıfında bulunuyordu. Demek ki bu özverili babanın taktiği işe yarar amış tık

Şimdi bu satırları yazarken içimden, keşke o babayla tanışıp konuşabilseydim, diye geçirdim. Ne kadar zenginlikleri olan bir toplumuz; bu babayla tanışsaydım, mutlaka benim televizyon programına konuk olarak davet ederdim. Baba olarak sorumlu

luğunun bilincinde olmasının yanı sıra kullanmış olduğu güdülendirme yönteminin ne kadar insani olduğunun da farkındayım.

Okumaya devam edelim:

Çalıştıkları işten çıkıp doğruca okula gelen bu öğrencilerin durumunun, biricik işleri okula devam etmek olan gündüz öğrencilerinden farklı yanları vardı: Biitün gün çalışmaktan yorulmuş, sinirleri gerilmiş olabilir; kafalarında işyerinden taşıdıkları sorunlar bulunabilirdi. Bundan dolayı yapacağım öğretimin ilgi çekici, öğrencilerin dikkatini uyanık tutucu yöntemlere dayanması yaşamsal önem taşıyordu. Bundan

başka, ders çalışma zamanları kıt olan bu öğrencilerin konuları sınıfta buldukları sırada kavramalarına da dikkat

etmek, başarılı olmalarını sağlamak bakımından zorunluuydu.

Akşam öğrencilerinin sözünü ettiğim bu özelliklerini her zaman dikkate alarak öğretmenlik yaptım. Gören öğrencilere öğretmenlik yaptığım yıllar boyunca hiçbir disiplin olayına yol açmadan, hakkımda herhangi bir şikâyet yapılmadan

öğretmenliğimi sürdürebilmekte bu tutumumun önemli payı

olduğunu düşünüyorum.

Görebiliyorsunuz değil mi, Gültekin Bey'in öğrencileriyle ilişkisinde

“empati” hemen bir değer olarak devreye girmiş durumda.

Onların gözüyle yaşamı süreçlediğinin ipuçlarını diğer satırlarda

da görüyoruz:

1 a.g.e., s. 178-180

2 a.g.e., s. 180

160 DOĞAN CÜCELOĞLU

Hemen hemen hepsi de ergenlik döneminin sarsıntılarını

atlatmış, olgun ve kuşkusuz onurlu insanlardı. Öğretmenden

her yaşta ve durumdaki öğrencinin kişiliğine saygı göstermesi

beklenir; ama bu olgun öğrencilerin kişiliklerine ve onurlarına özellikle saygılı olmam, zaman zaman onların özel dertlerine

kulak vermem gerektiğine inanıyordum. Akşam lisesi sınıflarında gündüz okullarında rastlanmayacak veya hoşgörü

gösterilemeyecek birtakım ilginç olaylarla ve durumlarla karşılaşabiliyordunuz.

Nişanlananlar, evlenenler, çocuğu doğanlar

oluyordu. Sınıfta onları kutluyor, getirdikleri lokumları

veya çikolataları dağıtmalarına izin veriyordum. 1964-

65 öğretim yılından itibaren tarih dersi yerine hukuk dersi

vermekle görevlendirildim. Hukuk konularına özel ilgi duyuyorlardı.

Ders sırasında ve dinlenme aralarında özel sorunlarını

danışanları yanıtızsız bırakmıyordum. Belli ölçüde hoşgörüyle

davranmamın da öğrencilerle iyi ilişkileri sürdürmekte

ve otoritemi korumakta yararı oluyordu. Örnek olarak bir

anımı aktarayım: Bir akşam ders sırasında sınıfın arka tarafında bir hareketlilik sezdim. “Orada neler oluyor?” diye sordum.

Öğrencilerden biri, “Arkadaşım... sınıfa bir yavru tavşan getirmiş; bize gösteriyor,” dedi. Öğrenciler susmuş, benim

nasıl bir tepki göstereceğimi bekliyorlardı. Belki de o öğrenciyi azarlayacağımı ya da sınıftan çıkartacağımı düşünüyorlardı.

“Öyle mi? Ben tavşan yavrularını çok severim. Getirin ben de okşayayım,” dedim. Tavşan sahibi öğrenci hayvancılığı bana getirdi, biraz okşadım ve ona yavaşça, dedim ki:

“Hayvanları sevmen çok iyi bir şey, ama her sevdiğin hayvanı okula getirmeye kalkman doğru olmaz.”

Empati değeri bir kahramanın sahip olması gereken bir özellik

mi? Eğer kahraman “ben” demiyor, “biz” diyorsa, empati ve hakkaniyet vazgeçilmez değerlerdir.

Titizlikle üzerinde durduğum noktalardan biri, yazılı sı-

1 a.g.e., s. 180-181

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 161

nav günlerini çok önceden, öğrencilerle birlikte saptamaktı.

Yazılı sınav günü geldiğinde bazı öğrencilerin, sınavın başka

bir güne bırakılmasını istedikleri olurdu; fakat bunun

için çok zorunlu nedenler gösterilmedikçe sınavı kararlaştırdığımız günde yapardım. Öğrenciler sınav gününü gelişigüzel

bahanelerle değiştirmeyeceğimi iyi öğrenmişlerdi. Sınavın

gününde yapılacağına inanır ve ona göre hazırlanırlardı.

Sınavı kendileriyle birlikte saptadığımız günde yapmaya

ne kadar önem verdiğimi ve öğrencilerimin bana ne

kadar saygıyla bağlanmış olduklarını gösteren bir anımı anlatmadan geçemeyeceğim: 1970'li yıllarda birçok lisede sorunlar

çıkartan öğrenci hareketleri bizim lisemize oldukça

geç sıçramıştı. Sanıyorum 1980 yılı içerisindeydi. Bir akşam

okula geldiğimde bütün öğrencileri bahçede toplanmış buldum;

zil çaldığı halde sınıflara girmiyorlar, bazı sloganlar

atıyorlardı. O akşam, sınıflardan birinde yazılı sınav yapacaktım.

Balkondan sınav yapacağım sınıfın öğrencilerine

şöyle seslendim: “Sevgili öğrencilerim, sınava girmek görevinizdir; ben sınıfa giriyorum. Sınav yapılacaktır. Gelmeyenler

mazeretli sayılmayacaktır.” Bu, o günlerde riskli bir girişimdi ve öğrencilerim beni dinlemeyebilirlerdi fa k a t öğrencilerin

beni kırmayacaklarına güveniyordum. Nitekim, sınav yapacağım

sınıfın tüm öğrencileri boykotu bırakıp sınıfa girdiler

ve sınav yapıldı.

İzmir Akşam Ticaret Lisesi'ndeki öğretmenliğim yirmi yıl

sürdüS^

Gültekin Bey'e elinden gelenin en iyisini yaparak, sevgiyle,

ciddiyetle, empatiyle, onurla öğretmenlik mesleğine devam ediyordu.

1965 yılında eşi Tülay Hanım bir gün *Tebliğler Dergisi* 'nde Milli Eğitim Bakanlığınca ticaret liseleri için ders kitapları yazma yarışması açıldığıyla ilgili bir ilan yüksek sesle okudu. İlanda, ticaret liselerinin ikinci ve üçüncü sınıflarında okutulan ticaret hul

a.g.e., s. 181-182

OBK II

162 DOĞAN CÜCELOĞLU

kuku dersleri için iki ders kitabını seçmek amacıyla bir yarışma

düzenlendiği, katılmak isteyenlerin yazdıkları kitabın müsveddesini 1966 Şubatı'nm sonuna kadar üç

kopya olarak bakanlığa

göndermeleri duyuruluyordu.

Gültekin Bey bu yarışmaya katılmaya karar verdi. Birkaç ay

içerisinde biri ikinci, öteki üçüncü sınıflar için iki hukuk ders kitabı yazdı ve müsveddelerini süre bitmeden bakanlığa yolladı.

Birkaç ay sonra bakanlıktan bir mektup geldi. Mektubu birlikte

heyecanla açıp okudular. Yazdığı *Hukuk I* ve *Hukuk II* adlı kitaplar yarışmayı kazanmıştı.

Bu kitaplar 1967-1968 öğretim yılından itibaren on dokuz yıl

boyunca ikinci ve üçüncü sınıflarda okutuldu. Yarışma sonucunda

yazdığı kitapların ders kitabı olarak kabulü, daha sonraki yıllarda Milli Eğitim Bakanlığı'nın ısmarlaması üzerine yeni ders kitapları

yazmasının da yolunu açmış oldu. Bu kitapların yıllar boyunca

ders kitabı olarak kabul görmesinde, Gültekin Beyin hem

öğretmen hem de avukat olarak edindiği deneyimlerin önemli

payı vardı.

1979-1980 öğretim yılı sonunda Ticaret ve Turizm Genel Müdürü,

Gültekin Yazgan'ı Buca'daki Buca Akşam Meslek Yüksekokulu'na

medeni hukuk dersi vermek üzere öğretim görevlisi olarak

atamayı önerdi. Gültekin Bey bu daveti duraksamadan kabul

etti. Atama işlemi ağustosta gerçekleşti. O zamana kadar bir

yükseköğretim kurumunda öğretmenliğe atanmış tek kör kişi

Mithat Enç idi. Buca Meslek Yüksekokulu'na Gültekin Bey'in

atanmasıyla, yıllar sonra ikinci bir örnek gerçekleşmiş oluyordu.

12 Eylül'den sonra gelen askeri yönetim anarşi yuvası olabilirler

diye tüm akşam liselerini kapattı; öğretim görevlisi olarak atandığı akşam meslek yüksekokulu da gündüz meslek yüksekokuluna

çevrildi. Gültekin Bey, yüksekokul öğrencilerine ders vermekten

hoşlanıyordu. Bu okulda da öğrencilerle kolayca iyi ilişkiler kurdu.

Ders kitabı yoktu. Sınıfta not tutmakla uğraşmaktan kurtarmak

ve verilen derslerin düzgün yazılmış metninin ellerinde bulunmasını sağlamak için öğrencilerle işbirliği yaparak anlattıklarının

teksirle çoğaltılmasını sağladı.

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 163

Biliyorsunuz Gültekin Yazgan akşamları öğretmenlik, gündüzleri

avukatlık yapıyordu. 12 Eylül sonrası yönetiminin akşam

programlarını kaldırmasıyla artık gündüzleri ders vermek zorunda

kalmıştı. Ancak, haftanın üç gününde gündüzleri saatlerce

yazıhanesinden uzak kalması onun avukatlık işlerini aksatıyordu.

Avukatlık mesleğini feda etmek istemedi ve 1981 Nisanı'nda

emekli olmaya karar verdi. Şöyle yazıyor:

28 yıl 5 ay öğretmenlik yapmıştım. Bu mesleğe yıllarımı

vermiş olmaktan hiç de pişman değildim: Ankara Körler

Okulunun kurulup gelişmeye başladığı yıllarda kör öğrencilere

yalnızca öğretmen olarak değil, yetişmiş bir kör olarak

onları umutlandırarak da yararlı hizmetler yaptığıma inanıyordum.

İzmir Akşam Ticaret Lisesinde ve Buca Yüksek

Meslek Okulunda öğretmenlik yaparak körlüğün görenlere

öğretmenlik yapmaya engel olmadığını kanıtlamıştım. Üstelik,

öğretmenlik sayesinde lise düzeyindeki öğrencilere uygun

ders kitabının ne gibi özellikler taşıması gerektiğini de

kavramıştım. Böylece, öğretmenlik deneyimlerimle hukukçuluğumu

birleştirerek 1967-68 öğretim yılından beri bütün ticaret liselerinde ve Anadolu ticaret liselerinde okutulmuş ve bu satırları yazdığım sırada okutulmakta olan ders kitaplarını yazabilmişim.

İki binin üstünde gören öğrenciye öğretmenlik yapmışım.

Birçoğu ile sonraki yıllarda da karşılaştım ve karşılaşmaktayım.

Hepsi de yaşamda iyi durumlara gelmişler. Beni gördüklerinde yanıma gelip kendilerini tanıtıyorlar. Birçoğu hukuk derslerinde öğrendiklerinden iş yaşamlarında ne kadar çok yararlandığından söz ediyor. Kimileri yanlarında bulunan eşlerini, çocuklarını bana tanıtıyor. Öğretmenler gününde telefon edip hatırlımı soranlar da oluyor. Kısacası, öğretmenliğimin ürünlerini almaya, tadını çıkarmaya şimdilerde de devam ediyorumSI'1

1 a.g.e., s. 184-185

164 DOĞAN CÜCELOĞLU

Gültekin Yazgan'm avukatlık mesleğini nasıl uyguladığını, nelerin farkına varıp, karşısına çıkan zorlukları nasıl çözdüğünü herhalde siz de benim kadar merak ediyorsunuzdur. Şimdi ona bir göz atalım.

Şimdi Gültekin Yazgan'm avukatlığına bir bakalım. Avukatlık Yasası'nm koyduğu koşullardan biri, baroya kayıt için başvuran kişinin, avukatlık görevini yerine getirmesine engel olabilecek bedensel veya zihinsel bir hastalığı ya da sakatlığı bulunmamasıdır.

Bu da bir sağlık raporuyla belgelenir. Gültekin Bey

Aydın Barosu'na stajyer olarak kabulü için başvururken, krlgnn göreve engel olmadığına ilişkin sağlık raporunu hkmet

tabipliğinden alarak öteki belgelerle birlikte, baroya sunmuştu.

Baroca bu rapor yeterli görüldüğünden stajyer olarak baroya kaydı

yapılmıştı. Öğretmen olarak Ankara Körler Okulu'na atanınca,

avukatlık stajına Ankara'da devam etmek için dosyasını Ankara

Barosu'na getirtti. Bir yandan öğretmenlik yapıyor, bir yandan da

avukatlık stajını sürdürüyordu.

Bir gün kapısına bir polis memuru gelerek Adalet Bakanlığından

gönderilen bir yazıyı tebliğ etti: Dosyasındaki hkmet

doktorluğundan alınmış rapor yeterli görülmemiş, kr olarak avukatlık yapıp yapamayacağının sağlık kurulu raporuyla saptanması

için Ankara Numune Hastanesi'ne başvurması istenmişti. Sağlık

kurulu avukatlık yapamayacağına karar verecek olursa işler sarpa

saracak, Danıştay'a başvurarak raporu iptal ettirmek için dava açmak zorunda kalacaktı. Tabii, görme zrller hakkında bu denli

bilgi yokluğu içinde böyle bir davadan nasıl bir sonuç alınacağını

da o sırada kestiremezdi. Ankara Numune Hastanesi'nde çalışan

bir uzmanı yakından tanıyordu. Hemen ona gitti. Durumu

anlattı. Kendisi de sağlık kurulunun yesiymiş, Yardımcı olacağını

söyledi. Sağlık muayeneleri yapıldı. Sağlık kurulu huzuruna ı166

DOğAN CüCELOğLU

karıldı. Kimse ona bir şey sormadı. Dışarı ıktı. Birkaç gün sonra

raporu aldı. Sonuç olumluydu: iki gözünün de hiç görmediği

saptanmış; kör olmasının avukatlık yapmasına engel olmadığına

karar verilmişti.

Çok şükür bu engeli takılmadan atlatmıştı.

Neden ucuz atlattığını düşündü, biliyor musunuz? Birlikte

okuyalım:

Bir arkadaşımın bu konuda başına geleni anlatayım da

neden ucuz atlattığımı düşündüğümü siz de anlayasınız:

Değerli arkadaşlarımdan rahmetli Zekai Uyar İzmir Sağır

-Dilsiz ve Körler Müessesesi 'ni bitirip de bir meslek edinmek amacıyla öğrenimini sürdürme cesaretini gösteren birkaç

kişiden biriydi. Benden daha önce dışarıdan okul bitirme

sınavlarına girmeye başladığını Sayın Mithat Enç 'in

mektubundan öğrenmiştim. Sonradan tanıştık. O da hukuku

seçmiş ve benden iki yıl önce mezun olmuştu. Avukatlık

stajı yapmak üzere İstanbul Barosu 'na başvurduğunda b a şına

gelenleri kendisi bana anlatmıştı: İstanbul Barosu kör

olduğu için bu arkadaşı stajyer olarak kabule yanaşmamış

ve Adalet Bakanlığı ndan görüş istemiş. Bunun üzerine

körlüğün avukatlığa engel bir bedensel sakatlık olmadığını

anlatarak bakanlıktan olumsuz bir yanıt gelmesini önlemek

amacıyla Adalet Bakanıyla görüşmenin yolunu aramış.

Konuya olumlu bakan bir milletvekiliyle birlikte Adalet

B akam 'nın huzuruna çıkmış. Ünlü bir hukukçu ve Yargıtay Başkanlığından ayrılarak milletvekili seçilmiş bulunan sayın

bakan sormuş: "Mesele nedir?" Arkadaşım, kendisinin körlük

nedeniyle avukat olamayacağı ileri sürülerek stajyer olarak İstanbul Barosu'na alınmadığını söylemiş. Bakan otoriter bir eda ile görüşünü bildirmiş: "Ortaokulu, liseyi ve hukuk fakültesini bitirebilirsiniz. Buna yasal engel yok; ama avukatlık bir amme hizmetidir. Bedeni veya akli maluliyeti olanlar amme hizmetine kabul edilemez; bundan dolayı avukatlık yapamaz. "

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 167

Arkadaşım, yasada "Görevini yapmaya engel... veya bedeni maluliyeti olanlar" denildiğini belirterek, bazı araçlar sayesinde bedensel sakatlığı olanların, daha önceden icra edemeyecekleri bir mesleği icra edebilir duruma geldiklerini, körlerin de özel araçlardan yararlanarak avukatlığı icra edebileceğini anlatmaya girişmiş. Bir de örnek vermeye kalkmış. "Nitekim sağırlık eskiden kamu hizmetine engel olduğu halde, " demiş, "kulaklık sayesinde... " Arkadaşım sözünü tamamlamadan bakan kızgınca bir tonla, "Bu sözü hüsni niyetle söylediğinizi kabul ederek size başka bir muamele yapmayacağım; ama derhal çıkınız. "

Dışarı çıkınca yanındaki milletvekili, bakanın bu davranışının nedenini açıklamış: Meğer bakan, kulakları ağır işittiği için kulaklık kullanıyormuş. Arkadaşım sakatların bazı araçlar sayesinde birçok mesleği yapabilir duruma gelebileceğini anlatayım derken çam devirmişmiş. Milletvekili durumu düzeltmek için arkadaşımı hemen başbakan yardımcısı

M.S. 'nin yanına götürmüş. Durumu ona anlatmışlar.

Sayın M.S. Adalet Bakam 'm telefonla arayarak hal hatır sorduktan sonra şöyle demiş: "Bu genç büyük çabalar göstererek

ortaokulu, liseyi ve hukuk fakültesini bitirmiş. Bu ve bunun

gibiler çok zeki ve becerikli kişilerdir. Müsaade buyurun körlere avukat olma olanağı tanıyın; yoksa maazallah tarikat

falan kurarak aleyhimize çok şeyler yaparlar. "

Sayın bakan işte bu "korkunç tehlikeyi" duyunca yumuşamış!

Arkadaşımın İstanbul Barosu 'na stajyer olarak kabulünü

emretmiş. Şu duruma giilmeli mi, yoksa ağlamalı mı dersiniz?

Bir bu olumsuz Adalet Bakanının tutumuna bakın; bir

de benim körler okuluna öğretmen olarak atanmamı emreden

Milli Eğitim Bakanı Sayın Tevfik İleri 'nin tutumuna ve

gören öğrencilere öğretmenlik yapabileceğime güvenerek hiç

duraksamadan beni İzmir Akşam Ticaret Lisesi 'ne atayan

Sayın Profesör Bedrettin Tuncel 'in tutumuna bakın!(1)

1 a.g.e., s. 186-188

168 DOĞAN CÜCELOĞLU

Gültekin Yazgan, sağlık kurulu raporunu barodaki dosyasına

koyup stajına devam etti ve sonunda avukatlık ruhsatına kavuştu;

ama hemen avukatlık yapmaya girişmedi. Körlerin işe yerleştirilmesi ve çalışma olanakları konusunda inceleme yapmak üzere daha

önce sözünü ettiğimiz gibi yurtdışına gönderildi. Döndükten

sonra da daha bir süre körlerin eğitimi ve mesleğe yerleşmeleri

alanında nasıl yararlı bir hizmette bulunabilirim diye çaba harcadı.

İlk yazıhanesini ancak 1957'de açtı. Bir avukat olarak kendisinin

Ankara'daki faaliyetlerini merak etmişim.

D: Ankara'da avukatlığa başlama, ofisi tutma nasıl oldu? Müşteriler ne tipti? Hangi tür davalar geldi?

G: Orada avukatlık öğretmenliğe göre ikinci planda idi. Bütün günümü veremediğim için bir hanımla ortak çalışıyordum.

D: Kimdi o?

T: Ayhan Timurtaş. Kocasını milletvekiliydi; çok hoş bir hanımdı

Ayhan Hanım.

G: Onu fakültede asistanlıktan beri tanıyordum. Onunla ortak büro açtık.

T: Ayhan Hanım çok mütevazı, kalender bir hanımdı. Her şeyi

iyi bilirdi. Paraya fazla ihtiyacı olan biri olmadığı için asılmadı avukatlığa. Gültekin Bey de körler okulunu çok önde tuttuğu için

asılmadı.

G: Avukatlık ikinci planda kaldı. Benim aklım fikrim körler okulunda hizmetti.

D: Ofisinizi nerede tuttunuz?

G: Işıklar Caddesi'nde. Konya Sokak'a yakındı. Anafartalar...

T: Evine yakın.

G: Anafartalar Caddesi'ne açılan sokaklardan biridir. Işıklar Caddesi. Ta Kale'ye kadar çıkar. O zaman Ankara'nın ağırlığı Anafartalar, Ulus. Yenişehir ikinci planda. Yenişehir'de iş hayatı yok. Üç sene orada çalıştık.

T: Ankara'ya ilk geldiğimde beni oraya götürdüler. Büroya gittim ilk önce. Çok şık bir büroydu. Çok özenmişlerdi. Yeşil koltukları vardı; dişbudak, gayet rahat.

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 169

D: Yani Tülay Hanım, siz orada iş sahibi bir avukatla tanıştınız.

T: Evet. Böyle başında ruhsatnamesi asılı...

G: Hademe gibi bir adamımız vardı. Çok iyi bir insandı.

Ankara'daki fareleri temizleyiveren de oydu. Erzurumluymdu.

D: Adı neydi?

G: Vahit Efendi. Çok iyi bir insandı. Allah rahmet eylesin.

T: Çok severek hizmet ederdi, çok bağılıydı. Bir de karısı vardı.

Gülfen miydi adı?

G: Gülfen Hanım. O ara sıra bana yemeğimi yapıverirdi.

Anılar anıları çağrıştırıyor, gülerek çok büyük bir keyifle anlatıyorlardı.

Gültekin Bey'in Ankara'daki yaşamına biraz ışık tuttuğu

için aşağıdakileri buraya almaktan kendimi tutamadım:

T: Tekin bir gün bir kilo et, bir kilo havuç bırakmış. Demiş, "Eti kebab yap, havucu da zeytinyağlı pişir." Sen öyle dememiş gibi, o, bir kilo etin içine bir kilo havucu katmış. "Aman Yarabbim," diyordu Tekin, "ne ette etlik kalmış; ne havuçta havuçluk."

G: Asıl Ayhan Hanım'ın evinde, yani benim ortağın evinde bir

yardımcısı vardı; gülmekten kırılmış yaptığı bir işe. Naylon o zaman çok bilinmeyen bir şey. Naylon tepsiyi koyuyor fırına.

T: İtalya'ya gitmiştik. İtalya'da şimdi buranın en adi plastikleri

var ya pazarlarda yerlerde, aman ne güzel geldi bize! Aaa bu da

neymiş deyip alıp gelmiştik.

D: Ben şunu merak ettim, şimdi siz Ankara'da büroyu açtınız,

avukatsınız resmen. Netice itibariyle avukatlık bir ilişkiler ağı

içinde icra edilir. Sizin iş hayatındaki kişilerle ilişkiler ağınız yok.

Müşteriniz nasıl gelirdi? Nasıl bulurdunuz?

G: O şöyle olurdu, daha ziyade Ayhan Hanım'ı tanıyanlar geldi.

Ayhan Hanım'a gelirlerdi yani. Benim çevremden fazla faydalı

bir şey olmadı. İzmir'deki avukatlık o bakımdan daha iyiydi...

D: Anladığım kadarıyla Ankara'daki büronun size en büyük hizmeti Tülay Hanım'la tanışmanıza vesile olması...

G: *(Gülerek)* Evet, öyle bir hizmeti oldu.

D: Şimdi orayı kapattınız ve İzmir'e geldiniz.

170 DOĞAN CÜCELOĞLU

Gültekin Bey için İzmir Akşam Ticaret Lisesi'ne atandıktan sonra avukatlık arka planda kalmaktan çıktı, daha ön planda yer almaya başladı. Okul saat 18:05'te başladığı için o saate kadar bütün gününü avukatlık çalışmalarına verebilir, bu alanda daha verimli olabilirdi. 1961 yılında Ankara Barosu'ndaki dosyasını İzmir Barosu'na getirterek yeniden serbest avukatlık yapmaya başladı.

Bazı sorunlar avukatların mesleğiyle ilgili olarak sadece kör olanların değil, tüm avukatların karşısına çıkabilen zorluklardı; önemli soru kör avukatların karşısına mesleğini uygularken onların çözemeyeceği türden sorunlar çıkacak mı sorusu. Gültekin Yazgan için okuma ve değişik ortamlarda güç duruma düşmeden hareket edebilme, çözülmesi kolay sorunlardı.

Kör avukatın karşısına her an, okuması gereken belgeler ve başka metinler çıkabilirdi. Davası hakkında görüşmek isteyen birisi gelir, elindeki belgeleri önüne koyar ve görüşünü almak isteyebilirdi, incelemesini istediği belgeleri getirene okutacak olursa, hakkında besledikleri güveni zayıflatabilirdi. Bundan

başka, mahkemelerde dosyaları incelemek, bir konuda araştırma yapmak için hukuk kaynaklarını okumak, bilgilerini tazelemek ve yenilemek için hukukla ilgili yayınları izlemek de gerekliydi. Hareket serbestliği kazanmaya gelince; kör avukat sürekli olarak değişik ortamlarda ve çoğu zaman kalabalık yerlerde güç duruma düşmeden hareket edebilmeliydi. Duruşmalara, randevulara tam zamanında gitmek de önemliydi. Gerçekçi biri olarak

Gültekin Bey, bu sorunların üzerinde düşündü ve şu kararı aldı:

İş saatleri içerisinde sürekli bir sekreter çalıştıracaktı. Serbest hareket ve okumayla ilgili sorunları temelli çözüme kavuşturmanın

yolu buydu, iyi okuyan, dikkatli, toplum içerisinde davranışları

düzgün bir sekreter bulmak, gören bir avukat kadar rahatlıkla

çalışmayı ve müvekkillerin güvenini kazanmayı sağlamakta

önem taşıyordu.

Peki sekreterini seçerken nelere dikkat etmeliydi? Düşündü ve

dikkate alacağı konuları şöyle sıraladı:

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 171

1. Avukat sekreteri olarak herhangi bir deneyimi olmasına gerek yok.

2. Lise veya yükseköğrenime devam edebilecek yaşta (17-20)

olmalı. Lisenin herhangi bir sınıfında beklemeli veya üniversiteye

giriş sınavında başarılı olmadığı için gelecek sınava

hazırlanmakta olan bir genç çok uygundur.

3. Hukuk dilinin kullanıldığı kitapları, gazete yazılarını, daktiloyla yazılmış metinleri düzgün ve takılmadan sesli olarak

okuyabilmeli. Ayrıca, gerektiğinde yarım saat veya bir saat

bıkmadan okuyacak tipte olmalı.

4. Benimle yürümekten çekinmemeli, yürümeme yardım

ederken dikkatli olmalı, basamakları, çukurları haber vermekte gecikmemeli.

5. Türkçe'yi düzgün konuşmalı.

6. Sigara içmemeli. (Çünkü sigara tiryakisi bir genç yanında

içmese bile arada bir yanından ayrılıp sigara içmek isteyebilirdi.) İşe girmek için başvuranların sayıca çok olması, bu nitelikleri

taşıyan bir sekreter seçmeyi kolaylaştırıcı bir etken olabilirdi. Bu nedenle Gültekin Bey, yeni bir sekreter bulmak gerektiğinde, çok

okunan bir gazetenin küçük ilanlar sayfasına şuna benzer bir ilan

verdi:

*“Lisede veya üniversite girişinde bekleyen bir öğrenci,
avukat yazıhanesinde çalışmak üzere işe alınacak. Tel... ”*

Böyle bir ilan yayınlanınca en az otuz kişi başvuruyordu.

Telefonla başvuranlardan konuşma tarzını beğenmediklerini

eler, beğendiklerini görüşmek üzere yazıhanesine çağırırdı.

Gençlerin verdiği randevuya zamanında gelip gelmediğine dikkat

ederdi; ayrıca onların konuşmasını, çeşitli metinleri okumasını

dikkatle dinlerdi. Birtakım sorular sorarak karakterlerini ve yetiştikleri çevreyi tanımaya çalışırdı, içlerinden çalıştırmayı uygun

bulduklarına yanında çalışacak kimseden neler beklediğini açık

seçik anlatırdı. “Senden normal bir avukat sekreterinin bilmesi

gereken şeyleri bilmeni istemiyorum,” derdi. “Senin işin avukat

sekreterliği değil, benim özel sekreterliğimdir. Ben krm, okumam gereken her Şeyi sen okuyacaksın. Ben nereye gidersem sen de benimle birlikte gideceksin. Sabahlan buluşma saatimize gecikmeyeceksin.

Çünkü benim zamanında yapılması gereken iŐlerim var, gecikecek olursan bu, iŐlerime zarar verebilir. İyi düşün, seni seçersen yanımda çalışmayı kabul eder misin?" Kabul edenlerin adreslerini alır ve sekreterini bunların arasından seçerdi. Bu seçim işi birkaç gününü alırdı.

Gültekin Bey'in, avukatlık yaparken bu yöntemle seçerek işe aldığı gençlerin sayısı elliyi geçer. Bunlardan dördü umduğu kadar iyi çıkmamıŐtır, geri kalanların tümünden memnun kalmıştır.

evredekilerin, ailelerinin ve kendilerinin ifadelerine bakılırsa sekreterliğini yapan gençler kendileri için yararlı deneyimler edindiler, onun çalışma tarzından yararlandılar. Daha olgun gençler olarak işten ayrıldılar.

Bu kişilerden bazıları hakkında daha önce bilgi vermiştim; Gültekin Bey hukuk fakültesinde öğrenciyken ona yardım eden Atilla adındaki on iki yaşındaki ergenden ve daha sonra Ankara'da avukatlık yaparken yardımcılığını yapan Uğur Mumcu'dan söz etmiştik.

İzmir'de de çalışanlar ondan yararlanmaya devam ettiler; işe baŐladıkları sırada bazılarının sınavlarda baŐarısız olmaktan veya lisenin bir sınıfında beklemeli duruma düŐmekten moralleri öylesine bozulmuştu ki, öğrenimlerini sürdürmekten umutlarını

kesmişlerdi.

Gültekin Bey morali bozuk bu gençlerin morallerinin yükselmesine, yitirdikleri özgüvenlerini yeniden kazanmalarına özellikle önem verdi; bu çabalarından olumlu sonuçlar aldı, öğrenimlerini bırakmaya karar vermiş olanlar kararlarını değiştirip yeniden okula döndüler; başarılı da oldular.

Gültekin Bey yetişme çağında bir gencin kendine güvenini kazanmasına ve moralinin düzelmesine yardım etmenin ne kadar olumlu sonuçlar vereceğine ilişkin yaşanmış bir olayı örnek olarak kitabında şöyle anlatıyor:

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 173

Lise birinci sınıfta iki yıl kaldığı için belge almış bir genci işe almıştım. Sosyal sigortalı olması için gerekli bildireleri doldurdum. Sosyal Sigortalar Müdürlüğüne giderek kaydını

yaptırmasını istedim. “Babama vereyim de o yaptırıversin,”

demez mi! Kendisinin bu işi beceremeyeceğini düşündüğü

belliydi. “Bana bak, ” dedim, “ya gider bu işi kendin becerirsin ya da işten çıkarsın.” Süklüm püklüm Sosyal Sigortalar

Müdürlüğü’nün yolunu tuttu. Bir süre sonra, “Kaydımı yaptırdım,

” diyerek sevinçle yazıhaneme döndü. O günden sonra

bu genç giderek daha becerikli ve kendine güvenir oldu.

Akşam ticaret lisesine kaydolmaya teşvik ettim. Böylece, yeniden okula döndü. Gündüzleri çalışıp akşamları okula gitti.

Ticaret lisesini bitirdikten sonra, bir fakülteyi bitirerek iyi bir meslek sahibi de oldur!

Gültekin Bey bu mesleği uyguladığı süre içinde müvekkillerinin

haklarını korumak için elinden geleni yaptı; körlüğü, hiçbir

mesleksel yanlış yapmasına yol açmadı. Hiçbir müvekkil, hiçbir

adalet görevlisi kör bir avukat olarak kendisini yadırgamadı.

İzmir'deki müşteri profilini merak etmiştim.

D: Biraz müşterilerinizden söz eder misiniz? Sizi nasıl duymuşlar?

Nasıl geldiler? Sonra yavaş yavaş hangi tür müşterileriniz

oldu?

G: Daha çok orta sınıf müşterim oldu. Yani memurlar, işçiler

falan. Bunlar tanıdıklardan başladı, tabii tanıdıkların tanıdıkları geliyor, öyle olabiliyor. Yavaş bir yayılmadır. Serbest mesleğin

hakikaten o bakımdan eskidikçe kıymeti var. Bir süre hiç kimse

gelmez gibi oluyor. Nereden tanıyacaklar diyorsunuz, sonra bu

okul öğrencilerinden, mezun olanlardan babaları fabrika sahibi

olanlar oluyordu. Onlar geldiler.

D: İlk müşterinizle ücret konusunu nasıl belirlediniz? Bayağı

zor olmuştur sizin için.

G: Neyi?

1 a.g.e., s. 191-192

174 DOĞAN CÜCELOĞLU

T: Senin ilk başlangıçta, kendi başına avukatlık yaparken ücret tayinini nasıl yaptığını soruyor Doğan Bey? Çok zor yaptı, isteme konusunda çok becerikli değil.

G: Hiç esnaf tarafım olmadı.

T: Hiç. Hiç esnaf tarafı olmadı.

D: Tahmin ettiğim için soruyorum. Nasıl gelişti, merak ediyorum.

G: Olması lazımdı ama olamadı. Ücret alma konusunda her zaman sıkıntı çektim.

T: Memur ve işçi sınıfının işini yapmaktan, pek para da almadı.

G: Biraz da karşı tarafın gücüne bakardım aslında. Bir memur ne yapabilir...

T : Dürüst ve düzgün çalışırdı. Yazdığı dilekçeler dikkati çekecek kadar düzgündü; tebrik edenler olmuştur. Hakimler, "Bize

hazır dava getiriyorsunuz," demişlerdir. Yani hukukçuluğu, avukatlığı çok iyi ama pazarlaması zayıf.

G: Otelci bir müşterim vardı. Turistik otel işletiyordu. Başka

avukatlara da bazı işler verdiğini duydum. Dedim, "Niye hepsini bende toplamıyorsun?" "Sen onları yapamazsın, yapmazsın,"

dedi.

D: Adam sizi tanıyormuş.

G: Aynen bunu dedi. "Sana göre değil valla o işler," dedi.

T: Sonra mesela masraf alırdı, 100 lira masraf al, değil mi?

Hayır, kuruşu kuruşuna masrafı, harcadığını yazardı.

G: Ben yazıhanede çalışmayı severdim. Duruşmalara girmeyi

değil. Yani ben hazırlayayım dosyayı, birisi gitsin takip etsin.

Hakimin karşısına dikilip iki laf söylemek zaten hukukta bir anlam

taşımaz. Asıl dosyayı hazırladınız mı biter iş. Bir daha dönülmez

zaten ona.

Körlüğün avukatlık yapmaya engel olmadığını hem kendisi

hem de diğer kör meslektaşlarından Zekayi Uyar ve İbrahim Ayuz

mesleklerini başarıyla uygulayarak gösterdiler. Aradan geçen yıllar içerisinde birçok kör hukuk fakültesini bitirerek avukatlık mesleğini seçti. Artık körlerin avukatlık yapması olağan karşılanmakONLAR

BENİM KAHRAMANIM 175

tadır. İlklerden biri olarak avukat Gültekin Yazgan da bundan büyük kıvanç duymaktadır.

1981’de öğretmenlikten emekli olmuştu, 1992 Temmuzunun

sonunda da serbest avukatlığı bıraktı. Artık yorulmuştu Gültekin

Bey; yeni bir yaşam tarzı kurmanın yolunu açmak istemiş ve bu

doğrultuda önemli de bir adım atmıştı.

Gültekin Yazgan avukatlığı bıraktığında altmış beş yaşına gelmişti.

O yaşlılığı, her günün birbirinin aynı olduğu, insanın giderek

işe yaramazlık duygusunun pençesinde ömrünün sonunu

beklemek zorunda kaldığı bir dönem olarak kabul etmiyordu.

Yaşlanma sürecinin insandan insana farklılık gösteren birtakım

güçlükler getireceğini biliyordu ama körlüğe uyum sağlama konusunda edindiği deneyimlerinin, yaşlanmanın getirebileceği sorunlara

çözüm bulmasında da yardımcı olacağından emindi.

Emeklilik devresinde Türkiye’deki körler için yeni kapılar açmaya

çalabaladı. Körlerin toplumun sosyal yaşamının doğal bir

üyyesi olarak görülmesi önemliydi, bu amaçla gençliğinde birçok çalışma yapmıştı.

G: Altı Nokta Körler Derneği'ni kurduktan sonra bazı yüksekokullarda ve liselerde konuşmalar yapmaya başladım. Bu konuşmalarda

evvela körlükten, onların eğitiminden ve meslek dallarından

falanda bahsedirdim. Sonra nasıl daktilo yazıldığını gösterirdim;

söylerlerdi, yazardım. Kabartma yazıyı gösterir, yazardım

sahnedeki. En sonunda da akordeonla birkaç parça çalardım.

Böyle bir konuşma dizisi, iki saatlik falan bir program olurdu.

Bunu birçok yerde yaptım.

D: Nerelerde mesela?

G: Kız Teknik'te, Atatürk Kız Enstitüsü'nde, Çapa Öğretmen

Okulu'nda, İzmir'de Amerikan Koleji'nde. Unuttuğum birkaç yer

var.

T: Anneler Günü'nde Ankara Sanat Kulübü'nde de yaptı.

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 177

G: Hep bu programı uyguladım. Yani önce sözlü bir konferans,

arkasından da...

T: Gösteri kısmı.

G: Mesela domino oynardım. Dominoları çıkartırdım, gösterirdim.

Kabartma yazı yazar, daktiloyla yazı yazar, işte en sonunda

da akordeonla birkaç parça çalar, bitirirdim.

D: Şahane! Çok yönlü. Hem eğitici, hem eğlendirici, insanın

içini yüceltici bir girişim bu. Talep gelir miydi bu sunuma?

T: Tabii.

G: O zamandan tanıyanlar ara sıra çıkıyor, ilginç bir olay da

şu: Biz gelinimizi...

Tülâ Hanım'm gözleri ışıltılıydı, anlatmak istiyordu, hemen:

T:Yankı'nın eşi Şule; biz gelini görmeden istemeye gittik.

Düşünebiliyor musunuz, Yankı Ankara'da rotasyona gidiyor. Şule

de tıp son sınıfta. Okulun kantininde tanışmışlar, birbirlerini beğenmişler.

Yankı telefon etti. "Baba," dedi, "ben birini beğendim, adı Şule, evlenmeyi düşündük. Ne dersiniz?" dedi. "Tabii oğlum, hemen gelelim, isteyelim," dedim. "Zaten sonra, ben onun annesiyle de görüştüm," dedi. "Onların Altınoluk'ta yazlıkları varmış, Altınoluk'ta buluşun." Yani, "Altınoluk'tan kızı annesinden isteyin,"

demek istiyor. 13 Mayıs'tı, hiç unutmuyorum, Altınoluk'a

gitmek için hazırlandık.

D: Hangi yıl?

T: 1990 mı? Evet, 90. Arabamıza bindik. Altınoluk'a daha önce

gitmemiştik. Ne yapalım, diye düşündük. Vakko'dan bir hazır

çiçek aldım, evinde sonra kullanır diye. Ayrıca bir kutu çikolata

yaptırdık, gittik. Kiminle karşılaşacağız, hiçbir şey bilmiyoruz.

D: Heyecanlı.

T : Ne anne, ne baba hiç kimseyi bilmiyoruz. Babası Ankara'da

çocuk doktoruymuş, ölmüş.

G: Annesi kimya mühendisiydi.

D: Şule çocuk doktoru oldu, değil mi?

T: Evet, Şule de babasının mesleğini, yani çocuk doktorluğunu

seçti. Ondan sonra gittik, bahçelerin içinde. Makine Kimya'nın

kooperatifi, evi bulduk. Gayet kibar, hoş bir hanım çıktı. "Hoş geldiniz," dedi. Şule'nin annesi Gülser Hanım, yanında komşuları da vardı. Bir anda kendimizi onlarla çok samimi bir havada bulduk.

D: Ne güzel.

T: Güller, pırıl pırıl her taraf. Çiçekler içinde ortalık...

G: Hayatımda öyle gül koktuğunu hiçbir yerde duymadım; o bölge çok hoş gül kokuyordu.

T: Mis gibi kokuyordu. Anneannesi rahmetli çok hoş bir hanımdı.

Sonra bize resmini gösterdiler, "İşte kızımız bu," dediler.

D: Onlar da bu duruma gülmüşlerdir.

T : "Ay çok tatlıymış," dedim. Tabii çok espri yaptık. O yıllarda Şule'nin teyzesi Yüksel Hanım Amerika'da kalıyormuş. Tesadüf

Amerika'dan telefon etti. O zaman telefonla konuşmak şimdiki

kadar kolay değil. Telefonda heyecanla konuşuyorlar, anlatıyorlar.

İşte misafirlerimiz var, Gültekin Yazgan, görmeyen bir avukat...

"Aaaa!" demiş oradan. Meğer Tekin, Kız Teknik'e konferans verdiğiğinde, orada bulunanlardan biri de o teyze. "Ayyy çok

yakışıklıydı Gültekin Bey! Ona, herkes âşık olmuştu," gibi anlatmış

bir şeyler.

G: Haa haa haa!

D: Ne hoş rastlantı!

T: Böyle bir konuşma oldu orada.

D: Oğlu da ona benziyorsa... Hah hah haaa!

T: Tabii, haah haaa! Çok sevindi. Yani kadıncağz da oralardan

uçu havalara. Böyle de bir yakınlaşmaya vesile oldu.

G: Referans alınmışım.

T: Referans aldı yani. Nereden nereye.

Gültekin Bey bir olay daha hatırladı. Bunları anlatmaktan büyük bir haz aldığı belli oluyordu.

G: Atilla Sümer, benim İngilizce öğretmeni olarak yetişen öğrencim, bir ara ücretli ders vermek istemiş... Deneme Okulu'nda,

yahut da Kız Enstitüsü'nde. Gitmiş kendini tanıtarak yapabileceği

şeyleri anlatmak istemiş; körler şöyle yapar, falan yapar derken,

okuldaki yetkili kimse, "Bana hiç anlatmayın," demiş. "Ben ONLAR BENİM KAHRAMANIM 179

Gültekin Bey'in konferansını dinledim. Size güvenirim. O bakımdan

hiç endişe etmeyin."

D: Ne kadar önemli. Yine verdiğiniz emeklerin sonuçları bunlar.

G: Yani bu atılan tohumlar zamanla orada burada yeşeriyor.

T: Emekler boşa gitmiyor. Çünkü burada kendi için yapmıyor

insan bunu. Bir tohum atmak için...

Gültekin Bey emekliliğe ne kadar hazırlanmış olursa olsun,

çalışma yaşamından ayrılınca kendini yine de bir süre sudan çıkmış

balık gibi hissetti. İlk işi, evin bir odasını kendine çalışma ve

dinlenme odası olarak donatmak oldu. Bu odaya bir kütüphane,

bir çalışma masası ve rahat bir divan yerleştirdi. Yabancı radyoları dinleyebilmek için kısa dalga istasyonları çeken bir radyo ile

Radyo 3'ün kaliteli müzik yayınlarını dinlemek için bir de stereo

radyo koydu. Tabii, daktilo ile kabartma yazı makinesi de çalışma

masasının üzerinde yerlerini aldı.

Böylece içinde saatlerce çalışabileceği, kitap okuyabileceği, İngilizce radyo yayınlarını ve Radyo 3'ün klasik müzik yayınlarını dinleyebileceği, özel konuklarım ağırlayabileceği sevimli bir oda oluştu.

Birkaç ay, avukatlık dosyalarındaki belgeleri saklanmak üzere düzenlemekle, birine kitap ve gazete okutmakla, bol bol klasik müzik dinlemekle, yürüyüşler yapmakla oyalandı. Sonra, yavaş yavaş yeni yaşama tarzı oluşmaya başladı.

Çok geçmeden ilk çalışma konusu geldi: Milli Eğitim Bakanlığı, daha önce yazdığı Hukuk Temel Ders kitabı ile Sigorta ve Taşıma Hukuku kitabım yeni öğretim programına göre gözden geçirerek gereken düzeltmeleri ve eklemeleri yapmasını istiyordu.

Kendisini aylarca meşgul edecek ciddi bir çalışma fırsatı ayağına gelmişti; hemen işe girişti.

1994 Nisan'nda Tülay Hanım da emekliliğini isteyerek öğretmenlikten ayrıldı. Artık ikisi de zamanlarını diledikleri gibi kullanmakta özgürdü.

Yaz aylarını sakın ve temiz havalı bir çevrede geçirmek, öteden

180 DOĞAN CÜCELOĞLU

beri arzu ettikleri bir şeydi; Kuşadası yakınında küçük bir yazlık daire satın alarak düşlerini gerçekleştirdiler.

Bu arada, büyük oğulları Dr. Yankı Yazgan, eşi Dr. Şule

Yazgan'la birlikte ihtisas çalışmaları için 1992'de Amerika'ya gitmiş, bir yıl sonra küçük oğulları Dr. Çağrı Yazgan da onu takip

etmişti. Çocukların Amerika'da bulunması, kendilerinin ABD'yi

gezip görmesi için iyi bir fırsattı. Bu yolculukta uçağa binış ve inişte özörlölere nasıl ayrıcalıklı davranıldığı dikkatlerini çekti. Gültekin Bey bu gezide, Amerika'da özörlölere nasıl davranıldığıım, onlar için ne gibi olanaklar yaratıldığını gözlemledi.

Edindiğı izlenimler olumluıdu: Amerika'da tüm özörlölere değer veriliyor; toplum içerisinde yaşamlarını olabildiğince engelsiz ve rahat yaşamlarını sağlamak için önlemler alınması üzerinde özenle duruluyordu. Tekerlekli sandalyeyle hareket eden veya koltuk derneğı kullanan fiziksel özörlölülerin kamuya açık binalara ve başka yerlere girebilmelerini, bina içerisinde engelsiz dolaşabilmelerini sağlamak amacıyla basamak ve merdiven gibi engelleri giderecek önlemler alınmıştı. Şehir otobüslerinde tekerlekli sandalye veya koltuk değneğı kullananların otobüse binmelerini ve inmelerini sağlamak için şoförün bir düğmeye basmasıyla bir rampaya dönüşen basamaklar vardı. (Bugün kimi büyük kentlerimizde, otobüslerin bazısında da bu mekanizmalar var.)

İşsiz özörlölere geçimlerini sağlayacak kadar aylık ödenmekteydi. Körlere ayda 800 dolar tutarında aylık da bağlanıyordu.

Asansörlerde kumanda düğmelerinin yanma düğmenin işlevini gösteren sözcükler kabartma yazıyla yazılmıştı; bu yetmemiş, asansörün kaçınıcı kata geldiğini sesle duyuran hoparlör sistemi de kurulmuştu.

Bankamatiklerde de kumanda düğmelerinin yanındaki kabartma yazılı sözcükler sayesinde körlere bankamatiklerden başka birinin yardımını olmadan yararlanabiliyorlardı. Bazı restoranlarda,

kabartma yazıyla yazılmış mönüler bile bulunabiliyordu.

Görme özürllülere çeşitli alanlarda yardımcı olmak üzere kurulmuş sayısız gönüllü kurum birbiriyle yarışırçasına yararlı projeler üretiyor ve uyguluyordu.

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 181

İki buçuk ay Amerika'da kaldılar ve İzmir'e tatlı anılarla dopdolu olarak döndüler.

Gültekin ve Tülay Yazgan sıradan emekli insanlar değildi;

onların zamanlarını boş geçirebileceği düşünülemezdi. Yankı

Amerika'dayken, Dr. Lynn Clark'm *SOS! Help fo r Parents* adlı kitabını babasına göstermiş, bu kitabın Türkçe yayınlanmasının iyi

bir şey olacağını söylemişti. Henüz bilgisayar olanaklarına kavuşmamış

bir durumda olmalarına rağmen Gültekin ve Tülay çifti

kitabı Türkçe'ye kazandırmaya karar verdiler. Ve bakın nasıl

bir yol izlediler: Gültekin Bey normal yazıyı okuyamadığından

İngilizce bir kitabı Türkçe'ye çevirebilmek için önce o kitabın kabartma bir kopyasını elde etmesi gerekiyordu. Bu kabartma kopyayı

sağlamak için Tülay Hanım çevrilecek İngilizce kitabı okuyor,

Gültekin Bey de okunanları kabartma yazıya dönüştürüyordu.

Böylece İngilizce kitabın kabartma kopyası çıkarılmış oluyordu.

Ondan sonra çeviri süreci başlıyordu; Gültekin Yazgan kabartma

yazıyla hazırlanan İngilizce metni parmaklarıyla okuyor, okuduğunu

kafasından Türkçe'ye çeviriyor ve yine aynı yazı makinesinde

Türkçe olarak yazıyordu. Türkçe metnin yanlışsız ve eksiksiz

duruma gelmesi için yazdığı müsveddeleri Tülay Hanım okuyordu;

onun da gözünden kaçanlar olur diye metni üçüncü kez

de sekreter bir hanım okuyordu. Bu okumalardan sonra Gültekin

Bey'in, metni birkaç kez yeniden yazması gerekiyordu.

Gültekin Bey Amerika gezisi sırasında bilgisayar teknolojisinin

körlerin okuryazarlıkla ilgili temel sorunlarını çözdüğünü

görmüştü. Ama bu yeni teknolojinin hem maliyeti yüksekti,

hem de henüz Türkçe ekran okuyucu yoktu. Ama o zor koşullarda

çözüm üreten bir karaktere sahip bir insan olarak ve de Tülay

Yazgan'm varlığından da güç alarak kolları sıvadı ve kitabı çevirmeye devam etti.

Yankı'nın önerisiyle çevrilen kitap, 1996'da *SOS! Ana Babalara*

Yardım M adıyla basıldı. 1998 yılında da ikinci baskısı yapıldı.

Sonra Çağrı babasına, yaşlıların, orta yaştakilerin ve yaşlı yakın-

1 Lynn Clark, *SOS! Ana Babalara Yardım*, Evrim Yayınevi, İstanbul, 1996

182 DOĞAN CÜCELOĞLU

ların okumasını yararlı gördüğü, *Growing Older and Wiser* adlı bir kitabı Türkçe'ye çevirmesini önerdi. Yaşlılık konularını bireysel, toplumsal ve tıpsal açılardan ele alıp herkesin anlayabileceği

bir tarzda açıklamakla kalmayıp çözüm yolları da tavsiye eden

bu kitabı hemen çevirmeye giriştiler. Çeviri 1996 yılı sonunda tamamlandıysa da telif hakkı sahibinden gerekli izin alınması gecikti.

Bu yüzden kitap, ancak 2000 yılında *Üçüncü Bahar Yaşlılık*

ve Bilgelik dî adıyla yayımlanabildi.

SOS! Ana Babalara Yardım kitabının sunuş yazısını, çocuk ve gençlik psikiyatrisi uzmanı Profesör Dr. Yankı Yazgan, *Üçüncü*

Bahar Yaşlılık ve Bilgelik adıyla yayınlanan kitabın sunuş yazısı ile tedavi ve ilaçlardaki gelişmelere ilişkin ek bölümü, yaşlılık

psikiyatrisi uzmanı Doçent Dr. Çağrı Yazgan yazdı. Bunlar da

Gültekin Bey ve Tülay Hanım için ayrı bir mutluluk ve kıvanç

kaynağı oldu.

Gültekin Bey'in çevirisini 1997 yılında tamamladığı bir kitap

daha var: *Normal Children Have Problems, Too* (Normal

Çocukların da Sorunları Olur); ama gerekli izin alınamadığından,

bu kitap henüz basılmadı.

Bütün bu faaliyetlerin içindeyken Gültekin Yazgan yeni teknolojinin olanaklarını kullanabilmeyi de istiyordu. Haberleri takip

ediyor, kaynaklara ulaşıyor ve 70 yaşında da öğrenmesi gereken

yeni birçok şeyi öğreniyordu. Bu sürecin sonunda teknolojiden

tam olarak yararlanabilen bir insan haline geldi ve 1998 yılında

Milli Eğitim Bakanlığının ısmarladığı yeni bir hukuk kitabını

yazmaya başladı. Bilgisayarı kullanarak yazdığı bu kitap, müsveddeleri, içerdiği bilgi, yazım kurallarına uygunluk ve sayfa düzeni

bakımlarından oldukça titiz bir denetim sürecinden geçtikten

sonra son biçimini aldı. Bu arada, müsveddeler, bazı düzeltmeler,

eklemeler, sayfa düzeni değişiklikleri yapılması istenerek üç

kez geri gönderildi. Her seferinde denetim raporlarında belirtilen

isteklerinden doğru bulduklarını yerine getirdikten sonra müs1

Nathan Billig, Üçüncü Bahar Yaşlılık ve Bilgelik, Evrim Yayınevi, İstanbul, 2000

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 183

veddeleri son haliyle yeni baştan üç nüsha olarak basıp bakanlığa

sundu. Denetim raporlarında yer alan isteklerden bazıları haklı

istekler değildi. Bunları yerine getirmedi ve nedenlerini de açıklayan bir yazarak müsveddelerle birlikte yolladı. Talim Terbiye

Kurulu kitabın son şeklini onayladı; böylelikle kitap ticaret liseleri ile Anadolu ticaret liselerinin

hukuk derslerinde okutulmak

üzere ders kitabı olarak kabul edildi ve 2000 yılında yayınlandı.

Eski yöntemle aylar alacak bu süreç, bilgisayar teknolojisinin sağladığı olanaklarla saatler içerisinde tamamlanabiliyordu.

Gültekin ve Tülay Yazgan bugün internetin olanaklarını tümüyle

kullanan iki insan. Elektronik posta yoluyla mektuplaşıyorlar;

çeşitli internet gruplarına katılmış dürümdalar; kitap sitelerinden kitap indiriyor ve günlük gazeteleri internetten takip

ediyorlar. Bugün internetin, görme özürlüler için bilgi, haber,

kültür, sanat, edebiyat, müzik, düşünce ve arkadaşlık dünyalarına

açılan ana kapılardan biri olduğuna inanıyorlar.

Gültekin Yazgan'm yaşlılık dönemiyle ilgili gözlemlerini, duygu

ve düşüncelerini kendi kaleminden de okuyalım:

Kuşkusuz, yaşlanma süreci görenlere getirdiği zayıflıkların,

güçlüklerin, sorunların benzerlerini, belki de daha çoğunu

körlere de getiriyor. Birkaçından söz edeyim: Diz ve kalça

eklemlerimdeki artroz yüzünden çok sevdiğim uzun yürüyüşlere

çıkma, saatlerce çarşı, pazar dolaşmak eklemlerime

zarar verebileceği için bana yasak; merdivenleri kullanmaktan

da mümkün olduğu kadar kaçınmalıymışım. Oysa, birkaç

kat çıkmak için asansörü bekleyenlerle için için alay eder,

merdivenleri tırmanıverirdim. Yaşlanmanın ünlü prostat sorunları benim de başıma geldi; bereket versin ameliyat yoluyla

bunlardan kurtulabildim. Son yıllarda biraz da işitme

kaybına uğradım. Çok yavaş sesle konuşulanları anlayamaz

oldum... artık kulaklık kullanıyorum. Gören birisi olsa belki

bu kadarlık işitme kaybı yüzünden kulaklık kullanması gerekmezdi, çünkü kendisine hitap edildiğini fark etmekte, konuşulanları

anlamakta görme duyusu ona yardımcı olurdu.

184 DOĞAN CÜCELOĞLU

Burada işitme duyusunun körler bakımından özel bir önem

taşıdığım vurgulamak is t e r im i

Bu yaşam evresinin kendine özgü güzellikleri, avantajları

da var. Mutluluk yaşlı körler için hiç de erişilmez değil; yeter ki onun getirdiği güzellikleri fark ederek yaşayalım. Ben de

olabildiğince bunu gerçekleştirmeye çalışıyorum.

Derin bir sevgiye ve sağlam bir dostluğa dayalı aile yaşamım

kuşkusuz bu dönemin başta gelen güzelliği. O aynı zamanda

yaşlılığımın öteki güzelliklerinin farkında olmamı

da sağlayan temel etken. Mutlu bir aile oluşumuzda kuşkusuz

tüm aile üyelerinin payı var; ama kör uçuşun zorluklarını

göğüslerken, karşımıza çıkan sorunları çözerken güçlü

bir destekleyici ve özverili bir eş olarak her zaman yanımda

yer alan karım Tülay'ın payı, hepimizin payından çok daha

büyük. Çocuklarımızın başarılarını gözlemlemek, torunlarımızla

sık sık birlikte olmak, onları sevmek ve onların beni

sevdiğini hissetmek, eski ilişkileri sürdürmenin yanı sıra

yaşına bakmadan yeni dostlar edinmek; kitap okumak, müzik

dinlemek; konserlere, tiyatrolara gitmek; yazarak, çeviri

yaparak sahip bulunduğum yeteneklerden yararlanmayı

sürdürmek... bütün bunlar benim için paha biçilmez, vazgeçilmez mutluluk kaynaklarıP-1

Eski görme özürlü öğrencilerimin körlüğe başarıyla uyum

sağladıklarını, meslek sahibi olduklarım, birçoğunun evlenip

çocuk çocuğa karıştığım görüyorum; yeri geldikçe öğrencilikleri sırasında onlarla paylaştığım yaşam deneyimlerimden ve

dostça öğütlerimden nasıl etkilendiklerini, ne kadar yararlandıklarını ifade eden sözlerini işitiyorum. Bunlar Ankara

Körler Okulunda geçirdiğim gençlik yıllarımın hiç de boşa gitmediğini kanıtlıyor.

1 Kör Uçuş, s. 220

2 a.g.e., s. 221

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 185

Rastlantıya bakın ki tam bu paragrafları yazmaktayken

masamın üstündeki telefon çaldı. Bir kadın sesi, “Hocam,”

dedi, “ben Ankara Körler Okulundaki eski öğrencilerinizden

Ergül. Hatırlıyor musunuz?”

“Tabii, hatırlamaz mıyım!”

İsrail’den telefon ediyormuş. Uzun uzun konuştuk. Mutlu

bir evliliği varmış. Kocasını İsrail Körler Birliğinde görevliymiş.

İki oğulları olmuş ikisi de artık meslek sahibi olup yuvadan

uçmuş. Önümüzdeki yaz İzmir’e akrabalarım ziyarete

gelecekti. Beni de ziyaret etmek istiyormuş. Besbelli, körlüğe uyum sağlamakta başarılı olmuş.

Yine, ilgilendiğim küçük öğrencilerden biri olan Fevziye,

geçen yıl beni telefonla aramış, kendini bana anımsatmak

için şöyle demişti: “Ben, Ankara Körler Okulundaki eski

öğrencilerinizden Fevziye. Uzun saçlı kızım diye beni severdiniz.

Hatırladınız değil mi, öğretmenim?”

Bananemutluki, 1960 yılında Ankara Körler Okulu'ndan

ayrılışımın üzerinden kırk yılı aşkın bir süre geçmiş olmasına

karşın yalnızca öğretmeni olduğum eski öğrencilerim değil,

o yıllarda ilkokul sınıflarında buldukları için öğretmenleri

olmadığım halde kendileriyle ilgilendiğim, zaman zaman

birlikte çocuk oyunları bile oynadığım küçük öğrencilerden

bazıları da yıllar sonra böyle telefonla arayıp kendilerini “eski öğrencim” olarak tanıtıyor; hatırimi soruyorlar.

Şimdi elli yaşını aşmış bulunan eski öğrencilerimden bazıları ile aramdaki öğretmen-öğrenci ilişkisinin yerini yakın

bir dostluk ilişkisi almış bulunuyor. Onlarla çeşitli ortamlarda buluşup görüşüyoruz. Buluşmalardan söz edişim Ankara

Körler Okulu'nun ortaokul sınıflarında öğretmenliğini

yaptığım eski öğrencilerimden Eşber Yağmurdereli ile yine

eski öğrencilerimden Avukat Olgun Uyun'un evinde buluşmamızı

aklıma getirdi. Olgunu ziyarete geleceğimi duyunca

yıllar sonra benimle buluşmak istemiş. O akşam iki eski

öğrencimle okul anılarımızı tazeledik. Eşber'e ikinci kattaki

yatakhanenin penceresinden nasıl düştüğünü anımsattım.

Gülüştük. Gerçekten, bir gece sıcağın bunalmış, ikinci kattaki yatakhanenin pencerelerinden birini açıp içine oturmuş;

orada uyuyakalmış; uyandığında kendini sekiz on metre aşağıdaki okul bahçesinde bulmuştu. Bu korkunç olayı sıyrıksız

atlatışına hepimiz hayret etmiştik.d)

Sık sık çeşitli alanlarda başarılı olan genç görme özürllüleriyle

de ilişkilerimi geliştirmeye önem veriyorum. Liselerde,

fakültelerde öğrenimlerini sürdürmekte olan gençlerle de tanıştığım oluyor; elimden geldiğince sorunlarını çözmelerine

yardımcı olmaya, deneyimlerime dayanarak tavsiyelerde

bulunmaya çalışıyorum. Fırsat düştükçe Altı Nokta Körler

Derneğinin Ankara'daki Genel Merkezi'nde ve İstanbul

Şubesi'nde, Körler Federasyonu'nda, İzmir'deki Çağdaş

Görmeyenler Derneğinde hizmet veren görme özürlülerle

buluşuyor, yararlı görüş alışverişinde bulunuyoruz.

1999 yılında Körler Federasyonu Yönetim Kurulu, beni

Yaşlılık Komisyonu Başkan olarak görevlendirdi ve komisyon

üyelerini seçerek yaşlılık komisyonunu kurmamı istedi.

Bunun üzerine yakın arkadaşlarımdan Avukat İbrahim

Ayuz'u, Profesör Önder Kiitahyalı'yı ve Özel Eğitim Daire

Başkanlığından emekli Attila Sümer'i üyeliğe seçerek komisyonu

oluşturdum. Komisyondaki arkadaşlarımla birlikte

bu alanda elimizden gelen hizmeti yapmaya çalışıyoruzS®

Kendi yaşlılık yaşantımdan aktardığım kesitlerde sözünü

ettiğim türden mutluluk kaynaklarına, Dr. Nathan Billig,

Türkçe'ye çevirdiğim Growing Older and Wiser adlı kitabında,

“Yaşlılığın can damarları,” diyor. Ne kadar yerinde

bir adlandırma!

186 DOĞAN CÜCELOĞLU

1 a.g.e., s. 221-223

2 a.g.e., s. 223-224

3 a.g.e., s. 225

Torunların görmeyen bir dede karşısındaki tutumu ve özellikle

duyguları herkesin ilgisini çekiyordu. Tülay Hanım, ilk torunlarının, Yankı ve Şulenin ilk çocuğu Idil'in, yeni yeni yürümeye

başladığı sıralarda bazen gözlerini yumup yürümeyi denediğini

gözledi. Kendisi büyüüp konuşma yaşma geldiğinde de, dedesinin

ayağa kalktığını görür görmez hemen, "Dede, nereye gideceksin?"

diye soruyor ve yanma gelip eline yapışıyor. Dedesinin

yeniden görme yeteneğine kavuşmasını istediği de bazı konuşmalarından anlaşılıyor:

Bir gün dedesine, "Dede doktora gidersen gözlerin iyi olur değil

mi?" der.

"Hayır," der dedesi, "artık iyi olmaz."

O ısrarla, "Ama hastanede çok yatarsan gözlerin iyi olur,"

der.

Bir başka gün de, "Dede, sen okula gittiğin zaman görüyordun,

değil mi?" diye sorar. Torunu Idil'in onun görmesini ne kadar

istediğini kendi kitabından okuyalım:

Onun benim kör olmama gönlünün bir türlü razı olmadığını

gösteren şu olayı da aktarmak isterim: Bundan bir süre

önce önemli bir ameliyat geçirmiştım; Yankının evinde nekahet

dönemimi geçiriyordum. Tabii, İdil bizimle olmaktan

çok mutluydu; babaannesiyile sık sık gezintilere çıkıyorlar, evde de kitap okuyorlardı.

İşte o günlerde İdil babaannesine, "Siz hiç gitmeyin, hep

burada kalın," demiş. Babaannesi, "Bizim evimiz İzmir'de;

188 DOĞAN CÜCELOĞLU

deden iyileşince oraya döneceğiz," diyerek kalamayışımızın

nedenini açıklamış.

Bu konuşmanın üzerinden birkaç gün geçtikten sonra babaannesiyile İdil arasında geçen şu küçük olay Idil'in körlükle

ilgili duygularını yansıtıyor sanırım:

Babaannesiyile gittikleri bir gezintiden dönerken, İdil gökteki yeni ayı görmüş, "Babaanne, bir dilek dileyeyim mi?" diye sormuş.

"Dile bakalım," demiş babaanne.

"Bir tane daha dileyeyim mi?"

"Dile kızım. "

"Bir tane daha dileyebilir miyim?"

"Olur, kızım. "

İdil böylece içinden üç dilek dilemiş. Az sonra, "Babaanne, birinci dileğimi söyleyeyim mi?" demiş.

"Söyle."

"İstanbul'dan hiç gitmemenizi diledim. İkinci dileğimi de söyleyeyim mi?"

"Söyle. "

Dedem iyileşsin. Üçüncü dileğim ne biliyor musun, babaanne?"

"Neymiş, söyle bakalım."

"Dedemin gözleri görsün!"

Bunları neden anlatıyorum? Idil'in gözlerimin görmeyişi karşısındaki tutumu, oğullarımın çocukluklarındaki tutumundan daha değişik de ondan. İki oğlum da çocukluklarında benim kör oluşumu bu olgunun üzerinde hiç durmadan

kabullenmişlerdi. Ben de öteki çocukların babaları gibi, sabahleyin işime gidiyor, evin geçimini sağlayacak parayı kazanıyordum.

Onlarla oynuyor, söyleşiyordum. Bazı durumlarda

bana yardımcı olmayı olağan sayıyorlardı. Kısacası, öteki

çocukların, gören babaları karşısındaki tutumundan farklı

bir tutum içinde değillerdi. Ne benim ne zaman kör olduğumu

soruşturmuşlardı, ne de bir gün görebileceğimi umarak

çocukça da olsa böyle bir dilek dilemişlerdi. Gözlerini

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 189

yumarak yürüme denemeleri yaptıkları da görülmemişti.

Aramızdaki konuşmalarda görmekten, körlükten hiç çekinmeden

söz etmeye alışmışlardı. Torunum İdil de görmekten

ve kör sözcüğünü kullanmaktan çekinme duymuyor; fakat

benim körlükten kurtulmamı istediğini de açıkça ifade

ediyor.

İkinci torun erkek ve yine Yankı ve Şule'nin; Aras. Aras'm

en çok sevdiği oyuncaklar trenler. Çeşit çeşit trenleri, pilli pilsiz lokomotifleri var. Bir İngiliz anaokuluna gittiği için trenlerine

Toby, Lady, George, Thomas gibi isimler vermiş; ayrıca videoda

sık sık seyrettiği çocuk filmlerinde de bu isimleri sık sık duyuyor olmalı. Gültekin Yazgan torunlarıyla ilişkilerinin bilincinde;

şöyle yazıyor:

Torunlarımla aktif olarak ilgilenmeyi ihmal etmiyorum.

Onlara, görmeyen bir dedenin körlük yüzünden gören

dedelerden çok farklı olmadığım kavratmaya çalışıyorum.

Bunun için onlarla birlikte çeşitli etkinlikler yapıyorum.

*Birkaç örnek vereyim: Onlarla saklambaç oynuyorum;
okulculuk oyunlarında rol alıyorum; daha başka oyunlarına
da katılıyorum. Sırası geldikçe basit bilgiler veriyorum.
İdil ilköğretim okuluna başlamadan önceki yıllarda onunla
oyun havası içerisinde sayı sayma ve basit toplama, çıkarma
çalışmaları yapıyorduk. Önceleri sözlü olarak yaptığımız
bu basit aritmetik çalışmalarını daha sonra bilgisayar ekranı
üzerinde yazılı olarak yapmaya başladık. Ben Idil'i kucağıma
alarak bilgisayarın başına geçiyordum. İlk on ekrana
yazdığım tek ve iki basamaklı sayıları okumayı öğrettim.
Bundan sonra, yine ekrana, sözgelimi, $5 + 2 = \dots$ gibi, basit bir toplama veya $8 - 1 = \dots$ gibi basit
bir çıkarma işlemi yazıyor, yanıtı klavyedeki sayılara basarak yazmasını istiyordum.
Verdiği yanıt doğru ise bir "aferin" alıyordu; yanıtı
yanlış ise düzeltiyordum. Ayrıca, adını soyadını ve başka
1 a.g.e., s. 226-227
190 DOĞAN CÜCELOĞLU
birkaç sözcüğü tanımasını da ekranı kullanarak öğrettim. Bu
çalışmalardan o kadar tat alıyordu ki ara sıra yanıma gelip,
Haydi, dede, çalışalım," diyordu. Bilgisayardan yararlanarak
benim yazdıklarımı o, onun yazdıklarını da ben okuyabiliyordum.
Böylece, gören bir dedenin torunuyla aritmetik
çalışmasından pek de farklı olmayan bir çalışma gerçekleştiriyordum.
Şimdi de İstanbul'da onların konuğu oldukça bilgisayarı
kullanarak onun okuma ve yazmayı geliştirmesine
yardımcı olabiliyorum. Bunları yalnızca torunlarımla nasıl*

mutlu zaman geçirdiğimi anlatmak için yazmıyorum; daha

önemli bir nedenim var: Kör bir dedenin torunlarıyla ilişkilerinde körlüğe uyum sağlamasına ilişkin örnekler vermek için

de biraz ayrıntılı olarak yazdım.

Bu konuda yazısımı şu cümlelerle bitiriyor ve bu cümleler her

dede ve nine için önemli bir konuya dokunuyor:

Şu yaşlılık dönemimde torunlarım benim için en doyurucu

mutluluk kaynaklarından biri. Bir daha önemle belirtmek

isterim ki bu kaynaktan yararlanmanın yolu onlarla ilişkileri

canlı tutmaktan geçiyor. Bunu başarmaya çalışmak da körlüğe

uyum sağlama sürecinin bir parçası.

İzmir'deki ilk buluşmamızda sabah kahvaltısına oturduk.

Baktım konu hemen torunlardan açıldı, acele olarak ses kayıt aygıtını çalıştırdım.

T: Geliyorlar; mesela. "Babaanne, ne zaman falan yere gideceğiz?"

Babaanne, ne zaman filan yere gideceğiz?" diye soruyorlar.

"Tamam, gideceğiz çocuğum," diyorum, "tamam gideceğiz."

Çünkü çok hoşlarına gidiyor. Sonra söyledikleri yere gittiğimizde

de muhakkak onlara bir para ölçüsü koyuyoruz. Mesela,

Yirmi lira harcayabilirsiniz," diyoruz. O, güne göre değişiyor tabii.

Gelecek sene otuza çıkarabiliriz.

1 a.g.e., s. 228-229

2 a.g.e., s. 229

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 191

D: Anlıyorum.

T: Ondan sonra, o parayı ona vererek, "Hadi çocuğum, dolaşın,"

diyorum. Ben de yarım saat rahat ediyorum. Ollar dolaşıyorlar, gidiyorlar, geliyorlar, bakıyorlar... "Babaanne ama şu, şu kadar!" diyorlar örneğin, ben de, "Sen bak bakayım daha, belki başka bulursun," diyorum. Sonra bakıyorum, hakkaten o az gelecek çocuğa, "Hadi," diyorum, "size biraz tolerans göstereyim. Beş lira daha artıralım bunu; yirmi beş." "Yaşasın babaanne!" diyorlar. Gene gidiyorlar. Derken yirmi beş liralık bir oyuncacı alıp geliyorlar. Ondan sonra eve gidiyoruz. Ve bir dahaki seneye veyahut da yazın, yani bir daha nerede olursa, alışveriş için bir yöntem bulmuş oluyoruz. Çünkü o kadar çok şey istiyorlar ki...

D: Değil mi!

T: Engel olamıyorsun. "O" diyor, "Bu" diyor. Hepsine "Hayır desen, o zaman engel olmak gibi oluyor çocuğun alacaklarına.

Halbuki senin hakkın bu. Sen bununla istersen iki şey al, istersen üç şey al.

O zamana kadar sessizce konuşmalarımızı dinleyen Gültekin

Dede devreye girdi:

G: Oyuncaklarını biz seçmekten vazgeçtik. Seçimi onlara bırakıyoruz artık.

D: Bir sistem geliştirdiniz; o sistemi kabul ettiler ve o sistem içinde alışveriş yapıyorlar.

G: Evet. İstediklerini böyle alıyorlar.

Yankı ve Şule'nin çocukları İdil ve Aras'la ilgili olarak konuşuyorduk.

Aklımdan, Çağrı ve Gamze'nin çocuklarıyla da aynı mı,

diye geçti. Tülay Hanım sanki aklımdan geçenleri okunmuşçasına

söze girdi:

T: Aynı kuralı Kerem ve Cem'e de, Çağrı ve Gamze'nin çocuklarına da uyguluyoruz tabii.

G: Evet, onlara da...

192 DOĞAN CÜCELOĞLU

D: Biraz da Çağrı ve Gamze Yazgan ailesiyle ilgili bilgi verir misiniz? Neredeler, nasıl oraya gittiler ve benzeri...

T: Çağrı'nın çocukluğu biraz hareketliydi. Karıştırmayı çok sever,

dolapları boşaltır, evin neresinde ne var çok iyi bilirdi. Aynı

zamanda neşeli, elinde radyo gezen, şarkı söyleyen bir çocuktuk,

iki kardeş yaş farkı olmasına rağmen çok iyi anlaşılırdı. Her ikisi de bizleri gerek okul, gerekse günlük yaşamlarında bizleri üzmeden

büyüdü.

D: Okul hayatı?

T: Çağrı Bornova Anadolu Lisesi'ni bitirdikten sonra, Ege

Tıp'ta eğitimini tamamladı. Psikiyatri ihtisasını New York Bronx'ta, Albert Einstein Üniversitesi'nde yaptı. Aynı yerde bir yıl da yaşlı psikiyatrisi ihtisası yaptı. Amerika'dan dönünce Marmara Tıp'ta yardımcı doçent oldu. Geçen yıl da doçentlik sınavını vererek doçent oldu.

G: Son iki yıldır Indianapolis'e bağlı Muncie'de bir hastanede

çalışıyor. Bu arada *board* sınavını(1) da aldı.

T: Çok tatlı bir gelinimiz ve iki torunumuz var. Gelinimiz Gamze

Denizlili; köklü bir ailenin kızı. Kendisi de aile hekimliği ihtisası almış

başarılı bir doktor. Onların da evliliği on yılı doldurdu.

G: Evet, on yılı buldu.

T: Torunlarımız Kerem yedi, Cem beş yaşında, ikisi de çok

tatlı ve akıllı çocuklar. Matematikte özellikle Kerem çok başarılı.

Her ikisi de İngilizce'yi anadili gibi konuşuyor. En büyük zorluk, çok uzakta olmaları. Hepsini çok özlüyoruz.

G: Geçen sene gidip bir buçuk ay kaldık. Çok güzel vakit geçirdik.

D: Peki, teşekkür ederim. Şimdi kaldığımız yerden devam edebiliriz.

T: idil büyüdü artık, genç kız oldu. Artık onunla o devrimiz

bitti. Yani ilişkimiz gene devam ediyor ama artık büyüdü, genç

kız oldu. Eskiden bir kıyafeti alır, buradan hediye olarak götürür

ABD'de hekimlik yapabilmek için alınması ve gecilmesi gereken mesleki bir sınav.

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 193

düm. Şimdi gittik mi beraber gidip seçiyoruz. Mümkün olduğu

kadar kendilerinin özgürce seçimleri bence daha iyi oluyor.

D: Anlıyorum.

T: Mesela hiç unutmam, idil kırmızı bir manto, kaban gibi bir

şey istiyor. O kırmızı kabanı gittik, gördük. Ama o kadar pahalıydı ki, benim alım gücümün üstünde. "Başka yerlere bakalım çocuğum,"

dedik. Bambaşka yerlere gittik. Bulamadık. "Başka zaman

alırız," dedim. Fakat işin enteresan tarafı geçerken ona yakın bir yerden geçmiştik. "Babaanne işte bak, dükkân burada!" dedi.

Daha dört yaşında falan.

G: Akli orada kalmış.

T; Evet, akli orada kalmış. Dükkâna tekrar girdik ama olmuyor.

Yine de baktık. Bedenine biraz büyük de geldi. Satıcı kadın

dedi ki, "Bu tam sana göre değil; biraz büyük duruyor." Böylece oradan ayrıldık. "Yelek alalım sana," dedim. Neyse ona ikna oldu, aldı. Fakat ne şartla? İstanbul'da bu mağazanın Ataköy'de şubesi

var dediler. İdil artık, bütün gün "Babaanne! Anneme söyleyeceğiz Ataköy'e gideceğim, kırmızı kabanımı oradan alacağım,"

deyip durdu. Biz pembe bir yelek aldık ama yine onun aklı

ötekinde. Nitekim İstanbul'a gelir gelmez, uçaktan inince, "Beni Ataköy'e götür anne, bana oradan kaban alalım," demiş.

Bireylerin kendi seçimlerini kendilerinin yapmaları ve yapmış

oldukları seçimlerin sorumluluğunu almaları kişisel gelişimin temel ilkelerinden biri. Bütçe bilinci bu sorumluluğun somutlaşmış

bir yansıması oluyor. Ben bunları düşünürken Tülay Hanım başka

bir bilgi verdi:

T: Eksik olmanın annesi babası, İdil 3-3,5 yaşındayken onu

uçakla tek başına bize, İzmir'e yollarlardı.

Hayretimi gizleyemedim!

D: Öyle mm?

T: Evet, evet. Aslında ben onun bir resmini bulsam...

G: O bir hostes...

T: Elinde bavuluyla bekleyişini... Görülecek şeydi doğrusu.

OBK 13

3-3,5 yaşında bunu yaptı İdil. Çok hoş bir şey. Biz de çok mutlu

oluyor,-)^ tabii.

G;Burada bir on-on beş gün geçirirdi.

T- Ayrıca onun her gelişinde ve gidişinde dedesi bir mektup

yazara, bilgisayarında. O sırada yaptıklarını, gelişmesiyle ilgili bilgileri, onun mesela ilk konuşması, ilk yürüyüşü, ilk ne yaşadıysa...

Peki, bu mektupları ne yapacaktı?

Tekin, "On yaşına gelsin," dedi, "ben sağ olursam ben, olm a z s a da... bunu idil'e veririz," diye. Bu arada da bol bol resim Çekiliyordu. Sonra mektuplar tamamlandı, idil on yaşma geldi.

Ot(2 jk) tane mektup olmuş bu arada. Onları pembe kâğıtlara bastık bilgisayarda. Her mektuba, yaşamıyla ilgili uygun resimleri bulduk(onları ekledik. Bir de ben onun altı aylıkken saçından bir parça kesmiştim. Onu da yapıştırdım.

Ne kadar anlamlı bir anı!

Böylelikle şöyle bir cilt kitap gibi bir şey oldu. Onu bastırarak, sfojra| cjt yaptırarak. Ve on yaşında, "Dedesinden idil'e sevgilerle" yazarak üzerine, verdik ona. Çok duygulandı. Ah canım - N^sıl duygulandı. Şimdi de okuyor, okudukça, "Babaanne, dede,' diyor, "çok duygulanıyorum." Seneler geçsin, tabii daha çok etkij yapar bu. satırları yazarken gözlerim dolu dolu. Ve içimde, kendim ara sıra hissettiren ince bir sızı var. Benim çocukluğumda dedem ve büyükannem olmadı. Baba olduğum dönemde de çocuklarımı^ kendi dedelerini doya doya görmelerinin önemini bilmiyordu^ o bilince sahip değildim. Gençliğimde ve yetişkinliğimde Gühekin Yazgan'm olgunluğuna ve değerlerine de sahip değildim; olsaydım çocuklarım doya doya dedeleriyle oynarlardı. Birçok; şeyden olduğu gibi ondan da mahrum büyüdüler.^)

m DOĞAN CÜCELOĞLU

1 Benijjj yaşam oykumle ilgili olarak Canan Dila'nm yazmış olduğu, İnşam Ara7'ken adlı kitabı kaynak olarak kullanabilirsiniz. Türkiye İş Bankası Kultur Yayınları, 2005

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 195

O zamana kadar yüzünde bir gülümsemeyle sessizce bizi dinleyen

Gültekin dede konuştu.

G: Şöyle başlamıştım mektuplara o zaman. "Yaşadığın fakat

ileride hatırlayamayacağın günleri yazacağım sana," diye. Ne zaman

'dede' dediği bile vardır orada.

D: Pek anlamlı bir zenginlik kaynağı.

G: Ara sıra öğütler de vardı.

T: Öğütler de oluyordu bazen. Güzel bazı öğütler de, hayatla ilgili. Bir nevi deneme havasında yazılmış.

Daha önce, çocuklara bir bütçe ayırmakla ilgili olarak aramızda konuşmuştuk, ama o sırada ses kaydı yapmıyordum; kayıt cihazını açtım ve sordum:

D: O bütçe konusunu nasıl düşündünüz? Nereden geldi aklınıza?

T: Nereden geldiğini anlatayım; bir kere ikimiz de öğretmen

olarak çalışıyoruz. Giren paramız belli sonuçta. Gültekin avukatlık yapıyordu ama avukatlığa güvenerek bir bütçe yapmak mümkün

olmuyordu. Gelirimizi giderimize denk getirebilmek için bütçe yapıyorduk.

D: Çocuklar kaç yaşındaydı bu dediğiniz zaman içerisinde mesela?

T: Yankı 12'sinde, Çağrı da 6'sında oluyor. Bütçe dönemi, o dönem.

Konuşmaları sessizce izleyen Gültekin Bey söze karıştı ve

Tülay Hanımı düzeltti:

G: Daha önceydi.

T: ikisinin de bilinçli olarak katıldıkları zamanı söylüyorum.

Çocukların araları 6 yaş. Biz genellikle kendimiz de bütçe yapardık.

Gültekin derdik, bir para ayırırdık. Ondan sonra Tülay... Yani

hepimizin ayrı ayrı bütçesi yapılırdı, yalnız çocukların değil.

Gültekin Bey kendi verdiği ismi kullandı:

196 DOĞAN CÜCELOĞLU

G: Ödenekler.

D: Her birinizin ayrı hesapları mı vardı yani?

T: Evet. Ondan sonra Yankı, Çağrı. O zamanın parasıyla üç

bin lira, iki bin lira diye herkese bir bütçe ayrılırdı. Tabii Yankı'nın mesela yaşı daha büyük. Onun üç bin olursa Çağrı'nın iki bin

olurdu. Bu bütçe içinde ne alacaklarını çocukların kendileri bilirlerdi.

Konuşurduk aramızda; "Bu sene harcamalarımızı yapacağız.

Hepimiz özgürüz istediğimiz şekilde harcamakta, ama bütçenin

dışına da çıkmayacağız; çünkü gelirimiz yeterli olmaz," derdik.

Sözgelimi, ucuzluk dönemleri olurdu. Bilirsiniz daha belli zamanlarda yapılırdı.

G: Vakko'nun falan çok güzel olurdu.

T: ihtiyaçları da belli olurdu. Kendileri de mesela, "pantolon isterim, gömlek isterim," derdi. Tabii, biraz da yönlendiriyorsun.

Bütün bilinçsiz bırakmak da doğru değil çocuğu. Seçmesine seçiyor

ama bak pantolonun eskidi, şu şöyle oldu diye biz de söyledik.

Gider, seçerlerdi istediklerini. Onlar alınır, sonra her ay aldığımız, o bütçe defterinde yazılır.

D: Herkese ait sayfalar mı vardı? Bir sayfa...

T: Bir defterde mesela... Yankı deyip iki-üç sayfa ayırırdık.

Çağrı deyip iki-üç sayfa, sonra da altına ne alındıysa, onun için

ne yapıldıysa yazılırdı.

D: Anlıyorum.

T: Ama büyük kalemler. Yoksa çikolata aldı, küçük bîr şey aldı,

o tip bir şey değil. Yıl sonuna doğru da bir toplam alınıp ne kadar daha kaldı ya da açıkları tespit edilir, ona ilave bütçe alırlardı. Ama önemli bir ihtiyacı çıktı, bir ayakkabı gerekti mesela, o zaman hiç öyle bir sınırlandırma yoktu. Bu, böyle bir ortalama bir düzen oluşturmak için vardı. Ama bunu kendimize de uygulardık. Onu da görürlerdi. Ortada olan bir defterdi yani. Onun için karşılıklı bir güven duygusu vardı birbirimize.

D: Kendinize de uygulardınız. Yani orada dört isim yazılıydı, öyle mi?

T: Tabii. O çok önemli.

G: Kimse öyle keyfine göre harcamazdı.

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 197

T: Hayır. Hepimizin bütçesi ayrıydı.

D: Demokratik şeffaflık bu. Ne kadar önemli!

T: Hepimiz de yazardık harcamalarımızı. Neredeyse denk de getirirdik. İyi tutardı hesaplarımız. Hem güzel giyinirlerdi, hem istekleri olurdu, hem de borca girmemek, belli bir kalite içinde iyi bir yaşam sürdürebilmek için yapardık bunu. Eğlence bütçemizi bile ayırırdık şu kadar deyip.

D: Eğlenceyi de ihmal etmezsiniz?

T: Tatil derdik, tatile ayırırdık. Bunları mümkün olduğu kadar tuttururduk. Biraz geçerdi, onu da ayarlardık artık.

G: Tabii çocuklarla birlikte yapılması çok önemli.

Gültekin Bey, "Tabii çocuklarla birlikte yapılması çok önemli," dediği zaman, ben kafamdan bu sözün temelindeki değeri

keşfetmeye yönelmişim: “Biz bilinci”, “sorumluluk” ama sanırım en önemlisi “sevgi.”

Bu kör adam, benim ülkemin çocuğuydu ve şimdi uzansam dokunabileceğim bu insan, gözümde gittikçe devleşiyordu. Ben akli başında bir insandım; okulumda ve mesleğimde başarılıydım.

Alanım psikolojiydi ve bilmem gereken şeyleri biliyordum. Ama baktığım zaman bu kör adamın aile yaşamının zenginliği yanında kendi yaşamım, benim çocuklarımla ilişkim fakir kalıyor.

Benim iç dünyamda olan bitenden habersiz onlar konuşmaya devam ediyordu:

T: Heyecanla alışverişe, yapacaklarını, alacaklarını seçmeye yönelirlerdi. Bu uzun süre, bütün lise hayatı boyunca böyleydi.

Yankı üniversiteyi de burada, böyle yaşadı.

G: Sonra tabii enflasyon buna imkân vermedi.

T: Enflasyon başlayınca o iş zorlaştı tabii. Ama gene de çocuklar böyle bir uygulama sonucu daha bilinçli olmaya başlıyor zaten. Benzin paramızı ayırırdık, çünkü her masrafın bir yeri var.

Benzin doldur doldur, ne yaparsın sonra?

Gültekin Bey gülüyor.

T: Çok varlıklı insan belki düşünmez ama... Belki de daha çok düşünür, o ayrı mesele. Hiç onunla ölçülmez aslında. Bu bir di198

DOĞAN CÜCELOĞLU

siplin meselesi ve bir disiplin geliştirmesi açısından çocuklar bunun çok da yararını gördüler.

D: Esas önemli olan o zaten.

T: Fark etmeden görüyor insan bunun yararını. Ben de mesela çok genç evlendim. On yedi yaşında. Birçok şeyi yaşamımda disipline etmeyi Gültekin Bey'le evlendikten sonra öğrendim.

D: Ben şunu merak ediyorum Gültekin Bey, bütçe yapmayı siz nereden öğrendiniz?

Bu konuda konuştuk ama kesin bir fikir edinemedim.

Anladığım kadarıyla bu, Gültekin Bey'de genel bir yaşam felsefesinin parçası olarak gelişmiş. Bu genel yaşam felsefesini de, "kendine yetmek, kendi ayakları üstünde durabilmek" olarak algılıyorum.

G: Öğrenciliğimde de banka hesabına babam belli bir para gönderirdi ama ben ayda onun sadece bir miktarını çekerdim.

T: Bak, belli bir para çekermiş.

G: Kendi kendimi sınırlandırmaya meraklıymışım demek.

Ama hiçbir şeyden mahrum kalmamak şartıyla yapardım bunu.

Yani o yaşa uygun olarak. Tiyatromu, konserimi ve arkadaşlarımla buluşmayı ihmal etmezdim. Babam buradan istediğin kadar çek dedi diye, iki misli, üç misli çekmek... bunu yapmazdım.

İnsanın biraz da kendinde oluyor galiba bu. Sonra sonra aile bütçesine aktarıldı bu alışkanlık. Çocukların katılmasında fayda gördük,

çünkü hem sınırlanmaları lazım, hem de kendileri o sınırlar içinde serbest olsun istedik.

Gültekin Yazgan'ın yaşamı, kendi çabasıyla inşa edilen bir hayatı temsil ediyor; içten gelen bir arayış, atılım ve değerlendirme.

Büyük resimde tam bir tutarlılık var. içten gelen bu arayışı olmasaydı, sürekli başkasına muhtaç bir insan olarak yaşamak durumunda

olacaktı. Hiçbir zorlama olmadan kendisiyle bütünlük

içinde olmak Gültekin Yazgan'ın en temel özelliklerinden biri.

Mış gibi yaşamının norm olduğu bir toplumda, kişisel bütünlük abidesi olarak gördüğüm bu insanlar benim gönlümde yer etti.

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 199

Benim kahramanlarımın sınırlar ve sorumluluk bilinci yüksek.

T: Çocuklar aile yaşamının her yönünün daima parçası oldular.

Yani her şey konuşuldu. Her şey ortada. Böyle hiçbir şeyimizi gizli kapaklı, onlara haber vermeden yapmadık.

G: Tabii, onlar da öğreniyorlar. Şimdi bakıyorum Yankı, ayın gelirini, nerelere ve ne için verilecek, yazmış böyle.

T: Ama artık, onlar kendileri de yapıyorlar bunu.

G: O alışkanlık yerleştiği için.

Türkiye Görme Özürlüler Kitaplığı (TÜRGÖK), artık Gültekin ve Tülay Yazgan'ın tüm zamanlı işi haline gelmiş durumda.

Bu kitaplık nasıl kuruldu merak ediyordum. Önce Türkiye'deki derneklerden değişik zamanlarda konuştuk, daha sonra konuşma yavaş yavaş o yöne doğru gelişti:

G: İstanbul'da Hale Bacakoğlu adındaki arkadaşım bir dernek kurdu. Özellikle bebeklerin kendileri ve aileleriyle uğraşılıyor.

Aslında okula başlamamış çocukların eğitimi başka ülkelerde, erken eğitim veya erken müdahale adı altında devlet işi ama bizde henüz başlamadı, belki başlar, ama henüz yok.

D: Yok, değil mi?

G: Hayır, henüz yok. Bebeğin annesi babası eğitiliyor evvela.

Bebeğe nasıl muamele edecekler, nasıl öğretecekler çevreyi, bunun

üzerinde çalışıyorlar. Bu tür programlarda üç yaşından başlıyorlar.

Evleri dolaşan kişiler var. Masraflı bir iş. Hale Hanım'ın

elinde yüzden fazla bebek var. Birçok kişi çalıştırıyorlar artık dernekte.

Onlar dolaşıyorlar evleri, annelere babalara eğitim veriyorlar.

Bir derneğin yapabileceği kadar bir şeyler yapmaya çalışıyorlar.

Bir araştırmaya göre Türkiye'de 180 bin kör var diyorlar,

görme özürlü. Bunların dörtte biri çocuk diye düşünebiliriz,

çünkü genel nüfusun dörtte biri çocuk. Daha fazla olabilir ama

özürlüler idaresinin anketle yaptığı bir araştırmaya göre 180 bin.

Okullarımızda görme özürlü öğrenci sayısı 1500'den fazla değil.

D: O kadar az mı!

G: Birçok özürlü belli değil. Çoğu tahmin ediyorum köylerONLAR

BENÎM KAHRAMANIM 201

de, küçük kasabalarda. Kimisi bilmediği için vermiyor okula, kimisi saklıyor kızını. Kız çocuklarını, biliyorsunuz okula vermekte

güçlük var Türkiye'de. Bu görme engelli olunca büsbütün bir

problem oluyor. Görme özürlü kız çocukları okula çok zor gidebiliyor.

Bir başka gün konuşmamızda, üniversitede öğrenciyken

İzmir'de bir körler kitaplığı kurma girişiminde bulunduğunu, bu

girişim için para topladığını ama değişik nedenlerden bu girişimi

sonuçlandıramadığını anlattı.

Gültekin Bey kör, sağır-dilsiz, zihinsel engelli gibi tüm özürhüleri bir çatı altında toplayan derneklerin pek işlevsel olmadığını,

yüzeysel ve göstermelik işlerin ötesine gidemediklerini görünce,

körlere hizmet için bir dernek kurulması gerektiğini anlamış.

Mithat Enç'le birlikte kurdukları Altı Nokta Körler Derneği bu anlayışın sonucudur.

Biliyorsunuz Gültekin Yazgan hem öğretmenlik hem de avukatlık yapıyordu ve bu arada evde, öğretmen olarak çalışan Tülay Hamm'a elinden geldiğince yardım etmeye çabalıyordu. Diğer körlere hizmet etmek, onlar için olanaklar oluşturmak sürekli gönlünde olan ama fırsat bulamadığı bir amaçtı. Ancak her ikisi de emekli olduktan sonra bu yönde çalışabilme olanağı buldular. Hedefleri körlere için bir kitaplık kurmaktı.

G: 2003'te böyle bir şeyin olabileceğine inanan yakın arkadaş grubuyla derneği kurduk; amacımız körlere için kitaplık oluşturmaktı.

Kurucu kadromuz on altı kişiden ibaretti. Yakın dostlar, beni çok iyi bilen dostlar; onun için bu davaya inandılar yani.

T: Fakat şurada bir not eklemek istiyorum: *Kör Uçuş* kitabını okumaları olaya çok daha farklı bakmalarını sağladı, biliyor musunuz?

G: Eee, tabii öyle.

T: Dernekten önceydi *Kör Uçuş*.

G: Tabii, önce.

T : Gültekin Bey'i biz tanıyamamışız dedi bir kısmı. Çünkü oku202

DOĞAN CÜCELOĞLU

la gidiyor, geliyor, çalışıyor, evet başarılı, avukatlığını yapıyor ama arkasındaki gerçeği görmek...

G: Sizi istisna gibi görüyorlar. Yetişmiş, çok çabalamış. Aferin.

Aferin ama körlere hakkında genel olarak gene aynı görüş devam ediyor idi. Şimdi de ediyor ama daha azaldı.

D: Şu an çok önemli bir gözlem yapıyorsunuz. Olanakların

herkesin yararlanacağı Şekilde yaygınlaştırılması gerektiğini söylüyorsunuz, değil mi?

G: Evet. Yani böyle yetişen birkaç kişi istisna. Ötekiler olamaz

mi? Olabilir ama işte arada böyle bir tane çıkar, gibisine düŐündüler herhalde. Bu kitaplık kurulmasına yanaŐanlar artık öyle düŐünceden

vazgeçtiler.

T: Başkasının da yetiŐebileceğini, olanak sunulursa bir yere

gelebileceğini düŐünüyorlar Şimdi.

G: Ve eğitimde kitap ihtiyacının elzem olduğuna, kültürel gelişim

için de kitap sağlanması gerektiğine inanan arkadaŐlardı.

Kitaplığı 7-8 ay sonra atıktık.

T: nce derneği kurduk, hazırlık yapıldı.

G: Kiraladığımız daire, içine girilecek gibi değildi, berbattı.

Eski kiracılar tamamen harap etmiş. Her Şeyi deęiŐtirildi, ıslah

edildi... Ben istedim ki kitaplık herhangi bir derneğin çatısı altında olmasın. Şöyle bir durum var: Şu dernekte barınamayan, kızan,

kafası kızan ayrılıyor, yeni bir dernek kuruyor. Yani kırk kadar

körler derneği var.

T: Evet, maalesef.

D: Biz bilincinin olmadığı yerde böyle olacaktır, başka türlü

olmuyor ne yazık ki!

G: Benim birinin parçası olarak baŐlamam taraf tutmak olurdu.

T: Bir de Şunu eleŐtiriyoruz, onu söyleyeyim: Derneklerin

yaptıkları işlerin farklı olması lazım. Hiçbirinin körlerin istihdamına, körlerin işe yerleŐtirilmesine yönelik bir çalıŐması yok. Herkes

her işi yapıyor, bütün dernekler. O zaman da hiçbir iş tam yapılmıyor.

G: Şimdi kitaplık bölümleri açmaya hevesleniyorlar mesela.

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 203

T : Çeşit çeşit açılmasına hiç lüzum yok. Körlerin en önemli ihtiyacı iş hayatı, ondan sonra diğer sosyal gereksinimler, asıl o

tip şeylerle meşgul olunması lazım.

G: Bir sosyal baskı grubu olarak çalışılması lazım. O görevi

herhangi bir dernek gibi bir sürü amaçları olan bir şey açtığımız

zaman, okuyun tüzüklerini, üüüf her şey, her şey yapılıyor. Tabii

o kadar konunun içinde hiçbir şey yapılmaz. Kitaplık da açsan o

da yarım kalır. Özellikle ayrı bir dernek olmasına önem verişim

bu nedenle. Yıllar boyu gözlem sonucu ortaya çıkan bir fikir tabii.

İngiltere'de de, Amerika'da da gördüğüm kitaplıklar hep başlı

başına kitaplık. Kitaplık hizmeti veren, onun yanında iş bulmayla,

yoksula yardım veyahut burs vermeye uğraşmıyor. Bizim kitaplığımızın herhangi bir derneğe bağlı olarak değil de hepsinden

ayrı olarak kurulmasının başta gelen gerekçesi bu. Amaç

Türkiye'de eksik olan bir şeyi tamamlamaktı. Çünkü sırf körlere

kitaplık hizmeti vermek üzere çalışan bir kurum yok.

T: Ve nitekim, zaten "Türkiye" ismini İçişleri Bakanlığı ona dayanarak verdi. Tek olduğu için.

G: Bazı derneklerde kitaplık bölümleri var. Bunların en iyisi

gene Altı Nokta'nın kitaplık bölümüdür. Burada mesela İl Halk

Kütüphanesi'nde yirmi iki yıldır sesli kitaplık bölümü var. Fakat

teknolojik olarak bir gelişim yapamadılar, örneğin CD'ye geçemediler.

Bir faydası oldu tabii, faydasız diyemem ama bürokratik

yapısı nedeniyle teknolojik atılımları yapamıyorlar. Örneğin, bir

şey alacak olsalar ihaleyle almaları lazım, en basiti.

T: Sonra cumartesi çalışma olmuyor, belli bir saatte görevli gidiyor... yani çok işlevsel değil.

G: Ankara'da Milli Kütüphane; ben bildim bileli 50 seneden fazla olmuştur Salih Tüzü çalışırdı orada, önce kabartma yazılı kitaplarla başladı. Fakat geçenlerde kendileri söyledi, topu topu bin kitap civarında imiş bütün varlıkları.

T: Elli senelik bir geçmiş. Yani olmuyor. Ama işte bunlar böyle parça parça...

G: CD'yi bilmezler. Hâlâ kasetle çalışıyorlar. Kaset çok geri kaldı ve çok pahalı.

204 DOĞAN CÜCELOĞLU

T: Şimdi bizim kitaplığın en büyük özelliği, dergi çıkarılması.

Her ay bir aylık dergi çıkıyor. *Yavru Balansı* diye bir dergi çıkıyor ki iki senesi doldu, ilköğretimin 4. sınıfına kadar olan çocuklara

yönelik bir dergi bu. içinde öyküler, şiirler, hayvanlar hakkında

bilgiler, bilmeceler, tekerlemeler falan oluyor. 4. sınıftan orta

son sınıfa kadar olan grup için de *Balansı* dergisini çıkarıyoruz, daha büyük çocuklara yönelik, çeşitli kademeleri var. Mesela bu

dergilerde *Bilim Çocuk'tan* yararlanıyoruz, *National Geographic Kids'* ten yararlanıyoruz, sonra *Ebe Sobe* ve *Çoluk Çocuk* gibi dergilerden, hikâye kitaplarından... Yani sürekli bir kaynağımız var.

Onlara en son çıkan dergilerin yazılarını aktarıyoruz.

G: Zaten bu dergiler toplama. En iyi yazıları topladığı için iyi oluyor.

T : Telefon ediyorlar, " *Balansı* mı orası, dergi niye gecikti?" diye.

Gecikti mi heyecanlanıyorlar, böyle ilgi gösteriyorlar. Hiç daha

önce böyle bir aylık dergileri olmamış. Böylece bizim çocuklarımıza, çeşit çeşit dergi, çeşit çeşit kitap gidiyor, onlar seçiyor, alıyorlar.

G: Gündüzlü öğrencilerin her birinin evine teslim edilir, körler

okulunda yatılı olanların kütüphanesine 10-15 tane yollanır.

T: Mesela bu 23 Nisan'da şöyle bir şey yaptık: Gönüllü arkadaşlarımızdan yardım, para topladık ve 23 Nisan hediyesi olarak

onlara, küçüklere ve daha büyüklere kabartma öyküler bastık

kitap olarak, onlara bu size armağan diye sürpriz yapıp yolladık.

Çocukları okumaya teşvik eden şeyler bunlar. Onu çok güzel

değerlendiriyor mesela aileler. Oturuyorlar çocuklar, gelen bilmeceyi annelerine soruyorlar. Veyahut da 'Bilin bakalım' diye

bir soru ekimiz oluyor, onu uyguluyorlar. Bir de bir seneyi geçti,

Arkadaş diye bir kültür edebiyat dergisi yayınlanıyor. Bu kültür edebiyat dergisinin bir yazı kurulu var. Yazı kuruluna Mavisel

Yener, Hidayet Karakuş da katılıyor, onlar da bizim çabamıza iştirak ediyorlar. On kişilik bir grubuz; bu grup haftada bir muhakkak

toplanıyor.

G: Dergi kurulu. Dergiye girecekleri seçmek için.

D: Nerede toplanıyorlar, dernekte mi?

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 205

T: Dernekte toplanıyorlar, pazartesi günleri. Ve konular var,

bir plan yaptık: Sözelimi 'Bir Yazarımızı Tanıyalım' bölümü. Onu

tanıtıyorsun, onunla ilgili mesela eşinin onun hakkındaki görüşünü

yazıyorsun. Bir eserinden bir parça koyuyorsun. Sonra dört

öykü koyuyoruz. 'Öykü Köşesi' olarak dergiye. Bir yabancı öykü,

bir mesela Aziz Nesin'in komik bir öyküsü, eski yazarlardan

bir öykü oluyor, bir de yeni yazarlardan. Böyle bir sıralama yapıyoruz.

O seçiliyor sürekli. Herkes okuyor, devamlı bir üretim var.

Şiir köşesi var. Mesela şiir köşesinin bir bölümünün adı, 'Tarih Boyunca Aşk Şiirleri.' Sümerlerden başladı. Hint edebiyatı falan, böyle eski dönemden, çok hoş şiirler.

D: Bayağı bir emek veriliyor.

T: TRT'den bir arkadaş okuyor mesela bunu. Bir diğer bölüm 'Bilimden Bir Yaprak.' Onun için bilimden teknoloji veya da herhangi bir konuda bir yazı oluyor. Ondan sonra 'Düşün... Ne? Biraz Düşün' diye düşündürücü bir yazı oluyor. 'Hukuk Bilgileri' diye bir bölüm koyduk, bu bölümü Gültekin Bey yazıyor; temel hukuk ilkeleri, temel haklar ve uygulamaları. Sonra bir 'Müzik Köşesi' var. Bir arkadaşımız var bizim, yönetim kurulunda aynı zamanda, Önder Kütahyalı. Profesör kendisi, emekli oldu iki sene önce, kendisi görmeyen bir arkadaş.

D: Evet, tanıştım ben kendisiyle.

T: 'Müzik Köşesi'ni o hazırlıyor. Ben okuyorum bu köşeyi.

Mesela bu sayının müzik köşesinde Ravel tanıtılıyor. Ravel'in bolerosunu çalıyorsun orada.

G: Sesli olduğu için dergi, müziği canlı olarak verebiliyorsun.

T: 'Türküler ve Öyküleri' diye bir köşe var. Bir türküyü çalıyorsun, öyküsünü anlatıyorsun. 'Sağlık Köşesi' var. Beden sağlığı;

mesela plates nedir? Nasıl yapılır? 'Ruh Sağlığı Köşesi' var; çeşitli yazılar konuluyor.

G: 'Bilgisayar Köşesi' var.

T: Evet, ha bir de 'Arkadaş Mutfağından Lezzetler.'

D: Hım.

T: Onlara kolay yapacakları köfte çeşitleri, çorba çeşitleri, salata çeşitleri... Onların tariflerini veriyoruz. Sonra onlardan gelen

206 DOĞAN CÜCELOĞLU

yazılar var, onları koyuyoruz. Mesela şiir yazıp yolluyorlar, birtakım yazılar yolluyorlar, onlar konuyor. Tarihle İlgili bir bölüm,

'Yurdumuzu Tanıyalım' diye bir bölümümüz var ve altı saatlik kadar

bir dergi. Ve her dergi de çok mükemmel çıkıyor.

D: Elinize sağlık, ne güzel.

T: Kaydedilmek üzere dergiyi okuyacakları özenle seçiyoruz.

D: Ayda bir mi çıkıyor?

T: Evet, ayda bir. Haftada bir toplanıyoruz, hazırlığını yapıyoruz.

Devamlı da bir hazırlık halindeyiz yani.

D: Doğal olarak, iyi bir emek var ortada.

G: Mevcut kaynakları kullanıyoruz...

T: Söyleşi köşemiz var. Şimdi mesela biz sizinle bir söyleşi yapmamışız. Ama sizin kitabınızın tanıtımını koymak istedik.

Kitabınızdan sorular çıkardık, cevaplarını bulduk, böylece sizinle bir söyleşi yapmış olduk orada.

D: Öyle mi?

T: Ama başkası okudu. Bir keresinde Çağrı geldi, Çağrı'yla bir söyleşi yaptılar, onunla da yaşlılık konusunda konuştular. Hakan Tartan® geldi onunla bir konuşma yapıldı. Tiyatro sanatçıları da var. Bunu şimdi bin tane yolluyoruz.

G: Bin yüz elli tane basıldı.

T: Bin yüz elli; altı yüzle başladık, bin yüz elliye ulaştık.®

G: Oysa Türkiye'de yedi-sekiz bin olması lazım bunu okumak isteyen. Ama kargo masrafları önemli bir gider; biz tek başımıza o masrafın altından kalkamayız.

T: Yani sponsorsuz asla kalkamayız.

G: Bir ayda bin altı yüz-bin yedi yüz paket muhakkak gidiyor, en az.

T: Üyelerin her biri ayda 3 kitap istiyor.

1 Bu kitabın yazıldığı dönemde, Konak Belediye Başkanı ve *Hürriyet* gazetesinin yazarlarından.

2 Kitabın musveddesini okuyan Tulay Yazgan Hanım bana telefonda, dergilerin yayın hayatında dört yılı doldurduğunu ve bugün iki bin yuz elli aboneye ulaştığını hatırlattı.

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 207

G: Çünkü kitapları olsun istiyorlar.

T: Ve mesela sizin çok kitabınızı yolluyoruz biz. Çok istiyorlar.

D: Öyle mi?

T: Çünkü seslendirildi hep o kitaplar. Listede görünce

Savaşçı'yı istiyor, insan İnsana'yı istiyor, yani Mış Gibi Yaşamlar'

istiyor; bunları biz çoğaltıyoruz ve çoğaltma için de böyle bir

grup çalışan var. Böyle makine gibi çalışıyorlar, fabrika gibi.

G: Telefonla istemeleri kâfi. Birkaç gün içinde paketlenip kopyası

gönderiliyor o kitabın. Geri de istemeyiz. Geri vermek diye

bir şey yok. Yani gidenin evinde de bir kütüphane oluşuyor.

T: Size biz broşür de verelim de bulunsun.

D: Burada hizmeti alan, karşılığında hiçbir katkıda bulunmuyor;

bu nereye kadar gidebilir?

T: Tabii yaptığımız şeyin karşılığı para olmuyor.

D: Sponsorun da bu işten kazanacağını bileceği bir yöntem

bulunabilir mi acaba?

T: Böyle bir şeyi düşündük. Şimdi dedik ki: Bizim bu dergimizin

aylık masrafı bin lira. Kaç adet çıkarıyoruz, bin veya bin yüz.

Biz dergide hem üzerine yazıyla hem de içine sesli olarak, "Bu derginin bu sayısı mesela Doğan Cüceloğlu tarafından karşılanmıştır,"

destek diye düşündük, önerdik ama bu fikri sponsor olacıklara

ulaştırmak önemli.

G: internet sitemizde de var böyle bir ihtiyacımız olduğu.

D: Sitenizin adresi www.turgok.org idi, değil mi?

T: Evet. Bu bilgileri siteye koyduk. Mesela dedik ki, çocuklara

kabartma kitap basmak için sponsor olunsa, İngilizce veyahut diğer

ders kitapları basılıyor, maliyeti yüksek oluyor.

G: Mesela 50 öykü kitabını basmak için gerekli masrafı üstleniyorum dese biri, 50 kitabı basıp yollayacağız biz.

T: Öyle bir sponsorluk mesela bize çok destek olur.

G: Bilhassa basın kuruluşları ilgilenebilir ama erişmek önemli.

D: Evet, bu önemli bir konu ve bunun üzerinde düşünelim.

208 DOĞAN CÜCELOĞLU

Değerli okurlarım, bu kitaplığın tanıtımı ve sponsor bulması

için sizin aklınıza gelen fikirler olursa lütfen bana, www.dogancucelolgu.net

'e yazın, ben bu fikirleri değerlendirerek kendilerine

ulaştırırım.

G: Modern bir kitaplık olmalı, sıradan bir kitap deposu değil.

Birçok hizmet veriyor: Konferanslar, kurslar... Hele bizim çocukların çok ihtiyacı var. Bilgisayar kursu, sonra hiç olmazsa, buradaki

liselerde okuyanlara bazı derslerde destek temin edecek

kurslar. Onu verecek insanları buluruz da yerimiz yurdumuz yok.

Sonra mesela müzik meraklıları için müzik saatleri tertiplemek gibi.

Yani kültürel hizmetler vermemiz lazım. Bunları yapamıyoruz.

Sadece kitap hizmeti veriyoruz.

D: Söylediğiniz hizmetler önemli. Dediğiniz gibi orası kitapların

depolandığı bir yer değil. O hizmetler sayesinde anlam kazanıyor

orası. Anladığım kadarıyla şu anda en çok ihtiyaç duyulan,

daha büyük bir mekân.

G: Evet. Ve bir de birkaç masrafı yüklenecek destekleyiciler.

Çünkü günlük giderleri karşılayacak ufak bağışlarla idare ediyoruz.

T: Yerimiz büyüsün ki bilgisayar kursu açalım. Çünkü körlerin

geleceği bilgisayar öğrenmekte. Gültekin Bey 70 yaşında bilgisayar

öğrendi, hayatı değişti.

V

18

I

Gültekin ve Tülay Yazgan'ı televizyon programıma davet ettiğimde,

onları şöyle bir girişle tanıttım:

“Her gün yüzlerce seçim yapıyoruz. Bu seçimlerin sonucunda

bir yaşam inşa ediyoruz. Peki nasıl bir yaşam inşa ediyoruz?

Bazıları bir gecekondü inşa ediyor, bazıları bir konak. İnşa ettiğimiz gecekondü ya da konak olmasından daha da önemlisi, bu

yaptığımız gecekondü veya konağımızda kimin oturduğu.

“Biz kendi yaşamımızda var mıyız? Yaşamımızda kendimiz

olarak yer alabiliyor muyuz? Yaşamında var olmak, kendisi olarak yer alabilmek kolay değil. Her şeyden önce cesaret ister. Bilinç ister. Yaşam sevgisi ister.

“Bugün konumuz bir yaşam inşa etmek ve inşa ettiğin yaşamda kendin olarak kalabilmek, iki özel konuğum ver. Gültekin Yazgan ve Tülay Yazgan. Onlar benim kahramanım. Onları Türkiye'nin bilmesi gereken zenginlikler olarak görüyorum ve bu programa geldikleri için kendilerine teşekkür ediyorum.”

Kitap boyunca şu iki düşünceyi değişik yerlerde tekrar ettiğimi görmüşsünüzdür:

1. Gültekin Yazgan ve Tülay Yazgan benim kahramanlarım.
2. Türkiye'nin onları tanınması, toplumumuzu zenginleştirecektir.

Peki kimler kahramandır? Bir toplumda kahraman deyince akla kimler gelir?

Rick Fields, *The Awakened Warrior* adlı eserinde kahramanı, kendini aşan bir gelecek yaratmaya baş koyan kişi olarak

OBK 14

210 DOĞAN CÜCELOĞLU

tanımlar.® Kendini aşma, benim “biz bilinci” olarak adlandırdığım bir yaşam anlayışını temel alıyor. Bizim gönlümüze ve kafamıza en yakın örnek kişi Mustafa Kemal; kendini aşan bir geleceğe baş koyarak, bugün içinde yaşadığımız laik demokratik toplumun temellerini attı.

Televizyon programında Gültekin Yazgan'a, “Yaşamınız boyunca size yön veren temel ilke neydi?” diye sordum. “Temel ilke,”

dedi, “kendi ayaklarım üzerinde durabilmek ve kendi ayaklarımın

üzerinde durabilecek hale gelince diğer körlere hizmet etmek.

Bu iki şey benim için çok önemliydi. Yani kendi ayakları üzerinde durmak sayesinde ancak körlere hizmet edebileceğimi biliyordum.

Başka türlü olmazdı. Bu da gerçekleşti; hayatım boyunca

kendi ayaklarım üstünde durdum ve ayaklarım üstünde durduğum sürece körlere için bir şeyler yapmaya çalıştım.”

Gültekin ve Tülay Yazgan kendilerini aşan bir geleceğe baş koymuş kişilerdir.

Cari Sağan, kahramanın en temel özelliklerinden birinin gerçeğe saygı olduğunu söyler.®

Hüsrev Gerede anılarında Atatürk’ün hayalci değil gerçekçi olduğunun altına çizer; Enver Paşa hayalcidir; Atatürk gerçeklere koşulsuz saygılıdır.®

Onur Öymen, *Silahsız Savaş: Bir Mücadele Sanatı Olarak*

Diplomasi® adlı kitabında Atatürk’ün mücadelecisi ama aynı zamanda gerçekçi yönü, gerçeğe koşulsuz saygısından söz eder.

1 Rick Fields, *The Awakened Warrior: Living with courage, compassion and discipline* (Uyanmış Kahraman: Cesaret, tutku ve disiplinle yaşamak). A Jeremy P. Tarcher/Putnam Book, published by G.P. Putnam’s Sons, 200

Madison Ave. New York, N.Y. 10016, 1994. s. 30-2

2 Carl Sagan, (1995.) *Karanlık Bir Dünyada Bilimin Mum Işığı*, TUBİTAK

Yayımları, Popüler Bilim Kitapları, s. 376-9

3 Hüsrev Gerede’nin Anıları: Kurtuluş Savaşı, Atatürk ve Devrimler (19 Mayıs 1919-10 Kasım 1938), Literatur Yayıncılık, İstanbul, s. 191

4 Onur Öymen, (2002), *Silahsız Savaş: Bir Mücadele Sanatı Olarak Diplomasi*, Remzi Kitabevi,

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 211

İsmet Zeki Eyübođlu'nun dilinden *Nutuk* dİ kitabını okuduğum zaman, Mustafa Kemal'in gerçeği yanını açık sečík gördüm.

Gerçeğe saygı duymak ve onu koşulsuz kabul etmek Gültekin

Yazgan'm en temel değeri. Televizyon programında, "Gerçeği kabul

etmek ile gerçeğe boyun eğmek aynı şey değildir," dedi ve

şöyle devam etti: "Gerçeği kabullenmek, o gerçeğin doğurabileceği

sorunları da çözmeye karar vermiş olmayı içerir. Gerçeğe boyun

eğmek ise olduğun yerde saymak gibi bir şey. Gerçeğe boyun

eğerseniz o koşullar altında yaşamaya çalışırsınız. Ama gerçeği

kabul ederseniz onun getirdiği sorunları çözerek yaşamınızı

istediğiniz yöne sevk edebilirsiniz."

Gerçeği kabul eden, o gerçeğin içinde kendisi olarak yaşamak

sorumluluğunu kabul eden kişi olmaktır; gerçeğe boyun eğen ise

kendisi olarak yaşamak sorumluluğundan kaçan, koşulların esiri

olmayı kabul ederek özgürlüğünden vazgeçmiş biridir.

Sorumluluk, bağımsızlık ve özgürlük bilinci bir kahramanı tanımlayan önemli öğelerdir. Mahatma Gandhi, "Dünyada görmek

istediğin değişimin kendisi ol," der. Körlerin ayaklarının üstünde

durmasını isteyen Gültekin Yazgan, ayaklarının üstünde durabilme

sorumluluğunu aldı ve bunu başardı. Ayakta durmak istemeyen

bir insanı kimse ayakları üstünde tutamaz; koltuklarının

altından tutarak kaldıranlar da bir süre sonra yorulurlar, bıkarlar ve bırakırlar. Kendi ayakları üstünde durmak istemeyen bir insanı

koltuklarının altından tutarak ayağa kaldırmak kimsenin içinden

gelmez. O insanın ayakları üstünde durmak istemesi, ayakları

üstünde durma sorumluluğunu alması gerekir.

Gültekin'in babası doktordu ve iyi bir kazancı vardı. Kör olan

oğlunun ihtiyaçlarını karşılayabilirdi. Oğlunun çırpınışlarına için için anlam veremiyordu.

Daha önce sözünü ettiğim etkileşimi burada yeniden hatırlatmaktan

kendimi alamıyorum:

1 İsmet Zeki Eyuboğlu, *Nutuk*, Toplumsal Donuşum Yayınları, İstanbul, 1998

212 DOĞAN CÜCELOĞLU

Gecemi, gündüzümü birbirine katarak çalışmakta olduğumu

gören babam, "Oğlum bu kadar kendini yoracak ne

var, ne acele ediyorsun? Ben sağken çalışarak para kazanmaya

ihtiyacın yok. Benden sonra da kardeşlerin var," demez

mi? Sertçe bir çıkış yaptım: "Kardeşlerim de olsa, başkalarının eline bakamam. Bir an önce kendi ayaklarımın üstünde

durabilecek bir meslek edinmeliyim." Anlaşılıyordu ki yakın

çevremdekiler bile bir gün gelip benim kendi ayaklarım üzerinde durabileceğimi pek ummuyorlardı

Kişisel bütünlük onurlu bir yaşam için sorumluluk almak

demektir. Cesaret ister. Brad Blanton, *Radical Honesty* adlı kitabında, "yaşanılan yaşamı öldürür, der. En kötü yalan, kişinin

kendine söylediği yalandır.

Gültekin Yazgan Tülay Hanımda birlikte bir seneyi aşkın bir

süre bir kitap üzerinde çalıştıktan ve kitabı seçecek komisyona

gönderdikten sonra, değişen politik ortama uygun olarak seçilen

bir komisyon üyesi, ondan Türkçe terimlerin yerine Arapça

kökenli kelimeler kullanmasını istemiş; "sonuç" yerine "netice,"

“özet” yerine “hulasa,” “doğa” yerine “tabiat” gibi. Hiç tereddüt etmeden kitabı geri çekmişler. Bir buçuk yıllık bir emek böylece çöpe atılmış. Gültekin ve Tülay gerçek düşüncelerinden ödün vermiş olsalardı, kendilerine yalan söylemiş olacaktı. Oysa onlar kendilerine karşı dürüst oldular ve kendilerine olan saygıları çöpe atılmamış oldu.

Kahraman çalışkandır ve zorluktan yılmaz. Onların yaşamında zorluklar değişik zamanlarda değişik biçimlerde geldi. İki oğlan çocuğu büyütmek kolay mı? Ama pes etmek yok. İzninizle evdeki sohbetimizden bir bölümü daha sizinle paylaşmak istiyorum:

1 *Kör Uçuş*, s. 86

2 Brad Blanton, *Radical honesty: How to transform your life by telling the truth* (Radikal dürüstlük: Yaşamınızı, gerçekleri söyleyerek donuştirebilirsiniz) A Dell Trade Paperback, 1996. Published by Dell Publishing, A Bantam Doubleday Dell Publishing Group 1540 Broadway, New York, N.Y. 10036.

s. xxv-xii.

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 213

D: Çağrı'nın anaokulu öyküsünü merak ediyorum. Anaokuluna gitti mi?

T: Çağrı hiç anaokuluna gitmedi. Evde büyüdü. O bir buçuk yaşına gelinceye kadar çalışmadım. Çalışmaya başlayınca Şadiye Hanım adında bir yardımcım oldu.

G: Zaza'ydı.

T: Zaza bir hanımdı. Beş yıl kadar çalıştı.

G: Çok sadık bir insandı.

T: Çok severek çalıştı. Yani Çağrı'yı çok severdi, Yankı'yı çok

severdi. Evde mesela onlar için cumartesi günleri özel köfteler,

içli köfteler yapardı. Ben çalıştığım için tabii bana da. Bir de istekli yapardı ki sormayın. Sebzemi ayıklardı, gelirdim yemeğimi yapardım.

Çocuk evde güvende olurdu.

D: O nerede oturuyordu?

T: Biz Güzelyalı'da otururken o tepelerde bir yerde oturuyordu.

Ben kendisini daha önceden tanıma imkânı buldum; Çağrı

bir buçuk yaşına gelinceye kadar çalışmadığım o dönemde bana

gündeliğe gelmişti. Çağrı'nm bana düşkün olduğunu Şadiye

Hanım da biliyor. Ben çalışmaya başlarken ondan, bana bir yardımcı

kadın aramasını istedim. Çünkü, kendisine daha önce söylediğimde,

o ben çalışmam demişti, başta.

G: Çocuk bakamam, dedi.

T: "Çocuk bakamam Tülay Hanım. Bu da çok yaramaz. Yapışkan

yani yaramazlıktan ziyade." Ondan sonra Lütfiye diye bir

hanımı bana tanıttı. Eli yüzü düzgün, temiz pak bir hanım. Benim

öğretmen olarak ilk tayinim Manisa'ya oldu. İzmir'de değilim.

Manisa'ya gidip geliyorum. Sabah çıkıyorum. Nöbetçi olduğum

zaman sabah 6'da çıkıyorum, pazarcı arabasıyla Manisa'ya gidiyorum.

Diğer günler 7'de çıkıyorum.

D: Pazarcı arabası mı, o ne?

T: Pazara giden arabalar erken gidiyor ya.

G: O zaman böyle sık araba yok. Daha seyrek.

D: Tanıştınız mı pazarcılarla?

T: Tabii tabii, hepsiyle. Ancak sonra müdürümüz, "Hayır,"

dedi, "pazarcı arabasının saati yetmiyor, burada kalmanız lazım 214 DOĞAN CÜCELOĞLU

programlar için." Dolayısıyla bu sefer Yerllmalı Haftası'nda falan kaldım orada, iki çocuk burada. Çağrı daha bezli bebek. Babası

bezini değiştiriyor Yankı'yla birlikte. Geceleri imeceleri yok kimse.

Nitekim yaş günlerinde bile bulunamadım da onlar kendi kendilerine

dedeleriyle kutladılar ikinci yaş gününü çocuğun. Sonra o

hanım başladı, dediğim gibi. Geliyor, çalışıyor.

G: Hakikaten iyi işçiydi o.

T: Evin bütün perdelerini indirdi, yıkadı. Bir de çok meraklı.

D: Lütfiye Hanım'dan mı bahsediyorsunuz?

T : Lütfiye Hanım'dan. Üç ay kadar çalıştı. Derken bir cumartesi

günü oturuyoruz, o cumartesi gelmiyor, cuma geliyor, cumartesi

yok. Telefon çaldı, bir erkek sesi, "Ben," dedi, "Lütfiye'nin kocasıyım.

Bundan sonra Lütfiye sizinle çalışmayacak!" çat, kapadı

telefonu. Hiiii! Nasıl ağlıyorum. Ay ne yapacağız? Ne olacak bizim

halimiz, diye.

Gültekin Bey geçmişin kaygılı anılarına gülüyor kahkahalarla.

T: Böyle şakır şakır. Haydüi, karı koca çıktık. Araba maraba

yok. O taaa tepelerde oturuyor. Gittik, evini bulduk Şadiye

Hanım'ın. "Şadiye Hanım senin bu kadın bizi bıraktı. Ne yapacağız?

Bari sen gel bana," dedim. "Tülay Hanım yapamam, olamaz,"

dedi. Sonra baktı başka çare yok," sonra bizde çalışmaya

başladı.

Anne olmak kolay mı? Benim gözümde annelerin özel bir yeri

var. Hele çalışan anne olmak? Bir çocuk yetişiyor ama ne kadar

çok insanın emeği geçiyor. Onlar bu zorlukların altından başarıyla kalkmış insanlar. Başka bir anı var ki, onu da siz okurlarımla paylaşmadan edemeyeceğim:

D: Yankı doğmadan önce mi ismi üzerinde düşündünüz?

T : Evet evet. Doğduğu zaman ismi hazırды.

D: Biliyor muydunuz kız ya da erkek olduğunu?

T : Cinsiyeti belli değil. Ama ben kız olursa adı Yonca olsun diye düşündüm. Gültekin, "Yoncayı eşekler yer, olmaz," dedi.

Hep birlikte kahkahalarla gülüyoruz.

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 215

T: Ay! Ay bize neler söyletiyorsunuz böyle. "Çağdaş," dedi.

Öyle isimler de vardı ama biz en son Yankı'ya odaklanmıştık.

Belki kız da olsa Yankı koyardık. Yani isim olarak Yankı kesindi.

Öbürlerine baktık baktık hepsine bir kulp bulundu. Benim zor bir doğumum oldu. Biraz sıkıntılı oldu. Kırk gün rahatsızlık geçirdim.

Ama Allah razı olsun annem vardı yanımda, işte biz kendimiz kendimizi kurtardık. Çok hoş, herkesin hayran kaldığı bir bebektir; uyanık, canlı, iletişimi çok kuvvetli bir bebek.

G: Kucaktan kucağa dolaştıkça pırıl pırıl bakardı.

T: Ben on sekiz yaşımıdaydım; elimizde Doğramacı'nın kitabı vardı. Onu uyguladık büyütürken. İlk çocuk olması nedeniyle

fazlaca sistemli olduk. Mesela babası, "Ağlasın ve uyasın, kendi kendine yatakta yatsın," derdi, birtakım şeyler uygulardık ama anneanne kıyamazdı.

D: Peki, anne olarak sizin yüreğiniz ne derdi?

T: Üzülürdüm, ama, mademki bunun böyle yapılması gerekiyor

derdim, buna dayanmak lazım. Ama, içim cıııııı ederdi.

G: O zamanki çocuk bakım metodları biraz benim dediğim gibiydi yani. Daha sert.

D: Biliyorum. Şimdi değişti.

Farkına varıyorsunuz değil mi, Tülay Hanım kocasının doğruları

bildiğinden o kadar emin ve ona saygısı o kadar derin ki, içi

cız etse de, kendi annesi farklı yapmak istese de, Gültekin Bey'in

dediğinin dışına çıkılmıyor. İşte burada ilkeli yaşamın bir tehlikesini görüyoruz; ilkelerin yanlışsa, o ilkelere körü körüne uymak

yanlış bir yaşama neden oluyor. Ne var ki, bilime gönül vermiş

mantıklı Gültekin, Doğramacı'nın kitabında yazılanların bilim

değil, o günün gelişim psikolojisinin yanlış kanaatleri olduğunu

bilmiyordu. O nedenle bir insanın ilkelerinin olması, onu

benim kahramanım yapmaya yetmez. Onlara benim kahramanım

dememin altında, ilkelerinin temelinde evrensel değerlerin

yatması bulunmaktadır. Nedir bu temel değerler? Gerçeğe koşulsuz

saygı, sorumluluk bilinci, kişisel bütünlük ve bunları yaşama

geçirmek için özgürlük ve cesaret.

216 DOĞAN CÜCELOĞLU

Sevgi, bir temel olarak Gültekin ve Tülay çiftinin yaşamında

sürekli varolagelmiş. Yaşamlarının her yönünde sevgiyi görüyoruz.

Çağrı ve Yankı'yla ilgili bunu doğrulayan öyle bir anı var ki,

onu sizinle paylaşmadan içim rahat etmeyecek.

T: Yankı bebekken yemeğine çok dikkat ederdik. Her gün o

sebze mamalarını kaynatırdım, taze taze. Hepsini doğru yapmaya

gayret ederdik. Bindirir arabasına, hava aldırmaya çıkarırdık

ikimiz. Sanki hiç başkasının çocuğu yokmuş, bizimki bir taneymiş

gibi. Böyle gerine gerine giderdik, hatırlıyorum kurumlanmayı

böyle. Acayip bir duygu.

Gültekin Bey sesli sesli gülüyor.

T : Otobüslerde giderdik, alırdık kucağımıza çocuğumuzu otobüste.

Etrafına bakardı, iletişim kurardı. Hemen kaş göz yapardı

mesela küçücükken... İzmir'e geldiğimizde bir yaşındaydı. Daha

yürümüyordu. 13 aylık yürüdü amcasının evinde. 13 aylıkken de

ilk defa ağzından "yenye" sözü çıktı yengeye. İlk konuşmaları öyle oldu.

G: En küçük takma diş kullanacak adam olacak bu galiba derdim.

Yani on iki ay hiç diş çıkmadı.

T: Bayağı bir heyecan yaşıyorsun. Derken tay tay yürümeye

başladı o sırada. Arabasını dolmuşa koyardık, katlanan puseti

vardı. O beş katı indirir, pusete koyar, Karşıyaka'ya gider, gazinolarda otururduk. Bir ara, fırsatını buldu mu çok kaçan bir çocuk

oldu. Tasma vardı o zamanlar, onu kullanmak zorunda kaldık.

Şimdi kızıyor bize, "Beni tasmalarmışsınız!" diye.

YankTnın sözlerini duyunca gülmekten kendimi alamadım.

T: Eee nasıl baş edeceksin! Ben zaten bütün gün arkasından

koşuyorum. Babasıyla ilgilenmem gerekiyor. Karşıyaka vapuruna

binersin, bir ucundan koşar öbür ucuna; öbür ucundan koşar

öbürüne. Bir buçuk iki yaşından sonra tabii daha duruldu. O yaşlar

çok hareketli. Ama zarar veren bir yaramazlığı olmadı, iki yaşından sonra kalem kâğıda, ondan sonra o tahtalara yöneldi.

D: Ne tahtası? Nasıl bir tahta?

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 217

G: Benim çocukluğumda kullandığım bir oyuncak. Aydın'da da vardı aynı tip tahtalar. O zamanlar lego falan, öyle şeyler yok. Fakat bunları üst üste koyarak her şeyi yapardık. Çok güzel şeyler yapardık. Onun tadını bildiğim için bizim çocuklara da yaptırdım..

D: O tahta fikri böylece geldi aklınıza, öyle mi?

G: Evet. Çeşitli boylarda; 5,10,15,20 santim boyunda; 5 santim eninde rendelenmiş tahtalar kestirdik. Mesela ben eve, ne ona ne ötekine, cebimden çikolata getirdiğimi hatırlamam. Hep öyle şeyler ve resimli kitap getirirdim boyayacakları.

T: Sonra çok kitap okuduk.

G: Ve bir de cebimde gazete olurdu, daha sonra onlar okumayı öğrendiğinde, saldırırlardı. Yarış ederlerdi, benim cebimden gazeteyi kaparlardı. *Cumhuriyet* gazetesi. Gazetenin resimli dizileri vardı, Malkoçoğlu falan.

T: Çocukların ikisine de çok kitap okuduk. Anneanesi de okurdu. Ondan sonra bu kitapları ezberlerdi Yankı. Mesela anneme hemen, "Anneanne çevir sayfayı," derdi. Geldiği yeri bilirdi.

Çevir sayfayı! Haa haa haa! Kendi de alır eline, ondan sonra, tekrarları o kitabı okur gibi.

G: Tabii Yankı'dan sonra aynı metotları Çağrı'ya da uyguladık, ayrıca bizimle birlik tiyatrolara, konserlere götürdük.

T; Çok konser ve tiyatroya taşıdık onları, bütün klasik müzik konserlerine...

G: Çağrı uyurdu hatta beşikte. Uyuklardı. Uyusun. Bir kısmını

dinlerdi. Çok giderdik. İzmir'de konserler olurdu; özel tiyatrolar gelirdi.

T: Sinemaya götürürdük, çocuk filmlerine. Resim sergisine götürürdüm Yankı'yı. Resim sergisinde resimlere bakar, kendince değerlendirirdi. Böyle sosyal çevreyle oldukça bağlantılı bir büyüme oldu onlarınki.

G: İzmir o zaman çok hareketli değildi şimdiki gibi. Kültür etkinlikleri daha azdı, ama olurdu. Onlara da götürmeye gayret ettik

ve bunların sonra faydası da oldu tabii çocuklara.

T: Sonra anaokulu dönemi... Benim öğrenciliğim o arada devam etti. Yankı babasına yardım ederdi. Onu durağa götürürdü 5 yaşındayken.

G: İlk çocukta insan çok heves ediyor. Bakkala alışverişe bile giderdi.

T: Üç yaşında alışverişe yolladık.

G: Karşıdaydı bizim bakkal.

T : Ben yukarıdan bakıyorum, tabii böyle trafik mrafik yok.

G: Ekmek al gel, dedik.

T : Şimdi yazık. Yankı gitmiş, duruyor duruyor. Bir şey sormamış herhalde bakkal. Ağlayarak döndü.

D: Ne kadar önemli bir anı. Eeee?

T: Olur mu, dedik. Söyleyeceksin ekmek istediğini, alacaksın.

Ondan sonra tekrar gitti. Ekmeği aldı geldi.

G: Üç yaşında daha, insan büyük görüyor o zaman.

T: Düşündükçe amma antika insanmışız diyorum o zaman.

Günah değil mi üç yaşındaki çocuğu alışverişe yolluyorsun!

D: Ama ne kadar önemli, güven duygusunu ne kadar geliştirici bir tutum. Tehlike olmadığı sürece...

G: Bahçede oyun oynarlardı. Tak tak kapı çalındı bir akşam.

Bir hanım geldi. "Sizin çocuktan şikâyetçiyim!" diye. "Ne oldu?" dedik, cevap çok hoştu: "Bizim kızı öpmüş!"

T : "Bizim kızı öptü!" diye... Üç-üç buçuk yaşında...

Onlar anlatırken, gülmekten kendimi alamıyorum.

G: Kızı gelin yapmışlar büyük çocuklar. O da damat olmuş, oynuyorlar.

T: Hadi öp demişler, öpmüş o da. Annesi de bizim kızı öptü diye, bize söylüyor.

D: Bunu söyleyen ciddi ciddi şikâyet ediyor, öyle mi?

T : Evet. Dedim bunlar çocuk. Öper. Ne olur ki? Yani ne olacak senin kızını öptüyse?

D: Ne kadar masum, ne kadar hoş bir şey.

T: İkisi de üç-üç buçuk yaşında.

G: Gelin güvey yapmış onları büyük çocuklar, işte böyle anılar.

218 DOĞAN CÜCELOĞLU ONLAR BENİM KAHRAMANIM 219

D: Çağrı doğduğunda Yankı kaç yaşındaydı?

T: Altı buçuk.

D: Peki Çağrı'nın ismini nasıl verdiniz?

T : Yankı'ya uygun bir isim olsun dedik, söylenişi uysun. Gene

Türkçe bir isim. "Davet" anlamında. Hem de tarihi bir kişiliğin adı.

G: Çağrı Bey vardır Selçuklu tarihinde...

T: Yani bir yerde yankı, bir sesin yansıması, çağrı da anlamlı; davet... Değil mi? isim hoş. Kulağa da güzel geliyor, dedik.

Öyle koyduk.

D: Yankı'nın tepkisi ne oldu?

T: Vallaha Yankı tepkisini fazla göstermedi. Yalnız o aralar bizim çok sorunlu bir dönemimiz oldu. Yankı ayağıyla ilgili bir problem yaşadı. Kardeşinin doğmasından üç-dört ay önce bahçede oynarlarken palmiye ağacının dikenini ayağına batmış. "Uf ayağım acıdı!" diye geldi. Pansuman yaptık, bir müddet geçti, sonra çocuk aksamaya başladı.

G: Dizi şişti.

T: Dizi şişti, indi aşağıya amcasına, biliyorsunuz o doktor, herhalde su topladı falan dedi. Sonra doğuma gittim; ben, annem, Tekin hastaneye birlikte gittik. Yankı o sırada evde uyuyordu. Babası sonra geri döndü hastaneden, bizi bıraktıktan sonra. Ardından beraber geldiler hastaneye. Çok doğal karşıladı, ama yavrum topallayarak geldi. Yani benim için bir üzüntüdür onu öyle görmek, insan bir çözüm bulamayınca üzülüyor. Bu durum, bizim Çağrı'yı büyüttüğümüz ilk dönemlerde de devam etti.

G: Hâlâ arada bir şişer.

T: Şişiyordu ayak. Daha sonra doktora gidiyorsun, amcası doktor, o gösteriyor ama ne olduğunu tam bilemediler. Hatta bir amcası o sırada Ankara'daydı, bir kere yarım alçıya da aldılar.

Ankara'dayken bir başka doktora ve daha sonra İzmir'de de başka

bir tanıdık doktora gittik. O, mafsalsal tüberkülozu olabilir, dedi.

Kalçadan ayak bileğine kadar alçıya aldılar. Ve bir ay böyle yatacak dendi.

D: Aaa!

220 DOĞAN CÜCELOĞLU

T: Şurada bir pencere açıldı. Düşünün Çağrı 6 aylık. O küçük, bu böyle. Onu oyalayacağım, buna yetişeceğim diye... her türlü ihtiyacını sen görüyorsun, yardım ediyorsun. Yani böyle zor bir dönemimiz oldu. O dönemde ben Yankı'ya devamlı kitap taşıdım, devamlı sevdiği şeyler falan... Alçı açıldıktan sonra gene aynısı oldu. Boşuna bir ay öyle geçti. Sonra başka bir doktorla, rahmetli Mustafa Karaca'yla görüşüldü. Su alalım bacadan, dedi.

Su mikropsuz çıktı. Ondan sonra amcası Cevdet Bey diye bir ortopedistle görüştü.

G: O zamanlar ortopedi çok yeni.

T : Çok yeni. İzmir Devlet Demiryolları Hastanesi'nde bir ameliyat yapılmaya karar verildi. Çağrı da bana çok düşkün bir çocuk.

Nasıl yani, bilerseniz, ben yalnız tuvalete bile gidemezdim; peşimden gelirdi. Ayrıca çok kurcalayıcı bir çocuktur; çok tatlı, çok şirin çocuktur, ama her şeyi karıştırırdı ve bana böyle yapışık dolaşan bir çocuk. Yankı ameliyat olacak, Çağrı henüz bir yaşında değil. On aylık falan. 23 Nisan'dan bir süre önce ameliyat olacak. Devlet Demiryolları Hastanesi'ne gidilecek. Eltim dedi ki,

"Çağrı'yı bana bırak, sen Yankı'nın başında hastanede dur." iyi, tamam, dedik, teşekkür ettik. Yalnız olamıyorsun böyle zamanlarda.

Hastaneye giderken bebeği yengesine bıraktık, Yankı'yla

ben hastaneye gittik. Ameliyata hazırlanıyoruz; aman bir feryat
figan. Hastane birbirine katılıyor.

G: Bebek sesi tabii bu duyduğumuz.

T: Bir bebek sesi. Ay dedim, bu bizimki. Yengenin çorapları
düşmüş aşağıya kadar. Perişan. Çocuk kucağında ve ikisi de ağlıyor.

Fırlamış, gelmişler.

G: Zapt edememiş.

T: Zapt edememiş. Yani korkunç bir hâl. "Al bu çocuğunu,

ben bakarım Yankı'ya," dedi. Ne yapacaksın? Yankı o arada ameliyata girdi, ondan sonra ameliyattan
çıkmasını beklerken Çağrı'yı

unuttum. Çıktı ameliyattan yavrum, kendine geldi. Belli bir saatten sonra yenge, "Sen git," dedi bana,
"ben Yankı'ya bakayım."

Biz gittik. Fakat bu sefer Yankı küs. Yengenin yardımını reddetmiş.

ONLAR BENİM KAHRAMANIM 221

D: Canınım.

T: Çocuk haklı. Ama nerede nasıl bir çözümsüzlükte kalıyorsunuz,

görüyorsunuz. Ben mahvoldum tabii. Öbürü bebek. Bir

şey diyecek halin yok.

G: Ameliyatta, orada dikenin bir parçasının kaldığı anlaşıldı.

T : Şimdi olsa hemen teşhis edilir. Bir buçuk sene böyle bir sıkıntımız oldu. Çok şükür geçti. Şimdi
şöyle koca bir dikiş vardır

ayağında.

G: Yıllar böyle geçiyor. Mecburi.

Sevgi olunca bütün bu zorluklar hoş bir anı haline geliyor.

Bir Moritanya atasözü vardır: "Yarm dağların yerini değiştireceğini hayal ediyorsan, bugünden küçük

taşları kaldırmaya başlamalısın,”

der.

Yazgan’ların yaşamında her bir küçük taş, yarının hayalinin

bir parçasıydı. Bu küçük taşlar rasgele kaldırılan taşlar değil, her bir taşın anlamı vardı. Küçük taşları kaldıran bu insanların yüreği büyüktü.

Cenap Şahabettin, “Büyük kalpler, büyük binalar gibi daima

kendilerini gösterirler,” der. Ben onların yüreğinin inşa ettiği yaşam konağına hayranım.

Amerikalı kadın gazeteci Kitty Kelley, “Kahraman öyle bir

insandır ki, insan ona utanmadan hayranlık duyabilir,” der.

Herhalde farkındasınız, ben Gültekin ve Tülay Yazgan’a olan

hayranlığımdan dolayı hiç utanmıyorum. Onlar benim kahramanım.

Aklınıza gelen “Niçin?” sorusuna, umarım kitap boyunca

yanıt bulabildiniz.

Bu kahramanlık konusunu kapatmadan önce Gültekin Bey’in

doğru evlilik konusundaki sezgisine dokunmadan edemeyeceğim.

Başlangıçta Tülay çok genç, henüz on yedi yaşında; o nedenle

bu evliliğin oluşmasında ve sağlam temeller üzerine oturtulmasında

Gültekin’in sorumluluğu daha büyük. Yaşam boyu kendisini

koşulsuz destekleyecek ve sevecek birini “görünce anlamak”,

ya büyük bir şansın sonucu ya da yaşamı ve insanı anlamaktan

gelen bir olgunluğun. Artık bu noktada Gültekin Yazgan’ı yeteri

kadar tanıyorsunuz; sizin yerinize karar vermek istemem, bence

bu kararı siz verin.

Türkiye’nin onları tanıması toplumumuzu zenginleştirecektir,

demiştim. Umarım şimdi siz de benim gibi düşünüyorsunuzdur.

Bu kitabı bir Malay atasözüyle bitirmek istiyorum:

Hayat doğanın bir hediyesidir, ama iyi yaşamak için erdemli olmak gerekir.”

222 DOĞAN CÜCELOĞLU

Dikkatli baktığımızda,

çevremizin şikâyet yarışçılarıyla dolu olduğunu görürüz.

Öyle bir yarıştı ki bu, galip geldiğini sananların aslında yaptığı,

ne denli güçsüz ve işe yaramaz olduklarını, hem kendilerine

hem de çevrelerine kanıtlamaktır.

Elbette şikâyet yarışına katılmayanlar da var;

kimsenin dikkatini çekmeyen ve yapacak çok şeyi olan bu

insanların gerçeğe koşulsuz saygısı vardır.

Gerçeği bilmek, kabullenmek ve ona göre hareket etmek

onlar için vazgeçilmez bir önkoşuldur.

Abartmayan, yalan söylemeyen, alçakgönüllü ve hoşgörülü bu

insanlar, kişisel bütünlük içinde yaşama hizmet etmekten

mutluluk duyar. Aslında, yaşıyor olmanın da bir

sorumluluğudur yaşama hizmet etmek.

Onları bilmeyiz, duymayız ama toplum akıl sağlığını ve

dengesini onlar sayesinde korur. Onlar, gizli kahramanlardır.

Bu kitap, iki gizli kahramanın yaşam öyküsünü anlatıyor.

9789751413642